Jaina-Āgama-Series No. 17 (Part III)

PAIṆṆAYASUTTĀIṀ

Part III

PĀDALIPTASŪRI'S

JOISAKARAṆḌAGAṀ

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जैन-आगम-ग्रन्थमाला

ग्रन्थाङ्क १७

भाग ३

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जैन-आगम-ग्रन्थमाला : ग्रन्थाङ्क १७ (भाग ३)

सिरिसिवनंदिवायगविरइयपाययटिप्पणगसमेयं
थेरभदंतसिरिपालित्तकायरियनिज्जूहियं

जोइसकरंडगं

सम्पादकः

स्व० पुण्यविजयो मुनिः

[जिनागमरहस्यवेदिजैनाचार्यश्रीमद्विजयानन्दसूरिवर(प्रसिद्धनाम-आत्मारामजीमहाराज)-
शिष्यरत्नप्राचीनजैनभाण्डागारोद्धारकप्रवर्तकश्रीमत्कान्तिविजयान्तेवासिनां
श्रीजैनआत्मानन्दग्रन्थमालासम्पादकानां मुनिप्रवरश्रीचतुरविजयानां विनेयः]

प्रस्तावना-परिशिष्टनिर्माता

मोहनलालात्मजः पण्डित-अमृतलाल-भोजकः

श्री महावीर जैन विद्यालय

बम्बई ४०००३६

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

प्रथम संस्करण
वीर सं० २५१५/विक्रम सं० २०४५/ई० स० १९८९
सर्व हक्क प्रकाशकाधीन

मूल्य ६० रुपया

प्रकाशक
सेवंतीलाल केशवलाल शाह
शान्तिलाल टोकरशी शाह
हिंमतलाल शांतिलाल गांधी
मानद मंत्रीओ
महावीर जैन विद्यालय
ऑगस्ट क्रान्ति मार्ग, बम्बई ४०० ०३६

मुद्रक
प्र. पु. भागवत
मौज प्रिन्टिंग ब्यूरो
खटाववाडी, मुंबई ४०० ००४

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Jaina-Āgama-Series No. 17 (Part III)

PAIṆṆAYASUTTĀIṀ

Part III

PĀDALIPTASŪRI'S

JOISAKARAṆḌAGAṀ

WITH PRĀKṚTA ṬIPPANAKA BY VĀCAKA ŚIVANANDI

Editor
Late MUNI SHRI PUṆYAVIJAYAJI

Introduction etc.
by
Pt. AMRITLAL MOHANLAL BHOJAK

SHRI MAHĀVĪRA JAINA VIDYĀLAYA
BOMBAY 400 036

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

First published: 1989

© 1989, by the Publishers

Price: Rs. 60

Published by
Sevantilal Keshavlal Shah
Shantilal Tokarshi Shah
Himmatlal Shantilal Gandhi
Hon. Secretaries
Shri Mahavira Jaina Vidyalaya
August Kranti Marg
Bombay 400 036.

Printed in India
by P. P. Bhagwat
Mouj Printing Bureau
Khatau Wadi
Bombay 400 004.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ग्रन्थानुक्रमः

	पत्राङ्का
मुखपृष्ठादि	१–६
ग्रन्थानुक्रमः	७
પ્રકાશકીય નિવેદન	૯–૧૩
આર્થિક સહયોગ	૧૪
આભાર	૧૫
ઋણસ્વીકાર	૧૬
પ્રસ્તાવના	૧૭–૨૬
Introduction	27–38
सम्पादकश्रीना हस्ताक्षरनी प्रतिकृति	३९
ताडपत्रीयग्रन्थनां आदि-अन्तपत्रोनी प्रतिकृति	४०
विसयाणुक्कमो	४१
सुद्धिपत्तयं	४२
पाययटिप्पणगसमेयं जोइसकरंडगं	१–१११
पढमं परिसिट्ठं–जोइसकरंडगगाथाणुक्कमो	११३–११८
बिइयं ,, –गंथंतग्गयविसेसनामाणुक्कमो	११९–१२०

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

પ્રકાશકીય નિવેદન

અમારી ગ્રંથમાળાના મુખ્ય પ્રેરક પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકર શ્રુતશીલવારિધિ દિવંગત મુનિભગવંત શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજે પ્રસ્તુત જ્યોતિષ્કરંડક ગ્રંથની પ્રાકૃત ભાષામાં રચાયેલ સંક્ષિપ્તવૃત્તિ (ટિપ્પનક)ને સંશોધિત કરેલ છે. આ કાર્ય પૂર્ણ કર્યા પછી એકાદ વર્ષના અંતરે તેઓશ્રીનું દેહાવસાન થયું. તેમણે સ્વહસ્તે લખેલ પ્રસ્તુત ગ્રંથની મુદ્રણયોગ્ય નકલને પ્રકાશિત કરવા માટે, તેમના દેહાવસાન પછી જેમણે અમારી જૈન આગમ ગ્રંથમાળાના પ્રકાશનોની જવાબદારી સ્વીકારીને અમને ચિંતામુક્ત કર્યા છે તે સમગ્ર ભારતીય દર્શનોના તથા જૈન આગમગ્રંથોના મર્મજ્ઞ વિદ્વદ્વર્ય પૂજ્યપાદ મુનિભગવંત શ્રી જંબૂવિજયજી મહારાજે પ્રસ્તુત ગ્રંથના વિશિષ્ટ મહત્ત્વને જાણીને અમારી ગ્રંથમાળામાં પ્રકાશિત કરવાનું સૂચન કર્યું. જૈન આગમ ગ્રંથોની મૂળવાચના પ્રકાશિત કરવાનો જ અમારો ઉદ્દેશ હોવા છતાં, અમારી ગ્રંથમાળાના મુખ્ય પ્રેરક દિવંગત પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકરજી મહારાજના કાયમી વિશેષ સ્મરણરૂપે, આ અદ્યાવધિ અપ્રકાશિત મહત્ત્વના ઉપયોગી ગ્રંથને પ્રકાશિત કરીને અમે સવિશેષ આનંદ અને ગૌરવ અનુભવીએ છીએ. પ્રસ્તુત ગ્રંથની મૂળવાચના તો અમારી ગ્રંથમાળાના ૧૭ મા ગ્રંથના પહેલા ભાગ (पइण्णयसुत्ताइं भाग १)માં પ્રકાશિત થયેલી છે.

'જ્યોતિષ્કરંડક' સૂત્ર મૂળ ગ્રંથના રચનાર સ્થવિર ભગવંત શ્રી પાદલિપ્તસૂરિ છે એવો સૌ પ્રથમ નિશ્ચિત નિર્ણય પરમ પૂજ્ય આગમપ્રભાકર, શ્રુતશીલવારિધિ મુનિ ભગવંત શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ સાહેબે કર્યો છે. આ લઘુગ્રંથની રચના મુખ્યત્વે સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિસૂત્ર નામક ઉપાંગસૂત્રના આધારે થયેલ છે. આ ગ્રંથ પ્રમાણમાં નાનો હોવા છતાં વિષયની દૃષ્ટિએ એનું આગવું મહત્ત્વ છે. ગ્રંથનો વિષય જ્યોતિષશાસ્ત્ર સંબંધિત અનેક બાબતોના નિરૂપણરૂપ છે. પ્રાચીન સ્થવિર ભગવંત શ્રી શિવનંદિવાચકજીએ આ ગ્રંથ પર પ્રાકૃત ભાષામાં અતિ સંક્ષિપ્ત વૃત્તિ રચી છે. પ્રસ્તુત સૂત્ર અને તેની વૃત્તિ (ટિપ્પનક)નું સંશોધન ચીવટપૂર્વક કરીને તેની મુદ્રણયોગ્ય નકલ પૂ. મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજે તેમના જીવનના અંતિમ દોઢ-બે વર્ષના ગાળામાં સ્વહસ્તે લખી છે. આ પુણ્ય પુરુષના અક્ષરદેહની યાદગીરી માટે તેઓશ્રીએ કરેલ નકલની પ્રતના પ્રથમ પાનનો બ્લોક અહીં આપેલ છે, સાથે સાથે જેસલમેર ભંડારની ટિપ્પનક યુક્ત 'જ્યોતિષ્કરંડક'ની તાડપત્રીય પ્રતિના આદિ-અંત પાનાનો બ્લોક આ ગ્રંથમાં આપેલ છે.

સમગ્ર જ્યોતિષશાસ્ત્રોમાં સૌથી પ્રાચીન 'વેદાંગજ્યોતિષ' નામના નાના ગ્રંથનું શાસ્ત્રીય સંશોધન કરવા અનેક વિદ્વાનોએ પ્રયત્ન કર્યા હતા, પણ તે શક્ય ન બનતાં આ દુષ્કર કાર્ય મહામહોપાધ્યાય ડૉ૦ શામશાસ્ત્રી (મૈસૂર) એ 'જ્યોતિષ્કરંડક' અને 'સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિ' નામના પ્રાચીન બે ગ્રંથો તથા તદનુસાર અઢારમા શતકમાં પૂજ્ય ઉપાધ્યાયશ્રી વિનયવિજયજી મહારાજે સંસ્કૃત ભાષામાં રચેલ 'લોક પ્રકાશ' નામના ગ્રંથના આધારે સંશોધન કર્યું. આ હકીકત આજથી ૪૮ વર્ષ પૂર્વે ડૉ૦ ભા. રં. કુલકર્ણીએ 'જૈન સત્યપ્રકાશ' માસિકના વિ. સં. ૧૯૯૭ના અષાડ મહિનાના અંક (વર્ષ–૬, અંક ૧૧)માં એક માહિતીપૂર્ણ લેખમાં જણાવી છે. (આ સમગ્ર લેખ આ ગ્રંથની પ્રસ્તાવનામાં પં. શ્રી અમૃતલાલ મોહનલાલ ભોજકે આપેલ છે.) આથી 'જ્યોતિષ્કરંડક'નું મહત્ત્વ સહેજે સમજાય છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

પૂજ્ય મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજે સ્વહસ્તે કરેલ આ સૂચિત ગ્રંથની મુદ્રણયોગ્ય નકલ સાદ્યંત વાંચીને આગમશાસ્ત્રના અભ્યાસી પં. શ્રી અમૃતલાલ મોહનલાલ ભોજકે વ્યવસ્થિત કરેલ છે. એમણે બહુ ચીવટથી પ્રૂફ–વાચન, પ્રસ્તાવના અને પરિશિષ્ટો તૈયાર કરેલ છે. તેઓશ્રી આગમપ્રભાકર મહારાજ સાહેબના ૩૫ વર્ષ સુધી સહકાર્યકર હતા. એમના પ્રત્યેની આંતરિક ભક્તિથી પ્રેરાઈને આ કાર્યમાં એમણે અકલ્પ્ય સહકાર આપ્યો છે. સને ૧૯૬૦ માં જિનાગમ ગ્રંથમાળાનો પ્રારંભ થયો ત્યારથી પ પૂ. આગમપ્રભાકર મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજની આજ્ઞાને વશ થઈ પં. શ્રી અમૃતલાલ ભોજક આગમગ્રંથમાળાના પ્રકાશન–કાર્ય સાથે સંકળાયેલ હતા. તે વર્ષ પૂર્વે તબિયતના કારણે નિવૃત્ત થયા હોવા છતાં તેમનો સાથ સહકાર મળતો રહ્યો છે. આ સમગ્ર યોજનાને યશસ્વી બનાવવામાં તેઓના અવિરત શ્રમ અને ખંત ચિરસ્મરણીય રહેશે. અમને શ્રદ્ધા છે કે તેઓએ જે ધીરજ અને ખંતથી આગમભક્તિ તેઓના પરમ ગુરુ આગમપ્રભાકર મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજના સાન્નિધ્યમાં કરી છે તે ભાવના ગુરુભક્તિથી સતત ચાલુ રાખી યોજનાને વિશેષ યશસ્વી બનાવવાનું ચાલુ રાખશે.

જૈન દર્શન અને અન્ય ભારતીય દર્શનોને સ્પર્શતી ઉપયોગી અવનવી માહિતી જૈન જ્ઞાનભંડારોમાં વિપુલ પ્રમાણમાં સચવાયેલી છે. આ મહત્ત્વપૂર્ણ કડીબંધ માહિતી વિદ્વાનો તેમ જ સંશોધકોને ઉપલબ્ધ થાય તો ભારતીય સંસ્કૃતિની ખૂટતી અનેક કડીઓ મળે. પરિણામે અવનવા વિચાર–પ્રવાહો તેમ જ સિદ્ધાંતોના દર્શન થાય છે. પ્રાતઃસ્મરણીય પૂજ્યપાદ આગમોદ્ધારક આચાર્યપ્રવરશ્રી સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબે અભ્યાસીઓને ઉપયોગી થાય તેવા પવિત્ર હેતુથી એકલે હાથે અથાગ પરિશ્રમ સેવી જૈન ધર્મના પ્રાણસમી, પાયારૂપ, પવિત્ર આગમગ્રંથાવલીની સુવાચ્ય આવૃત્તિ વર્ષો પૂર્વે પ્રકાશિત કરી હતી. ત્યાર બાદ જૈન ભંડારોના પારગામી અને અધિકારી પૂ૦ આગમપ્રભાકર, શ્રુતશીલવારિધિ મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજે જુદા જુદા જ્ઞાંનભંડારોમાં સચવાયેલ સામગ્રી એકત્ર કરી, તેનું શુદ્ધિકરણ, જરૂરી નોંધો કરી, આગમિક સાહિત્યનું વ્યાપક અને તલસ્પર્શી અધ્યયન–સંશોધન જીવનભર કર્યું હતું. મૂળ આગમોની સુસંપાદિત વ્યવસ્થિત આવૃત્તિ બહાર પડે તેવું સૂચન શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય તરફથી થતાં મૂળ આગમો પ્રકાશિત કરવાની યોજના પૂ૦ આગમપ્રભાકર મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ અને આ વિષયના નિષ્ણાત વિદ્વાનોના સહકારથી તૈયાર કરી, આ કાર્યમાં પંડિત અમૃતલાલ મોહનલાલ ભોજકનો સહકાર મેળવ્યો. આ રીતે આગમ ગ્રંથમાળાના મુખ્ય પ્રેરક પ. પૂ. આગમપ્રભાકર, શ્રુતશીલવારિધિ, વિદ્વદ્વર્ય મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ છે.

પીસ્તાલીશ મૂળ આગમગ્રંથો પ્રકાશિત કરવાની યોજનાનુસાર અગિયાર અંગ, બાર ઉપાંગ, છ છેદ, ચાર મૂળ, નંદિસૂત્ર, અનુયોગદ્વારસૂત્ર અને દસ પ્રકીર્ણક પ્રગટ કરવાનાં છે. આગમ સૂત્રોના મૂળ પાઠો સંશોધિત–સંપાદિત કરીને પાઠાંતરો સાથે આપવા ઉપરાંત ગ્રંથ, ગ્રંથકાર અને આનુષંગિક બાબતોની આધારભૂત અને તદ્વિષયક માહિતી આપતી પ્રસ્તાવના, શબ્દસૂચિ તેમજ વિવિધ વિષયને લગતાં પરિશિષ્ટો આપવામાં આવી રહ્યાં છે. આગમ પ્રકાશનની આ યોજના જૈન ધર્મ અને સાહિત્યની શકવર્તી સેવા બજાવવાની સાથે પ્રકાશન ક્ષેત્રે શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયને આંતરરાષ્ટ્રીય ખ્યાતિ અપાવે એવી નીવડી રહી છે. પ્રાતઃસ્મરણીય આગમપ્રભાકર પૂ૦ પુણ્યવિજયજી મહારાજના સાન્નિધ્યમાં વિ. સં. ૨૦૧૭ના કારતક વદ ૩, તા૦ ૨–૧૧–૧૯૬૦ના નાના સરખા જ્ઞાન–સમારંભમાં આ પવિત્ર ભગીરથ કાર્યનું મંગળાચરણ કરવામાં આવ્યું હતું. આ રીતે અધ્યયન–અધ્યાપનને તેમ જ સંશોધન–સંપાદનને વેગ મળે તે માટે સુસંશોધિત–સંપાદિત આવૃત્તિ તૈયાર કરવાનો પ્રારંભ થયો. એ રીતે આગમો અને બધા આગમિક સાહિત્યની આવી આવૃત્તિઓ પ્રગટ કરવાનો અનેરો અવસર પ્રાપ્ત થયો અને આપણા બધાં પવિત્ર મૂળ આગમોનું અત્યારની વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિએ સંશોધન–સંપાદન કરાવીને એને એકસરખાં રૂપમાં પ્રકાશિત કરવાની સંચાલકોની ભાવના સંપૂર્ણપણે સાકાર થઈ રહી છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

પરમ પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંત શ્રી વિજયસિદ્ધિસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબની પરંપરાના પૂજ્યપાદ વિદ્દદ્વર્ય મુનિભગવંતશ્રી જંબૂવિજયજી મહારાજ પ્રાચીન અર્ધમાગધી, પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત ભાષાના તો મર્મજ્ઞ વિદ્વાન છે જ, સાથોસાથ અર્વાચીન ગુજરાતી, મરાઠી, અંગ્રેજી જેવી બીજી અનેક ભાષાઓના સારા અભ્યાસી છે. ભારતીય દર્શનો અને જૈન આગમોના પ્રખર અભ્યાસી આ વિભૂતિસ્વરૂપ મુનિશ્રી સંશોધન, વાંચનાદિ પ્રવૃત્તિમાં સતત અભ્યાસરત રહીને સંશોધનાદિ જ્ઞાનકાર્ય કરી શકે તે માટે મોટાં નગરો–શહેરોમાં રહેતા નથી. શંખેશ્વર આસપાસની પવિત્ર ભૂમિના નાનાં ગામોમાં જ શાંતિપૂર્વક જિનશાસનના પ્રધાન અંગભૂત જ્ઞાનની ઉપાસના કરી રહ્યા છે. તેઓશ્રીની પાસે ભારત અને વિદેશના વિદ્વાનો જ્ઞાન–પ્રાપ્તિ ગોષ્ઠિ માટે અવારનવાર આવીને ધન્યતા અનુભવતા હોય છે. તેઓશ્રીના સંસારી સંબંધે વયોવૃદ્ધ માતુશ્રી પૂ૦ સાધ્વીશ્રી મનોહરશ્રીજી મહારાજના તેઓના ઉપર અપ્રતિમ ઉપકાર અને આશીર્વાદ છે, જે તેઓશ્રીના માટે પ્રેરણારૂપે સતત સહાય કરે છે.

આ ગ્રંથમાળાના સર્જક અને પોષક તરીકે તેઓશ્રીએ ખૂબ જ પ્રેરણા અને કિંમતી માર્ગદર્શન આપેલ છે અને આ પ્રવાહ સતત ચાલુ છે. ભગીરથ જવાબદારીભર્યું આગમ પ્રકાશનનું કાર્ય તેઓ માત્ર શાસનભક્તિની અને શ્રુતજ્ઞાનાદિ પ્રત્યેના પ્રકાશન–પ્રચારાદિની વિનમ્ર ભાવનાથી ચીવટ અને અથાગ પરિશ્રમપૂર્વક, અવિરત કરી રહ્યા છે તે ખૂબ જ અનુમોદનીય અને વંદનીય છે. બધા પ્રત્યેનો તેઓશ્રીનો આત્મીયભાવ અને ઉપકાર હંમેશ ચિરસ્મરણીય અને અનુકરણીય રહેશે. જૈન સમાજમાં વિદ્વાનો ઘણા છે પરંતુ આ રીતે કેવળ શ્રુતભક્તિથી સંપૂર્ણપણે આગમગ્રંથોના સંશોધન પ્રકાશન માટે પોતાનું સંપૂર્ણ યોગદાન કરવાની ભાવના પૂ. મુનિવર્યોમાં પણ જે ગણ્યાગાંઠ્યા પાસે હોય તેમાં તેઓશ્રી પ્રથમ નજર સમક્ષ તરવરી રહે છે. તેઓશ્રીની પ્રેરણા અને માર્ગદર્શનથી કાર્ય સુવ્યવસ્થિત રીતે આગળ વધી રહ્યું છે. આ યોજનાના પ્રારંભમાં પ્રજ્ઞાચક્ષુ પં. સુખલાલજી, પુરાતત્ત્વાચાર્ય જિનવિજયજી, પં. બેચરદાસ દોશી, પં. દલસુખભાઈ માલવણિયા આદિ વિદ્વાનોનો સહકાર મળેલ છે.

આજ સુધી અમારી ગ્રંથમાળા દ્વારા નીચે મુજબના આગમગ્રંથોનું પ્રકાશન થયેલ છે :

१.	: नंदिसुत्तं अणुओगद्दाराइं च	संः पुण्यविजयो मुनि आदि
२. (१)	: आयारांगसुत्तं	संः जम्बूविजयो मुनि
२. (२)	: सुयगडंगसुत्तं	संः जम्बूविजयो मुनि
३.	: ठाणांगसुत्तं-समवायांगसुत्तं	संः जम्बूविजयो मुनि
४. (१)	: वियाहपण्णत्तिसुत्तं भाग–१	संः पं. बेचरदास जीवराज दोशी
४. (२)	: वियाहपण्णत्तिसुत्तं भाग–२	संः पं. बेचरदास जीवराज दोशी
४. (३)	: वियाहपण्णत्तिसुत्तं भाग–३	संः पं. बेचरदास जीवराज दोशी
९.	: पण्णवणासुत्तं भाग–१	संः पुण्यविजयो मुनि आदि
९.	: पण्णवणासुत्तं भाग–२	संः पुण्यविजयो मुनि आदि
१५.	: दसवैयालियसुत्तं, उत्तरज्झयणाइं, आवस्सयसुत्तं च	संः पुण्यविजयो मुनि आदि
१७. (१)	: पइण्णयसुत्ताइं भाग–१	संः पुण्यविजयो मुनि आदि
१७. (२)	: पइण्णयसुत्ताइं भाग–२	संः पुण्यविजयो मुनि आदि

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

અમારા અગાઉના પ્રકાશનોમાં જણાવ્યું છે તેમ પૂજ્યપાદ મુનિ ભગવંત શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજના તા. ૧૪–૬–૭૧ ના રોજ થયેલા દેહાવસાન પછી સમગ્ર જૈન આગમોના સંશોધન–સંપાદન કરવા–કરાવવાની સંપૂર્ણ જવાબદારી પૂજ્યપાદ વિદ્વદ્વર્ય મુનિ ભગવંત શ્રી જંબૂવિજયજી મહારાજ સાહેબે સ્વીકારીને અમને ચિંતામુક્ત કર્યા છે. ઈ. સ. ૧૯૭૨–૭૩ થી તેઓશ્રી આગમ પ્રકાશન કાર્યને સતત વેગ આપતા રહ્યા છે. શ્રુતભક્તિરૂપ તેઓશ્રીના સહકાર બદલ અમે અંતઃકરણપૂર્વક ઉપકારવશ છીએ. દીવાદાંડીરૂપ આ ભાવના ઝીલી, સંસ્થાના આદ્યપ્રેરક યુગવીર આચાર્યશ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજના સમુદાયના પરમપૂજ્ય સાધ્વીજી શ્રી ૐકારશ્રીજી મહારાજની પ્રેરણા, માર્ગદર્શન અને સહકાર પ્રત્યે અમે ત્રિવિધયોગે ભાવસહિત વંદના કરીએ છીએ. તેમજ પં. અમૃતલાલ મોહનલાલ ભોજકે આત્મીયભાવે આ ગ્રંથના પ્રકાશનમાં અનેકવિધ પ્રેરણાત્મક સહકાર આપ્યો છે તે બદલ અમે તેઓશ્રીના ઋણી છીએ.

અમારી આ આગમ પ્રકાશન યોજનાના પ્રારંભથી જ ભારતીય દર્શનશાસ્ત્રના ઊંડા અભ્યાસી પં. દલસુખભાઈ માલવણિયાએ આત્મીયભાવે સહકાર આપ્યો છે. આ ગ્રંથની ગુજરાતી ભાષામાં લખેલી પ્રસ્તાવનાનું અંગ્રેજીમાં ભાષાંતર સુવિખ્યાત વિદ્વાન અને આ સંસ્થાના પૂર્વ વિદ્યાર્થી ડૉ૦ નગીનદાસ જે. શાહે કરેલ છે. અમારી સંસ્થાના અવિભાજ્ય અંગરૂપ સન્નિષ્ઠ માનાર્હ ડિરેક્ટર શ્રી કાન્તિલાલ ડાહ્યાભાઈ કોરાએ મુદ્રણ આદિ કાર્યોની બધી જવાબદારીઓને પોતાની સમજીને અસાધારણ સહકાર આપેલ છે. જ્ઞાન પ્રકાશનના આ કાર્યમાં સહકાર આપવા બદલ અમે આ ત્રણેય વિદ્વાનોના આભારી છીએ.

દર્શન અને આગમના ભારતીય તેમ જ વિદેશી વિદ્વાનોનો આ કાર્ય માટે પ્રેરણાદાયી સહકાર મળેલ છે તે સહુના અમે ઋણી છીએ.

શ્રુતભક્તિના આંતરરાષ્ટ્રીય ખ્યાતિ અપાવે એવાં આ સંગીન અને અનુમોદનીય આગમસૂત્રોના સંશોધન અને પ્રકાશન માટે "શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય જિનાગમ ટ્રસ્ટ"ના નામે સ્વતંત્ર ટ્રસ્ટ રજિસ્ટર થયેલ છે, જેના ટ્રસ્ટીઓ નીચે મુજબ હતા :

(૧) શ્રી પ્રવીણચંદ્ર હેમચંદ કાપડિયા
(૨) ,, જયંતીલાલ રતનચંદ શાહ
(૩) ,, વ્રજલાલ કપુરચંદ મહેતા
(૪) ,, રસિકલાલ મોતીચંદ કાપડિયા
(૫) ,, પ્રતાપભાઈ ભોગીલાલ

તાજેતરમાં ટ્રસ્ટીઓની ચૂંટણી થતાં નીચે મુજબ ટ્રસ્ટીઓ ચૂંટાયા છે :

(૧) શ્રી ડુંગરશી રામજી ગાલા
(૨) ,, પ્રમોદચંદ્ર ચીમનલાલ શાહ
(૩) ,, મહીપતરાય જાદવજી શાહ
(૪) ,, માણેકલાલ વાડીલાલ સવાણી
(૫) ,, વસનજી લખમશી શાહ

આ ટ્રસ્ટના અન્વેષકો તરીકે મે. વિપિન એન્ડ કં૦ ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટસ્ સેવા આપે છે એ બદલ અમે તેઓશ્રીના આભારી છીએ.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

જરૂરી માર્ગદર્શન માટે નીચે જણાવેલ ભાઈઓની બનેલ સમિતિના સભ્યોના અમે આભારી છીએ :

(૧) શ્રી કંચનલાલ વાડીલાલ શાહ
(૨) ,, મફતલાલ ભીખાચંદ શાહ
(૩) ,, જે. કે. શાહ
} પાટણ જૈન મંડળના પ્રતિનિધિઓ

(૪) ,, સેવંતીલાલ કે. શાહ
(૫) ,, શાંતિલાલ ટી. શાહ
(૬) ,, હિંમતલાલ એસ. ગાંધી
} વિદ્યાલયના મંત્રીઓ

(૭) ડૉ૦ રમણલાલ ચી. શાહ
(૮) ડૉ૦ જયંતીલાલ સૂરચંદ બદામી
} વિદ્યાલયના બે સભ્યો

એક્ષ-ઓફિસીયો

શ્રી કાન્તિલાલ ડાહ્યાભાઈ કોરા, માનદ્ ડિરેક્ટર

આગમ પ્રકાશનના કાર્યમાં ઉપરોક્ત મહાનુભાવોનો સહકાર મળેલ છે, અમે તેઓનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

આગમ સંશોધન–પ્રકાશન પ્રવૃત્તિ જેટલી શ્રમસાધ્ય છે, તેટલી જ આર્થિક પુષ્ટિ માગે છે. પૂજ્ય મુનિમહારાજો, સંઘો અને જ્ઞાન ભંડારના કાર્યવાહકોને ઉદારદિલે સહાય આપવા પ્રેરણા આપે છે, તે છતાં આ સહાય જરૂરિયાતના પ્રમાણમાં ઘણી ઓછી છે. ધર્માનુરાગી આગમપ્રેમી મહાનુભાવો, સંસ્થાઓ અને જ્ઞાનભંડારોના કાર્યવાહકોએ આ મંગળ પ્રવૃત્તિને વેગવંતી કરવા ભક્તિભાવથી પ્રેરાઈ ઉદાર આર્થિક પુષ્ટિ આપવાની આવશ્યકતા છે. સાત ક્ષેત્રોમાં સૌ પ્રથમ જિનપ્રતિમા, જિનમંદિર અને ત્યાર બાદ ત્રીજું જિનાગમનું મહત્ત્વનું સ્થાન છે. આ પવિત્ર કાર્ય અંગે પરમપૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતો, પરમપૂજ્ય મુનિરાજો, પરમપૂજ્ય સાધ્વીજી મહારાજોને આ મહત્ત્વના જ્ઞાનપ્રકાશન કાર્યમાં વધુ ને વધુ આર્થિક સહયોગ આપવા સકળ શ્રીસંઘને સતત પ્રેરણા આપતા રહેવા વિનંતી છે. તેઓશ્રીના ઉપકારવશ થઈ ત્રિવિધયોગે વંદના કરીએ છીએ.

જિનાગમ સંશોધન કાર્ય અંગે ભારતના જુદા જુદા સ્થળોના જ્ઞાનભંડારોની સામગ્રીનો ઉપયોગ કરવા દેવા માટે તે તે જ્ઞાનભંડારોના કાર્યવાહકોનો અમે અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ. તે ઉપરાંત આ કાર્યમાં જે જે મહાનુભાવોનો એક યા બીજી રીતે સહકાર મળેલ છે, તેઓનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

મૌજ પ્રિન્ટિંગ બ્યુરોના મુખ્ય સંચાલક શ્રી પ્રભાકરભાઈ ભાગવત અને અન્ય કાર્યકરોએ મુદ્રણ કાર્યમાં સંપૂર્ણ સહકાર આપ્યો છે તે માટે અમે કૃતજ્ઞતાની લાગણી અભિવ્યક્ત કરીએ છીએ.

"जैन आगम ग्रन्थमाला"ના કાર્યને વેગ આપવાની ભાવનાને અમે આ ગ્રંથ પ્રકાશિત કરીને ધન્યતા અનુભવીએ છીએ.

ઓગસ્ટ ક્રાંતિ માર્ગ
મુંબઈ ૪૦૦ ૦૩૬
ભાદરવા વદિ ૧૧, ૨૦૪૫
તા. ૨૫-૯-૧૯૮૯

સેવંતીલાલ કેશવલાલ શાહ
શાંતિલાલ ટોકરશી શાહ
હિંમતલાલ શાંતિલાલ ગાંધી
માનદ મંત્રીઓ
શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

આર્થિક સહયોગ

पइण्णयसुत्ताइं : भाग २—પ્રગટ થયા પછી નીચે મુજબ આર્થિક સહકાર મળેલ છે, જેનો અમને આનંદ છે. સહકાર આપનાર શ્રી સંઘો, સંસ્થાઓ અને મહાનુભવોનો આભાર માનતાં, હજુ ઉદાર દિલનો સહકાર આ મંગળ પ્રવૃત્તિ માટે મળતો રહેશે એવી અમને શ્રદ્ધા છે.

		રૂ૦ પૈ૦
*૧	શ્રી આત્મવલ્લભ જૈન સ્મારક શિક્ષણ નિધિ, દિલ્હી (૫૦,૦૦૦+૫,૦૦૦)	૫૫,૦૦૦·૦૦*
✠૨	શ્રી પ્લોટ શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક જૈન તપગચ્છ સંઘ, રાજકોટ	૩૫,૦૦૦·૦૦
૩	શ્રી ગોવાળીઆ ટેન્ક જૈન સંઘ, મુંબઈ	૩૨,૦૦૩·૦૦
૪	શ્રી જવેરચંદ પ્રતાપચંદ શ્રી સુપાર્શ્વનાથ જૈન સંઘ, મુંબઇ	૧૫,૦૦૦·૦૦
૫	શ્રી પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ લોહારચાલ જૈન સંઘ, મુંબઈ	૧૦,૦૦૦·૦૦
૬	શ્રી જ્ઞાન પૂજન	૯,૬૪૫·૭૦
૭	શ્રી મહત્તરા સાધ્વી શ્રી મૃગાવતીશ્રીજી ફાઉન્ડેશન, દિલ્હી	૫,૦૦૦·૦૦
૮	શ્રી મરીન ડ્રાઇવ જૈન આરાધક ટ્રસ્ટ, મુંબઇ	૨,૫૦૦·૦૦
૯	શ્રી મંગલ પારેખ ખાંચો શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક સંઘ, અમદાવાદ	૧,૦૦૦·૦૦
૧૦	શ્રી જગત્‌ગુરુ હીરસૂરીશ્વરજી શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક તપગચ્છ શ્રી જૈન સંઘ, મલાડ	૭૫૦·૦૦
૧૧	શ્રી પ્રધાનબેન ચુનીલાલ શાહ હ. શ્રી જસુભાઈ, મુંબઈ	૫૦૧·૦૦

હૃદયસ્પર્શી સહકાર બદલ આભાર.

---

* આ રકમ 'જ્ઞાતાધર્મકથા'ના પ્રકાશન માટે મળેલ છે.

✠ આ રકમ 'જ્યોતિષ્કરંડક માટે મળેલ છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

આભાર

શ્રી પ્લૉટ શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન તપગચ્છ સંઘ, રાજકોટની તા૦ ૧૩–૧૧–૧૯૮૮ના રોજ મળેલ સભામાં પવિત્ર મહામંગલકારી જિનાગમ સંશોધનની પ્રકાશન પ્રવૃત્તિને પ્રોત્સાહિત કરવાની ઉદાર ભાવનાથી રૂ૦ ૩૫,૦૦૦/– અંકે રૂ૦ પાંત્રીસ હજાર મંજૂર કરી મોકલી આપેલ છે. શ્રી સંઘની જ્ઞાન પ્રકાશનની દીર્ઘદૃષ્ટિભરી ઉદાર ભાવના બદલ શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય આભાર માને છે.

સેવંતીલાલ કેશવલાલ શાહ
શાંતિલાલ ટોકરશી શાહ
હિંમતલાલ શાંતિલાલ ગાંધી
માનદ મંત્રીઓ
શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ઋણસ્વીકાર

જૈન આગમ ગ્રંથોના સંશોધન-સંપાદન અને પ્રકાશનના કાર્યમાં વેગ આપવાના ઉદ્દેશથી, વિ૦ સં૦ ૨૦૦૧ની સાલમાં, પાટણ (ઉ.ગુ.)માં પૂજ્યપાદ મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજની પ્રેરણાથી અને મુ. શ્રી કેશવલાલ કીલાચંદના પ્રયાસોથી સ્થપાયેલ શ્રી જિનાગમ પ્રકાશિની સંસદ (ઠે. શ્રી. પાટણ જૈન મંડળ, ૭૭, મરીન ડ્રાઇવ, મુંબઈ–૨૦) તરફથી શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય (મુંબઈ)ની મૂળ જૈન આગમો પ્રકાશિત કરવાની યોજના માટે રૂ૦ ૧,૩૫,૫૬૬–૦૦ અંકે એક લાખ પાંત્રીસ હજાર પાંચસો છાસઠ રૂપિયા પૂરા મળ્યા છે; આ ભવ્ય સહકાર માટે અમે શ્રી જિનાગમ પ્રકાશિની સંસદનો, શ્રી પાટણ જૈન મંડળનો તથા એ બન્ને સંસ્થાના કાર્યકરોનો અંતઃકરણ-પૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

સેવંતીલાલ કેશવલાલ શાહ
શાંતિલાલ ટોકરશી શાહ
હિંમતલાલ શાંતિલાલ ગાંધી
માનદ મંત્રીઓ
શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

પ્રસ્તાવના

પ્રમાણમાં લઘુકાય કહી શકાય તે જ્યોતિષ્કરંડક ગ્રંથના પ્રસ્તુત સંપાદન-પ્રકાશનનું મહત્ત્વ ભારતીય જ્યોતિષની દૃષ્ટિએ ઘણું છે. આ હકીકત પ્રસ્તુત પ્રસ્તાવનામાંથી જાણી શકાશે.

જ્યોતિષ્કરંડકની મૂલવાચના અને તેના કર્તા

આ ગ્રંથની સંપૂર્ણ વાચના આપણા અમૂલ્ય પ્રાચીન ગ્રંથભંડારોમાંના બે હસ્તલિખિત ગ્રંથભંડારોમાં આજ દિન સુધી સચવાયેલી હતી, પણ તેની સર્વપ્રથમ માહિતી, આજીવન અનવરત-શાસ્ત્રસંશોધનનિરત મારા અનન્ય ઉપકારી ગુરુદેવ વિદ્વદ્રેણ્ય આગમપ્રભાકર શ્રુત-શીલવારિધિ દિવંગત પૂજ્યપાદ મુનિભગવંત શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજજીએ આપી. પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકર મહારાજે તેમના તલસ્પર્શી સાહિત્યસંશોધનના કાર્યકાળમાં અનેક જૈન-અજૈન અજ્ઞાત ગ્રંથોની માહિતી આપીને જ્ઞાનોપાસના તો કરી જ છે, તદુપરાંત અભ્યાસીવર્ગ તથા જ્ઞાનભક્ત વર્ગ ઉપર તથાપ્રકારનો ચિરંજીવ ઉપકાર પણ કર્યો છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથની રચના, 'સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિ' નામક જૈન ઉપાંગસૂત્રમાં પ્રરૂપિત વિષયના આધારે કરવામાં આવી છે. આ હકીકત જ્યોતિષ્કરંડકના કર્તાએ જણાવી છે. જુઓ ગાથા ૭ અને ૪૦૪.

વિક્રમના બારમા શતકમાં થયેલા, અનેક શાસ્ત્રોના મર્મજ્ઞ વ્યાખ્યાકાર આચાર્ય શ્રી મલયગિરિ-સૂરિએ પ્રસ્તુત જ્યોતિષ્કરંડક ગ્રંથ ઉપર સંસ્કૃત ભાષામાં વૃત્તિ રચી છે. આ વૃત્તિસહિત જ્યોતિષ્કરંડક ગ્રંથને, પૂજ્યપાદ આગમોદ્ધારક આચાર્યભગવંત શ્રી સાગરાનંદસૂરિ મહારાજે સંપાદિત કરીને ઈ. સ. ૧૯૨૮માં ઋષભદેવજી કેશરીમલ સંસ્થા-રતલામ-દ્વારા પ્રકાશિત કરેલ છે. આ મુદ્રિત વૃત્તિને તથા પ્રાચીન હસ્તલિખિત પ્રતિઓને જોતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે—જ્યોતિષ્કરંડક ગ્રંથની સંપૂર્ણ વાચના તેના વૃત્તિકાર આચાર્ય શ્રી મલયગિરિસૂરિને પણ મળી ન હતી. વૃત્તિસમ્મત વાચનાની પહેલી ગાથા 'सुण ताव सूरपण्णत्तिवण्णणं'થી જ ફલિત થાય છે કે, આ ગાથાની પૂર્વે જિજ્ઞાસારૂપે પ્રશ્નનું નિરૂપણ હોવું જોઈએ. અહીં વૃત્તિકારે સૂચિત પ્રશ્નના ભાવને, પૂર્વાચાર્યે જણાવેલ ઉપોદ્‌ઘાતરૂપે જણાવેલ છે. તથા વૃત્તિસમ્મત વાચનાના પ્રારંભમાં મંગલરૂપ ઇષ્ટદેવતાનમસ્કાર નથી તેનું સમાધાન પણ વૃત્તિકારે કરેલ છે. આથી અનુમાન કરી શકાય કે, વૃત્તિકાર આચાર્ય શ્રી મલયગિરિસૂરિને પ્રસ્તુત ગ્રંથના પ્રારંભની ૭ ગાથાઓ નહીં મળી હોય. આમ છતાં પ્રારંભની ૨ થી ૬ ગાથાના ભાવને વૃત્તિકાર નોંધે છે, તે વસ્તુ વિશેષ વિચારણીય છે.

અહીં જણાવેલ જ્યોતિષ્કરંડકની મુદ્રિત વૃત્તિમાં મૂલગ્રંથની ગાથાસંખ્યા ૩૭૬ છે.[1] જ્યારે પ્રસ્તુત પ્રકાશનમાં મૂલગ્રંથની ૪૦૫ ગાથા છે. જ્યાં જ્યાં મૂલગાથા અધિક છે ત્યાં ત્યાં પ્રસ્તુત ગ્રંથના સંપાદકજીએ ટિપ્પણીમાં નોંધ આપેલી છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથની અંતિમ ૪૦૫મી ગાથામાં જણાવ્યા પ્રમાણે 'જ્યોતિષ્કરંડક મૂલગ્રંથના કર્તા પાદલિપ્તસૂરિ છે' એમ સ્પષ્ટ થાય છે. આમ છતાં સંસ્કૃતવૃત્તિકાર આચાર્ય શ્રી મલયગિરિસૂરિ,

---

૧. અમારા પ્રસ્તુત પ્રકાશનની ૯૮ મી "अध दुस्समाए कालो०" ગાથા મુદ્રિત વૃત્તિના સંપાદકજીએ મૂલગાથારૂપે ન લેતાં વૃત્તિગત ગ્રંથાન્તરની અવતરણગાથારૂપે સ્વીકારી છે, જુઓ મુદ્રિત વૃત્તિ પ૦ ૫૧ પંક્તિ ૧૩ મી.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

પાદલિપ્તસૂરિને જ્યોતિષ્કરંડકના વૃત્તિકાર તરીકે નોંધે છે. આ સંબંધમાં પ્રસ્તુત ગ્રંથના સંપાદક આગમપ્રભાકરજી મહારાજનું મંતવ્ય આગળ નોંધ્યું છે તે જોવા ભલામણ કરું છું.

વૃત્તિસહિત મુદ્રિત જ્યોતિષ્કરંડક ગ્રંથની મૂલવાચનામાં કેટલેક સ્થળે અક્ષમ્ય અશુદ્ધિઓ છે તે પ્રસ્તુત ગ્રંથની વાચનાથી શુદ્ધ થઈ શકી છે.

જ્યોતિષ્કરંડકની સંસ્કૃતવૃત્તિ અને પ્રસ્તુત પ્રાકૃત ટિપ્પનક જોતાં જાણી શકાય છે કે; કોઈ કોઈ સ્થળે મૂલવાચનામાં ભિન્ન પાઠ છે. આથી અનુમાન કરી શકાય કે, પ્રસ્તુત પ્રાકૃત ટિપ્પનકની સંપૂર્ણ પ્રતિ, વૃત્તિકાર આચાર્ય શ્રી મલયગિરિજીની સામે ન હતી. ઉદાહરણ તરીકે પ્રાકૃત ટિપ્પનકકાર પ્રસ્તુત ગ્રંથનાં કુલ ૨૩ પ્રાભૃત-અધ્યયન જણાવે છે. જ્યારે આચાર્યશ્રી મલયગિરિજી ૨૧ પ્રાભૃત જણાવે છે, જુઓ પૃષ્ઠ ૨ ટિપ્પણી ૧૧ મી.

પ્રાકૃત ટિપ્પનકના કર્તાએ સંપૂર્ણ મૂલવાચના આપી છે તેથી પ્રસ્તુત પ્રકાશનની મૂલવાચનામાં ભાષાની દૃષ્ટિએ પ્રાચીન કહી શકાય તેવા કેટલાક પ્રયોગો અભ્યાસી અન્વેષકોને મળે તેમ છે.[૨] પ્રાકૃત ટિપ્પનક સિવાયની જ્યોતિષ્કરંડકની હસ્તલિખિત પ્રતિઓમાં તથા વૃત્તિગત મૂલપાઠમાં ભાષાનું સ્વરૂપ બદલાયું છે.

પ્રસ્તુત પ્રકાશનથી નિશ્ચિત થાય છે કે, જ્યોતિષ્કરંડકની સંપૂર્ણ મૂલવાચના આપણને પ્રાપ્ત થઈ છે અને તેના કર્તા આચાર્યશ્રી પાદલિપ્તસૂરિ છે.

જ્યોતિષ્કરંડક ટિપ્પનક અને તેના કર્તા

જોકે પ્રસ્તુત ગ્રંથના અંતે, અહીં જણાવેલ ટિપ્પનકને તેના કર્તા શ્રી શિવનંદિવાચકે ‘વૃત્તિ તરીકે જણાવ્યું છે, તદનુસાર પ્રસ્તુત ગ્રંથના સંપાદક પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકરજી મહારાજે જેસલમેરના જ્ઞાનભંડારની સૂચિમાં આને ‘વૃત્તિ’ તરીકે જ નોંધ્યું છે, પણ તેની રચના વૃત્તિસ્વરૂપની નહીં જણાયાથી, સંપાદકજીએ પોતે જ તેને ટિપ્પનક તરીકે સ્વીકાર્યું છે. આ ટિપ્પનકમાં અનેક સ્થાનોમાં ભાષાના પ્રાચીનસ્વરૂપને જણાવે તેવા પ્રયોગો છે, તે આ પ્રમાણે—

सट्ठीय = षष्ट्या पृष्ठ १४ पंक्ति ७, पृष्ठ ६५ पंक्ति १६, पृ० ८३ पं० १६ पं० २०.
बावट्ठीय = द्विषष्ट्या पृ० २५ पं० १, पृ० १०३ पं० १९, पृ० १०४ पं० १४.
„ = द्विषष्टेः पृ० ८८ पं० २१, पृ० ९७ पं० ६.
तीसाय = त्रिंशत्या पृ० ३४ पं० १३, पृ० ४० पं० ४, पृ० ५८ पं० १८.
पंचमीय = पञ्चम्याम् पृ० ३६ पं० ४.
णवणउतीय = नवनवत्या पृ० ४७ पं० ४ पं० १४.
एगट्ठीय, एक्कसट्ठीय = एकषष्ट्या पृ० ५० पं० ५, पृ० ५३ पं० ५ पं० १६, पृ० १०६ पं० ८.
सत्तट्ठीय = सप्तषष्ट्या पृ० ५५ पं० १३, पृ० ५८ पं० ११, पृ० ६२ पं० १ पं० ४ पं० १९ पं० २३, पृ० ६३ पं० ९.
„ = सप्तषष्टेः पृ० ६२ पं० २३, पृ० ७९ पं० २९, पृ० ९७ पं० ७, पृ० १०० पं० १९.

---

૨. જુઓ, सत्तमीयं = सप्तम्याम् ગાથા ૨૪૭ અને ગા. ૨૫૦, चउत्थीयं = चतुर्थ्याम् ગાથા ૨૪૮ અને ગાથા ૨૫૦, पोरिसीयं = पौरुष्याम् ગાથા ૩૯૬, थाविज्जो = स्थाप्यः ગાથા ૩૯૧, तावतिथं = तावत्प्रमाणम् ગાથા ૩૫૮.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

,, = सप्तषष्ट्याम् पृ० ७५ पं० १६.
तीसाय = त्रिंशतेः पृ० ६१ पं० १४.
अट्ठासीतीय = अष्टाशीत्या पृ० ७६ पं० ६ पं० १३, पृ० ७७ पं० ६.
सातीय = स्वातेः पृ० ७७ पं० १२.
तेवीसाय = त्रयोविंशतेः ,, ,,
बावत्तरीय = द्विसप्ततेः पृ० ७९ पं० १.
,, = द्विसप्तत्या पृ० ७९ पं० ३.
तेसीतीय = त्र्यशीतौ पृ० ८० पं० ९, पृ० १०४ पं० १७.
रासीय = राशौ पृ० ८६ पं० १८.
तिघीय = तिथ्या पृ० १०७ पं० १३.
पच्छिल्लाय गाथाय = पाश्चात्या गाथायाः पृ० ११० पं० १०.
आकुट्टीयं = आकुट्याम् पृ० ६३ पं० ५.
कतितिथियं = कतितमायाम् पृ० ६७ पं० १२.
कतित्थीयं = ,, ,, पं० १६.
एक्कारसीयं = एकादश्याम् पृ० ७० पं० ९.
कातिघीयं = कस्यां तिथौ पृ० ७३ पं० १.
तिघीयं = तिथौ पृ० ७१ पं० ५, पृ० ७८ पं० २१.
दसमीयं = दशम्याम् पृ० ७८ पं० २१.
°गंडियायं = °गण्डिकायाम् पृ० १०८ पं० १५.
पोरिसीयं = पौरुष्याम् पृ० १०९ पं० ८.
पंचमीयं = पञ्चम्याम् पृ० १०९ पं० १९ पं० २९.
थिच्चा = स्थित्वा पृ० ८१ पं० ९। थाविताणि, थावियाणि = स्थापितानि पृ० ८७ पं० १५, पृ० १०९ पं० १०। थावितो = स्थापितः पृ० ९१ पं० ७, पृ० १०१ पं. १४। थाविता = स्थापिता पृ० ९१ पं० ८। थावितं = स्थापितम् पृ० ९१ पं० १४।

ઉપર જણાવેલ ટિપ્પનકમાં આવેલા પ્રયોગો, પ્રસ્તુત સંપાદનમાં ઉપયુક્ત વિક્રમના પંદરમ શતકમાં લખાયેલી ટિપ્પનકની પ્રતિઓમાં સચવાયેલા છે, તેનું શ્રેય પ્રસ્તુત ટિપ્પનકની ઉત્તરોત્તર નકલ કરનાર લેખકોને છે. જોકે હું ભાષાશાસ્ત્રી નથી, છતાં અનેક પ્રાકૃત ગ્રંથો વાંચવા, લખવા અને સંપાદિત કરવાનું જે કંઈ અલ્પ-સ્વલ્પ સૌભાગ્ય મને મળ્યું છે તેના પચાસ વર્ષના અનુભવથી અનુમાન કરી શકું કે, જ્યોતિષ્કરંડક મૂલગ્રંથની ભાષાને અનુસરતી પ્રસ્તુત ટિપ્પનકની ભાષા ઘણી પ્રાચીન હોવી જોઈએ. ટિપ્પનકકારે અંતમાં પોતાનું નામ જણાવીને શ્રી જિનદેવગણિ માટે ટિપ્પનકની રચના કરી છે, એટલું જ જણાવ્યું છે. આથી તેમના સંબંધમાં વિશેષ વિગતો મેળવવી અશક્ય છે. આ રચના સિવાય તેમની કોઈ રચના મળી નથી તેમજ ગ્રંથાંતરોમાં તેમના નામનો ઉલ્લેખ પણ જાણ્યો નથી. આમ છતાં અહીં નોંધેલ ટિપ્પનકના ભાષાપ્રયોગોના આધારે અનુમાન કરી શકાય કે, શ્રી શિવનંદિવાચક અને મૂલગ્રંથકાર શ્રી પાદલિપ્તસૂરિના વચમાં સમયનું અંતર ઓછું હોવું જોઈએ. ટિપનકકારના નામના આધારે કલ્પી શકાય કે, તેઓ પૂર્વાવસ્થામાં બ્રાહ્મણકુળના હશે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

અહીં જણાવેલ જ્યોતિષ્કરંડકકર્તા પાદલિપ્તસૂરિ આદિના સંબંધમાં, પ્રસ્તુત ગ્રંથના સંપાદકજીએ, ઈ. સ. ૧૯૬૧માં શ્રીનગર (કાશ્મીર)માં મળેલી 'અખિલ ભારતીય પ્રાચ્ય વિદ્યા પરિષદ'ના 'પ્રાકૃત અને જૈનધર્મ વિભાગ'ના અધ્યક્ષસ્થાનેથી આપેલા "जैन आगमधर और प्राकृत वाङ्मय" શીર્ષક અભિભાષણમાં જણાવેલી હકીકત નીચે પ્રમાણે છે :—

"पादलिप्ताचार्य (वीरनिर्वाण संवत ४६७ के आसपास)—इन आचार्यने तरंगवई नामक प्राकृत-देशी भाषामयी अति रसपूर्ण आख्यायिकाकी रचना की है. यह आख्यायिका आज प्राप्त नहीं है किन्तु हारिजगच्छीय आचार्य यश(?) रचित प्राकृत गाथाबद्ध इसका संक्षेप प्राप्त है. डा० अर्न्स्ट लॉयमानने इस संक्षेपमें समाविष्ट कथांशको पढ़कर इसका जर्मनमें अनुवाद किया है. यही इस आख्यायिकाकी मधुरताकी प्रतीति है. दाक्षिण्यांक उद्द्योतनसूरि, महाकवि धनपाल आदिने इस रचनाकी मार्मिक स्तुति की है. इन्हीं आचार्यने ज्योतिष्करंडक शास्त्रकी प्राकृत टिप्पनकरूप छोटी सी वृत्ति लिखी है, इसका उल्लेख आचार्य मलयगिरिने अपनी सूर्यप्रज्ञप्तिवृत्तिमें (पत्र ७२ व १००) और ज्योतिष्करंडकवृत्तिमें (पृष्ठ ५२, १२१, २३७) किया है. यद्यपि आचार्य मलयगिरिने ज्योतिष्करंडकवृत्तिको पादलिप्ताचार्यनिर्मित बतलाया है किन्तु आज जैसलमेर और खंभातमें पंद्रहवीं शतीमें लिखी गई मूल और वृत्तिसहित जो हस्तप्रतियाँ प्राप्त हैं उन्हें देखते हुए आचार्य मलयगिरिके कथनको कहाँ तक माना जाय, वह मैं तज्ज्ञ विद्वानों पर छोड़ देता हूँ. उपर्युक्त मूलग्रन्थ एवं मूलग्रन्थसहित वृत्तिके अंतमें जो उल्लेख हैं वे क्रमशः इस प्रकार हैं :

कालण्णाणसमासो पुव्वायरिएहिं वण्णिओ एसो ।
दिणकरपण्णत्तीतो सिस्सजणहिओ सुहोपायो ॥
पुव्वायरियकयाणं करणाणं जोतिसम्मि समयम्मि ।
पालित्तकेण इणमो रइया गाहाहिं परिवाडी ॥ ज्यातिष्करण्डकप्रान्तभाग.

कालण्णाणसमासो पुव्वायरिएहिं नीणिओ एसो ।
दिणकरपण्णत्तीतो सिस्सजणहिओ पिओ........ ॥
पुव्वायरियकयाय नीतिसमसमएणं ।
पालित्तकेण इणमो रइया गाहाहिं परिवाडी ॥
॥ णमो अरहंताणं ॥
कालण्णाणस्सिणमो वित्ती णामेण चंद[?लेह] त्ति ।
सिवनंदिवायगेहिं तु रोयिगा(रइया) जिणदेवगतिहेतूणं(?गणिहेतुं) ॥

॥ ग्रं० १५८० ॥—ज्योतिष्करण्डकवृत्ति प्रान्त भाग ॥

इन दोनों उल्लेखोंसे तो ऐसा प्रतीत होता है कि—मूल ज्योतिष्करंडकप्रकीर्णकके प्रणेता पादलिप्ताचार्य हैं और उसकी वृत्ति, जिसका नाम 'चन्द्र[लेखा]' है, शिवनन्दी वाचककी रचना है, आचार्य मलयगिरिने तो सूर्यप्रज्ञप्तिवृत्तिमें एवं ज्योतिष्करण्डकवृत्तिमें इस वृत्तिके प्रणेता पादलिप्तको कहा है. संभव है, आचार्य मलयगिरिके पास कोई अलग कुलकी प्रतियाँ आई हों जिनमें मूलसूत्र और

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

वृत्तिका आदि-अन्तिम भाग छूट गया हो. जैसलमेरके ताड़पत्रीय संग्रहकी ज्योतिष्करंडक मूलसूत्रकी प्रतिमें इसका आदि और अन्तका भाग नहीं है. आचार्य मलयगिरिको ऐसे ही कुलकी कोई खंडित प्रति मिली होगी जिससे अनुसंधान करके उन्होंने अपनी वृत्तिकी रचना की होगी.

इन आचार्यने 'शत्रुंजयकल्प'की भी रचना की है. नागार्जुन योगी उनका उपासक था। इसने इन्हीं आचार्यके नामसे शत्रुंजयमहातीर्थकी तलहटीमें पादलिप्तनगर [पालीताणा] बसाया था, ऐसी अनुश्रुति जैन ग्रन्थोंमें पाई जाती है.

જુઓ, સાગરગચ્છ જૈન ઉપાશ્રય–વડોદરા દ્વારા ઈ. સ. ૧૯૬૯માં પ્રકાશિત "જ્ઞાનાંજલિ" ગ્રંથના 'હિંદી તથા સંસ્કૃત લેખ વિભાગ'નાં પૃષ્ઠ ૨૫–૨૬.

*

પ્રસ્તુત ગ્રંથના સંપાદન-પ્રકાશનનું મહત્ત્વ

આ ગ્રંથના પ્રકાશનથી જ્યોતિષ્કરંડક ગ્રંથની સંપૂર્ણ મૂલવાચના મળી છે અને સમગ્ર વાચના શક્ય સાધનોથી શુદ્ધ થઈ શકી છે. આથી આ વિષયના અભ્યાસીઓને સવિશેષ અનુકૂળતા થશે. આ હકીકતની સ્પષ્ટતા માટે વધારે ન લખતાં ફક્ત એક સૂચક માહિતી આપું છું :—

વૃત્તિસહિત અગાઉ મુદ્રિત થયેલ મૂલવાચનામાં એક સ્થળે અવ્યવસ્થિત અને અશુદ્ધ ગાથા છપાઈ છે. આ ગાથા અંગે, આજથી ૪૮ વર્ષ પહેલાં, શ્રી ભા. રં. કુલકર્ણીને વિમાસણ થઈ છે. શ્રી કુલકર્ણીએ લખેલો અને 'જૈન સત્યપ્રકાશ' માસિકના વિ. સં. ૧૯૯૭ના આષાઢ માસના અંકમાં (વર્ષ ૬, અંક ૧૧ મો) પ્રકાશિત થયેલો સમગ્ર લેખ પ્રેરણારૂપ હોવાથી નીચે આપ્યો છે :—

ऐतिहासिक दृष्टीसे प्राचीन जैन वाङ्मयका महत्त्व
और
उसके संशोधनकी आवश्यकता

लेखक : श्रीयुत **भा. रं. कुलकर्णी**, बी. ए., शिरपुर, (प. खानदेश)

जैनधर्मके प्राचीन साहित्यकी ओर जैनेतर विद्वानोंका ध्यान बहुत धीरे धीरे खींचा जा रहा है। पौर्वात्य और पाश्चात्य विद्वानोंने जितने परिश्रमपूर्वक बौद्ध धर्मका अभ्यास और आलोचन किया है उससे कई गुना कमती अभ्यास जैन साहित्यका किया है। कालानुक्रमसे जैनधर्मका बौद्धधर्मसे ज्येष्ठत्व विद्वानोंमें संमत हो चुका है, फिर भी भारतीय पाठशालाओंमें पढाये जानेवाले अनेक पाठ्यपुस्तकोंमें इस विषयमें विपरीत विधान[1] पाये जाते हैं। जैनधर्म यह सनातनधर्म है ऐसा भी दावा किया जाता है, किन्तु श्रद्धाके एक मात्र सहारे पर इस प्रकारका दावा अन्य धर्मीयोंके मुकाबलेमें कैसे हो सकता है? आज कलके भौतिक विज्ञानमय और बुद्धिप्रधान जगतमें सनातनका व्यवहार्य अर्थ प्राचीनतम ही हो

---

१. जैनधर्म यह बौद्धधर्मसे अर्वाचीन है और महावीर स्वामीने जैनधर्म प्रस्थापित किया ऐसे विधान अनेक पाठ्यपुस्तकोंमें पाये जाते हैं।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सकता है इसलिये जैन पंडितोंको चाहिये कि ये कुछ खोजभाल करके ऐसे प्रमाण विद्वानोंके सामने प्रकट करें जिनसे जैन धर्मकी प्राचीनता सर्व सामान्य तर्क प्रणालीसे प्रस्थापित हो। और उसके द्वारा भारतीय आर्य संस्कृतिका प्राचीनत्व सुदृढ हो।

भारतीय संस्कृतिकी ओर पाश्चात्य विद्वान बहुत साशंकतासे देखते थे और देखते हैं। किन्तु संस्कृत साहित्य और विशेषतः वैदिक वाङ्मयके प्रकाशन, परीक्षण और तुलनात्मक अभ्याससे वह साशंकता बहुत कुछ कमती होती जा रही है। और भारतीय संस्कृतिकी स्वयंपूर्ण मौलिकता तथा प्राचीनता प्रस्थापित हो रही है। मैं इस छोटेसे लेख द्वारा यही बताना चाहता हूं की जैन पंडित इस कार्य में पूर्ण सहकार करके यश के अधिकारी हो सकते हैं।

'वेदाङ्ग ज्योतिष' नामका एक छोटासा ज्योतिष ग्रंथ विद्यमान संस्कृत ज्योतिष ग्रंथोंमें प्राचीनतम समझा जाता है। उसकी भाषा प्राचीन संकेतमय और समझनेको इतनी क्लिष्ट है की इ. स. १८७७ से आजतक इस ३५–४० श्लोकवाले छोटेसे ग्रंथका, डॉ. थीबो, महामहोपाध्याय सुधाकर द्विवेदी, ज्यो. शं. बा. दीक्षित, लो. टिळक इत्यादी विद्वानोंके अनेकानेक प्रयत्नों पर भी संपूर्णतः अर्थ नहीं लग सका। किंतु आजतक अशक्यप्रायः समझा गया यह चमत्कारस्वरूप कार्य महामहोपाध्याय डॉ. शामशास्त्री (मैसोर) ने सरलतासे कर डाला और वो भी जैन ज्योतिष ग्रंथोंकी सहायतासे। सूर्यप्रज्ञप्ति ज्योतिष्करंडक और काललोकप्रकाश यह वे तीन जैन ग्रंथ हैं। डॉ. महाशयके ध्यानमें यह आया की वेदांग ज्योतिषकी पद्धति और उपर्युक्त जैन ज्योतिष ग्रंथोंकी पद्धतिमें स्पष्ट साम्य है और वेदांग ज्योतिषके जो जो श्लोक आज तक दुर्बोध समझकर भूतपूर्व विद्वानोंने छोड दिये थे वे इन जैन ग्रंथोंकी सहायतासे सुगम और सुसंगत ही नहीं किंतु अर्थपूर्ण प्रतीत होते हैं। इस तरहसे अगम्य वेदांग ज्योतिषको संपूर्ण तथा सुगम करनेवाले प्रथम संशोधक, ऐसा डॉ. शामशास्त्रीका सुविख्यात नाम जैन ग्रंथोंकी सहायतासे ही हुआ है।

इस उपर्युक्त वेदाङ्ग ज्योतिषके संपादन कार्यमें एक छोटीसी विसंगतता ज्योतिष करंडकके श्लोक २८८ के विषयमें हो गई है।

"उक्तं चैतत् **ज्योतिष करंडे** (प. १९६ **पद्य** २८८)—

लग्गं च दक्खिणायनविसुवेसु वि अस्स उत्तरं अयणे।
लग्गं साईविसुवेसु पञ्चसुवि दक्खिणं अयणे ॥ २८८ ॥

छाया-लग्नं च दक्षिणायनविषुवेषु अपि अश्वे उत्तरमयणे।
लग्नं स्वाति विषुवेषु पञ्चस्वपि दक्षिणायने ॥

दक्षिणायनगतेषु पञ्चस्वपि विषुवेषु अश्वे अश्विनीनक्षत्रे लग्नं भवति।" इत्यादि। वेदाङ्ग ज्योतिष पृष्ठ ५०

इस श्लोककी छाया और टीका मलयगिरिकृत है और उसका अंग्रेजी अनुवाद डॉ. शामशास्त्रीने ऐसा किया है।

'The Lagna of the five Vishuwas or equinoctical days in a yuga is the rise of the Ashwini Nakshatra in the Uttarayana and that in the five Dakshinayanas is the rise of the Swati Nakshatra.

—**वेदांग ज्योतिष**—पृ. ३०

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

उपरके दोनों अवतरणोंमें स्थित विसंगति यह है कि इस श्लोककी संस्कृत टीकामें दक्षिणायनमें आनेवाले विषुव दिनका नक्षत्र अश्विनी है और अंग्रेजी भाषांतरमें वही अश्विनी नक्षत्र उत्तरायणके विषुव दिनको जोड दिया गया है। डॉ. शामशास्त्रीको मैंने इस विषयमें पत्र लिखा था। आप अपना अंग्रेजी भाषांतर ही यथार्थ प्रतिपादित करते हैं, कारण स्पष्ट है कि–अश्विनी नक्षत्रमें उत्तरायणका विषुवदिन याने वसंतसंपात यह आजसे लगभग दो हजार वर्ष पूर्व होता था। अन्यथा संस्कृत टीकाकारने लिया हुवा अश्विनी नक्षत्रमें दक्षिणायनका विषुव याने शरदसंपात होनेको कमसे कम १४००० चौदह हजार वर्षोंसे अधिक काल हो गया[1] है।

ज्योतिषकरंडकका यह श्लोक स्वभावतः क्लिष्ट और संभ्रमोत्पादक है। उसमें दो बार दक्षिणायन शब्द आनेसे उसका संबंध अश्विनीसे लगाना या स्वातीसे लगाना यह एक जटिल समस्या है। और जैन प्राचीन साहित्यके अंदर आनेवाले ज्योतिष विषयके अन्यान्य प्रमाणोंका सम्यक् अभ्यास करनेवाले पंडित ही उसको हल कर सकेंगे।

चित्रा और स्वाति इनके बीचमें वसंतसंपात रहनेका प्रमाण तो संस्कृत ज्योतिष ग्रंथमें पाया जाता है। शुल्बसूत्रके भाष्यमें कर्काचार्यका ऐसा स्पष्टवचन[2] है। फिर उपर बताये हुए ज्योतिषकरंडकके पद्यमें जो स्वातिका संबंध वसंतसंपातसे देखा जाता है वह भी यथार्थ क्यों न हो?

यह एक ही नहीं ऐसे अनेकानेक प्रश्न उपस्थित होते हैं। आवश्यकता है उनकी ओर ध्यान देकर उस दिशासे जैन साहित्यका संशोधन करनेवालोंकी। जैन जनता धार्मिक है, उदार है और धनवान भी है। वह चाहे तो अपने प्राचीन धार्मिक साहित्यका ऐतिहासिक और तुलनात्मक पद्धतिसे अभ्यास करनेवाले विद्वानोंको प्रोत्साहन देकर भारतीय संस्कृतिका गौरव बढानेमें अंशभाक् हो सकती है और होवे यह प्रार्थना है।

નોંધ : આશા છે કે જૈન જ્યોતિષના જાણકાર પૂજ્ય મુનિરાજો આ લેખમાં પૂછવામાં આવેલ શંકા ઉપર વિચાર કરી તેનો ખુલાસો લખી મોકલવા કૃપા કરશે. આવો ખુલાસો મળશે તો અમે તે પ્રગટ કરીશું.
— **તંત્રી**

ઉપરના લેખમાં શ્રી કુલકર્ણીજીએ જ્યોતિષ્કરંડકની જે "लग्गं च दक्खिणायण०" ગાથા ઉદ્‌ધૃત કરીને, તેને વિસંગત અને સંભ્રમોત્પાદક જણાવી છે, તે ગાથા જ હકીકતમાં મૌલિક પ્રમાણભૂત નથી. આ સૂચિત ગાથાના સ્થાનમાં અમારા પ્રસ્તુત પ્રકાશનમાં આ પ્રમાણે ગાથા છે—

दक्खिणअयणे लग्गं पंचसु विसुवेहि होति अस्से य।
उत्तरअयणे लग्गं साती विसुवेसु पंचसु वि ॥ ३०६ ॥

ઉપર નોંધેલી ગાથા ઉપર પ્રસ્તુત ગ્રંથના સંપાદક પૂ. પા. આગમપ્રભાકર મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજી

१. संपात बिंदूकी वाम गति है और नक्षत्रचक्रकी एक पूर्ण प्रदक्षिणा लगभग २६००० वर्षमें होती है। हाल वसंतसंपात उत्तरा भाद्रपदा नक्षत्रमें है। अश्विनीसे उत्तरा भाद्रपदा तकका दो नक्षत्रोंका अंतर १४ हजार वर्ष पूर्व होता था।

२. पं. दी. चुलेट : 'वेदकालनिर्णय'।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

મહારાજે "मुद्रिते तु अस्या गाथायाः पाठोऽशुद्धोऽव्यवस्थितश्च वर्तते।" આ પ્રમાણે ટિપ્પણી લખીને કુલકર્ણીજીએ નોંધેલી વૃત્તિસહિત મુદ્રિત જ્યોતિષ્કરંડકની ગાથાને અશુદ્ધ અને અવ્યવસ્થિત જણાવી છે.

મને જ્યોતિષશાસ્ત્રનો જરાય અભ્યાસ નથી, તેથી આ સંબંધમાં હું કંઈ ન લખી શકું તે સ્વાભાવિક છે, પણ હવે જ્યારે સૂચિત ગાથાનું સ્વરૂપ જ બદલાયું છે ત્યારે તેના સંબંધમાં સ્પષ્ટ નિર્ણય લેવામાં અધિકારી વિદ્વાનોને અનુકૂળતા થવાનો સંભવ છે—એમ હું માનું છું.

શ્રી કુલકર્ણીના લેખમાંથી એ પણ મહત્ત્વની હકીકત જાણી શકાય છે કે, ભારતીય જ્યોતિષ-શાસ્ત્રના સૌથી પ્રાચીન 'વેદાંગ જ્યોતિષ' નામક ગ્રંથના સંપૂર્ણ હાર્દને સમજવા માટેનો યશ 'સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિ' અને 'જ્યોતિષ્કરંડક' આદિ જૈન ગ્રંથોને છે, અન્યથા 'વેદાંગ જ્યોતિષ'ને સમજવા માટે ઉપલબ્ધ સમગ્ર ભારતીય સાહિત્યમાં કોઈ આધાર ન હતો.

જ્યોતિષશાસ્ત્રના અધિકારી વિદ્વાન સ્વ૦ ડૉ૦ નેમિચન્દ્રજી શાસ્ત્રીએ અનેક શાસ્ત્રોના અન્વેષણ-પૂર્વક સફળ પરિશ્રમથી લખેલા "भारतीय ज्योतिष" ગ્રંથનાં ૫૭થી ૬૦ પૃષ્ઠોમાં સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિ, ચંદ્રપ્રજ્ઞપ્તિ અને જ્યોતિષ્કરંડક, આ ત્રણ ગ્રંથોના સંબંધમાં સંશોધનાત્મક માહિતી આપી છે, તેમાંથી જ્યોતિષ્કરંડકના સંબંધમાં નીચે પ્રમાણે જણાવ્યું છે :—

"**ज्योतिष्करण्डक**—यह प्राचीन ज्योतिषका मौलिक ग्रन्थ है। इसका विषय वेदाङ्ग-ज्योतिषके समान अविकसित अवस्थामें है। इसमें भी नक्षत्र लग्नका प्रतिपादन किया गया है। भाषा एवं रचना-शैली आदिके परीक्षणसे पता लगता है कि यह ग्रन्थ ई. पू. ३००—४०० का है। इसमें लग्नके सम्बन्धमें बताया गया है :

लग्गं च दक्खिणायणविसुवेसु वि अस्स उत्तरं अयणे।
लग्गं साई विसुवेसु पंचसु वि दक्खिणे अयणे ॥

अर्थात्—अस्स यानी अश्विनी और साई-स्वाति ये नक्षत्र विषुवके लग्न बताये गये हैं। यहाँ विशिष्ट अवस्थाकी राशिके समान विशिष्ट अवस्थाके नक्षत्रोंको लग्न माना है।

इस ग्रन्थमें कृत्तिकादि, धनिष्ठादि, भरण्यादि, श्रवणादि एवं अभिजितादि नक्षत्र गणनाओंकी समालोचना की गयी है।

—ભારતીય જ્ઞાનપીઠ પ્રકાશન દ્વારા પ્રકાશિત "भारतीय ज्योतिष" ગ્રંથની ચૌદમી આવૃત્તિ, પૃષ્ઠ ૬૦ મું.

ઉપર જણાવેલી માહિતીમાં પણ ડૉ૦ નેમિચંદ્રજીએ, અહીં જણાવેલી શ્રી કુલકર્ણીજીએ ચર્ચેલી જ્યોતિષ્કરંડકની "लग्गं च दक्खिणायण०" ગાથાની જ નોંધ લીધી છે. અહીં સુજ્ઞ વાચકો સમજી શકશે કે, જે ગાથા અશુદ્ધ અને અવ્યવસ્થિત છે તેના આધારે થયેલું પ્રતિપાદન અપૂર્ણ કે અસંગત હોવાનો સંભવ છે.

ડૉ૦ નેમિચંદ્રજીએ જે જ્યોતિષ્કરંડકની રચનાનો સમય જણાવ્યો છે તે, જેના આધારે જ્યોતિષ્કરંડકની રચના થઈ છે તે સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિસૂત્રમાં આવતા જ્યોતિષવિષયક નિરૂપણના આધારે હોય તેમ લાગે છે. પણ હવે પ્રસ્તુત પ્રકાશનના સંપાદકજીના સાધાર વિધાન મુજબ એ સ્પષ્ટ થાય છે કે, જ્યોતિષ્કરંડકના કર્તા આચાર્ય શ્રી પાદલિપ્તસૂરિ છે અને તેમનો સમય વીરનિર્વાણ સં. ૪૬૭ની આસપાસ (ઈ. સ. પૂર્વે પહેલી શતાબ્દી) છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

જ્યોતિષશાસ્ત્રનો મને અભ્યાસ નથી તેથી તે સંબંધમાં લખવા માટે હું અનધિકારી છું. આમ છતાં પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં આવતી અન્ય ઉપયોગી માહિતી માટે અતિ સામાન્ય નિર્દેશરૂપે જણાવું છું :—

પ્રસ્તુત જ્યોતિષ્કરંડકની ૧૪ થી ૧૬ ગાથામાં ઉચ્છ્વાસ–નિઃશ્વાસ આદિનું તથા ૭૦ થી ૮૦ ગાથામાં સમય, પૂર્વાંગ, પૂર્વ આદિનું જે નિરૂપણ છે તેની સાથે અનુયોગદ્વારસૂત્રનો પાઠ મેળવતાં કેટલીક હકીકતમાં ફરક છે, જુઓ શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય દ્વારા પ્રકાશિત 'नंदिसुत्तं अणुओगद्दाराइं च' ગ્રંથમાં અનુયોગદ્વારનું ૩૬૭મું સૂત્ર.

જ્યોતિષ્કરંડકમાં ૨૮ નક્ષત્રોનો ક્રમ અભિજિત્‌થી ઉત્તરાષાઢા પર્યંત છે, જુઓ ગાથા ૧૪૪થી ૧૪૬. જ્યારે અનુયોગદ્વારમાં કૃતિકાથી ભરણી પર્યંત છે, જુઓ ઉપર સૂચિત અનુયોગદ્વારનું ૧૨૭ મું સૂત્ર.

મારા મન-તનનું સ્વાસ્થ્ય ઉંમર અને બીજાં આવરણોના કારણે ખૂબ જ મર્યાદિત થયું છે, તેથી વિશેષ માહિતીની નોંધ લખવા બે ત્રણ વાર પ્રયત્ન કર્યો પણ તેમાં છેવટે થાકી ગયો. ઉપરાંત આંખની શક્તિ પણ ઓછી થઈ છે. આથી ઉત્સાહી અભ્યાસી જિજ્ઞાસુઓને જણાવું છું કે— અન્યાન્ય જૈન આગમોમાં આવેલ, જ્યોતિષ્કરંડકમાં નિરૂપિત વસ્તુને સરખાવતાં કોઈક સ્થળે ભિન્નતા પણ જણાશે. ઉદાહરણ તરીકે જુઓ જ્યોતિષ્કરંડકની પચીસમી ગાથા અને અનુયોગદ્વારનું ૩૨૨ મું સૂત્ર.

આ ઉપરાંત જ્યોતિષ્કરંડકમાં નિરૂપિત તુલાવિધાન, તોલ–માપ, તથા કાલમાન વગેરેના સંબંધમાં વિશેષ માહિતી છે, તેની સમગ્ર ભારતીય સાહિત્ય સાથે તુલના કરવામાં આવે તો વિશેષ ઉપયોગી જ્ઞાતવ્ય વસ્તુ મળવાની સંભાવના છે.

*

ઋણસ્વીકાર—

અંતરથી મહાબ્રાહ્મણ અને આકાર-પ્રકાર તેમજ આચારથી મહાશ્રમણ, તથા જેમની અસીમકૃપાથી પ્રાચીન સાહિત્યના સંશોધનકાર્યમાં મને જે યત્કિંચિત્ આવડત મળી, તે મારા વિશ્વવિખ્યાત ગુરુવર વિદ્વદ્વર્ય આગમપ્રભાકર શ્રુત-શીલવારિધિ દિવંગત મુનિભગવંત શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજજીના ચરણારવિંદમાં વંદન કરીને ધન્યતા અનુભવું છું.

જ્ઞાન, દર્શન, સંયમ અને તપની દેહધારી મૂર્તિરૂપ, ભારતીય દર્શનોના અધિકારી વિદ્વદ્વર, અનેક ભાષાઓના અભ્યાસી, તેમજ પૂજ્યપાદ આગમપ્રભાકરજી મહારાજજીના દેહાવસાન પછી જેમની પારમાર્થિક હૂંફથી મને જીવવામાં તથા યત્કિંચિત સાહિત્યસંશોધનકાર્યમાં સતત શક્તિ અને પ્રેરણા મળી છે અને મળે છે, એવા શ્રુતસ્થવિર દર્શનપ્રભાવક મુનિભગવંત શ્રી જંબૂવિજયજી મહારાજજીના પદકમળમાં સવિનય વંદના કરીને તથાપ્રકારનું ગૌરવ અનુભવું છું.

પ્રસ્તુત પ્રસ્તાવનામાં મેં જે, કુલકર્ણીજીના લેખની માહિતી આપી છે તેની જાણ કરીને તે લેખની ઝેરોક્સ કૉપી જેમણે મને આપી છે તે વિશેષતઃ જૈન આગમ આદિ સાહિત્યના ચિકિત્સક અભ્યાસી, લોકૈષણાવિમુખ પંન્યાસજી ભગવંત શ્રી પ્રદ્યુમ્નવિજયજી મહારાજજીના મમત્વપૂર્ણ સહકાર બદલ તેઓશ્રીને, તથા પ્રસ્તુત ગ્રંથનાં પરિશિષ્ટોના કાર્યમાં સહકાર આપવા બદલ અનવરતવિવિધ-શાસ્ત્રસંશોધનનિરત મુનિભગવંત શ્રી ધર્મધુરંધર વિજયજી મહારાજજીને, સવિનય વંદના કરીને મારો વિનમ્ર કૃતજ્ઞભાવ જણાવું છું.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

અનેક મહત્ત્વના ઉપયોગી ગ્રંથોના શાસ્ત્રીય સંશોધન–પ્રકાશનકાર્યની સવિશેષ પ્રગતિમાં સતત પ્રયત્નશીલ શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયના માનદ મંત્રી મહોદયો, માનવંતા ટ્રસ્ટીઓ, અને જિનાગમ પ્રકાશન ટ્રસ્ટ સમિતિના સભ્યો, તથા નાદુરસ્ત શારીરિક સ્થિતિ હોવા છતાં, આ અને અન્ય આગમાદિ ગ્રંથોના પ્રકાશન અંગેની અનેક બાબતોમાં અંતરની ભાવનાપૂર્વક સતત જાગરૂક અને પરિશ્રમ કરનાર જિનાગમ ટ્રસ્ટ અને સાહિત્ય પ્રકાશનના માનાર્હ ડિરેક્ટર શ્રી કાન્તિલાલભાઈ કોરા, આ સૌ મહાનુભાવોને તેમની જ્ઞાનભક્તિની અનુમોદના કરીને ખૂબ ખૂબ ધન્યવાદ આપું છું, અને આવાં ઉપયોગી પ્રકાશનો માટે તેમને સર્વ પ્રકારે અનુકૂળતા કરી આપવા માટે શાસનદેવને પ્રાર્થના કરું છું.

કાવા-દાવાના કીચડથી રંગાયેલા વિશ્વમાં પણ જેમણે સતત જ્ઞાનસાધના કરી છે એવા ભારતીય દર્શનોના ઊંડા અભ્યાસી વિદ્યાપુરુષ ડૉ. શ્રી નગીનદાસ જે. શાહે, મારી ગુજરાતી પ્રસ્તાવનાનો અંગ્રેજી અનુવાદ કર્યો છે, તથા સુપ્રસિદ્ધ વિદ્વાન ડૉ. હરિપ્રસાદભાઈ ગં૦ શાસ્ત્રીજીએ મારી ગુજરાતી પ્રસ્તાવનાને સરસરી નજરે વાંચી આપી છે, તે બદલ આ બન્ને વિદ્વાનો પ્રત્યે, ધન્યવાદપૂર્વક મારો ઋણિભાવ જણાવું છું.

હસ્તલિખિત અને મુદ્રિત ગ્રંથો મને ઉપયોગ કરવા માટે આપવાની અનુમતિ માટે શ્રી લાલભાઈ દલપતભાઈ, ભારતીય સંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિરના મુખ્ય નિયામકશ્રીનો, તથા તે તે ગ્રંથો મને લાવી આપવા અને પરત કરવા વગેરે અનેક કાર્યમાં અનુકૂળતા કરવા બદલ શ્રી લક્ષ્મણદાસ હીરાલાલ ભોજકનો હું હાર્દિક આભાર માનું છું.

સુખ્યાત મૌજ પ્રિંટિંગ બ્યૂરો, મુંબઈના સંચાલક શ્રી પ્રભાકરભાઈ ભાગવત તથા અન્ય કાર્યકર ભાઈઓએ પ્રસ્તુત ગ્રંથના મુદ્રણમાં સંપૂર્ણ સુવિધા આપી છે, તે બદલ તેઓ સૌ મારા ચિરસ્મરણીય બન્યા છે.

૧૧, કરુણા સોસાયટી, નવા વાડજ પાસે
અમદાવાદ–૩૮૦ ૦૧૩, વૈશાખ વદી ૬ શુક્રવાર
તા. ૨૬–૫–૧૯૮૯

વિદ્વજ્જનવિનેય—
અમૃતલાલ મોહનલાલ ભોજક

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

INTRODUCTION

The edition and publication of a comparatively small treatise named *Jyotiṣkaraṇḍaka* is very important, from the standpoint of Indian *Jyotiṣ* (Astronomy).

Original Text of Jyotiṣkaraṇḍaka and its Author :

Complete text of this work has been preserved in two Manuscripts Libraries from among the invaluable ancient Manuscripts Libraries, but it was Rev. Muni Shri Punyavijayaji who gave us, for the first time, this important information. Punyavijayaji remained constantly engaged in the search of manuscripts of the scriptural texts and in their correction, till his death. He was a highly learned scholar and the title Āgamaprabhākara (the sun to the Jaina Scriptures) was conferred on him. He was an Ocean of scriptural knowledge and righteous conduct. He worshipped and served knowledge by divulging information about many unknown Jaina and Non-Jaina works which he came across during his active search and research, and by doing so he put scholars and lovers of learning under perpetual obligation.

The composition of the present work is based on the subject-matter treated of in the *Sūryaprajñapti*, an *Upāṅga Sūtra* of the Jainas. This fact is related by the author of *Jyotiṣkaraṇḍaka* himself. (See gāthās 7 and 404).

Āc. Malayagiri flourished in the 12th Cent. V.S. He wrote revealing commentaries on many Scriptures. He has composed a Sanskrit commentary called *Vṛtti* on *Jyotiṣkaraṇḍaka*. *Jyotiṣkaraṇḍaka* along with this Sanskrit *vṛtti* has been edited by Āgamoddhāraka Āc. Sāgarānandasūriji and published by Rishabhadevaji Kesharimal Ratlam in 1928 A.D. Looking to this printed *vṛtti* as also to its old manuscripts, it becomes clear that even Āc. Malayagiri had not before him the complete text of *Jyotiṣkaraṇḍaka*. From the first *gāthā 'suṇa tāva sūrapaṇṇatti-vaṇṇaṇaṁ'* occurring in the text of *Jyotiṣkaraṇḍaka* accepted by Āc. Malayagiri, it follows that there should occur before this *gāthā*, a presentation of a question in the form of a query. But in its place, the commentator has presented the gist of this question, in the form of an *upodghāta* (= Commencement) made by some *ācārya* who had flourished in the past. Again, there does not occur in the beginning of the *Jyotiṣkaraṇḍaka* a benediction embodying a salutation to the author's favourite deity, and the commentator

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

has explained this absence of the benediction. From this we can safely infer that the first six *gāthās* of *Jyotiṣkaraṇḍaka* were not available to the commentator Malayagiri. Though these six *gāthās* were not available to him, he in his commentary has given the gist; this point deserves our thoughtful consideration.

Jyotiṣkaraṇḍaka printed along with the *Vṛtti* already referred to consists of 376 *gāthās*[1], whereas the text of *Jyotiṣkaraṇḍaka* contained in the present publication consists of 405 *gāthās*. Those places where are found *Jyotiṣkaraṇḍaka gāthas* not available in the former edition are noted by the editor in foot-notes.

As stated in the last *gāthā* (No. 405) of the present edition, the author of *Jyotiṣkaraṇḍaka* is Pādaliptasūri. Yet Āc. Malayagiri, the author of the Sanskrit *vṛtti* on *Jyotiṣkaraṇḍaka*, mentions him as a commentator (*vṛttikāra*) of *Jyotiṣkaraṇḍaka*. I recommend readers to refer to the opinion of Punyavijayaji, the editor of the present edition, in this regard. I have noted this opinion elsewhere in this Introduction.

The text of *Jyotiṣkaraṇḍaka*, printed along with the Sanskrit *vṛtti*, is, at many places, fraught with unpardonable corruptions. All these corruptions stand corrected by the version of the text included in this volume.

On examining the Prakrit *Ṭippanaka* included in the present volume and the Sanskrit *vṛtti*, we find that at some places in the text of *Jyotiṣkaraṇḍaka* there are different readings. From this we can safely conclude that the complete manuscript of this Prakrit *Ṭippanaka* was not available to the commentator Āc. Malayagiri. For instance, the author of *Ṭippanaka* mentions that there are 23 *Prābhṛtas* (Chapters), whereas Āc. Malayagiri mentions that there are 21 *Prābhṛtas*. (See p. 2, fn. 11).

The author of Prakrit *Ṭippanaka* presented the complete text of *Jyotiṣkaraṇḍaka*. Hence students, scholars and researchers may find in the text of *Jyotiṣkaraṇḍaka* given in this publication certain usages that can be regarded as old from the standpoint of language[2].

---

1. Gāthā No 98 in the present publication, viz. '*adha dussamāe kālo*°' is not included in the body of the text of *Jyotiṣkaraṇḍaka* by the editor of the printed *vṛtti*. But he has accepted it as a quotation given in the *vṛtti* from some other work. See printed *vṛtti* p. 51, line 13.

2. See *sattamīyaṁ* = *saptamyām*, gāthās 247 and 250, *cautthīyaṁ* = *caturthyām*, *gāthās* 248 and 250, *porisiyaṁ* = *pauruṣyām*, *gāthā* 396, *thāvijjo* = *sthāpyah*, *gāthā* 391; *tāvatithaṁ* = *tāvatpramāṇam* *gāthā* 358.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

In the text of *Jyotiṣkaraṇḍaka,* available in the manuscripts containing the text of *Jyotiṣkaraṇḍaka* alone without Prakrit *Ṭippanaka,* as also in the text of *Jyotiṣkaraṇḍaka,* given along with *Vṛtti,* the form of language has undergone change.

It is determined on the basis of the present publication that now the complete text of *Jyotiṣkaraṇḍaka* is available to us and its author is Āc Pādaliptasūri.

Jyotiṣkaraṇḍaka-Ṭippanaka and its Author :

Though Śivanandi Vācaka has called this Ṭippanaka a *Vṛtti* at the end of the work, and following him Rev. Punyavijayaji, the editor of the present volume, has noted it as *vṛtti* only in the Catalogue of Jesalmer Bhaṇḍāras, yet afterwards Punyavijayaji himself has accepted it as *Ṭippanaka,* finding its composition not conforming to the nature of *vṛtti.* At many places this *Ṭippanaka* contains such usages as may indicate the old form of language. Some of them are listed below :

saṭṭhīya = *ṣaṣṭyā* p. 14 l. 7, p. 65 l. 16, p. 83 l. 16 & 20.
bāvaṭṭhīya = *dviṣaṣṭyā* p. 25 l. 1, p. 103 l. 19, p. 104 l. 14.
bāvaṭṭhīya = *dviṣaṣṭeḥ* p. 88 l. 21, p. 97 l. 6.
tīsāya = *triṁśatyā* p. 34 l. 13, p. 40 l. 4, p. 58 l. 18.
paṁcamīya = *pañcamyām* p. 36 l. 4.
ṇavaṇautīya = *navanavatyā* p. 47 l. 4 & 14.
egaṭṭhīya, *ekkasaṭṭhīya* = *ekaṣaṣṭyā* p. 50. 1. 5, p. 53 1. 5 & 16, p. 106 1. 8.
sattaṭṭhīya = *saptaṣaṣṭyā* p. 55 l. 13, p. 58 l. 11, p. 62 l. 1, 4, 19 & 23, p. 63 l. 9.
" = *saptaṣaṣṭeḥ* p. 62 l. 23, p. 79 l. 29, p. 97 l. 7, p. 100 l. 19.
" = *saptaṣaṣṭyām* p. 75 l. 16.
tīsāya = *triṁśateḥ* p. 61 l. 14.
aṭṭhāsītīya = *aṣṭāsītyā* p. 76 1. 6 & 13, p. 77 1. 6.
sātīya = *svāteḥ* p. 77 1. 12.
tevīsāya = *trayoviṁśateḥ* p. 77, l. 12.
tevīsāya = *trayoviṁśateḥ*
bāvattarīya = *dvisaptateḥ* p. 79 l. 1.
" = *dvisaptatyā* p. 79 l. 3.
tesītīya = *tryaśītau* p. 80 l. 9, p. 104 l. 17.
rāsīya = *rāśau* p. 86 l. 18.
tidhīya = *tithyā* p. 107 l. 13.
pacchillāya gādhāya = *pāścātyā gāthāyāḥ* p. 110 l. 10.
ākuṭṭīyaṁ = *ākuṭyām* p. 63 l. 5.
katitthiyaṁ = *katitamāyām* p. 67 l. 12.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

katitthīyaṁ = „ p. 67 l. 16.
ekkārasīyaṁ = *ekādaśyām* p. 70 l. 9.
kātidhīyaṁ =*kasyāṁ tithau* p. 73 l. 1.
tidhīyaṁ = *tithau* p. 71 l. 5, p. 78 l. 21.
dasamīyaṁ = *daśamyām* p. 78 l. 21.
°*gaṁḍiyāyaṁ* =°*gaṇḍikāyām* p. 108 l. 15.
porisīyaṁ = *pauruṣyāṁ* p. 109 l. 8.
paṁcamīyaṁ = *pañcamyāṁ* p. 109 l. 19 & 29.
thiccā = *sthitvā* p. 81 l. 9.
thāvitāṇi, thāviyāṇi =*sthāpitāni* p. 87 l. 15, p. 109 l. 10.
thāvito = *sthāpitaḥ* p. 91 l. 7, p. 101 l. 14.
thāvitā = *sthāpitā* p. 91 l. 8.
thāvitaṁ =*sthāpitam* p. 91 l, 14.

These usages occurring in *Ṭippanaka* have been preserved in the manuscripts belonging to 15th Cent. V.S., for this credit goes to copyists who copied manuscripts of *JyotiṣkaraṇḍakaṬippanaka* from time to time. Though I am not a linguist, I can infer, on the basis of my 50 years experience of editing and studying Prakrit works, that the language of *JyotiṣkaraṇḍakaṬippanaka*, closely following that of *Jyotiṣkaraṇḍaka*, must have been very old. Having mentioned his own name, the author of *JyotiṣkaraṇḍakaṬippanaka* informs us only this much that he has composed *Ṭippanaka* for the benefit of Śrī Jinadeva Gaṇi. Hence it is not possible for us to obtain more facts about him. We have not come across any work of his, other than this *Ṭippanaka*. Nor have we found any reference to his name, in the works composed by others. Yet on the basis of the usages which we come across in *Ṭippanaka*, we can infer that there is not much temporal distance between Śivanandi Vācaka and Pādaliptasūri, the author of *Jyotiṣkaraṇḍaka*. Again, on the basis of his name, we imagine that he might have been a Brahmin, in the stage of a householder.

The information about Pādaliptasūri, the author of *Jyotiṣkaraṇḍaka*, given by the editor of this volume in his presidential address '*Jaina Āgamadhara Aur Prakrit Vāṅmaya*' read in the 'Prakrit and Jainism' Section of the All India Oriental Conference held in Shrinagar in 1961 A.D. is as follows:

"Pādaliptācārya (Vira Nirvāṇa Saṁvat c. 467 = 1st Cent. A.D.) — This *ācārya* has composed in Prakrit-Deśī language an *ākhyāyikā* named *Taraṅgavatī* full of literary relish, charm and sentiment. At present it is lost to us but its abridgement in Prakrit verses made by Āc. Yaśa (?) belonging to Hārija Gaccha is available to us. Dr. A. Leumann translated it into German, having read the

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

story presented in it. This fact itself convinces us of the literary beauty of the *ākhyāyikā*. What Dākṣiṇyāṅka Uddyotanasūri, Mahākavi Dhanapāla etc. have written in praise of this work is highly appealing to our heart. This Pādaliptasūri himself has written a small *vṛtti* on *Jyotiṣkaraṇḍaka* in the form of Prakrit *Ṭippanaka*. This is mentioned by Āc. Malayagiri in his *Sūryaprajñaptivṛtti* (folios 72 and 100) and *Jyotiṣkaraṇḍakavṛtti* (pp. 52, 121, 237). To come to decision as to how far one can rely on the statement made by Āc. Malayagiri is left to learned scholars. Having exaimned manuscripts wrttten in Jesalmer and Cambay in 15th Cent. V.S., let them decide.

Two sets of information, that we find at the end of *Jyotiṣkaraṇḍaka* and *Jyotiṣkaraṇḍakavṛtti*, are given below respectively.

kālaṇṇāṇasamāso puvvāyariehiṁ vaṇṇio eso /
diṇakarapaṇṇattīto sissajaṇahio suhopāyo //
puvvāyariyakayāṇaṁ karaṇāṇaṁ jotisammi samayammi /
pālittakeṇa iṇamo raiyā gāhāhiṁ parivāḍī //
Jyotiṣkaraṇḍaka Prānta Bhāga
kālaṇṇāṇasamāso puvvāyariehiṁ nīṇio eso /
diṇakarapaṇṇattīto sissajaṇahio pio . . . //
puvvāyariyakayāya nītisamasamaeṇaṁ /
pālittakeṇa iṇamo raiyā gāhāhiṁ parivāḍī //
// ṇamo arahaṁtāṇaṁ //
kālaṇṇānassiṇamo vittī ṇāmena caṁda[leha] tti /
sivanaṁdivāyagehiṁ tu royigā(raiyā) jina-
devagatihetūṇaṁ (? gaṇihetuṁ) //
// gra° 1580 // Jyotiskaraṇḍakavṛtti Prānta Bhāga

From these two sets we gather that the author of *Jyotiṣkaraṇḍaka* is Pādaliptasūri and that of its *vṛtti* named *Candra-[-lekhā]* is Śivanandi Vācaka. Āc. Malayagiri has considered Pādaliptasūri to be the author of this *vṛtti*, in his *Sūrya-prajñaptivṛtti* and *Jyotiṣkaraṇḍakavṛtti*. It is possible that he had obtained the manuscripts of a different family, wherein the beginning and the ending portions of *Jyotiṣkaraṇḍaka* and its *vṛtti* as well were missing. In a manuscript of *Jyotiṣkaraṇḍaka*, belonging to Jesalmer Palm Leaf Manuscripts Collection, the beginning and the ending portions are not available. Āc. Malayagiri might have obtained an incomplete manuscript belonging to such a family, depending on which he might have composed his *vṛtti*.

This Āc. Pādaliptasūri has composed *Śatruñjayakalpa* also. Yogī Nāgārjuna was his follower. He founded at the foot of Mt. Śatruñjaya a town Pādaliptanagara (= Pālītāṇā) named after

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

the name of this Ācārya Pādaliptasūri. This is the traditional belief recorded in Jaina works."[3]

Importance of the edition-publication of the present work :

By the publication of this volume, the complete text of *Jyotiṣkaraṇḍaka* has become available, moreover this complete text has been corrected with the help of possible means. On this account scholars of this subject will be specially benefitted by this publication. For the elucidation of this point, I give below an indicative point of information, shunning the temptation of writing at length.

In the text of *Jyotiṣkaraṇḍaka,* formerly published along with *vṛtti,* at one place a disorderly and corrupt *gāthā* has been printed. Forty eight years ago Shri B. R. Kulkarni was puzzled on this *gāthā.* An article written by him and published in the monthly named *'Jaina Satyaprakāśa"* in 1997 V. S. Āṣāḍha Number (Year 6 No. 11), being inspiring, is translated here in its entirety into English from Hindi.

IMPORTANCE OF THE ANCIENT JAINA LITERATURE FROM THE HISTORICAL STANDPOINT AND NECESSITY OF ITS RESEARCH

Author : Shri B. R. Kulkarni, B. A., Shirpur (Western Khandesh)

Attention of the non-Jaina scholars is being drawn gradually to the ancient Jaina Literature. It is sad that the labour the Eastern and the Western scholars have put in in the study of the Jaina literature is many times lesser than the labour they have put in in the study and research of the Buddhist religion. Though scholars have already agreed that the Jaina religion is older than the Buddhist religion, in the text-books taught in schools and colleges there occur statements contrary to this.[4] It is claimed by the Jainas that their religion is eternal. But how can they make such a claim based on faith only if they compare their claim with the claims of the followers of other religions ? In the modern intellectual world

---

3. See *Jñānāñjali,* 'Hindi tathā Sanskrit Lekha Vibhāga', pp. 25-26, published in 1969 A.D. by Sāgara Gaccha Jaina Upāśraya, Baroda.
4. Statements such as the Jaina religion is later than the Buddhist religion and Lord Mahavira is the founder of the Jaina religion are found in many text-books.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

of Science, the workable meaning of the word 'eternal' can be nothing but 'very old'. Hence Jaina pundits should present before scholars such proofs as may establish by universal system of logic the antiquity of the Jaina religion. If they do so, even the antiquity of Ārya culture will be quite firm.

The Western scholars viewed in the past and are viewing even now Indian culture with great suspicion. But due to the publication, examination and comparative study of Sanskrit literature in general and Vedic literature in particular this suspicion is gradually disappearing in great degree. As a result of this, perfect originality and antiquity of Indian culture is being established. By writing this small essay I want to show that if the Jaina pundits extend their cooperation in this field of research they will no doubt earn fame they deserve.

A small treatise named *'Vedaṅga Jyotiṣa'* is regarded as the oldest one among the extant Sanskrit works on *Jyotiṣa* (Astronomy). Its language is very old, laconic and fraught with allusions and suggestions. This is the reason why it is very difficult to understand it. Hence though scholars like Dr. Thibaut, Mm. Sudhākara Dvivedi, Jyo° S. B. Dixit and Lokamānya Tilak have been attempting hard to get at its meaning since 1877 A.D., they have not succeeded in grasping the full import and meaning of it. But the miraculous act, considered til now to be impossible, has been accomplished easily by Mm. Dr. Sham Shastry of Mysore and that too with the help of works on Jaina Jyotiṣa. These are the three Jaina works viz. *Sūryaprajñapti*, *Jyotiṣkaraṇḍaka* and *Kālalokaprakāśa*. Revered Doctor noticed clear similarity between the system of *Vedāṅga Jyotiṣa* and that of the abovementioned Jaina Jyotiṣa. Again, he found that those very verses of *Vedāṅga Jyotiṣa*, which were left untranslated till today, considering them difficult to understand, became not only consistent and easily understandable but meaningful also, on account of the help rendered by Jaina works. It is the help rendered by Jaina works, that made the name of Dr. Sham Shastry, the first research scholar who turned incomprehensible *Vedāṅga Jyotiṣa* comprehensible and complete, well known in the world of Indian Studies.

In the work of editing the already mentioned *Vedāṅga Jyotiṣa*, a minor inconsistency has arisen in connection with verse 288 of *Jyotiṣakaraṇḍaka*.

"*uktaṁ caitat Jyotiṣa Karaṇḍe* (p. 196 verse 288) —
laggaṁ ca dakkhiṇāyanavisuvesu vi assa uttaraṁ ayaṇe /
laggaṁ sāīvisuvesu paṁcasuvi dakkhiṇaṁ ayaṇe // 288

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Chāyā — lagnaṁ ca dakṣiṇāyanaviṣuveṣu api aśve uttarm ayane I
lagnaṁ svāti viṣuveṣu pañcasv api dakṣināyane II
dakṣiṇāyanagateṣu pañcasv api viṣuveṣu aśve aśvinīnakṣatre lagnaṁ bhavati I" ityādi Vedāṅga Jyotiṣa p. 50.

The Sanskrit chāyā of the verse and the commentary are by Āc. Malayagiri; and its English translation by Dr. Sham Shastry is as follows :

'The Lagna of the five Vishuwas or equinoctial days in a yuga is the rise of the Ashwini Nakshatra in the Uttarayana and that in the five Dakshinayanas is the rise of the Swati Nakshatra'. *Vedāṅga Jyotiṣa* p. 30.

The inconsistency that is there in the above-given two quotations is this that in the Sanskrit commentary on the verse there occurs 'Nakshatra of vishuva (equinoctial) day falling in Dakshiṇāyana is Ashwini' while in English translation this Ashwini Nakshatra has been connected with vishuva day falling in Uttarāyaṇa. I wrote a letter to Dr. Sham Shastry in this regard. Therein I wrote : 'In your English translation you present the truth. The reason is clear. It is this that in Ashwini Nakshatra, vishuva day of Uttarāyana (i.e. vasantasampāta) was taking place nearly 2000 years ago. Otherwise, in Ashwini Nakshatra, vishuva day of Dakshiṇāyana (i.e. sharadasampāta), as mentioned by Sanskrit commentator, had taken place at least more than 14000 years ago[5].'

This verse of *Jyotiṣakaraṇḍaka* is obscure and misleading. In it the term *dakṣiṇāyana* occurs twice and hence there arises a problem as to whether it is to be construed with Aśvinī or Svāti. And only those scholars who have properly studied various astronomical evidences available in ancient Jaina literature can solve it.

In the Sanskrit works on *Jyotiṣa* we find a textual evidence for the existence of *vasantasampāta* in between Citrā Nakṣatra and Svāti Nakṣatra. In the Bhāṣya on *Śulbasūtra,* Karkācārya has explicitly stated to this effect[6]. If it is so, then why Svāti's relation

5. The motion of the *sampāta* point is *vāma* (right to left), and one complete rotation around Nakṣatracakra takes nearly 26000 years. At present *vasantasampāta* takes place in Uttarā Bhādrapadā Nakṣatra. The distance from Aśvini Nakṣatra to Uttarā Bhādrapadā Nakṣatra is 14000 years pūrva.
6. Vedakālanirṇaya by Pt. D. Chulet.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

with *vasantasampāta*, as seen in the verse from *Jyotiṣakaraṇḍaka*, be also not true — real ?

Not only this question but many others also arise. We extremely need research scholars who pay attention to them and from this standpoint study the Jaina literature. Jainas are religious, generous and rich too. If they wish, they can encourage scholars engaged in the study of Jaina literature from the historical and comparative standpoint and thereby even they can contribute to the enhancement of the greatness and glory of Indian culture; I pray them to do so.

Note — We expect that Rev. Jaina monks well versed in Jaina Jyotiṣa will ponder over the question raised in this essay and kindly favour us with the solution. If we receive the solution, we shall publish it.

*

The gāthā *'laggaṁ ca dakkhiṇāyaṇa...'* from *Jyotiṣkaraṇḍaka*, which was quoted by Shri Kulkarni in his above essay and described by him as inconsistent and misleading is, in fact, not the original correct *gāthā*. In its place there occurs the following *gāthā* in the present volume :

dakkhiṇaayaṇe laggaṁ paṁcasu visuvehi hoti asse ya I
uttaraayaṇe laggaṁ sātī visuvesu paṁcasu vi II 306 II

The learned editor Rev. Punyavijayaji wrote a note on the above *gāthā*, viz. *'mudrite tu asyā gāthāyāḥ pāṭho'śuddho'vyavasthitaś ca vartate'*. Thereby he declared the *gāthā* from *Jyotiṣkaraṇḍaka* printed with *vṛtti* to be corrupt and irregular.

I have not studied Astronomy (Jyotiṣa). Hence it is but natural that I cannot write anything on this matter. But now when the *gāthā* is available to us in its original correct form, I feel that it will possibly provide conducive condition to the authoritative scholars to take clear-cut decision in this regard.

From the essay by Shri Kulkarni, we have gathered one important fact that credit goes to the Jaina works viz. *Sūryaprajñapti*, *Jyotiṣkaraṇḍaka* etc. for providing a key to the understanding of the heart of *Vedāṅga Jyotiṣa*, the oldest work among the works on Indian Jyotiṣaśāstra. In the absence of these Jaina works, there is no means available in the entire extant Indian literature, that can help us understand *Vedāṅga Jyotiṣa.*

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Having studied many works, Late Dr. Nemichandraji Shastry has written with fruitful labour a book named '*Bhāratīya Jyotiṣa*'. Therein on pp. 57-60 he has given information about *Sūryaprajñapti*, *Candraprajñapti* and *Jyotiṣkaraṇḍaka*. About *Jyotiṣkaraṇḍaka* he writes as follows :

"*Jyotiṣkaraṇḍaka* — This is an original work on ancient Jyotiṣa (Astronomy). Its subject-matter is in the undeveloped state as is the subject-matter of *Vedāṅga-Jyotiṣa*. Nakṣatra lagna is propounded in it also. On the examination of its language, style etc. we find that it belongs to 300-400 B.C. Therein we have been told about *lagna*. It is as follows :

laggaṁ ca dakkhiṇāyaṇavisuvesu vi assa uttaraṁ ayaṇe /
laggaṁ sāī visuvesu paṁcasu vi dakkhiṇe ayaṇe //

That is, Assa means Aśvinī and Sāī means Svāti, these Nakṣatras are shown as *lagna* of *viṣuva*. Like a zadiac sign of a special state, here Nakṣatras of a special state are regarded as *lagna*.

In this work, we come across the examination of various enumerations of Nakṣatras, viz. enumeration beginning with Kṛttikā, that beginning with Dhaniṣṭhā, that beginning with Bharaṇi, that beginning with Śravana and that beginning with Abhijit."

— *Bhāratīya Jyotiṣa*, published by Bharatiya Jnanapith, 14th edition, p. 60.

Even in the abovenoted information Dr. Nemichandraji has taken note of that *Jyotiṣkaraṇḍaka gāthā* which had been discussed by Shri Kulkarni. Intelligent readers can easily understand that there is all the possibility of the explanation being incomplete and inconsistent if it is based on the corrupt and irregular *gāthā*.

The date of the composition of *Jyotiṣkaraṇḍaka* seems to have been determined by Dr. Nemichandra on the basis of the treatment of the astronomical subject-matter, as found in *Sūryaprajñapti* on which is based the composition of *Jyotiṣkaraṇḍaka*. But according to the statement of the editor of the present publication, supported by the textual evidence, the author of *Jyotiṣkaraṇḍaka* is Pādaliptasūri who flourished in c. 1st Cent. A.D. (about 467 Vīra Nirvāṇa Saṁvat).

I have not studied the science of Astronomy (Jyotiṣ). So I have no right to write anything about it. Yet I give below very little but useful information which does not pertain to the actual science of Astronomy but is available in the work.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

The description of exhalation-inhalation (*ucchvāsa-niḥśvāsa*) etc. occurs in *gāthās* 14-16 of *Jyotiṣkaraṇḍaka* and that of *samaya, pūrvāṅga, pūrva* etc occurs in *gāthās* 70-80 of the same work. On comparing these *gāthas* with the concerned textual portion of *Anuyogadvārasūtra*, we find some factual difference. See 367th *sūtra* of *Anuyogadvārasūtra* contained in the work entitled '*Naṁdisuttaṁ Aṇuogaddārāiṁ* ca' published by Shri Mahavira Jaina Vidyalaya.

In *Jyotiṣkaraṇḍaka* (*gāthās* 144-146), the order of 28 Nakṣatras is from Abhijit to Uttarāṣāḍhā, whereas in *Anuyogadvārasūtra* it is from Kṛttikā to Bharaṇi; see the abovementioned edition of *Anuyogadvārasūtra*, sūtra 127.

On account of my advanced age and other obstructions, the energy of my body and mind has become very limited. Twice or thrice I attempted to write a note on the important and special information available in the work, but in these attempts I was exhausted at last. Moreover, my eye-sight has become very weak. So I tell the enthusiastic and studious readers desirous of knowing more, that on comparing the material presented in *Jyotiṣkaraṇḍaka* with that presented in various Jaina canonical works they will find difference at various places. As for instance, see 25th *gāthā* of *Jyotiṣkaraṇḍaka* and 322nd *sūtra* of *Anuyogadvārasūtra*.

Again special information about *tulāvidhāna* (making of a weighing balance), *tola-māpa* (system of weights and measures) and *kālamāna* (measure of time) is available in *Jyotiṣkaraṇḍaka*. If we compare this information with that available in the entire Indian literature, there is all the possibility of our acquiring specially useful material we should know.

Acknowledgement

I offer my reverential salutation to my Late guru Āgamaprabhākara Muni Shri Punyavijayaji, a world renown scholar of great eminence, who trained me in the field of critically editing the old texts with his unbounded affection and grace. Internally at his heart he was a *mahābrāhmaṇa* and externally in his overt conduct he was a *mahāśramaṇa*. He was an Ocean of Scriptural Knowledge and Good Conduct.

With esteem, I salute Rev. Muni Shri Jambuvijayaji, an internationally renowned scholar of Indian Philosophy and Jaina scriptures as well, embodiment of faith, knowledge, self-control and penance, well-versed in many languages and enhancer of the glory of

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Jaina religion by his high learning and spiritual practice. It is from him that I derive constant inspiration for my research work after the death of Rev. Muni Shri Punyavijayaji.

I am grateful to Rev. Paṁnyāsa Shri Pradyumnavijayaji, a diligent scholar of Jaina Literature including Jaina Āgamas, averse to wordly aspiration, especially fame, who extended his affectionate cooperation to me by informing me about Shri Kulkarni's essay about which we have given details in this Introduction and by supplying me a Xerox copy of the same. I am grateful to Rev. Muni Shri Dharmadhuramdharavijayaji, a great scholar, who helped me prepare Appendixes included in this volume.

I express my heartfelt thanks to Trustees, members of Jinagam Prakashan Samiti, Hon. Secretaries of Shri Mahavira Jaina Vidyalaya for their constant sincere efforts in accelerating the publication work. I pray the Protecting Deity of the Jaina Religion to create conditions conducive to the publication of useful works like the present one.

In sipte of his delicate health, Shri K. D. Kora, Hon. Director of Jinagam Trust and Sahitya Publication, devotionally worked hard and took keen personal interest in the publication work. He was very careful to see that all the work regarding the Press went on smoothly and uninterrupted. My heart-felt thanks are due to him.

Dr. Nagin J. Shah, a profound scholar of Indian Philosophy, has translated my Gujarati Introduction (Prastāvanā) into English, for which I sincerely thank him.

My thanks are due to Dr. Hariprasad G. Shastri for going through my Gujarati Introduction.

I am grateful to Director of the L.D. Institute of Indology for allowing me to utilise the manuscripts in the Library of the Institute.

I heartily thank Shri Laxmanbhai H. Bhojak who helped me in various ways, especially in bringing and returning the manuscripts.

Shri Prabhakar Bhagwat of famous Mouj Printing Bureau, Bombay, and his workers deserve our sincere thanks for extending their full cooperation and providing us with various printing facilities.

Amritlal Mohanlal Bhojak

11, Karuna Society
Near Nava Vadaj
Ahmedabad-380 013
26th May 1989

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

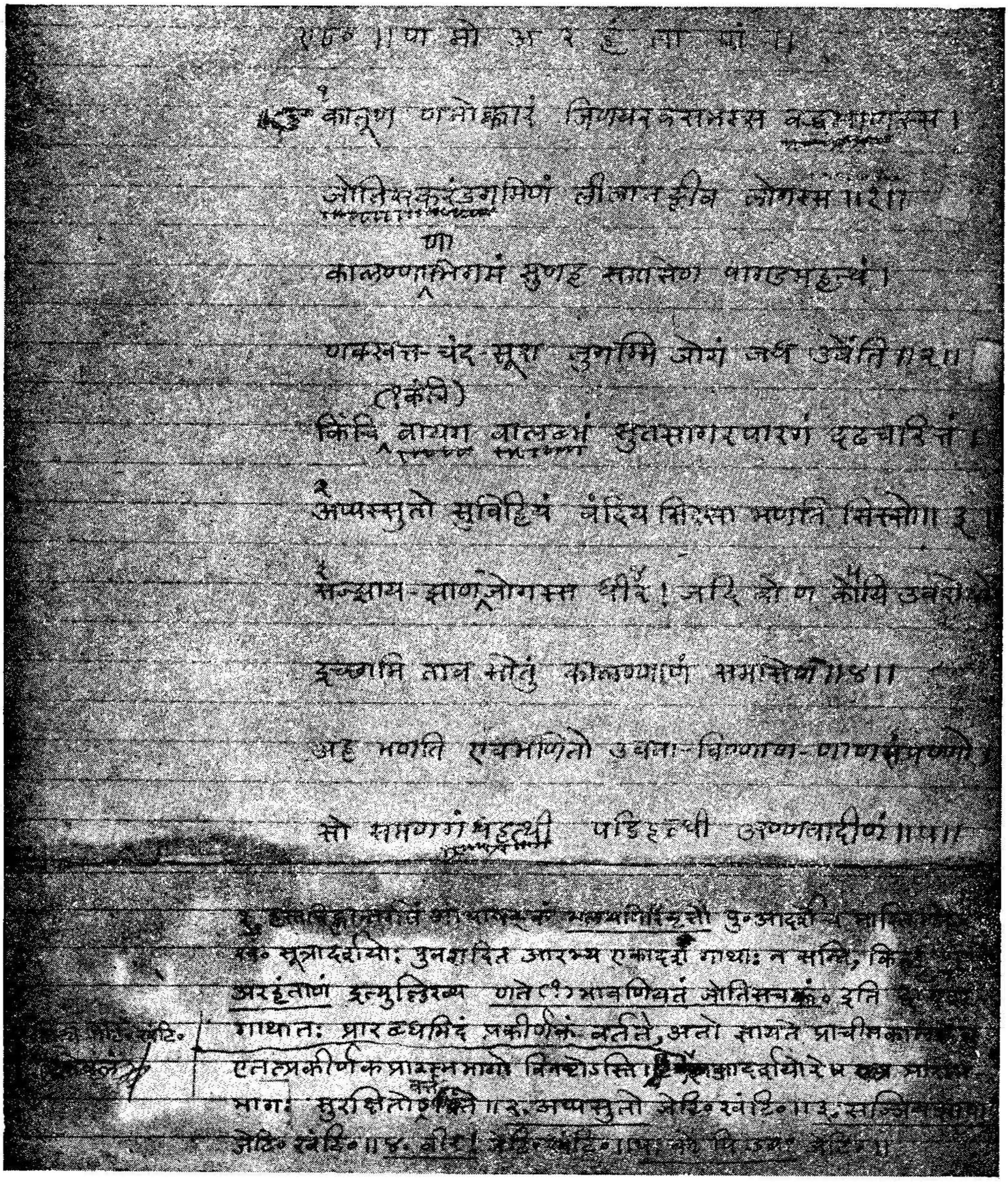

પૂજ્ય આગમપ્રભાકર શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજના
અક્ષરદેહની યાદગીરીરૂપ 'જ્યોતિષ્કરંડક'નું પ્રથમ પાન

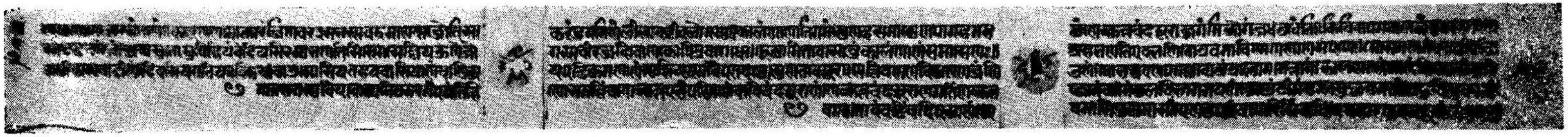

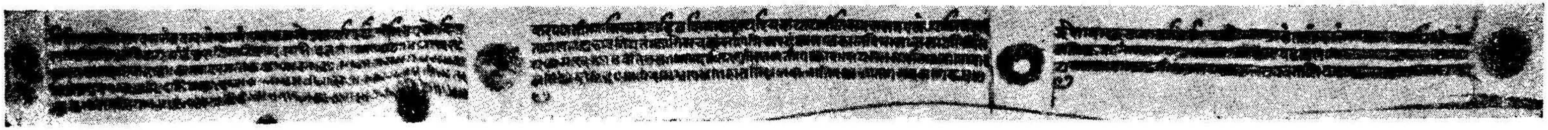

જેસલમેર ભંડારની ટિપ્પનક યુક્ત 'જ્યોતિષ્કરંડક'ની તાડપત્રીય પ્રતિના આદિ-અંતનું પાન

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विसयाणुक्कमो

	विसओ	पिट्ठंको
	मंगलमभिधेयं च	१–२
	तेवीसइपाहुडनामाइं	२
१–२.	पढम-बितियाइं कालपमाण-माणनामाणि पाहुडाणि	३–२०
३.	तइयं अधिगमासगपाहुडं	२१
५–६.	पंचम-छट्ठाणि पव्वसमत्ति-तिहिसमत्तिपाहुडाणि	२२–२४
४.	चउत्थं ओमरत्तपाहुडं	२४–२६
७–८.	सत्तम-अट्ठमाणि णक्खत्तपरिमाण-चंदसूरपरिमाणपाहुडाणि	२६–३२
९.	नवमं नक्खत्त-चंद-सूरगतिपाहुडं	३३
१०.	दसमं नक्खत्तजोगपाहुडं	३३–४०
११.	एक्कारसमं मंडलविभागपाहुडं	४०–५३
१२.	बारसमं 'अयणं' ति पाहुडं	५४–५५
१३.	तेरसमं 'आउंटि' त्ति पाहुडं	५६–६३
१४.	चउद्दसमं 'मंडले मुहुत्तगति' त्ति पाहुडं	६४–६६
१५.	पन्नरसं 'उडु' त्ति पाहुडं	६६–७१
१६.	सोलसमं 'विसुव' त्ति पाहुडं	७१–७८
१७.	सत्तरसमं 'वतीवाते' त्ति पाहुडं	७८–८०
१८.	अट्ठारसमं 'तावं-तावखेत्तं' ति पाहुडं	८०–८४
१९.	एगूणवीसइमं 'दिवसाणं वड्ढि' त्ति पाहुडं	८४–८६
२०–२१.	वीसइम-इगवीसइमाइं 'अवमासि-पुण्णमासि' त्ति पाहुडाइं	८७–१०५
२२.	बावीसइमं 'पणट्ठपव्वं' ति पाहुडं	१०५–१०७
२३.	तेवीसइमं 'पोरिसि' त्ति पाहुडं	१०७–११०
	उवसंहारो, मूलगंथकार-वित्ति(टिप्पणग)कारनामनिद्देसो, अंतिममंगलं च	११०–१११

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सुद्धिपत्तयं

पिट्ठस्स	पंतीए	असुद्धं	सोहणीयं
१९	२०	°ष्पिणी	°प्पिणी
२४	१७	दिवेसेहिं	दिवसेहिं
५२	६	जोवणाइं	जोयणाइं
५३	१६	लद्ध	लद्धा
५६	२४	संघाणा	संधाणा
६०	२६–२७	खंटि० विना ॥	खंटि० ॥
७२	२	विसय°	विसुव°
,,	१३	का ति°	काति°
७३	१	,,	,,
७७	२५	रातीयं	रातीय
८४	७	°णउत्तिं	°णउतिं
८९	१४	अव°	अंव°
९१	८	पुण्णिम	पुण्णिमा
९४	२२	मड°	मंड°
१०१	११	वारस	बारस
१०३	११	जेट्ठा	जेट्ठा
१०८	१८	°सीए उ वि० ॥	°सीए उ वि० मु० ॥
१०९	५	अंगल°	अंगुल°

*

२२६ तमी २६७ तमी च गाथा मुद्रिते सवृत्तिके ज्योतिष्करण्डकप्रकीर्णके नास्ति ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

॥ णमोऽत्थु णं समणस्स भगवओ महइमहावीरवद्धमाणसामिस्स ॥
॥ णमोऽत्थु णं अणुओगधराणं थेराणं ॥

सिरिसिवनंदिवायगविरइयपाययटिप्पणगसमेयं
थेरभदंतसिरिपालित्तकायरियनिज्जूहियं

जोइसकरंडगं

॥ णमो अरहंताणं ॥

[1] ▷० कातूण णमोक्कारं जिणवरवसभस्स वद्धमाणस्स ।
जोतिसकरंडगमिणं लीलावट्टीव लोगस्स ॥ १ ॥

कालण्णाणाभिगमं सुणह समासेण पागडमहत्थं ।
णक्खत्त-चंद-सूरा जुगम्मि जोगं जध उवेंति ॥ २ ॥

किंचि(?कंचि) वायग वालब्भं सुतसागरपारगं दढचरित्तं ।
[2]अप्पस्सुतो सुविहियं वंदिय सिरसा भणति सिस्सो ॥ ३ ॥

[3]सज्झाय-झाण-जोगस्स धीरे[4] ! जदि वो ण कोयि[5] उवरोधो ।
इच्छामि ताव सोतुं कालण्णाणं समासेणं ॥ ४ ॥

अह भणति एवभणितो उवमा-विण्णाण-णाणसंपण्णो ।
सो समणगंधहत्थी पडिहत्थी अण्णवादीणं ॥ ५ ॥

---

१. ०◁|▷० एतच्चिह्नद्वयान्तर्गतं गाथाषट्कं मलयगिरिवृत्तौ पु० आदर्शे च नास्ति। जे० खं० सूत्रादर्शयोः पुनरादित आरभ्य एकादश गाथाः न सन्ति, किन्तु णमो अरहंताणं इत्युल्लिख्य णते(?)भावणियतं जोतिसचक्कं० इति द्वादशगाथातः प्रारब्धमिदं प्रकीर्णकं वर्तते, अतो ज्ञायते प्राचीनकालादेव एतत्प्रकीर्णकप्रारम्भभागो विनष्टोऽस्ति। किञ्च जेटि० खंटि० आदर्शयोरेष प्रारम्भभागः सुरक्षितो वर्त्तते॥ २. अप्पसुतो जेटि० खंटि०॥ ३. सज्जियझाण° जेटि० खंटि०॥ ४. वीर! जेटि० खंटि०॥ ५. को पि उव° जेटि०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

दि[1]वसिय-रातिय-पक्खिय-चे[2]उमासिय-तह य-वासियाणं च ।
णिअयपडिक्कमणाणं स[3]ज्झायस्सावि य तदत्थे ॥ ६ ॥ ▷
सुण ताव, सूरपण्णत्तिवण्णणं वित्थरेण जं णिउणं ।
थोरु[4]च्चएण एत्तो वोच्छं उल्लोगमेत्तागं ॥ ७ ॥
कालपमाणं १ माणं २ णिप्फत्ती अधिगमासगस्स वि य ३ ।
वोच्छामि ओमरत्तं ४ पव्वं-तिहिणो समत्तिं च ५–६ ॥ ८ ॥
णक्खत्तपरीमाणं ७ परिमाणं वा वि चंद-सूराणं ८ ।
णक्खत्त-चंद-सूराण गतिं ९ णक्खत्तजोगं च १० ॥ ९ ॥
मंडलविभाग ११ मयणं १२ [5]आउंटी १३ मंडले मुहुत्तगती १४ ।
उड्ड १५ विसुव १६ वतीवाते १७ तावं १८ वड्ढिं च दिवसाणं १९ ॥ १० ॥
अवमा[6]सि २० पुण्णमासी २१ पणट्ठपव्वं च २२ पोरिसिं वा वि २३ ।
ववहारणयमं[7]एणं तं पुण सुण मे अणण्णमणो ॥ ११ ॥ त्ति ।

एत्थ वि[8]चारणं—कालप्पमाणस्स माणं १ माणस्स णिप्फत्ती २ अधिगमासगस्स णिप्फत्तिं ३ ओमरत्तं ४(?६) पव्वसमत्तिं ५(?४) तिहिसमत्तिं ६(?५) णक्खत्तपरिमाणं ७ चंद-सूरपरिमाणं ८ णक्खत्तगतिं ९ णक्खत्तजोगे ऌ[9] मंडल-विभागो ११ अयणं १२ [10]आकुट्टीओ १३ मंडले मुहुत्तगती १४ उड्डू १५ विसुवाणि १६ वतिवाता १७ तावक्खेत्तं १८ दिवसवड्ढोवड्ढी १९ अवमासी २० पुण्णमासी २१ पणट्ठपव्वं २२ पोरिसि २३ त्ति । ए[11]वमेते तेवीसं पाहुडे वण्णयिस्सामो जधक्कमं ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥

---

१. दिवस-रातिय° जेटि० ॥ २. °चाउम्मासिय° जेटि० खंटि० ॥ ३. सज्झियस्सा° जेटि० खंटि० ॥ ४. स्थूलोच्चयेनेत्यर्थः । थोगुच्चएण पु० मु० म० हं० वि० ॥ ५. आउट्टी मु० वि० ॥ ६. मास-पुण्ण° पु० मु० म० हं० वि० ॥ ७. °मणूणं जेटि० खंटि० ॥ ८. विवरणं जेटि० ॥ ९. १० खटि० । ऌ इत्यक्षरः अक्षराङ्कपरिभाषानुसारेण दशसङ्ख्याया द्योतकोऽक्षराङ्को ज्ञेयः ॥ १०. आउट्टी° खंटि० ॥ ११. अत्र श्रीमलयगिरिसूरिपादैः स्ववृत्तौ "पव्वं-तिहिणो समत्तिं च" इत्येकप्राभृततया व्याख्यानेन "अवमास-पुण्णमासी" इति चैकप्राभृततया व्याख्यानेन अत्र एकविंशतिप्राभृतविभागो विहितोऽस्ति, टिप्पनककृदाचार्येण पुनरत्र "एवमेते तेवीसं पाहुडे वण्णयिस्सामो जधक्कमं" इति निर्देशेन स्पष्टतया त्रयोविंशतिप्राभृतविभागो निर्दिष्टोऽस्ति ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[१-२. पढम-बितियाणि कालपमाण-माणनामाणि पाहुडाणि]

लोगाणुभावणियतं[1] जोतिसचक्कं भणंति अरहंता[2] ।
सव्वे कालविसेसा जस्स गतिविसेसणिप्फण्णा ॥[3] १२ ॥

[4]संखेवेण तु कालो अणागताऽतीत वट्टमाणो य ।
संखेज्जमसंखेज्जो अणंतकालो य[5] णिद्दिट्ठो ॥ १३ ॥

कालो परमणिरुद्धो अविभज्जो[6] तं तु जाण समयं तु ।
समया य असंखेज्जा[7] हवति य उस्सास-णिस्सासो ॥ १४ ॥

उस्सासो णिस्सासो य दो वि पाणो[8] त्ति भण्णए एक्को ।
पाणा य सत्त थोवो, थोवा वि य सत्त लवमाहु[9] ॥ १५ ॥

अट्टत्तीसं तु लवा अद्धलवो चेव ३८॥ णालिगा[10] हवइ ।
[11]तीसे पुण संधाणं छिड्डं उदगं च वोच्छामि ॥ १६ ॥

एवं कालपमाणस्स संख(?संखा) ॥ १३ तः १६ ॥

दालिमपुप्फागारा[12] लोहमया[13] णालिया तु कायव्वा[14] ।
तीसे तलम्मि छिड्डं, छिड्डपमाणं च मे सुणधा[15] ॥ १७ ॥

---

१. °भावजणियं जो° वि० पु० मु० म० हं० ॥ २. अरिहंता पु० मु० वि० ॥ ३. एष द्वादशसङ्ख्यो गाथाङ्कः टिप्पनकादर्शयोः वर्त्तत एव ॥ ४. तंखेणणणु लोगो(?) अतिच्छितो वट्टमाणगो चेव। संखे° जे० खं० । नायं पाठभेदः साधुः ॥ ५. उ णि° पु० मु० वि० । य बोधव्वो खं० । य बोद्धव्वो जे० ॥ ६. अविभज्जितं तु जिणसमयं तु जेटि० खंटि० । नायं पाठः साधुः ॥ ७. °ज्जा हवंति उस्सास-णिस्सासा जे० खं० ॥ ८. पाणु त्ति भण्णती एक्को। पाणा य सत्तसत्तरि थोवो, थोवा य सत्त लवो जे० खं०। नायं पाठः साधुः ॥ ९. °माहू पु० ॥ १०. नालिया होइ पु० मु० ॥ ११. तीसे पुण संठाणं पु० मु० । तिस्से पुण संखाणं जे० खं० । मूलगतः संधाणं पाठः संस्थानार्थो ज्ञेयः, शुद्धश्च पाठः ॥ १२. दाडिमफुल्लागारा जे० खं० ॥ १३. °मयी नालि° जे० खं० पु० मु० ॥ १४. नायव्वा पु० वि० ॥ १५. सुणध जेटि० । सुणह जे० खं० पु० मु० म० वि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]छण्णउतिमूलवालेहिं तिवस्स[2]जाताय गोकुमारीय ।
[3]उज्जुगतपिंडितेहि तु कातव्वं [4]णालियाछिड्डं ॥ १८ ॥

[5]अहवा [6]दुवस्सजायाय गयकुमारीय पुंछवालेहिं ।
बिहिं बिहिं गुणेहिं तेहिं तु कातव्वं [7]णालियाछिड्डं ॥ १९ ॥

अधवा सुवण्णमासेहि चतुहि चतुरंगुला कया सूयी ।
णालियतलम्मि तीय तु कातव्वं [8]णालियाछिड्डं ॥ २० ॥

[9]एवं छिड्डपमाणं, धरिमं मेज्जं च मे णिसा[10]मेहि ।
एत्तो उदगपमाणं वोच्छं, उदगं च जं भणियं ॥ २१ ॥

[छिड्डपमाणं] धरिमपमाणं मेज्जपमाणं उदगपमाणं उदगलक्खणं च एत्तो वक्खयिस्सामि ॥ २१ ॥

चत्तारि मधुर[11]गतणप्फलाणि सो से[12]डसासवो एक्को ।
सोलस य [13]सासवा[14] पुण हवंति मासप्फलं एक्कं ॥ २२ ॥

[15]बे च्चेव धण्णमासप्फलाणि गुंजा[16]फलं भवति एक्कं ।
गुंजाफला[17]णि य दुवे [18]रुप्पियमासो हवति एक्को ॥ २३ ॥

---

१. तिण्णउत्ति° खं० । तण्णउति° जे० । विकृतावेतौ पाठभेदौ अशुद्धौ च ॥ २. °स्सजेभयणाकुमारीय जेटि० खंटि० । °स्सजाताए रायकणेकसु (? गयकणेरूए) जे० खं० ॥ ३. उज्जुकयपिंडितेहि तु का° पु० मु० म० । उज्जुकया संवलिया का° जे० खं० ॥ ४. नाडिया° पु० मु० ॥ ५. अधवा दुवस्सजाताए गयकणेरूए पुंछसंभूया । दो वाला ओभग्गा कायव्वं नालियाछिद्दं ॥ १९ ॥ अहवा सुवण्णमासा चत्तारि सुकुजाता(सुकुट्टिता) घणा सूओ(?सूई) । चउरंगुलप्पमाणा कायव्वं नालियाछिद्दं ॥ २० ॥ जे० खं० ॥ ६. दुवासजा° पु० ॥ ७. नाडिया° पु० वि० मु० ॥ ८. नाडिया° पु० वि० ॥ ९. एयं जे० खं० ॥ १०. णिसामेध जे० खं । निसामेह पु० मु० वि० म० ॥ ११. °रकणगप्फ° जे० खं० । °रगत्तिणफ° पु० । °रगत्तणफ° मु० ॥ १२. सेयसा° पु० मु० ॥ १३. सासया पु° खं० ॥ १४. °वा होंति धण्णमासप्फलं एक्कं जे० खं० ॥ १५. दो चेव जे० खं० वि० पु० मु० ॥ १६. °फलो [हवइ] एक्को पु० ॥ १७. °लाणि दोन्नि उ रु° पु० मु० वि० ॥ १८. रुप्पयमासो हवे एक्को जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सोलस रुप्पियमासा एक्को[1] धरणो[2] हवेज्ज [3]संखित्तो ।
अड्ढाइज्जा धरणा य सुवण्णो सो य पुण कंसो[4] ॥ २४ ॥
कंसो[5] चत्तारि पलं, पलाणि पुण अद्धतेरस दु[6] पत्थे ।
भारो य तुला वीसं, एस विधी होइ धरिमस्स ॥ २५ ॥

चत्तारि मधुरगतणतंदुला एक्को सिद्धत्थओ । सोलस सिद्धत्थका [एक्को] धण्णमासो । बे धण्णमासगा गुंजाफलं हवति एक्कं । बे गुंजाफलाणि रुप्पियमासो उ हवइ एक्को । सोलस रुप्पियमासा एक्कं धरणं । अड्ढाइज्जा धरणा एक्को सुवण्णो, सो च्चेव सुवण्ण(?ण्णो) कंसो एक्को । चतुकंसियं पलं । अद्धतेरस पलाणि पत्थो । पलसतिगा तुला । वीसं तुलाओ भारो । एस धरिमविधी ॥२२॥२३॥२४॥२५॥

पणतीसलोहपलिया वट्टा बावत्त[7]रंगुला[8] दीहा ।
पंचपलधरणग[9]स्सा समायकरणे तुला हवति ॥ २६ ॥

सा तुला णं पण्णत्तीसा(?पणतीसा) लोहपलाणं घणा सुकुट्टिता सुवट्टा सुसमा बावत्तरंगुलाणि दीहा तु कायव्वा ॥ २६ ॥

सव्वग्गेण तुलाए लेहाओ पण्णवीसतिं होंति ।
[10]चत्तारि य लेहाओ जाओ णंदीविणद्धाओ[11] ॥ २७ ॥

---

१. एक्कं धरणं तु [होज्ज] संखित्तं जे० खं० ॥ २. धरणं जेटि० खंटि० ॥ ३. संखेत्तो पु० ॥ ४. करिसो पु० मु० वि० । 'कंसो' कर्ष इत्यर्थः । अत्राधिकारे कंसशब्दः सर्वत्र कर्षार्थो ज्ञेयः ॥ ५. करिसा पु० मु० वि० ॥ ६. उ पु० मु० वि० । 'दु' तुअर्थे ॥ ७. °त्तरिंगु° जेटि० खंटि० ॥ ८. °ला सुकया जे० खं० ॥ ९. °गस्स सा समा° जेटि० वि० । °ग सा समा° खंटि० । °गसमा समा° जे० खं० । °गस्स य समा° पु० मु० म० वि० ॥ १०. चत्तारि एत्थ लेहा जासिं नंदीविणद्धी विणद्धाणि जे० खं० ॥ ११. °विणद्धा° पु० मु० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

समकरेणि[1] अद्धकंसा[2], तत्तो कंसुत्तरा य चत्तारि ।
तत्तो पलुत्तराओ[3] जाव य दसको[4] त्ति लेहाओ ॥ २८ ॥
बारस पण्णरसग[5] वीसगे[6] यँ[7] एत्तो दसुत्तरा अट्ठ ।
एवं सव्वसमासो लेहाणं पण्णवीसं तु ॥ २९ ॥

समकरणी[8] १ अद्धकंसा २ कंसा ३ बे कंसा ४ तिण्णि कंसा ५ पल ६ त्ति छ लेहाओ । बे ७ तिण्णि ८ चत्तारि ९ पंच १० छ ११ सत्त १२ अट्ठ १३ णव १४ दस १५ पण्णरस १६ वीसा १७ तीसा १८ चत्तालीसा १९ पण्णासा २० सट्ठी २१ सत्तरी २२ असीती २३ णउती २४ सतं २५ ति । एतातो सतिए कंडे पणुवीसं लेहाओ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥

पंचसु पण्णारसगे तीसग पण्णासगे[9][10] य लेहाओ[11] ।
णंदीविणिद्धिकाओ[12] सेसाओ उज्जुगलेहाओ[13] ॥ ३० ॥

---

१. °रण कंसद्धपले तिण्णि य कंसा पले य णेहा(? लेहा) दो। एत्तो पणु(? लु)त्तराओ जाव दसक्खो त्ति लेहाओ जे० खं० ॥ २. अद्धकरिसो तत्तो करिसुत्तरा य चत्तारि पु० मु० वि० ॥ ३. °राओ पुण जाव दस° जेटि० खंटि० ॥ ४. दसगो पु० वि० मु० ॥ ५. °रसा वी° खं० ॥ ६. वीसके य जे० खं० ॥ ७. य पण्णो दसुत्तरो जेटि० खंटि० ॥ ८. अत्रेदमवधेयं समयज्ञैः—श्रीमता **टिप्पनककृता** अत्र व्याख्याने **समकरणी** रेखा रेखात्वेन स्वीकृता गणिता चाप्यस्ति, किञ्च **श्रीमलयगिरिपादैः** "तुलायां प्रथमा रेखा तावत् **समकरणी** भवति, यत्र प्रदेशे धरणकसहिता तुला ध्रियमाणा समा भवति तत्र प्रदेशे समतापरिज्ञानार्थमेका रेखा भवतीत्यर्थः । सा पञ्चविंशतिसङ्ख्यागणने न गण्यते, तस्याः समतापरिज्ञाननिमित्ततया तोल्यवस्तुपरिमाणेऽनुपयोगात्, ततः प्रथमा रेखा 'अर्द्धकर्षा' अर्द्धकर्षरूपपरिमाणसूचिका भवति ।" (पत्र १०) इति स्ववृत्तौ निर्देशात् **समकरणी** रेखा रेखात्वेनाङ्गीकृता नास्ति इति तन्मतेन अत्र मुद्रितः पञ्चविंशतिसङ्ख्यरेखानिदर्शकः समग्रोऽपि सूत्रगाथापाठः सम्यग्घटामञ्चति, किन्तु **टिप्पनककृ**दभिप्रायेण अत्र मुद्रितः "बारस पण्णरसग वीसगे य०" इति २९ तमसूत्रगाथापाठः षड्विंशतिरेखाभवनान्न सम्यक्सङ्गतिमङ्गति, अपि च **टिप्पनककृता** टिप्पनके द्वादशपला रेखा निर्दिष्टैव नास्ति इति सम्भाव्यते किल—श्रीमता **टिप्पनककृता** "बारस पण्णरसग वीसगे य०" सूत्रगाथापाठस्थाने "तत्तो पण्णरसग वीसगे य०" इति सूत्रगाथापाठ उपलब्धः स्यादिति, किन्तु एष एतादृशः सूत्रगाथापाठः कुत्राप्यादर्शे उपलब्धो नास्तीत्येतद्विषयकसम्यग्निर्णये तज्ज्ञा बहुश्रुता एवात्र प्रमाणम् ॥ ९. °सके तीसक पण्णासके य जे० खं० ॥ १०. °सगा य जेटि० खंटि० ॥ ११. रेहाओ पु० ॥ १२. °दीपिण° पु० वि० मु० ॥ १३. उज्जुलेहा° जे० खं० मु० वि० म० । उज्जुरेहा° पु० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एत्थं पणुवीसाए लेहासु चत्तारि णंदीविणद्धिगाओ। जहा—पंचमी पण्णरसमी [तीसइमी] पण्णासमि त्ति। सेसाओ एक्कवीसं लेहाओ त्ति॥ ३०॥

तिण्णि तु[1] पलाणि कुलवो, कंसद्धं[2] चेव होति बोद्धव्वो[3]।
चत्तारि चेव[4] कुलवा पत्थो पुण मागहो हवइ॥ ३१॥
चतुपत्थमाढगं पुण, चत्तारि य आढगाणि दोणो तु।
सोलस दोणा खारी, खारीओ वीसतिं वाहो॥ ३२॥
धरिमस्स य मेज्जस्स[5] य एस विही णालिगोदगस्स[6] वि य।
उवदेसेणुवदिट्ठं, उदगपमाणं[7] च वोच्छामि॥ ३३॥

एत्थ कुलवो धरिमप्पमाणेण[8] तिण्णि पलाणि अट्ठभागपलं च। चत्तारि कुलवाणि पत्थो, ताणि अद्धतेरसपलाणि। चत्तारि पत्था आढकं, ताणि पण्णासं ५० पलाणि। चत्तारि आढकाणि दोणं, तं पलसयाणि बेण्णि २००। सोलस दोणा खारी, ताणि बत्तीसं पलसयाणि ३२००। वीसं खारी वाहो, ताणि चउसट्ठिपलसहस्साणि ६४०००। एवं धरिमपमाणं मेज्जपमाणं च वक्खाता ॥३१॥३२॥३३॥

उदगस्स णालिगाए[9] हवंति दो आढगाणि[10] परिमाणं।
उदगं च इच्छितव्वं जारिसगं [11]तं च वोच्छामि॥ ३४॥
एयस्स[12][13] तु परिकम्मं कातव्वं दूसपट्टपरिपूतं।
मेहोदयं[14] पसण्णं सारइयं वा गिरिणतीणं॥ ३५॥

---

१. य जे० खं०॥ २. करिसद्धं पु० मु० वि०॥ ३. बोद्धव्वं जे० खं०। बोद्धव्वा पु०॥ ४. चेय पु०॥ ५. मेयस्स वि० पु० मु०॥ ६. णालिकाय उदगस्स। उवएसे उवदिट्ठं खं०। नालिगाए उदगस्स। उद्देसे उवइट्ठं पु० मु० म० वि०॥ ७. °माणं अओ वोच्छं खं० पु० मु० म० वि०॥ ८. °मस्स माणेण जेटि० खंटि० आदर्शयोः॥ ९. °ए भणियं दो खं०॥ १०. °गा उ परि° पु० मु० वि०॥ ११. तं पि मे सुणह खं०॥ १२. एगस्स जेटि० खंटि०॥ १३. °स्स परीमागं का° खं०॥ १४. मेघोदगं पसण्णं सारदियं वा गिरिणदीणं खं०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

उदगाणि बे नालिया। सा पुण पलसयं ॥ ३४ ॥ ३५ ॥

बे णालिया मुहुत्तो, सर्ट्ठि पुण णालिया अहोरत्तो।

पण्णरस अहोरत्ता पक्खो, [1]तीसं दिणा मासो ॥ ३६ ॥

बे णालिया मुहुत्तो, ताणि बे पलसयाणि २००। एवं तीसइ मुहुत्ता अहोरत्तो, सर्ट्ठि ६० वा णालिया अहोरत्तो, ताणि छ प्पलसहस्साणि ६०००, एसो अहोरत्तो। ते[2] अ पयसो तिण्णि भारा। अहोरत्तो वीसुत्तरं आढगसयं १२०। पण्णरस अहोरत्ता पक्खो, सो पणतालीसं भारा ४५, अट्ठारस आढगसताणि वा १८००। तीसं दिवसा मासो, सो णउतिं भारा ९०, छत्तीसं आढगसयाणि वा ३६०० ॥ ३६ ॥

[3]गणिमेण य धरिमेण य मेज्जेण य वण्णितो अहोरत्तो।

एत्तो उड्ढुं वोच्छं जुगम्मि संवच्छरपमाणं ॥ ३७ ॥

संवच्छरो[4] उ बारस मासा, पक्खा[5] य ते चउव्वीसं।

तिण्णेव[6] य सट्ठसया हवंति राइंदियाणं तु ॥ ३८ ॥

बारस १२ मासा संवच्छरो, पक्खा चउव्वीसं २४, तिण्णि य अहोरत्तसताणि सट्ठाणि ३६०, एस उडू संवच्छरो। एसो धरिमेण भारसहस्समसितं १०८०, मेज्जेण तेतालीसं आढकसहस्साणि बे य सताणि ४३२०० ॥ ३८ ॥

[7]एसो उ कमो भणितो उडुस्स संवच्छरस्स कम्मस्स।

कम्मो त्ति सावणो त्ति य [8]उडु त्ति वि य तस्स णामाणि ॥ ३९ ॥

---

१. तीसा हवइ मासो खं० ॥ २. ते अपयामा तिण्णि जेटि० खंटि०। लिपिविकारजातोऽयं विकृतः पाठभेदः ॥ ३. इयं गाथा खं० पु० मु० वि० नास्ति। मलयगिरिपादवृत्तावपीयं व्याख्याता न दृश्यते। जेटि० खंटि० आदर्शयोः पुनर्दृश्यत एव ॥ ४. °च्छरा य बा° खं० ॥ ५. पक्खो य तं च° खं० ॥ ६. °व सया सट्ठा ह° पु० मु० सू० वि० ॥ ७. इय एस कमो भणिओ णियमा संव° पु० मु० वि०। मलयगिरिवृत्तौ तु एसो उ कमो भणिओ णियमा संवच्छरस्स इति पाठानुसारेण व्याख्यातमाभाति ॥ ८. उउ इत्ति य पु० मु० वि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

आदिच्चो[1] १ उडु २ चंदो ३ रिक्खो ४ अभिवड्ढितो ५ य पंचेते ।
संवच्छरा जिणमते जुगस्स[2] माणं विधीयंते ॥ ४० ॥

आदिच्चो १ उडू २ चंदो ३ रिक्खो ४ अभिवड्ढितो ५ त्ति एते माण-संवच्छरा पंच जुगं ॥ ४० ॥

छ प्पि उडूपरियट्टा एसो संवच्छरो उ आदिच्चो ।
पुव्वभणितो य कम्मो, एत्तो चंदं[3] पि वोच्छामि ॥ ४१ ॥

पाउसातीयाणं छण्ह य उडूण परियट्टो आदिच्चो संवच्छरो हवति, एत्थ तु पमाणं एगट्ठिं ६१ अहोरत्ता । ते छग्गुणा तिण्णि सताणि छावट्ठाणि ३६६ रातिं-दियाणं[4], एस आदिच्चो संवच्छरो ॥ ४१ ॥

पुण्णिमपरियट्टा पुण बारस संवच्छरो हवति चंदो ।
णक्खत्तचंदजोगो बारसगुणितो तु णक्खत्तो ॥ ४२ ॥

'बारस पुण्णिमपरियट्टा चंदो संवच्छरो हवति' त्ति तत्थ पुण्णिमपरियट्टो एगो एगूणत्तीसं दिवसा बत्तीसं च बावट्ठिभागा दि० २९$\frac{३२}{६२}$, एते बारसगुणिया तिण्णि अहोरत्तसया चउप्पण्णा बारस य बावट्ठिभागा अ० ३५४$\frac{१२}{६२}$, एस चंदो संवच्छरो । 'णक्खत्तचंदजोगो बारसगुणितो तु णक्खत्तो' त्ति, एत्थ पुण एक्को णक्खत्तपज्जाओ सत्तावीसं दिवसा एक्कवीसं च सत्तट्ठिभागा दि० २७$\frac{२१}{६७}$, एसो रासी बारसगुणितो भवति तिण्णि अहोरत्तसता सत्तावीसा एक्कावण्णं च सत्तट्ठिभाग त्ति अ० ३२७$\frac{५१}{६७}$ ॥ ४२ ॥

तेरस[5] य चंदमासा एसो अभिवड्ढितो तु णातव्वो ।
एतेसिं[6] तु पमाणं वोच्छामि जहक्कमं होति ॥ ४३ ॥

---

१. आदिच्च चंद उडु णक्खत्त अभि° खं० ॥ २. जुगप्पमाणं वि° खं० । जुगस्स माणे वि° पु० मु० म० ॥ ३. चंदं पवुच्छामि पु० मु० वि० म० ॥ ४. °याणि, एस खंटि० ॥ ५. तेरस चंदा मासा वासो अभि° खं० ॥ ६. मासाणं तु पमाणं वोच्छं सव्वेसि वासाणं [मागागं खं०] ॥ ४३ ॥ खं० पु० मु० वि० म० । एतदुत्तरार्द्धपाठभेदानन्तरं तद्गतप्रतिज्ञानुसारेण

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तेरस० त्ति। एत्थ चंदमासो एक्को एगूणतीसं दिवसा बत्तीसं च[1] बावट्ठिभागा दि० २९$\frac{३२}{६२}$। एस रासी तेरसगुणितो हवति तिण्णि अहोरत्तसया तेसीता चोतालीसं च बावट्ठिभाग ३८३$\frac{४४}{६२}$ त्ति ॥ ४३ ॥

तिण्णि अहोरत्तसता छावट्ठा[2] भक्खरो हवति वासो[3] ।
तिण्णि[4] सया पुण सट्ठा[5] कम्मो संवच्छरो[6] हवति ॥ ४४ ॥

तिण्णि अहोरत्तसता चउपण्णा[7] णियमसो हवे[8] चंदो ।
भागा य बारसेव[9] य बावट्ठिकतेण छेदेण ॥ ४५ ॥

तिण्णि अहोरत्तसता सत्तावीसा य होंति णक्खत्ते[10] ।
एक्कावण्णं भागा सत्तट्ठिकतेण छेदेण ॥ ४६ ॥

तिण्णि अहोरत्तसता [11]तेसीतिं चेव होति अभिवड्ढो[12] ।
चोतालीसं भागा बावट्ठिकतेण छेदेण ॥ ४७ ॥

एते तीसतिगुणिता मुहुत्ता हुंति–
[13]दस चेव सहस्साइं नव चेव सया हवंतिऽ[14]सीती य ।
[15]एवं मुहुत्तगणितं णेतव्वं सूरवासस्स ॥ ४८ ॥

दस चेव सहस्साइं अट्ठेव सया हवंति संकलिया[16] ।
[17]एवं मुहुत्तगणितं णातव्वं कम्मवासस्स ॥ ४९ ॥

मास[दिन]प्रमाणावेदकं गाथात्रिकं खं० पु० वि० मु० मलयगिरिवृत्तौ चात्र दृश्यते। किञ्च एतास्तिस्रोऽपि गाथाः किलात्र मुद्रणे टिप्पणकानुरोधेनाऽग्रे ६२-६३-६४ गाथात्वेन स्थापिताः सन्ति। जेटि० खंटि० आदर्शयोरेता गाथास्तत्रैव सटिप्पणा वर्त्तन्ते ॥ १. च एगट्ठि° जेटि० खंटि० ॥ २. छावट्ठी खं० ॥ ३. एसो खं० ॥ ४. तिण्णेव सया सट्ठा खं० ॥ ५. सट्ठी पु० ॥ ६. °रो एसो खं० ॥ ७. °ण्णा चेव नियमसो चंदो खं० ॥ ८. हवइ चंदो पु० वि० मु० ॥ ९. बारस भवे बा° खं० ॥ १०. नक्खत्ता जेटि० खंटि० ॥ ११. तेसीती य अभिवड्ढिओ हवति खं० ॥ १२. अभिवड्ढे पु० मु० ॥ १३. एते तीसतिगुणिता(?)नव य असीय(? या) सया मुहुत्ताणं। आदिच्चस्स उ एसो परिमाणविही उ मा(? वा)साणं ॥ खं० ॥ १४. °तऽसीया य मु० म०। °तिऽसीआ य पु० वि० ॥ १५. एयं पु० मु० ॥ १६. संगुण्णा पु० मु० वि० म० ॥ १७. एयं वि० पु० मु० म० ॥

Jain Education International　For Private & Personal Use Only　www.jainelibrary.org

चंदस्स[1] मुहुत्तगणित[2] सताणि छ च्चेव पण्णवीसाणि[3] ।
दस य सहस्सा पुण्णा बिसट्ठिभागा य पण्णासं ॥ ५० ॥

णव चेव सहस्साइं[4] सताणि अट्ठेव होंति बत्तीसा ।
णक्खत्ते खलु वासे छप्पण्णं[5] चावि भागा य ॥ ५१ ॥

एक्कारस य सहस्सा पंचेव सता हवंति एक्कारा ।
अभिवड्ढिते मुहुत्ता वासे अट्ठारस य भागा ॥ ५२ ॥

आदिच्चो वासो भारसहस्सं अट्ठाणउतं भा० १०९८, तेतालीसं आढगसहस्साणि णव य सयाणि वीसुत्तराणि आ० ४३९२० । [चंदो भारसहस्सं बावट्ठं छत्तीसं च बावट्ठिभागा भा० १०६२$\frac{३६}{६२}$, बातालीसं आढगसहस्साणि पंच य सताणि तिउत्तराणि चोद्दस य बावट्ठिभागा आ० ४२५०३$\frac{१४}{६२}$ ।] णक्खत्तो णव भारसताणि तेसीताणि एगूणवीसं च सत्तट्ठिभागा भा० ९८३$\frac{१९}{६७}$, एगूणत्तालीसं आढगसहस्साणि तिण्णि सयाणि [एगत्तीसुत्तराणि] तेवीसं च सत्तट्ठिभागा आ० ३९३३१$\frac{२३}{६७}$ । अभिवड्ढितो एक्कारस भारसयाणि एक्कावण्णाणि अट्ठ य बावट्ठिभागा भा० ११५१$\frac{८}{६२}$, छातालीसं आढगसहस्साणि पणतालीसाणि दस य बावट्ठिभागा य आ० ४६०४५$\frac{१०}{६२}$ ॥ ४८ तः ५२ ॥

एते[6] तु माणवासा पंच वि उववण्णिता जहादिट्ठा[7] ।
एत्तो जुगवासाणि[8] त्ति वोच्छामि जधाणुपुव्वीया ॥ ५३ ॥

चंदो १ चंदो २ अभिवड्ढितो ३ य चंद ४ मभिवड्ढितो ५ चेव ।
पंचसहितं जुगमिणं[9] दिट्ठं तेलोक्कदंसीहिं ॥ ५४ ॥

---

१. चंदे पु० मु० म० वि० ॥ २. °गणियं छ च्चेव सयाणि पण्ण° खं० ॥ ३. °वीसा य पु० ॥
४. °स्साइं अट्ठेव सया हवंति बत्तीसा । संवच्छरे मुहुत्ता भागा य हवंति छप्पण्णा ॥ खं० ॥
५. छप्पण्ण सगट्ठिभा° पु० वि० ॥ ६. एते पमाण° पु० मु० म० ॥ ७. जहुद्दिट्ठा मु० म० ॥
८. °साणि य वोच्छामि अहाणुपव्वीए पु० मु० वि० ॥ ९. °मिणं णिच्चंतेक'लमक्खायं खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पढम[1]-बितिया तु चंदा तच्चं[2] अभिवड्डितं वियाणाहि ।

चंदं चेव चउत्थं पंचममभिवड्डितं जाणे[3] ॥ ५५ ॥

एत्थं जे तिण्णि चंदा संवच्छरा एते बारसमासका । जे दो वि अभिवड्डिता ते तेरसमासिगा चंदेण माणेण ॥ ५५ ॥

चंद-मभिवड्डिताणं [4]वासाणं पुव्ववण्णिताणं तु ।

तिविहं पि[5] तं पमाणं जुगम्मि सव्वं णिरवसेसं ॥ ५६ ॥

आदी जुगस्स संवच्छरो तु, [6]मासाणमद्धमासो तु ।

दिवसो भरहेरवते, [7]राती य विदेह[8]वासम्मि ॥ ५७ ॥

दिवसादि अहोरत्ता, बहुलादीयाणि होंति पव्वाणि ।

अभिजी णक्खत्तादी, रुद्दो आदी मुहुत्ताणं ॥ ५८ ॥

पंचण्हं संवच्छराणं माणसण्णिताणं जे आदिसमया ते जुगादिसमया । पंचण्हं एताण वासाणं आदी मासा सामणादि । [मासाणं] पक्खा । पक्खाणं [अहोरत्ता] । अहोरत्ताणं आदी दिवसा भरधेरवते, विदेहे तु राती आदि त्ति । दिवसाण आदी मुहुत्तो । मुहुत्ताणं आदी पढमसमयो । णक्खत्ताणं आदी अभिजी चंदगते । सूरादीणं गहाणं पूसस्स चउवीसतिमो भागो आदी । मुहुत्ताणं आदी सव्वत्थविट्ठो (?) अ मुहुत्तो त्ति । एसो सव्वो पंचवरिसिगस्स जुगस्स आदिविधी । सा य एत्थ भवति ॥ ५७ ॥ ॥ ५८ ॥ जधा—

सावणबहुलपडिवए[9] बालवकरणे अभीयिणक्खत्ते ।

सव्वत्थ पढमसमए जुगस्स आदिं वियाणाहि ॥ ५९ ॥

---

१. पढम बितिओऽत्थ चंदो खं० ॥ २. ततियं अ° खं० पु० मु० सू० ॥ ३. जाण पु० मु० वि० सू० । जेणं खंटि० । ऊणं जेटि० ॥ ४. वस्साणं खं० ॥ ५. पि मे पमाणं जुगं पि सव्वं खं० ॥ ६. मासस्स अद्ध° पु० मु० म० वि० ॥ ७. राई य महाविदेहेसु इति पाठानुसारेण मलयगिरिवृत्तिः, प्रतिकमप्येतद् वृत्तौ वर्त्तते, किन्तु कस्मिंश्चिदप्यादर्शे नोपलभ्यतेऽयं पाठः ॥ ८. °वासेसु खं० पु० मु० म० ॥ ९. °वए रुद्दमुहुत्ते सुहो वए(?)रविणो । अभिजिस्स पढमजोए एत्थ जुगादी मुणेयव्वा ॥ खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एसो जुगादिकालो ॥ ५९ ॥

> अट्ठारस[1] सट्ठसता तिधीण नियमा जुगं[2] भवति एतं ।
> इच्चेव अहोरत्ता तीसा अट्ठारस सया तु ॥ ६० ॥

पंचवरिसियं जुगं । अट्ठारस तिथिसयाणि [सट्ठाणि] ससिसंभवाणं १८६० । अट्ठारस सताणि तीसाणि अहोरत्ताणं रविसंभवाणं १८३० ॥ ६० ॥

> तत्थ पडिमिज्जमाणा[3] पंचहिं माणेहिं[4] तु [जइ[5]]कमेणं ।
> मासेहिं विभज्जंता जेदि मासा होंति ते वोच्छं ॥ ६१ ॥
> आदिच्चो[6] खलु मासो तीसं अद्धं च, सावणो तीसं[7] ।
> चंदो अगुणत्तीसं[8] बिसट्ठिभागा य बत्तीसं[9] ॥ ६२ ॥
> णक्खत्तो खलु मासो सत्तावीसं भवे अहोरत्ता ।
> अंसा य एक्कवीसं सत्तट्ठिगंतेण[10] छेदेणं ॥ ६३ ॥
> अभिवड्ढितो तु मासो एक्कत्तीसं[11] भवे अहोरत्ता ।
> भागसत[12] एक्कवीसं चउवीससतेण[13] छेदेणं ॥ ६४ ॥

एतेहिं जधुद्दिट्ठेहिं मासेहिं अट्ठारसण्हं सताणं तीसाणं १८३० भागे हिते त्ति जुगमासा होंति ॥ ६१ तः ६४ ॥ जहा—

---

१. इयं गाथा खं० नास्ति ॥ २. जुगम्मि नायव्वा । तत्थेव वि० पु० मु० म० ॥ ३. °माणे पु० मु० म० । °माणं खं० ॥ ४. माणेहिं पुव्वगणिएहिं । मासेहिं वि° पु० मु० वि० । माणेहिं पुव्वभणिएहिं । मासेण वि° खं० । माणेहिं तु कमेणं । माणेहिं वि° जेटि० खंटि० ॥ ५. जइ खं० पु० मु० ॥ ६. ६२-६३ ६४ गाथाः खं० पु० मु० वि० मलयगिरिवृत्तौ च ४३ गाथानन्तरं वर्त्तन्ते । जेटि० खंटि० आदर्शयोः पुनरत्र वर्त्तन्ते ॥ ७. तीसा खं० पु० वि० मु० ॥ ८. उगु° खं० । एगु° पु० वि० मु० ॥ ९. बत्तीसा वि० मु० ॥ १०. °ट्ठिकएण खं० पु० वि० मु० ॥ ११. °कत्तीसइ भवे खं० ॥ १२. °सयमेगवी° खं० पु० वि० मु० ॥ १३. °सकएण खं० । °सगतेण जेटि० खंटि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

आदिच्चेण तु सट्ठिं[1] मासा, उडुणो[2] हवंति एगट्ठिं ।
चंदेण य बासट्ठिं[3] सत्तट्ठिं[4] होंति णक्खत्ते ॥ ६५ ॥
सत्तावण्णं मासा सत्त य रातिंदियाणि[5] अभिवड्ढी ।
एक्कारस य मुहुत्ता बिसट्ठिभागा य तेवीसं ॥ ६६ ॥

एएहिं तु मासेहिं अट्ठारसण्हं सताणं तीसाणं १८३० भागे हिते लद्धाणि एक्कमासप्पमाणाणि जहापुव्वुद्दिट्ठाणि तीसं दिवसा अद्धदिवसो य सूरस्स त्ति एवमाति [? भ]वति त्ति । ते य मासा तीसति ३० गुणिता मुहुत्ता, सट्ठीय ६० गुणिता णालियाओ, तिहिं ३ गुणिता भारा, वीसेण सतेण १२० गुणिता आढगाणि होंति त्ति । एत्थं सूरमासो जहा—तीसं दिवसे अद्धदिवसो य ३०॥, णवमुहुत्तसताणि पण्णरसगोच्छिगाणि ९१५, अट्ठारसणालिगासताणि तीसाणि १८३०, एक्काणउतिं भारा अद्धभारो य[6] ९१॥, छत्तीसं आढगसताणि सट्ठाणि ३६६०, एस आदिच्चमासो । सावणो तीसति ३० दिवसा, णव मुहुत्तसताणि मु० ९००, अट्ठारस णालिगासताणि १८००, णउतिं ९० भारा, छत्तीसं आढगसताणि आ० ३६००, एस सावणो मासो । चंदमासो एगूणतीसतिं दिवसा बत्तीसं बावट्ठिभागा दि० २९$\frac{३२}{६२}$, अट्ठ मुहुत्तसताणि पंचासीताणि तीसं च बावट्ठिभागा मु० ८८५$\frac{३०}{६२}$, सत्तरस णालिगासताणि सत्तराणि सट्ठिं च बावट्ठिभागा णा० १७७०$\frac{६०}{६२}$, अट्ठासीतं भारा चोत्तीसं च बावट्ठिभागा भा० ८८$\frac{३४}{६२}$, पणतीसं आढगसताणि एक्कयत्तालाणि अट्ठावण्णं च बावट्ठिभागा आ० ३५४१$\frac{५८}{६२}$, एस चंदमासो । णक्खत्तमासो सत्तावीसं दिवसा एक्कवीसं च सत्तट्ठिभागा दि० २७$\frac{२१}{६७}$, अट्ठ मुहुत्तसताणि एकूणवीसाणि सत्तावीसं च सत्तट्ठिभागा मु० ८१९$\frac{२७}{६७}$, सोलस णालिगासयाणि अट्ठत्तीसाणि चउपण्णं च सत्तट्ठिभागा णा० १६३८$\frac{५४}{६७}$, एक्कासीतिं भारा तेवट्ठिं च सत्तट्ठिभागा भा० ८१$\frac{६३}{६७}$, बत्तीसं आढगसयाणि सत्तत्तराणि एगचत्तालीसं च सत्तट्ठिभागा आ० ३२७७$\frac{४१}{६७}$ त्ति, एसो नक्खत्तमासो । अभिवड्ढितो मासो एक्कत्तीसं दिवसा भागसतं

---

१. सट्ठी खं० पु० वि० मु० ॥ २. उउणो उ होंति एगट्ठी पु० वि० मु० ॥ ३. बावट्ठी सत्तट्ठी पु० वि० मु० ॥ ४. सट्ठी पुण हों° खं०, अशुद्धोऽयं पाठः ॥ ५. °याण अभिवड्ढी खं० । °याइं अभिवड्ढे पु० मु० म० ॥ ६. य ९१॥, अट्ठारस आढग° जेटि० खंटि० ॥

च एक्कवीसं चउव्वीससतेण च्छेदेणं दि० ३१$\frac{१२१}{१२४}$, णव मुहुत्तसताणि एगूणसट्ठाणि चोत्तीसं च चतुवीससता भागा मु० ९५९$\frac{३४}{१२४}$, एगूणवीसं च णालिगासयाणि अट्ठाराणि अट्ठसट्ठी य चउवीससतभागाणं णा० १९१८$\frac{६८}{१२४}$, पंचाणउतिं भारा भागसतं च पण्णारं चउवीससतेण च्छेदेणं भा० ९५$\frac{११५}{१२४}$, अट्ठत्तीसं आढगसताणि सत्ततीसाणि बारस य चउव्वीससतभागा आ० ३८३७$\frac{१२}{१२४}$ त्ति, एस अभिवड्ढितो मासो। पमाणदिवसाणं सगमासदिवससमा मुहुत्ता। जहा— सूरदिवसो तीसं मुहुत्ता अद्धमुहुत्तो य ३०॥, सावणो तीसं मुहुत्ता बत्तीसं च बावट्ठिभागा ३०$\frac{३२}{६२}$, नक्खत्तो सत्तावीसं मुहुत्ता एक्कवीसं च सत्तट्ठिभागा २७$\frac{२१}{६७}$, अभिवड्ढितो एक्कत्तीसं मुहुत्ता भागसतं च एक्कवीसं चतुवीससतेणं छेदेणं ३१$\frac{१२१}{१२४}$ ति। एत्थ बे आढगाणि णालिगा, चत्तारि आढगाणि मुहुत्तो, पलसतं १०० णालिगा, बे पलसताणि २०० मुहुत्तो त्ति, एतेण उवाएणं सव्वेसिं माणदिवसाणं गणिम-धरिम-मेज्जाणि कातव्वाणि त्ति ॥ ६६ ॥

सव्वे कालविसेसा आयुपमाणा ठिती य[1] कम्माणं।
सव्वे समाविभागा[2] य सूरमाणेण णातव्वा ॥ ६७ ॥

जे केति लोगे कालविसेसा ते णं णरेहि त्ति (? ते णं सव्वे वि) णेरइय-तिरिय-मणुय-देवाणं आयुगाणि, णाणावरणादीणं च कम्माणं ठितीविसेसा, [सव्वे] समाविभागा पुव्व-तुडियादीया। 'समाविभाग' त्ति कालविसेसा। एते सूरेण माणेण मिज्जंति ॥ ६७ ॥

[3]सूरेण जं किर जुगं अणूणमधिगाणि पंच वासाणि।
[4]तो किर जुगेणं[5] समयं गणेंति अद्धाविसेसं[6] तु ॥ ६८ ॥

सूरेण माणेण पंच वरिसा जुगं। एएण जुगेण सुसमातिगा अद्धाविसेसा गणेतव्व त्ति। एते जुगादिणा सह पवत्तंति जुगंतेण सह समप्पन्ति त्ति ॥ ६८ ॥

१. य देवाणं। सव्वे सव्वमाहिया सूरपमाणेण कातव्वा॥ खं०॥ २. °गा सूरपमा° खं० पु० मु०॥ ३. जं किर सूरेण जुगं पु० मु० म० वि०॥ ४. ता मु०॥ ५. °ण य समं ग° खं०। °ण सव्वं ग° वि० पु० मु० म०॥ ६. °सेसेणं जे० खं०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]चतुपण्णं च सहस्सा णव चेव [2]सेया हवंति पडिपुण्णा ।
एतं मुहुत्तगणितं पंचवरिसिगस्स तु जुगस्स ॥ ६९ ॥

पंचवरिसिगं जुगं, अट्ठारस अहोरत्तसताणि तीसाणि १८३०, चउप्पण्णं मुहुत्तसहस्साणि णव चेव सताणि ५४९००, एगं च सयसहस्सं अट्ठाणउतिं च णालिगासताणि १०९८००, चउप्पण्णं भारसताणि णउताणि ५४९०, बेसतसहस्साणि एगूणवीसं सहस्साणि छ च्च आढगसयाणि २१९६०० जुगं ति ॥ ६९ ॥

वाससयस[3]हस्सं पुण चुलसीतिगुणं हवेज्ज पुव्वंगं ।
पुव्वंगसतसहस्सं चुलसीतिगुणं [4]हवे पुव्वं ॥ ७० ॥
पुव्वस्स तु परिमाणं [5]सयरी खलु होंति सतसहस्साइं ।
छप्पण्णं च सहस्सा बोधव्वा वासकोडीणं ॥ ७१ ॥
[6]पुव्वसतसहस्सं पुण चुलसीतिगुणं हवे [7]लतंगं ति ।
तेसिं पि सयसहस्सं चुलसीतिगुणं [8]लता हवति ॥ ७२ ॥
[[9]तासिं पि सतसहस्सं चुलसीतिगुणं महालतंगमिह ।
तेसिं पि सतसहस्सं चुलसीतिगुणं [10]महलता उ ॥ ७३ ॥]

---

१. इयं गाथा वि० पु० मु० नास्ति, श्रीमलयगिरिवृत्तावपि विवृता न दृश्यते। जे० खं० जेटि० खंटि० आदर्शेषु पुनर्विद्यत एव॥ २. सया जुगे मुहुत्ताणं। एयं जे० खं०॥ ३. °हस्साइं चुलसीइगुणाइं होज्ज पु० मु०वि० ना० । °हस्साइं चुलसीइगयं हवेज्ज जे० खं० ॥ ४. हवइ जे० खं० पु० ना० ॥ ५. सयरिं जे० खं० ॥ ६. पुव्वाण सतसहस्सं चुल° वि० पु० मु० म० ॥ ७. लयंगमिह जे० खं० ना० ॥ ८. लया होइ पु० वि० ना० मु०। लयं आहु जे० खं० ॥ ९. सोपयोगाऽपीयं महालताङ्ग-महालतासंख्यावेदिका गाथा कस्मिंश्चिदपि ज्योतिष्करण्डकमूलग्रन्थादर्शे नोपलभ्यते, न च सटिप्पणेष्वेतद्ग्रन्थादर्शेष्वपीयं गाथा दृश्यते, किञ्च—श्रीमलयगिरिसूरिविरचितवृत्तिसहितेष्वादर्शेषु यद्यपि नेयं गाथा वर्त्तते तथापि तद्वृत्तौ एतद्गाथाखण्डितवृत्त्यंशदर्शनात् तथा श्रीजयसोमोपाध्यायशिष्यरत्नश्रीगुणविनयवाचकविरचिते सिद्धान्तहुण्डिकारूपे नानाविचाररत्नसङ्ग्रहग्रन्थे कालपरिमाणाधिकारे (पत्र २२७) वाससयसहस्सं पुण० इतिसप्ततितमगाथात आरभ्य अशीतितमएतद्ग्रन्थगाथाकदम्बकोद्धरणेऽस्याः प्रस्तुतगाथाया उत्तरार्धस्य दर्शनाच्चात्रेयं गाथाऽवश्यमेव भाव्येति अनुसन्धाय इयं गाथा कोष्ठकमध्ये स्थापिताऽस्ति । अपि चात्रेदमपि अवधेयम् यत्—इत आरभ्य अशीतितमगाथापर्यन्ताः सङ्ख्यार्थविदिका गाथाः सर्वेष्वप्यादर्शेषु खण्डिता अव्यवस्थिता अशुद्धाश्चोपलभ्यन्ते केवलं सटीकादर्शेष्वविकृताः प्राप्यन्त इति सर्वासां प्रतीनामनुसन्धानेन शुद्धः पाठोऽत्र स्थापितोऽस्ति, तथाप्यत्रार्थे गीतार्था एव प्रमाणम् ॥ १०. महालया होइ ना० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तत्तो महालताणं चुलसीतिं[1] चेव सतसहस्साइं ।
णलिणंगं णाम भवे, एत्तो वोच्छं समासेणं ॥ ७४ ॥

णलिण महाणलिणंगं हवति महाणलिणमेव णातव्वं ।
पउमंग तहा पउमं एत्तो[2] य महापउमअंगं ॥ ७५ ॥

हवति महापउमं चिय ऍत्तो[3] कमलंगमेव णातव्वं ।
कमलं च महाकमलंगमेव परतो महाकमलं ॥ ७६ ॥

कुमुदंगं[4] तह कुमुदं हवति[5] य एत्तो महाकुमुदअंगं ।
परतो य महाकुमुदं तुडियंगं चावि बोद्धव्वं ॥ ७७ ॥

तुडिय[6] महातुडियंगं भवति महातुडियंतं[7] परं तत्तो ।
तत्तो अडडंगं पि य परतो य तहा अडडमेव ॥ ७८ ॥

हवति महाअडडंगं तत्तो य भवे महाअडडमेव ।
ऊहंगं पिय ऊहं हवति महल्लं च ऊहंगं ॥ ७९ ॥

तत्तो य महाऊहं हवति हु सीसप्पहेलियाअंगं ।
तत्तो परतो सीसगपहेलिया हवति[8] णातव्वा[9] ॥ ८० ॥

---

१. °सीती जे० खं० पु० मु० ॥ २–३. तत्तो जे० खं० पु० मु० वि० ना० ॥ ४. कुमुदंग महाकुमुदं जेटि० खंटि० ॥ ५. तत्तो य भवे महा° जे० खं० । तत्तो य तहा महा° ना० ॥ ६. ७८–७९–८० इत्येतद् गाथात्रिकं जेटि० खंटि० आदर्शयोर्न विद्यते। जे० खं० पु० आदर्शेषु पुनरेतास्तिस्रो गाथाः किञ्चित्खण्डिता अशुद्धा अपि वर्त्तन्ते । श्रीमलयगिरिवृत्तिसहितेषु ज्योतिष्करण्डकप्राचीनादर्शेषु श्रीगुणविनयवाचकविरचिते नानाविचाररत्नसङ्ग्रहग्रन्थे च एता गाथा दृश्यन्ते शुद्धाश्चापि वर्त्तन्ते, श्रीसागरानन्दसूरिवरसम्पादिते सवृत्तिके एतद्ग्रन्थमुद्रितादर्शे पुनरेतद्गाथात्रिकस्थाने खण्डित-भ्रष्टाऽव्यवस्थिततां प्राप्ते द्वे गाथे मुद्रिते दृश्येते—“तुडिय महातुडियंगं महतुडियं अडडंगमडड परं। परतो य महाडडअंग तत्तो य महाअडडमेव ॥ ऊहंगं पिय ऊहं हवइ महल्लं च ऊहगं तत्तो। महाऊहं हवइ हु सीसपहेलिया होइ नायव्वा ॥ ” इति ॥ ७. °यमेव तंपरतो जे० खं० ॥ ८. होइ पु० मु० वि० ॥ ९. कायव्वा जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]हत्था बाहु सकण्णा य होंति कालम्मि कायव्वा।

[2]एत्थं च सयसहस्सा चुलसीतिं चेव होति गुणकारो।
एक्केक्कम्मि तु ठा[3]णे अह संखा होति कालम्मि ॥ ८१ ॥

एसो पण्णवणिज्जो कालो संखेज्जओ मुणेतव्वो।
वोच्छामि असंखेज्जं कालं उवमाविसेसेणं ॥ ८२[4]॥

[5]सत्थेण सुतिक्खेण वि छेत्तुं भेत्तुं व जं किर न सक्कं।
तं परमाणुं सिद्धा[6] भणंति आदी पमाणाणं ॥ ८३ ॥

परमाणू[7] तसरेणुं रधरेणुं अग्गयं च[8] केसस्स।
लिक्खा जूआ य जवो अट्ठगुणविवड्डिया कमसो ॥ ८४ ॥

जवमज्झा अट्ठ हवंति अंगुलं, छ च्च अंगुला[9] पादो।
पादा य दो वितत्थी[10], दो य वितत्थी[11] हवति हत्थो ॥ ८५ ॥

[12]डंडं जुगं धणुं णालिगं च अक्ख मुसलं च चउहत्थं[13]।
अट्ठेव धणुसहस्सा जोयणमेतेण माणेण ॥ ८६ ॥

---

१. * * एतादृक्फुल्लिकाचिह्नान्तर्वर्त्ती पाठः पु० मु० म० वि० नास्ति। जेटि० खंटि० जे० खं० प्रतिषु पुनर्विद्यत एव। हत्था पाहु डंगसण्णा य होंति कालम्मिं णातव्व खंटि०। हत्था पाहत्था पाहुडंगसण्णा य होति कालम्मि णातव्वं जेटि० ॥ २. एत्थं सयसहस्साणि चु° जे० खं० पु० वि० मु० ॥ ३. थाणे तह जे० खं० ॥ ४. एतद्गाथानन्तरमियमेकाऽधिका गाथा जे० खं० आदर्शयोर्दृश्यते—कालस्स परीमाणं वित्थरओ बहुविहं पि नायव्वं। तणुण।(? धणुणो) य जोयणस्स उ एत्तो आदीघरं वोच्छं॥ इति। इयं हि गाथा ८७ गाथया सह किञ्चित् समानार्था दृश्यते॥ ५. पु० प्रतौ इयं गाथा अनन्तरगाथानन्तरं वर्त्तते॥ ६. °द्धा वयंति आइं जे० खं० पु० मु० वि०। पु० प्रतौ आइंस्थाने आयं॥ ७. °माणू रहरेणू तसरेणू अ° जे० खं० वि०॥ ८. च वालस्स जे० खं० पु० वि० मु०॥ ९. अंगुलं जेटि० खंटि०॥ १०-११. विहत्थी जे० खं० वि० पु० मु० ॥ १२. दंडं धणुं जुगं णा° जे० खं० पु० वि० मु० म० ॥ १३. °हत्था जे० खं० पु० मु० म०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]एयं धणुप्पमाणं णायव्वं जोयणस्स य पमाणं ।
कालस्स य परिमाणं एत्तो उड्ढं पवक्खामि ॥ ८७ ॥

जं जोयणवित्थिण्णं तं तिगुणं परिरएण सविसेसं ।
तं जोयणमुंचिद्धं[2] पल्लं पलिओवमं णाम ॥ ८८ ॥

एक्काहिग[3]-बेहिग-तेहिगाण[4] उक्कोस सत्तरत्ताणं ।
सम्मट्ठं सण्णिचितं भरियं वालग्गकोडीणं ॥ ८९ ॥

ओगाहणा तु तेसिं अंगुलभागे हवे असंखेज्जे ।
एतं लोमपमाणं, एत्तो वोच्छामि अवहारं ॥ ९० ॥

वाससते वाससते एक्केक्के अवहडम्मि[5] जो कालो ।
सो कालो णायव्वो[6] उवमा एक्कस्स पल्लस्स ॥ ९१ ॥

एतेसिं पल्लाणं कोडाकोडी हवेज्ज दसगुणिता ।
तं सागरोवमस्स[7] उ एक्कस्स भवे परीमाणं ॥ ९२ ॥

दस सागरोवमाणं पुण्णाओ होंति कोडकोडीओ ।
ओसप्पिणीपमाणं तं चेवुस्सप्पिणीए वि ॥ ९३ ॥

[8]छ च्चेवं[9] कालसमया गणिता ओसप्पिणीय भरधम्मि ।
[10]तेसिं णामविभत्तिं परिमाणविधिं च वोच्छामि ॥ ९४ ॥

---

१. इयं गाथा जेटि० खंटि० नास्ति॥ २. °मुव्विद्धं जाणे पलि° जे० खं० पु० मु० म०॥ ३. °ग-बेताहिग° जेटि० खंटि०॥ ४. °तेहिकाण उक्कस्स सत्त° जे० खं०॥ ५. अवहियम्मि पु० मु० वि०॥ ६. बोद्धव्वो जे० खं०॥ ७. °मस्सा ए° जे० खं०॥ ८. अस्या गाथायाः प्राग् इयमेकाऽधिका गाथा जे० खं० आदर्शयोर्दृश्यते—ओसप्पिणी य उस्सप्पिणी य दोण्णि वि अगाइणिइगाओ। ण वि होति अण्णलोको(?कालो) ण वि होहिति सव्वसंखेवो ॥ इति॥ ९. °व कालसमया भणिया जे० खं०। °व य कालसमा भणिया पु० मु० म०॥ १०. तासिं पु० मु० म०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सुसमसुसमा १ य सुसमा २ [1]हवंति तहा सुसमदुस्समा ३ चेव ।
[2]दुस्समसुसमा ४ य हवे दुस्सम ५ अतिदुस्समा ६ चेव ॥ ९५ ॥

सुसमसुसमाय कालो चत्तारि हवंति कोडकोडीओ १ ।
सुसमाए तिण्णि [3]भवे २ दुवे सुसमदुस्समाए वि ३ ॥ ९६ ॥

एक्का य कोडकोडी बातालीसं भवे सहस्साइं ।
वासेहिं जेहिं ऊणा [4]दुस्समसुसमाय सो कालो ४ ॥ ९७ ॥

अध [5]दुस्समाए कालो वाससहस्साइं एक्कवीसं तु ५ ।
[6]तावंतो चेव भवे कालो अतिदुस्समाए वि ६ ॥ ९८ ॥

एते चेव विभा[7]गा उस्सप्पिणिए वि होंति छ च्चेव ।
पडिलोमा परिवाडी णवरि वि[8]भागेण णातव्वा ॥ ९९ ॥

[9]एसो तु असंखेज्जो -कालो- एतस्स विधाणगा असंखेज्जा ।
एत्तो होंति अणंतो कालो कालंतर[10]गुणेण ॥ १०० ॥

[11]एते कालविभागा पडिवज्जंते जुगम्मि खलु सव्वे ।
पत्तेयं पत्तेयं जुगस्स[12] अंते समप्पंति ॥ १०१ ॥

एते कालविभागा णातव्वा होंति कालकुसलेणं ।
एत्तो तु अधिगमास[13]ग्गणिप्फत्ती मे णि[14]सामेह ॥ १०२ ॥

---

१. हवती तह सु° जे० खं० पु० मु० ॥ २. दूसमसुसमा य तहा दूसम अइदूसमा जे० खं० पु० मु० ॥ ३. भवे सुसमदुसमाए दो होंति जे० खं० पु० मु० ॥ ४. दूसम° जे० खं० पु० मु० ॥ ५. दूसमाए जे० खं० ॥ ६. तावतिओ चेव भवे कालो अइदूसमाए जे० खं० वि० पु० मु० ॥ ७. °गा हवंति उस्सप्पिणीय नायव्वा वि० जे० खं० पु० मु० म० ॥ ८. विभागेसु णा° जे० खं० पु० मु० म० वि० ॥ ९. एस असंखो कालो जे० खं० ॥ १०. °गुणेहिं जे० खं० ॥ ११. इयं गाथा जेटि० खंटि० नास्ति ॥ १२. °स्स वस्साणि सम° जे० खं० ॥ १३. °सक्कणिप्फत्तिं मे णि° पु० मु० । °सक्कणिप्फण्णो तं णि° जे० खं० ॥ १४. णिसामेहि जे० खं० म० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एवमेतं 'कालपमाणं १ माणं २ 'ति पढमं [बितियं च] पाहुडं सम्मत्तं १-२।

[३. तइयं अधिगमासगपाहुडं]

अधिगमासगपाहुडस्स वण्णगो जहा–

चंदस्स जो विसेसो आदिच्चस्स य हवेज्ज मासस्स ।
[1]तीसाय गुणो सो पुण होति अधिगमासगो एक्को ॥ १०३ ॥

चंदमासो य एगूणत्तीसं दिवसा बत्तीसं च बावट्ठिभागा दि० २९$\frac{३२}{६२}$, एते सूरमासातो तीसाए दिवसेहिंतो अद्धदिवसातो य ३०॥ [विसेसिज्जंति], सड्ढतीसायो ३०॥ एगूणतीसा २९ सुद्धा सेसं दिवड्ढरूवं १॥, एतं सवण्णितं तिण्णि दुभागा $\frac{३}{२}$, एतेहिंतो एक्कत्तीसगुणेहिंतो सवण्णिए दुभागा ३ जाया [तेणउती] ९३, बत्तीसं च बावट्ठिभागा $\frac{३२}{६२}$ सुद्धसेसा एगट्ठिं बावट्ठिभागा $\frac{६१}{६२}$, एते तीसाए ३० गुणिया अंसा अट्ठारसयाणि तीसाणि १८३० होंति, एतेसिं च बावट्ठीय ६२ भागो, लद्धा एगूणत्तीसं दिवसा बत्तीसं च बावट्ठिभागा दि० २९$\frac{३२}{६२}$। एस चंदेण मासेण अधिगमासगो जुगमज्झे जुगंते य हवति तीसाए मासेहिं ॥ १०३ ॥

सट्ठीए अतीताए [2]हवति अधिगमासगो त्ति जुगमज्झे ।
बावीसे पव्वसते [3]हवंति य बितिओ जुगंतम्मि ॥ १०४ ॥

एवं पव्वविधाणेणं ॥ १०४ ॥

[4]माणविसेसुप्पण्णा णिप्फत्ती अधिगमासगस्सेसा ।
एत्तो तिधिणिप्फत्तिं वोच्छा[5]मि जहाणुपुव्वीए ॥ १०५ ॥

॥ अधिगमासगणिप्फत्ती णाम पाधुडं बीयं(?ततियं) सम्मत्तं ३ ॥

---

१. तीसाइगुणिओ संतो हवई अहिमासगो एक्को पु० वि० सू० मु० । तीसतिगुणितो संतो हवति अधिकमासको एसो जे० खं० म० ॥ २. हवति हु अधिमासगो जुगद्धम्मि । जे० खं० पु० मु० म० वि० सू० ॥ ३. हवई बि° वि० पु० मु० ॥ ४. मासविसे° जे० खं० पु० मु० म० ॥ ५. °च्छामि आणुपु° जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[५-६. पंचम-छट्ठाणि पव्वसमत्ति-तिहिसमत्तिपाहुडाणि]

कम्मो णिरंसयाए मासो ववहारकार[1]ओ लोए ।
[2]एवं सेसा मासा ववहारे दुक्करा घेत्तुं ॥ १०६ ॥
सूरस्स [3]गमणकारणविभागणि[4]प्फाइता अहोरत्ता ।
चंदस्स हाणि-वड्ढीकतेण णिप्फज्जते तु तिधी ॥ १०७ ॥

सूरस्स गमणकारणाविभागणिप्फाइता बावट्ठिं भागा अहोरत्तो, चंदस्स एगट्ठिं बावट्ठिभागा $\frac{६१}{६२}$ तिधी, एवं तिधिणा चंदमंडलसमएकट्ठ(? ट्ठि) भाग ६१ स[म]-यवड्ढी ॥ १०७ ॥

चंदस्स णेव हाणी, ण वि व[5]ड्ढी वा, अवट्ठितो चंदो ।
सुक्किलभावस्स पुणो दी[6]सति वड्ढी य हाणी य ॥ १०८ ॥
किण्हं राहुविमाणं हेट्ठा चतुरंगुलं तु चंदस्स ।
तेणोवड्ढति चंदो, परि[7]वड्ढी वा वि णायव्वा ॥ १०९ ॥
तं रयत-कुमुदसरिसप्पभस्स चंदस्स रातिसुभगस्स ।
लोए[8] तिधि त्ति णियतं [9]भणंति हाणीय वड्ढीय ॥ ११० ॥
सोलस भाए काऊं[10]ण उ[11]लुंवतिं हायतेऽत्थ पण्णरसं ।
तेत्तियमेत्ते भागे पुणो वि परि[12]वड्ढते जोण्हे ॥ १११ ॥

१. °रक्को कालो। जे० खं० ॥ २. सेसा उ संसया ए वव° जे० खं० पु० मु० म० वि० ॥ ३. गमणमंडलविभा° पु० मु० म० वि० । गमणकाले विभा° जे० खं० ॥ ४. °णिप्फत्तिया अहो° जे० खं० ॥ ५. वड्ढि अवट्ठिओ सया चंदो जे० खं० ॥ ६. दिस्सति हाणी य वड्ढी य जे० खं० ॥ ७. °वड्ढइ वा वि णायव्वो जे० खं० वि० पु० मु० ॥ ८. लोके तिधि निप्फज्जति भण्णइ हा° जे० खं० ॥ ९. भण्णइ हाणीए वड्ढीए पु० मु० म० वि० ॥ १०. °ण वड्ढई हायतेऽत्थ पन्नरसा पु० ॥ ११. उडुवतिं जे० खं० पु० मु० वि० ॥ १२. °वड्ढई जोण्हे मु० म० । °वड्ढई जुन्हा पु० । °वड्ढए जोण्हं जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

कालेण जेण हायति सोलसभागो तु सो तिधी होति।
[1]तह चेव य वड्ढीए, एवं तिधिणो समुप्पत्ती ॥ ११२ ॥

एत्थ चंदमंडलं सोलसभागे कातूण एक्केक्कं तिधिणा परिहायति। एवं पव्वेण पण्णरस भागे परिहायंति। एवं जेण कालेण सोलसभागो परिहायति सो कालो तिधि त्ति वुच्चइ ॥ ११२ ॥

जावतिए परिहायति भागे वड्ढति य आणुपुव्वीए।
तावतिया होंति तिधी, तेसिं णामाणि वोच्छामि ॥ ११३ ॥
पाडिवग बितिय ततिया य चउत्थी पंचमी य छट्ठी य।
सत्तमि अट्ठमि णवमी दसमी एक्कारसी चेव ॥ ११४ ॥
बारसि तेरसि चाउद्दसी य[2] णिट्ठवियका य पण्णरसी।
[3]किण्हम्मि य जोण्हम्मि य [4]एतेव तिधी मुणेतव्वा ॥ ११५ ॥
[5]अगुणत्तीसं पुण्णा तु मुहुत्ता[6] सो तिधी सदा होइ।
भागा य[7] दुगत्तीसं बावट्ठिकतेण छेदेण ॥ ११६ ॥

पुव्विं गणिता एकट्ठिं बावट्ठिभागा $\frac{६१}{६२}$ तिधीए परिहायति त्ति, जतो १८३० एते तीसगुणा अंसा, छेदेण भागहितलद्धा एगूणतीसं मुहुत्ता बत्तीसं च बावट्ठिभागा मु० २९$\frac{३२}{६२}$। एतेण कालेण एक्कं सोलसभागं चंदिमा परिहायति वा वड्ढति वा। एसो य तिहिस्स पमाणकालो त्ति ॥११३ तः ११६ ॥

॥ एवं तिधिणिप्फत्तिपाहुडं सम्मत्तं (?) ॥

तिधिसमत्ति त्ति पाहुडस्स वण्णो(? वण्णगो) जहा—

१. विजयाते वड्ढीए एवं जे० खं०। विजया हाणीए वड्ढीए एवं जेटि० खंटि० ॥ २. य निट्ठवणिगा य जे० खं० पु० मु० ॥ ३. कालम्मि जे० खं० ॥ ४. एए व तिही जे० खं०। एसेव तिधी मुणेयव्वो पु० मु० म० वि० ॥ ५. एगूणतीसं पु° जे० खं० ॥ ६. °त्ता सो मओ तिधी जे० खं० पु० वि० मु० म० सू० ॥ ७. य तु बत्तीसं जेटि० खंटि० पु० मु०। वि य बत्तीसं सू० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तिधिरा[1]सी बावट्ठीय भाजितं सेस एक्कसट्ठिगुणं ।
[2]बावट्ठीय विभत्ते सेसा अंसा तिधिसमत्ती ॥ ११७॥

इच्छितस्स तिधिरासिणो बावट्ठिहितसेसस्स एक्कट्ठिगुणस्स अंसरासिस्स बावट्ठीए ६२ भागे हिते जे सेसा ते तिधिसमत्ती। एते जहिच्छिदा हि(?दि)णभेदा आणेतव्व त्ति तिधिसमत्ति त्ति ॥ ११७ ॥

['पव्वसमत्ती ५] तिधिसमत्ति ६' त्ति पाहुडं समत्तं ५-६ ॥

[४. चउत्थं ओमरत्तपाहुडं]

एसा तिधिणिप्फत्ती भणिता मे वित्थरं पयहिऊणं ।
वोच्छामि ओमर[3]त्तं तुं[4]ल्लोएंतो समासेणं ॥ ११८॥
कालस्स णेव हाणी ण वि व[5]ड्ढी वा अवट्ठितो कालो ।
[6]जायति वड्ढोवड्ढी मा[7]साणं एक्कमेक्कातो ॥ ११९॥
चंद-उ[8]डूमासाणं अंसा जे दिस्सते विसेसं[9]म्मि ।
ते ओमरत्तभागा भवंति मासस्स णातव्वा ॥ १२० ॥

चंदमासस्स य उदुमासस्स य विसेसो तीसं बावट्ठिभागा $\frac{30}{62}$ एत्तो मासस्स एक्कओमत्ता होति त्ति ॥ १२० ॥

बावट्ठिभागमेगं दिवं[10]सेसुं जायतोमरत्तस्स ।
बावट्ठीयं[11] व दिवसेहिं ओमरत्तं ततो हवति ॥ १२१ ॥

१. °रासिमेव बावट्ठिभायितं सेसमेगस° जे० खं० पु० मु० ॥ २. बावट्ठिविभत्तीए सेसा मु० । बावट्ठीए सेसा पु० वि० ॥ ३. °रत्ति(? त्ते) पु० मु० म० ॥ ४. उल्लिंगेंतो स° जे० वि० खं० पु० मु० म० ॥ ५. वड्ढि अवट्ठितो सया कालो जे० खं० ॥ ६. जाइ य व° पु० मु० ॥ ७. मागाणं जेटि० खंटि० ॥ ८. °उदूमा° जे० । °उतूमा° खं० ॥ ९. विश्लेषे इत्यर्थः ॥ १०. दिवसे संजाति ओम° जे० खं० पु० मु० म० वि० ॥ ११. °ट्ठीए दिव° पु० मु० वि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एवं दिवसे दिवसे दिवसस्स बावट्ठिभागं बावट्ठिभागं परिहायंतो बावट्ठीय दिवसेहिं एक्कं ओमरत्तं समुट्ठवेति। एवं जे एक्कट्ठिं अहोरत्ता ते बावट्ठी तिधी होंति त्ति ॥ १२१ ॥

एक्कम्मि अहोरत्ते दो वि तिधी जत्थ णिधणमेज्जासु।
सोऽत्थ तिधी परिहायति सुहुमेण हवेज्ज सो चरिमो ॥ १२२ ॥

एवं तिधि(?धी) अहोरत्तातो बावट्ठिभागं बावट्ठिभागं परिहायमाणो एगट्ठिमो य दिवसो बावट्ठिमो य तिधी समगं समप्पति त्ति। एवं सण्हं परिहायमाणो परिहायमाणो सुहुमेणेगसट्ठिमो दिवसो तिधी य होंति त्ति ॥ १२२ ॥

ततियम्मि ओमरत्तं कायव्वं [1]सत्तमे य पक्खम्मि।
वास-हिम-गिम्हकाले [2]चातुम्मासी विधीयंते ॥ १२३ ॥

वासापक्खे ततिए ओमरत्तं सत्तमे य पक्खे। एवं हेमंताणं पि ततिए पक्खे सत्तमे य पक्खे। गिम्हे वि य ततिए पक्खे सत्तमे य पक्खे ओमरत्तं कातव्वं ॥ १२३ ॥

पाडिवगओमरत्ते [3]कइया बितिया [4]समप्पते तु तिधी?।
बितियाए वा ततिया? ततियाए वा चउत्थी तु? ॥ १२४ ॥
सेसासु चेव काहिति तिधीसु ववहारगणि[5]तणिद्दिट्ठं।
सुहुमेण परिल्लतिधी संजायति कम्हि पव्वम्मि? ॥ १२५ ॥

एत्थ करणगाहा—

रूवाधिगा [6]य [7]ओजा पव्वा बिगुणा हवंति कातव्वा।
एमेव हवति जुम्मे एगत्तीसाजुता पव्वा ॥ १२६ ॥

---

१. °त्तमम्मि प° जे० खं० पु० मु० वि० ॥ २. °म्मासे वि° पु० मु० म० वि० ॥ ३. कतिया जे० खं० ॥ ४. समप्पती वि तिधी जे० खं०। समप्पिहीइ तिही वि० पु० मु० म० सू० ॥ ५. °णियदिट्ठासु। जे० खं० वि० पु० मु० म० सू० ॥ ६. उ जे० खं० पु० मु० ॥ ७. °जा बिगुणा पव्वा ह° जे० खं० पु० मु० सू० वि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एत्थ उद्देसो—'पाडिवतमहोरत्ते(? पाडिवतओमरत्ते) क[इ]या बितिया समप्पते तु तिधि?' त्ति एत्थ करणं—एत्थ पाडिवउ त्ति रूवं १ ठावितं, रूवाधिगं–रूवपक्खित्तं बिगुणा जाता चत्तारि ४, एवं चदुसु पव्वेसु गतेसु पाडिवगो बितिया जायते। एत्थेवुद्देसो—बितिया ततिया कता जाति? त्ति 'एमेव हवति जुम्मे' त्ति बे त्थाविता, सरूवा १ बिगुणा जाता छ ६, एक्तीसाए जुता सत्तत्तीसा, एवं सत्तत्तीसाए पव्वेसु गतेसु बितिया ततिया जायते। एत्थ पडिसमाणणे पढमुद्देसस्स चत्तारि ४ पव्वाणि पण्णरस १५ गुणाणि जाता सट्ठी ६०, पाडिवगो बितिया होति त्ति बे पक्खित्ता जाता बावट्ठी ६२, बावट्ठी य भागं णिरंसं देति त्ति जुत्ता पुच्छा। बितियुद्देसपडि[स]माणणा–सत्तत्तीसं ३७ पव्वाणि पण्णरस १५ गुणाणि पंच सताणि पणपण्णाणि ५५५, एत्थ बितिया णट्ठा ततिया जाति त्ति तिण्णि पक्खित्ता, एसो वि रासी बावट्ठिभागं णिरंसं देति त्ति जुत्ता पुच्छा। एवं सव्वत्थ ॥ १२६ ॥

[॥'ओमरत्तं' ति चउत्थं पाहुडं समत्तं ४ ॥]

[७–८. सत्तम-अट्ठमाणि णक्खत्तपरिमाण-चंदसूरपरिमाणपाहुडाणि]

चंदा१ सूरा२ तारागणा३ य णक्खत्त४ गहगणा५ चेव।
पंचविहा जोतिसिया, ठिया वियारी[1] य[2] ते दुविहा ॥ १२७ ॥

जंबुद्दीवो लवणोदधी य दीवो य धायईसंडो।
कालोद[3]धी समुद्दो पोक्खरदीवस्स अद्धं च ॥ १२८ ॥

एते अड्ढातिज्जा [4]दीवा बे य उदधी मणुयखेत्ते।
एत्थ य समाविभागा, देवाराण्णं परं तत्तो ॥ १२९ ॥

१. विचारी जे० खं० पु० मु०॥ २. य ते भणिया जे० खं०॥ ३. °दगो समु° जे० खं०॥ ४. दीवा दो उदधि मणुयखेत्तं तु। जे० खं०। दीवा दो उदहि माणुसं खेत्तं। पु० मु० म० वि०॥

[1]एतं माणुसखेत्तं, [2]एत्थं विचरंति जोतिसगणा उ ।
परतो दीव-समुद्दे अवट्ठितं जोतिसं [3]जाणे ॥ १३० ॥

[4]बे चंदा इह दीवे, चत्तारि य सागरे लवणतोये ।
धायइसंडे दीवे बारस चंदा य सूरा य ॥ १३१ ॥

एता पागडत्थाओ गाहाओ ॥ १२७ तः १३१ ॥

धायइसंडप्पभिर्ति उद्दिट्ठा तिगुणिता भवे चंदा ।
आदिल्लचंदसहिता [5]तेति होंति [6]अणंतरं परतो ॥ १३२ ॥

एत्थ त्थविता जंबुद्दीवगा बे चंदा, तेसिं हेट्ठा लवणगा चत्तारि ४, तेसिं हेट्ठा धातइसंडगा बारस १२, हेट्ठा पँडिरासिया तिगुणा जाया छत्तीसं ३६, '[8]आदिल्लचंदसहिय' त्ति जंबुद्दीवगा दो २ लवणगा चत्तारि ४ एते छ ६, छत्तीसा ३६ एतेहिं जुता बातालीसं ४२ कालोदधिम्मि चंदा । एते पुणो बातालीसा ४२ हेट्ठा पडिरासिता तिगुणा छव्वीससयं १२६, '[9]आदिल्लचंदसहित' त्ति जंबुद्दीवगा लवणगा धातइसंडगा य जे अट्ठारस ते छव्वीससते पक्खित्ता [जाया चोतालं सयं १४४], तत्तो तेसिं अद्धं बावत्तरी ७२, एतं चंदपमाणं अब्भंतरपोक्खरद्धे, [संपुण्णे पोक्खरदीवे] पुण चोतालं [सयं] १४४ चंद-सूराणं पमाणं पढमिल्लुगाए पन्तीए । तेण परं चतुरुत्तरियाए वड्ढीए पंतीए जाव सयंभुरमणो समुद्दो त्ति । पन्तीय पन्तीय अंतरं पुण जोयणाणं सतसहस्सं १००००० ति, ताओ पुण लवणसंठिताओ, एवमसंखेज्जेसु दीव-समुद्देसु पत्थारो कातव्वो त्ति ॥ १३२ ॥

आदिच्चाणं [10]चं भवे एसेव वि[11]धी अणूणिगा सव्वा ।
दीवेसु समुद्देसु [12]यं धायइसंडेहिं जे परतो ॥ १३३ ॥

---

१. एवं पु० मु० वि० ॥ २. एत्थ विचारीगि जोयसगणाणि जे० खं० पु० मु० म० ॥ ३. जाण पु० मु० म० ॥ ४. दो चंदा वि० जे० खं० पु० मु० ॥ ५. ते होंति जे० खं० ॥ ६. अगंतरे खं० पु० मु० म० ॥ ७. स्थापिता इत्यर्थः ॥ ८-९. आरिल्ल° जेटि० ॥ १०. पि जे० खं० पु० मु० म० वि० ॥ ११. विही अणूणिका होइ जे० खं० । विही अणूणगो सव्वो पु० मु० म० वि० ॥ १२. य एमेव परं परं जाणे ॥ जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

णक्खत्त[1]ऽट्ठावीसं, अट्ठासीतिं महग्गहा भणिया।
एक्कससीपरिवारो, एत्तो तारा[2] वि मे सुणसु ॥ १३४ ॥

छावट्ठिं च सहस्सा णव य सता पंचसत्तरा होंति।
एगससीपरिवारो तारागणकोडकोडीणं ॥ १३५ ॥

६६९७५००००००००००००००० । एताओ पागडत्थाओ ॥ १३३ ॥ १३४ ॥ १३५ ॥

जदि चंदा तति[3]गुणितो खेत्ते खेत्तम्मि एस परिवारो।
चंद[4]समता य सूरा[5] दीव-समुद्देसु णातव्वा ॥ १३६ ॥

एत्थ णक्खत्तऽट्ठावीसा गह-तारागणा य जे भणिया, दीवेसु सागरेसु य जे जत्तिया भणिता ते णक्खत्त-[गह-]तारागणा य गुणितामासा(? गुणिज्जमाणा) तत्थ तत्थ णक्खत्त-गह-तारागणसंखा हवति त्ति ॥ १३६ ॥

तेसिं णक्खत्ताणं संठाणमध[6]क्कमेव वोच्छामि।
माणं[7] च तारगाण य जह दिट्ठं सव्वदंसीहिं ॥ १३७ ॥

गोसीसावलि १ कासार २ सउणि ३ पुप्फोवयार ४ वावी ५-६ य।
णावा७ आसक्खंधे८ भग९ छुरघरके[8]१० य सगडुद्धी ११ ॥ १३८ ॥

---

१. °त्त अट्ठवीसं अट्ठासीतिं महागहा य भवे। एक्कस° जे० खं० ॥ २. °राण मे जे० खं० ॥ ३. °गुणिया जे० खं० ॥ ४. चंदेसु समा सूरा जे० खं० पु० मु० म० वि० ॥ ५. °रा नायव्वा सव्वखेत्तेसु पु० वि० मु० म०। °रा नायव्वा खेत्तखेत्तेसु जे० खं० ॥ ६. °क्कमेण वो° पु० मु० वि० ॥ ७. थाणेसु तार° जेटि० खंटि० ॥ ८. छुरधारा १० मु० म० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

मिग[1]सीस१२ रुधिरबिंदु१३ तुल१४ वद्धमाणसुपतिट्ठित१५ पतागा १६ ।
पागारे१७ पलंके१८-१९ हत्थे२० मुहफुल्लके२१ खीले२२ ॥ १३९ ॥
दामणि २३ तध मुत्तावलि २४ गजदंते २५ विच्छिकालसंठाणे २६ ।
गजविलसित २७ सीहणिसाइ २८ तारगणाणं तु संठाणे ॥ १४० ॥

तिग १ तिग २ पंचग ३ सय ४ दुग ५ दुग ६ ब[2]त्तीसग ७ तिगं ८
तह तिगं ९ च ।
छ १० प्पंचग ११ तिग १२ एक्कग १३ पंचग १४ तिग १५
छक्कगं १६ चेव ॥ १४१ ॥
सत्तग १७ दुग १८ दुग १९ पंचग २० एक्के २१ क्कग २२ पंच
२३ चउ २४ तिगं २५ चेव ।
एक्कारसग २६ चतुक्कं २७ चतुक्कं २८ चेव तारग्गं ॥ १४२ ॥

ए[3]वं णक्खत्ताणं संठाणा तारगाण य प[4]माणं ।
णामाणेव य ताणं इय परतो ताणि(जाणि ?) वोच्छामि ॥ १४३ ॥
अभिती१ स[5]वण२ धणिट्ठा३ सयभिसया४ दो य होंति भ[6]द्दवता५-६ ।
रेवति७ अस्सिणि८ भरणी९ य कत्तिया१० रोहिणी११ चेव ॥ १४४ ॥

---

१. °मिगसीसावलि १२ रुहिरबिंदु १३ तुल १४ वद्धमाणग १५ पडागा १६। पागारे १७ पलियंके १८-१९ हत्थे २० मुहपुप्फए २१ चेव ॥ १३९ ॥ कीलग २२ दामणि २३ एगावली २४ य गयदंत २५ विच्छुयअले २६ य। गयविक्कमे २७ य तत्तो सीहणिसाई २८ य संठाणा ॥ १४० ॥ पु० मु० मू० वि०। श्रीमलयगिरीणां तु मिगसीसावलि स्थाने मिगसीस इति, वद्धमाणग स्थाने वद्धमाणगसुपतिट्ठित इति, मुहपुप्फए स्थाने सोवत्थिए इत्येते पाठभेदाः सम्मताः सन्ति, किञ्च एते पाठभेदाः पु० मु० आदर्शयोर्न प्राप्यन्ते, किन्तुः जेटि० खंटि० सटीकादर्शेषु च दृश्यन्ते इति तत्तत्पाठप्राप्त्यर्थमेते आदर्शा अनुसन्धातव्याः ॥ २. बत्तीसं ७ पु० मु० ॥ ३. तेसिं णक्खत्ताणं संठाणा वण्णिता समासेणं। जेटि० खंटि० ॥ ४. पमाणं। भणियं एत्तो वोच्छं नामाणि य देवयाओ य पु० मु० वि० म० ॥ ५. समणो जे० खं० ॥ ६. पोट्ठवया जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]मगसिर१२ अद्दा१३ य पुणव्वसू१४ य [2]पुस्सो१५ [3]तधाऽसिलेसा१६ य ।
[4]मह१७ फग्गुणी तु पुव्वुत्तरा१८-१९ य हत्थो२० य चित्ता२१ य ॥ १४५ ॥

साति२२ विसाहा२३ [5]अणुराहमेव२४ जेट्ठा२५ तहेव मूलो२६ य ।
पुव्वुत्तरा असाढा२७-२८ य जाण णक्खत्तणामाणि ॥ १४६ ॥

[6]तेसिं णक्खत्ताणं उद्दिट्ठाणं जहाणुपुव्वीय ।
णामाणि देवताणं वोच्छं एत्तो समासेणं ॥ १४७ ॥

[7]बम्हा१ [8]वेण्हू२ य [9]वसू३ वरुणो४ य [10]अजो५ य पंच एते तु ।
[11]अहिवुद्धि६ पूस७ गंधव्वमेव८ [12]परतो जमो९ होति ॥ १४८ ॥

[13]अग्गी१० य पयावति११ सोम१२ रुद्द१३ अदिती१४ [14]बहस्सती१५ चेव ।
[15]णागे१६ पितु१७ भग१८ [16]अज्जम१९ सविता२० तट्ठा२१ य वायू२२ य ॥ १४९ ॥

इंदग्गी२३ मित्तो२४ वि य इंदो२५ निरती२६ य [17]आय२७ विस्सा२८ य ।
णामाणि देवताणं एत्तो सीमं पि[18] मे सुणसु ॥ १५० ॥

---

१. मियसिर जे० खं० । मिगसिर पु० मु० वि० ॥ २. पूसो पु० मु० ॥ ३. तहेव असिलेसा १६ । मह जे० खं० ॥ ४. मघ १७ पुव्वफग्गुणी १८ उत्तरा १९ य जे० खं० पु० मु० वि० ॥ ५. °राह २४ चेव पु० मु० ॥ ६. इयं गाथा पु० मु० म० नास्ति, अस्या अर्थस्य १४३ गाथायां समावेशितत्वात् । तेसिं णक्खत्ताणं अट्ठावीसण्ह वी जहा वोच्छं । णामाणि देवयाणं अहक्कमं मे निसामेह ॥ जे० खं० ॥ ७. बंभा १ जे० खं० ॥ ८. विण्हू जे० खं० पु० मु० वि० ॥ ९. विसू जे० खं० पु० मु० ॥ १०. अजो अणंतरो होइ । जे० खं० पु० मु० वि० ॥ ११. अभिवड्ढी ६ जे० खं० वि० पु० मु० ॥ १२. परओ य मोक्खो त्ति जे० खं० ॥ १३. अग्गि १० पयावइ ११ सोमे १२ रुद्दे १३ जे० खं० पु० मु० वि० सू० ॥ १४. बिह° पु० मु० वि० ॥ १५. सप्पे १६ पिइ १७ जे० खं० वि० म० ॥ १६. अज्जा १९ जेटि० खंटि० ॥ १७. आउ २७ पु० मु० वि० ॥ १८. पि मे सुणह जे० । पि णं सुणह खं० ॥

Jain Education International　　For Private & Personal Use Only　　www.jainelibrary.org

एताओ पागडत्थाओ ॥ १३८ तः १५० ॥

एगं च सयसहस्सं अट्ठाणउतिं सता य पडिपुण्णा ।
एसो मंडलछेदो सीमाणं होति णातव्वो ॥ १५१ ॥

एतस्स णिप्फत्तिमंडलं जावंतावसतेहिं छत्तीसाए सट्ठेहिं ३६६० खेत्तछेदेण छिण्णं, एस खेत्तसीमासमासो भवति छत्तीससया सट्ठा ३६६० । एसेव खेत्तसीमो तीसाए ३० गुणितो कालसीमो भवति, एगं सतसहस्सं अट्ठाणउतिं सयाणि १०९८०० त्ति । एत्थ अभिजिस्स खेत्तसीमो एक्कवीसं २१ जावंतावा, अद्धखेत्ताणं तेत्तीसं जावंतावा दुभागो य ३३½, एते तिगुणिता दिवड्ढखेत्ताणं भागसतं दुभागो य १००½, समखेत्ताणं सत्तट्ठिं ६७ जावंतावा । एत्थं अद्धखेत्ता छगुणा ६, दिवड्ढखेत्ता बिछग्गुणा १२, समखेत्ता पण्णरसगुणा १५, एवं अट्ठावीसं रिक्खाणं । एतेसिं सव्वसमासो अट्ठारस सता तीसंइभागाणं १८३० एक्कससिस्स खेत्ते सीमच्छेदाणं । एतं बिगुणं दोण्हं ससीणं छप्पण्णाए व रिक्खाणं जुगखेत्तसीमा [३६६०], तीसगुणा कालसीमा [१०९८००] होति त्ति ॥ १५१ ॥ एत्थ गाहाओ—

छ च्चेव सता तीसा भागा[2] अभिजिस्स सीमविक्खंभो ।
दिट्ठो सव्वडहरगो सव्वेहिं अणंतणाणीहिं ॥ १५२ ॥

[3]सयभिस भरणी अद्दाऽसिलेस साती तहेव जेट्ठाणं ।
पंचुत्तरं सहस्सं भागाणं सीमविक्खंभो ॥ १५३ ॥

एतं चेवं[4] तिगुणितं—१००½ तृ(?त्रि)संगुणं—पुणव्वसू-रोहिणी-विसाहाणं ।
तिण्हं च उत्तराणं, अवसेसाणं भवे बिगुणं[5] ॥ १५४ ॥

---

१. तीसत्तट्ठिभा° जेटि० खंटि० ॥ २. °गाणं अभिइसीम° जे० खं० पु० मु० वि० म० ॥ ३. सयभिसया भरणीओ अद्दा अस्सेस साइ जेट्ठा य । जे० खं० । सयभिसया भरणीए अद्दा अस्सेस साइ जेट्ठाए । सू० पु० मु० वि० ॥ ४. चेव य तिगुणं जे० खं० पु० मु० वि० म० ॥ ५. दुगुणं जे० खं० वि० पु० मु० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विक्खंभसीम[1] भणिया[2] णक्खत्ताणं तु[3] अपरिसेसाणं ।
एत्तो[4] परं च[5] वोच्छं विक्खंभं चंद-सूराणं ॥ १५५ ॥

एगट्ठीए[6] छेत्तूण जोयणं तस्स होंति जे भागा ।
ते चंदो छप्पण्णं, अडयालीसं भवे सूरो ॥ १५६ ॥

चंदस्स अंगमंडलविक्खंभो छप्पण्णं एगट्ठिभागा $\frac{५६}{६१}$, अडयालीसं सूरस्स $\frac{४८}{६१}$ । चंदस्स जोयणेसु भागं ण देति कोसे काहामो—चउकोसं ४ जोयणं ति छप्पण्णा ५६ चउहिं ४ गुणेतूणं एगट्ठीय ६१ भागा लद्धा तिण्णि कोसा एक्कत्तालीसं च एगट्ठिभागा को० ३$\frac{४१}{६१}$ । विक्खंभद्धं उस्सेहो—दिवड्ढं गाउतं इगितालीसं च कोसस्स बावीससतभागा को० १॥ $\frac{४१}{१२२}$, दस करणी गुणो वा (? विक्खंभवग्ग-दसगुणकरणी) सो परिधि त्ति कातूणं एतस्स परिधी बे जोयणाणि तिण्णि कोसा कोसस्स य सत्तत्तीसं एगट्ठिभागा यो० २ को० ३$\frac{३७}{६१}$ विसेसाधिया । एवं चंदस्स विक्खंभुस्सेध-परिरया । सूरमंडलविक्खंभो तिण्णि कोसा कोसस्स य णव एगट्ठिभागा को० ३$\frac{९}{६१}$, उस्सेधो दिवड्ढकोसो णव य बावीससतभागा को० १॥$\frac{९}{१२२}$ एगट्ठीए भागे हिते, परिखेवो बे जोयणाइं कोसो य अडपण्णं च[7] एगट्ठिभागा विसेसाहिया यो० २ को० १$\frac{५८}{६१}$ । एवं सूरस्स विक्खंभुस्सेह-परिरया ॥ १५६ ॥

णक्खत्त[8]-चंद-सूराण पमाणं वण्णितं समासेणं ।
णक्खत्त-चंद-सूराण गंतिं[9] वोच्छं समासेणं ॥ १५७ ॥

[॥ 'णक्खत्तपरिमाणं ७ चंद-सूरपरिमाणं ८' ति सत्तमं
अट्ठमं च पाहुडं समत्तं ७-८ ॥]

---

१. विक्खंभेसो भणितो ण° जेटि० खंटि० ॥ २. भणिओ जे० वि० खं० ॥ ३. च जे० खं० पु० मु० ॥ ४. एत्तो–भाग २१ तृ(? त्रि)संगुणा–परं जेटि० खंटि० ॥ ५. तु जे० खं० पु० मु० ॥ ६. सगट्ठिभागे छे° पु० वि० । एगट्ठिभागे छे° जे० खं० मु० ॥ ७. च सट्ठिभागा जेटि० खंटि० ॥ ८. एवं चदिम-सूराण मु० म० ॥ ९. गती जे० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[९. नवमं नक्खत्त-चंद-सूरगतिपाहुडं]

चंदेहिं सिग्घतरा सूरा, सूरेहिं होंति णक्खत्ता ।
अणियतगतिपत्थाणा हवंति सेसा गहा सव्वे ॥ १५८ ॥

जाव सूरो अट्ठारस जावंतावसयाणि तीसाणि १८३० वच्चति ताव चंदो सत्तरस सताणि अड्डट्ठाणि १७६८ त्ति, एतेण कारणेणं चंदातो सूरो सिग्घतरओ । जाव सूरो वच्चति अट्ठारस जावंतावसयाणि तीसाणि १८३० ताव णक्खत्तं वच्चति अट्ठारस जावंतावसताणि पणतीसाणि १८३५, एतेण कारणेणं चंदातो सूरातो य णक्खत्तं सिग्घतरगं । सेसा गहा वक्कगतीय अणियतगतिपत्थाणेति ॥ १५८ ॥
एत्थ पुण अण्णा [1]कारकगाहा—

अट्ठारस भागसते पणतीसे [2]गच्छते मुहुत्तेणं ।
णक्खत्तं, चंदो पुण सत्तरस सते तु अड्डट्ठे ॥ १५९ ॥
अट्ठारस भागसते [3]तीसे वच्चति रवी मुहुत्तेणं ।
[4]णक्खत्तसीमछेदो सो चेव इहं पि णातव्वो ॥ १६० ॥
[5]जोयणगणणारहिया एस गती वण्णिया अहाथूरा ।
णक्खत्त-चंदजोगे एत्तो वोच्छं समासेणं ॥ १६१ ॥

॥ 'णक्खत्तगति'त्ति णवमं पाहुडं समत्तं ९ ॥

[१०. दसमं नक्खत्तजोगपाहुडं]

अभियिस्स चंदजोगो सत्त[6]ट्ठिखंडितो अहोरत्तो ।
भागा तु एक्कवीसं ते[7] होज्जऽधिगा णव मुहुत्ता ॥ १६२ ॥

---

१. कारकगाहा जेटि० खंटि० ॥ २. गच्छती जे० खं० । गच्छए पु० वि० । गच्छई मु० सू० । मलयगिरिवृत्तौ 'गम्'धातुप्रयोगो दृश्यते ॥ ३. तीसइ गच्छइ रवी पु० । तीसे गच्छति रवी जे० खं० मु० ॥ ४. नक्खत्त-चंदसीमा ते चेव इहं पि नायव्वा जे० खं० ॥ ५. इयं गाथा जेटि० खंटि० नास्ति ॥ ६. सत्तट्ठीखं° पु० मु० वि० ॥ ७. ते पुण अधिगा जे० खं० पु० मु० वि० सू० म० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अहोरत्तस्स सत्तट्ठिखंडितस्स एक्कवीसा $\frac{२१}{६७}$, जावंतावभागा खेत्तसीमो। ते तीसाए ३० गुणा छ स्सता तीसा ६३०, एस कालसीमो। एतस्स सत्तट्ठिभागे ६७ लद्धा णव मुहुत्ता सत्तावीसं च सत्तट्ठिभागा मु० ९$\frac{२७}{६७}$, एस अभियिस्स चंदस्स जोगो त्ति ॥ १६२ ॥

सयभिस भरणी अद्दा[1]ऽसिलेस साती तहेव जेट्ठा[2]ओ।
एते छ णक्खत्ता[3] अद्धक्खेत्ता मुणेतव्वा ॥ १६३ ॥

अहोरत्तो सत्तट्ठिखंडितो तेत्तीसं जावंतावा दुभागो य ३३$\frac{१}{२}$, एते खेत्तजावंतावा अद्धखेत्ताणं, एते [सवण्णिता ६७] तीसाय गुणा [२०१०] चोत्तीससतच्छिण्णा १३४ पण्णरस १५ मुहुत्ता होंति। एतेसिं एस चंदजोगो ॥ १६३ ॥

तिण्णेव उत्तरा[4]इं पुणव्वसू रोहिणी विसाहा य।
[5]एते छ णक्खत्ता दिवड्ढखेत्ता मुणेतव्वा ॥ १६४ ॥

अद्धखेत्ताणं सीमो तिगुणितो दिवड्ढखेत्तसीमो भवति जावंतावसतं दुभागो य १००$\frac{१}{२}$, एते सवण्णिता [२०१] तीसाय ३० गुणा [६०३०] चोत्तीससयच्छिण्णा १३४ लद्धा पणतालीसं ४५ मुहुत्ता। एते ते पणतालीसं ४५ मुहुत्ता चंदजोगो ॥ १६४ ॥

अवसेसा णक्खत्ता पण्णरस वि होंति तीसइमुहुत्ता।
चंदम्मि एस [6]जोगो णक्खत्ताणं समक्खातो ॥ १६५ ॥

जे अवसेसा पण्णरस १५ णक्खत्ता तेसिं सत्तट्ठिं ६७ जावंतावसीमाविक्खंभो, ते तीसगुणा [२०१०] सत्तट्ठीय ६७ [छिण्णा] लद्धा तीसतिमुहुत्ता ३० चंदजोगे भवंति ॥ १६५ ॥

---

१. °द्दा अस्सेसा साति तह य जेट्ठायो जे० सू०। °द्दा अस्सेसा तह य साति-जेट्ठाओ खं० ॥ २. जेट्ठा य पु० मु० वि० ॥ ३. °त्ता पण्णरसमुहुत्तसंजोगा जे० खं० पु० मु० म० सू० ॥ ४. °राओ पु° जे० खं० पु० मु० वि० म० ॥ ५. एते छ णक्खत्ता पणयालमुहुत्तसंजोगा पु० मु० म० वि० सू०। पणयालीसमुहुत्ता एते छ च्चेव नक्खत्ता जे० खं० ॥ ६. जोगो समासतो एस वक्खातो जेटि० खंटि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]एतेसिं रिक्खाणं आदाण-विसग्ग[2]जोयणाकरणं ।
[3]चंदम्मि य सूरम्मि य वोच्छामि अहाणुपुव्वीय ॥ १६६ ॥

चंद-सूराणं आदाण-विसग्गजोयणा[करणं] इतो वोच्छामि ॥ १६६ ॥

पव्वं पण्णरसगुणं तिथिसं[4]हितं ओमरत्तपरिहीणं ।
बासीतीय विभत्ते लद्धे अंसे वियाणाहि ॥ १६७ ॥

[5]जं हवइ भागलद्धं तं कातव्वं चतुग्गुणं णियमा ।
अभियिस्स एक्क[6]वीसं भागे सोधेहि लद्धम्मि ॥ १६८ ॥

सेसाणं रासीणं सत्तावीसं तु [7]मंडलं सोज्झं ।
अभियिस्स सोधणासंभवे तु इणमो विधी होति ॥ १६९ ॥

सेसातो रासीतो रूवं घेत्तूण सत्तसट्ठि[8]कंतं ।
पक्खिव लद्धेसु पुणो अभिजिइ सोधेतु पुव्वकमा ॥ १७० ॥

पंच दस तेरसऽट्ठारसेव बावीस सत्तवीसा य ।
सोज्झा दिवड्ढ[9]खेत्तंत भद्दवादी असाढंता ॥ १७१ ॥

पोट्ठवतादीणि(?त रोहिणि) पुणव्वसू य तध फग्गुणी विसाहा य ।
एते दिवड्ढखेत्ता हवंति बितिया असाढा य ॥ १ ॥ ॥ १७१ ॥

---

१. तेसिं नक्खत्ताणं आदा° जे० खं० ॥ २. °ग्गजाणणाक° पु० मु० म० वि० ॥ ३. सक्खाणम्मि णिरुत्तं वोच्छामि जहा° जे० खं० ॥ ४. तिधिसंखित्तं बिसट्ठिभागूणं । बासीतीय विभत्ते सेसं लद्धं च जाणाहि ॥ जे० खं० ॥ ५. जे० खं० आदर्शयोः १६८–१६९–१७० गाथास्थाने एवंरूपं गाथायुगलं दृश्यते—जं हवति भागलद्धं तं कायव्वं चतुग्गुणं नियमा । सत्तट्ठीय विभत्ती-(?त्ते) सेसेण जुओ भवे रासी ॥ एयम्मि रासीओ सोधेज्जा मंडलाणि पुण्णाणि । ऊणम्मि मंडलम्मि तु तीसाय गुणे हवइ सोज्झं ॥ पंच दस तेरसऽट्ठा° ॥ ६. °क्कवीसा पु० मु० ॥ ७. मंडला सोज्झा पु० मु० ॥ ८. °कता पु० मु० ॥ ९. °ड्ढखेत्तंत भद्दवतादी असाढंता ॥ जेटि० खंटि० । °ड्ढखेत्ते अभिजिस्सेकाधिया वीसा जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एताणि सोधयित्ता जं सेसं तं हवेज्ज[1] णक्खत्तं ।
सेसा तीसगुणातो सत्तट्ठिहिते मुहुत्ता तु ॥ १७२[2] ॥

एतासिं गाहाणं करणविही—वेजंयीय[3] पढमसंवच्छरे दससु १० पव्वेसु गतेसु पंचमीय किंचंदो? त्ति एत्थ णं करणं—“पव्वं पण्णरसगुणं तिधिसंहितं[4] ओमरत्तपरिहीणं।” ति दस १० पव्वाणि पण्णरस १५ गुणाणि [१५०], एत्थ पंचमि त्ति चउत्थीदिणा ओमरत्ताणि बे २ सुद्धाणि, जातं बावण्णं सयं १५२। एतस्स रासिणो बासीती[य] भागो त्ति तीसे णिप्फत्ति त्ति—तिण्णि सया वीसा एक्कासीतिं, एत्थ अणागतरूवं पक्खित्तं अभियिस्स त्ति पज्जयणिप्फण्णं एक्कं णक्खत्तं जातं चउहिं भागेहिं ऊणगं ति, तेण बासीतीय णिप्फत्ती। बावण्णसंतस्स[5] १५२ बासीतीय ८२ भागो, लद्धं एक्को मंडलं, मंडलं चतुहिं जावंतावेहिं ऊणं ति चत्तारि पक्खित्त त्ति तेण लद्धं चउग्गुणं जाता चत्तारि ४, सेसरासी सत्तरी ७०, चउक्को ४ लद्धो रासि त्ति णातव्वो, सत्तरी सेसरासीति लद्धातो अभिजीएक्कावीसं २१ ण देति त्ति ततो सत्तरीतो ७० रूवं १ घेत्तूणं सत्तट्ठी कातूणं उवरिं चउसु सत्तट्ठी संखित्ता जाया एक्कसत्तरी ७१, हेट्ठा एगोणसत्तरी ६९, उवरीतो अभिजीएक्कावीसा[6] २१ सुद्धा हेट्ठातो णक्खत्तमंडलं सत्तावीसा २७ सुद्धा उवरिं पण्णासा ५० हेट्ठा बाताला ४२, पुणो उवरीतो अभिजीएक्कावीसा २१ सुद्धा हेट्ठातो णक्खत्तमंडलं सत्तावीसा सुद्धा उवरिं एगूणतीस २९ त्ति हेट्ठा पण्णरस १५, पुणो अभिजिस्स एक्कावीसा सुद्धा हेट्ठा “पंच दस तेरस०” [गा० १७१] त्ति पुणव्वसू सुद्धो सेसा [उवरिं अट्ठ हेट्ठा] दोण्णि, एत्तो पुस्सो य अस्सिलेसा य सुद्धा, अस्सिलेसा य अद्धखेत्त त्ति पण्णरसमुहुत्ता ठाविता उवरि ठाणे, जे अट्ठ ८ [हेट्ठा] ते तीसाए ३० गुणा [२४०] सत्तट्ठीय ६७ भागे ते लद्धा

१. भवेज्ज आदाणं। नक्खत्तं नायव्वं, जमतीतं तस्स तु विसग्गो ॥ १७२ ॥ जे० खं० ॥ २. एतद्गाथानन्तरं जे० खं० आदर्शयोरियमेका गाथाऽधिका दृश्यते—एयं चंदसहगए नक्खत्ते करणमो मए भणियं। वोच्छामि सूरजोयं नक्खत्तं कारिकविहिं च ॥ इयं हि गाथा श्रीमलयगिरिवृत्तौ व्याख्याता न दृश्यते, टिप्पणके चापि नेक्ष्यते। अपि च—अग्रे १८४ गाथायाम् “नक्खत्ताणं जोगा चंदाऽऽदिच्चेसु करणसंजुत्ता। भणिया° गा० १८४” इति प्रतिपादयिष्यमाणत्वादस्या गाथायाः न काऽप्यत्राऽऽवश्यकताऽवशिष्यत इति इयं गाथा प्रक्षिप्तैव वर्त्तते इति मूले आदृता नास्ति॥ ३. युगस्य इत्यर्थः (?)॥ ४. तिधिसंखित्तं बिसट्ठिभागूणं” जेटि० खंटि० ॥ ५. °सतसहस्सं बासी° जेटि० खंटि० ॥ ६. °सा अट्ठा हेट्ठा° जेटि० खंटि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तिण्णि मुहुत्ता एगूणचत्तालीसं च सत्तट्ठीभागा मु० ३$\frac{३९}{६७}$, एत्थ तीसमुहुत्तेसु जे ट्ठाविता पण्णरस १५ मुहुत्ता ते पक्खित्ता, एवं मघातो अट्ठारस मुहुत्ते भोत्तूण एगूणचालीसं च सत्तट्ठीभागे मु० १८$\frac{३९}{६७}$ भोत्तूण सूरो उदितो त्ति। एवं चंद-करणं ॥ १७२ ॥

अभिजि[1] च्छ च्च मुहुत्ते चत्तारि य केवले अहोरत्ते।
सूरेण समं वच्चति[2] एत्तो[3] सेसे वि वोच्छामि ॥ [4]१७३ ॥

अभिजिस्स एक्कवीसं खेत्तजावंतावा, एतेसिं सूरपज्जएहिं पंचहिं भागो, भाग-लद्धा चत्तारि अहोरत्ता पंचभागो य अ० ४$\frac{१}{५}$, सो तीसगुणो लद्धा छ ६ मुहुत्ता, एस अभिजिस्स सूरभोगो ॥ १७३ ॥

सतभिसया भरणीओ अद्दा अस्सेस साति[5] जेट्ठा य।
वच्चंति मुहुत्ते एक्कवीसइं[6] छ च्चऽहोरत्ते ॥ १७४ ॥

एतेसिं पि तेत्तीसं खेत्तजावंतावा दुभागो य ३३$\frac{१}{२}$, सवण्णेतूण पंचहिं ५ पज्ज-एहिं दुगुणेहिं दसहिं १० [भागे] लद्धा छ अहोरत्ता एक्कवीसं च मुहुत्ता अ० ६ मु० २१ ॥ १७४ ॥

तिण्णेव उत्तराइं[7] पुणव्वसू रोहिणी विसाहा य।
वच्चंति[8] मुहुत्ते तिण्णि चेव वीसं चं[9]ऽहोरत्ते ॥ १७५ ॥

---

१. अभिई छ च्च जे० खं पु० मु० ॥ २. गच्छइ, भणिया सेसा वि नक्खत्ता जे० खं० ॥ ३. एत्तो सेसाण वो° पु० मु० सू० वि० म० ॥ ४. एतद्गाथानन्तरं पु० वि० मु० आदर्शेषु एषैका गाथाऽधिका दृश्यते—जं रिक्खं जावइए वच्चइ चंदेण भाग सत्तट्ठी। तं पणभागे राइंदियस्स सूरेण तावइए॥ इति। इयं हि गाथा जे० खं० जेटि० खंटि० आदर्शेषु नास्ति। श्रीमलयगिरिचरणैरपीयं गाथा वृत्तौ न मूलग्रन्थतया निर्दिष्टाऽस्ति, किन्तु पूर्वाचार्यगाथात्वेनो-द्धृताऽस्ति, अपि च—यद्यपि पु० प्रतिसमानेषु केषुचित् प्राचीनेषु ज्योतिष्करण्डकमूलग्रन्था-दर्शेष्वियं गाथा प्राप्यते तथापि "एत्तो सेसे वि वोच्छामि" इति अस्यां १७३ गाथायां प्रतिज्ञानात् प्रतिज्ञातार्थप्रतिपादनान्तराले करणगाथाया असाङ्गत्याद् नेयं मूलग्रन्थगाथेति मूले आदृता नास्ति ॥ ५. साति तह जेट्ठा। गच्छंति मु° जे० खं० ॥ ६. °स छ च्चेवऽहो° पु० मु० वि० ॥ ७. °राओ पुण° जे० ॥ ८. गच्छंति मु° जे० खं० ॥ ९. अहो° पु० मु० वि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एतेसिं पि खेत्तजावंतावा सतं दुभागो य १०० १/२ एते सवण्णेतूणं सूरस्स पज्जएहिं बिगुणेहिं लद्धा वीसं दिवसा तिण्णि य मुहुत्ते दि० २० मु०३ त्ति ॥ १७५ ॥

अवसेसा णक्खत्ता पण्णरस वि सूरसहगं[1]ता जंति ।
बारस चेव मुहुत्ते तेरस य समे अहोरत्ते ॥ १७६ ॥

एतेसिं पि सत्तट्ठीए खेत्तजावंतावाणं पंचसूरपज्जएहिं लद्धा तेरस दिवसा बारस य मुहुत्ते दि० १३ मु० १२ । एस सूरस्स जोगो जावंतावणिप्फण्णो ॥ १७६ ॥

पव्वं पण्णरसगु[2]णं तिहिसंखेत्तं बिसट्ठिभागूणं ।
तिहिं छावट्ठे[3]हिं भये अंसगसेसम्मि सोधणगं ॥ १७७ ॥
चतुवीसं च मु[4]हुत्ता अट्ठेव य केवला अहोरत्ता ।
एते पुस्से सोज्झा, एत्तो सेसाण वोच्छामि ॥ १७८ ॥
रातिंदिया बिसट्ठी य मुहुत्ता बारसुत्तरा[5]फग्गू ।
सो[6]लं सतं विसाहा, वीसंदेवा य तेसीतं ॥ १७९ ॥
[7]बे चउपण्णा छ च्चेव मुहुत्ता उत्त[8]रा उ पोट्ठवता ।
तिण्णेव एक्कवीसा छ च्च मुहुत्ता उ[9] रोहिणीजोगो ॥ १८० ॥
तिण्णेगट्ठा बारस य मुहुत्ता सोधणं पुणव्वसुणो ।
जं सोहणं ण गच्छति तं णक्खत्तं तुं[10] सूरगतं ॥ १८१ ॥

पुव्वणिप्फण्णो रासी दि[ड्ड]व्वो बावण्णं दिवससतं १५२, एत्थ किं सूरगतं ? ति तिहिं छावट्ठेहिं ३६६ संवच्छरदिणेहिं भागं ण देति दिणरासि त्ति कातूण एत्तो

---

१. °गया होंति जे० खं० ॥ २. °गुणं तिहिसहियं ओमरत्तपरिहीणं । तिहिं पु० मु० वि० म० ॥ ३. °वट्ठेहिं गएहिं जं सेसं तं वियाणाहि जे० खं० ॥ ४. मुहुत्ते अट्ठेव य केवले अहोरत्ते । एतं पुस्सविलग्गं एत्तो वोच्छामि सोधणगं ॥ जे० खं० ॥ ५. °रा सुद्धं । सोलं वि० पु० ॥ ६. सोलससतं विसाहा विस्सदेवया य तेसीती जे० खं० ॥ ७. बि चतुप्पण्णा जे० खं० ॥ ८. °त्तरड्डपो° जे० खं० ॥ ९. उ रोहिणिग्राजोगो पु० मु० वि० । उ रोहिणिया जे० खं० म०, अत्र पाठभेदे जोगो इति पदं नास्ति ॥ १०. तु आदिच्चे जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जहासंभवं सोधणं कातव्वं। एत्थ अट्ठहिं अहोरत्तेहिं चतुव्वीसाए मुहुत्तेहिं पूसो सुज्झति त्ति। बावट्ठिअहोरत्तेहिं बारसेहि य मुहुत्तेहिं उत्तराफग्गुणीओ सुज्झंति। सोलसुत्तरेणं दिवससतेणं विसाहाओ सुज्झंति त्ति। तेसीतेण दिवससतेण उत्तरासाढा सुज्झति। बेहिं दिवससतेहिं चउपण्णेहिं छहिं मुहुत्तेहिं उत्तरापोट्ठवता सुज्झति त्ति। तिहिं दिवससतेहिं एक्कवीसेहिं छहि य मुहुत्तेहिं रोहिणीओ सुज्झंति त्ति। तिहिं दिवससतेहिं एक्कट्ठेहिं बारसहि य मुहुत्तेहिं पुणव्वसू सुज्झति त्ति। एत्थ जाणि अंतराणि अप्पणो पभागेहिं सुज्झंति। जहा—अद्धखेत्ताणि छहिं दिवसेहिं एक्कवीसाए मुहुत्तेहिं , समखेत्ताणि तेरसेहिं दिवेसेहिं बारसहि य मुहुत्तेहिं, दिवड्ढखेत्ताणि वीसाये दिवसेहिं तिहि य मुहुत्तेहिं ति। इह पुण बावण्णातो दिवससतातो १५२ सोलसतेण ११६ विसाहा सुद्धा, सेसा एत्तो छत्तीसा ३६। अणुराहा तेरसहिं दिवसेहिं बारसेहि य मुहुत्तेहिं सुद्धा, सेसा बावीसं दिवसा अट्ठारस य मुहुत्ता। पुणो छहिं दिवसेहिं जेट्ठा सुद्धा एक्कवीसं च मुहुत्ता दिवसं घेत्तूण, सेसा पण्णरस दिवसा सत्तावीसं च मुहुत्ता। एत्तो मूलो तेरसहिं दिवसेहिं [बारसेहि] य मुहुत्तेहिं सुद्धो, सेसा बे दिवसा पण्णरस य मुहुत्ता, एस कालो पुव्वासाढापविट्ठस्स आदिच्चस्स त्ति। सूरकरणं ॥ १७७ तः १८१ ॥

णक्खत्त-चंदजो[1]गे णियमा सत्तट्ठिए पडुप्पण्णे।
[2]पण्णेण सतेण भते लद्धं सूरस्स सो जोगो ॥ १८२ ॥

जत्थ चंदो पण्णरस मुहुत्ते अच्छति तहिं सूरो केवतियं कालं अच्छति? त्ति एत्थ करणं—एते पण्णरस सत्तट्ठीए गुणिता जातं पंचुत्तरं सहस्सं १००५, एतस्स पण्णेण सतेण १५० भागो, लद्धा छ दिवसा, सेसं पंचुत्तरं सतं १०५, एते मुहुत्ते काहामो त्ति तीसाए छेदस्स य समणुण्णाए गमो, [?? तिभागेणोवट्टणा, एक्केण गुणिता ??] पंचहिं ५ पंचुत्तरसतस्स १०५ भागो, लद्धा एक्कवीसं २१ मुहुत्ता। एस सूरस्स अद्धखेत्तजोगो। एवं अद्ध-सम-दिवड्ढखेत्तेसु अभिजिं मिव कातव्वं ॥ १८२ ॥

---

१. °जोगा सत्तहिं नियमा तु ते पडुप्पण्णा जे० खं० ॥ २. पण्णाससतेण पु० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

णक्खत्त-सूरजो[1]गो मुहुत्तरासीकतो तु पंचगुणो ।
सत्तट्ठीय विभत्तो लद्धो चंदस्स सो जोगो ॥ १८३ ॥

जत्थ सूरो छ द्दिवसे एक्कवीसं च मुहुत्ते अच्छति तहिं चंदो केवतियं कालं अच्छति? त्ति एत्थ करणं—छ द्दिवसा तीसाय गुणिता [१८०] एत्थ एक्कवीसं मुहुत्ता पक्खित्ता जाता बे सता एक्कुत्तरा २०१, एस रासी पंचहिं गुणितो सहस्सं पंचुत्तरं १००५, एतस्स सत्तट्ठीय भागो, लद्धा पण्णरस १५ मुहुत्ता। एस अद्धखेत्ते चंदजोगो। एवं सेसेसु वि ॥ १८३ ॥

[2]नक्खत्ताणं जोगा चंदाऽऽदिच्चेसु करणसंजुत्ता ।
भणिया, सुणाहि एत्तो पविभागं मंडलाणं तु ॥ १८४ ॥

॥ 'णक्खत्तजोगे' त्ति दसमं पाहुडं सम्मत्तं १० ॥

[११ एक्कारसमं मंडलविभागपाहुडं]

इणमो य[3] समुद्दिट्ठो जंबुद्दीवो रधंगसंठाणो ।
वि[4]क्खंभो सतसहस्सं तु जोयणाणं भवे एक्कं ॥ १८५ ॥
[5]भरधं १ तध हेमवतं २ हरिवासं ३ तह विदेहवासं ४ च ।
रम्मगं[6] ५ मेरण्णवतं ६ एरवतं ७ सत्तमं वासं ॥ १८६ ॥
चुल्ल-महाहिमवंतो १–२ णिसँधो ३ तह णेलवंत ४ रुप्पी ५ य ।
सिहरी ६ य णाम सेलो छ व्वासधरा हवंतेते ॥ १८७ ॥

---

१. °जोगा मुहुत्तरासीकता तु पंचगुणा। सत्तट्ठीय विभत्ते लद्धं जे० खं० ॥ २. इयं गाथा जेटि० खंटि० आदर्शयोर्न दृश्यते, जे० खं० पु० मु० आदर्शेषु तु दृश्यते। मलयगिरिपादैः पुनरियं गाथाऽऽदृता व्याख्याता चाप्यस्ति ॥ ३. उ पुव्वदिट्ठो जे० खं० ॥ ४. नियंठो सय° (?) जे० खं०। विक्खंभ सय° पु० मु०। विक्खंभु सय° जेटि० ॥ ५. भरहे तह हेमवए हरिवास महाविदेहवासे य। रम्मक एरण्णवते एरवते सत्त वासाइं ॥ जे० खं० ॥ ६. °ग हेरण्णवतं पु० मु० म० ॥ ७. निसढो तह नील° पु० मु० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

वासा [1]वासधराणि य हवंति पुव्वाऽवरायता सव्वे ।
भरधं दक्खिणपासे, उत्तरतो होति एरवतं ॥ १८८ ॥
भरहेरवतप्पभितिं [2]दुगुणो दुगुणो तु होति विक्खंभो ।
वासा-[3]वासधरेसु य जाव तु वासं विदेहं ति ॥ १८९ ॥

एत्थ तिरियलोगमज्झे जंबुद्दीवो तेल्लापूवसंठाणसंठितो, एक्कजोयणसतसहस्सं आयाम-विक्खंभेणं, तिण्णि य जोयणसतसहस्साइं जाव अद्धंगुलं च [यो० ३१६२२७ क्रो० ३ ध० १२८ अं० १३॥] विसेसाहियं परिक्खेवेणं। एत्थ सत्त वासाणि दक्खिणादीयाणि—भरधं १ हेमवतं २ हरिवासं ३ महाविदेहं ४ रम्मगं ५ एरण्णवतं ६ एरवतं ७। एताणि सत्त वासाणि छहिं णगेहिं उदधिणा य विभत्ताणि—चुल्लहिमवंतो १ महाहिमवंतो २ णिसभो ३ णेलवंतो ४ रुप्पी ५ य सिहरि ६ त्ति छ व्वासधरा। एते वासाणि वासधरा य पुव्वावरायता। एत्थं भरधं दक्खिणपासे, एरवतं उत्तरे पासे। भरहेरवतप्पभिति जाव महाविदेहं ति दुगुणा दुगुणा। एत्थं भरधं एक्कं १ जावंतावा एरवतं च, चुल्लहिमवंतो दुवे २ जावंतावा सिहरी य, हेमवतं चत्तारि ४ य जावंतावा एरण्णवतं च, महाहिमवंतो अट्ठ ८ जावंतावा रुप्पी य, हरिवस्सं सोलस १६ जावंतावा रम्मगं च, णिसधो बत्तीसं ३२ जावंतावा णेलवंतो य, महाविदेहं वासं चतुसट्ठिं ६४ जावंतावा। एवं जंबुद्दीवो उत्तर-दक्खिणेणं [4]बहुमज्झदेसभागे एक्कपदेसियाय सेढीय णतुतं जावंतावसतं १९०। एत्थं एक्कस्स जावंतावस्स णिप्फत्ती—जइ णउतेण जावंतावसतेण एक्कं जोयणसयसहस्सं लब्भति एक्केण जावंतावेण किं लब्भति? सयसहस्सस्स १००००० णवुतेण सतेण १९० भागो, अवगतसमसुण्णं दस सहस्साइं १०००० एकूणवीसतिभागो जावंतावं। एवं जावंतावधुवरासी इच्छितस्स वासस्स वा वासधरस्स वा जावंतावेहिं गुणेतव्वो ॥ १८५ तः १८९ ॥
[5]तत्तो एगूणवीसाए भागेहिं लद्धाणि जहा—

१. वासहरा वि य पु० मु० म० ॥ २. दुगुणा दुगुणाइं होइ पु० वि० ॥ ३. °वासहराणं जाव इ वासं विदेहि त्ति पु० मु० म०। °वासहराणं जाव य वासो विदेहो त्ति जे० खं० ॥ ४. बहुदेसमज्झगारे एक्क° जेटि० ॥ ५. एत्तो खंटि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पंचेव जोयणसता छव्वीसा होंति भरहविक्खंभो ।
छ चेवं[1] य होंति कला एगुणवीसेण छेदेण ॥ १९० ॥

ओगाहूणं विक्खंभ मो तुं[2] ओगाहसंगुणं कुज्जा ।
चतुहि गुणितस्स मूलं[3] सा जीवा वऽत्थ णातव्वा ॥ १९१ ॥

भरहस्स का जीव? त्ति एत्थ करणं—ओगाहूणं विक्खंभ मो त्ति, जंबुद्दीवस्स विक्खंभो एक्कं सतसहस्सं १००००० छाधितं(? साधितं) एत्तो भरधस्स विक्खंभो दस सहस्साणि एगूणवीसतिभागाणं $\frac{१००००}{१९}$ सोधेतव्वाणि त्ति सयसहस्सं एगूणवीसाए गुणेतूणं [१९०००००] दस सहस्साणि सोहेतव्वाणि, अवसेसरासी [१८९००००] ओगाहेणेव गुणेतव्वो, पच्छा चउहिं गुणेतव्वो, गुणितस्स मूलं घेत्तव्वं, मूले गहिते एगूणवीसाए भागे लद्धा चोद्दस जोयणसहस्साइं चत्तारि य सया एकुत्तरा होंति पंच य एगूणवीसतिभागा यो० १४४०१$\frac{५}{१९}$ साधिया, एसा जीवा । एस जीवा उत्तरड्ढभरधस्स । एवं सव्वाओ एतेण उवाएण आणेतव्वाओ त्ति ॥ १९१ ॥

उसुवग्गं छग्गुणितं जीवावग्गम्मि पक्खिवित्ताणं ।
जं तस्स वग्गमूलं तं धणुकट्ठं[4] वियाणाहि ॥ १९२ ॥

ओगाहूणं विक्खंभ मो तु ओगाहसंगुणं कुज्जा ।
अट्ठण्हं सुण्णाणं उवरिं दिट्ठा सया सत्त छप्पण्णा ॥ १ ॥

७५६००००००००, एस जीवावग्गो । उसू दस सहस्साणि १००००, एतस्स वग्गो अट्ठण्हं सुण्णाणं उवरिं रूवं १००००००००, एस छग्गुणो ६०००००००० जीवावग्गे पक्खित्तं अट्ठण्हं सुण्णाणं उवरिं [सत्त] सया बावट्ठा ७६२००००००००, एतस्स रासिणो वग्गमूलस्स एगूणवीसाए भागो,

१. °व या कलाओ भरहसमं जाव एरवयं ॥ जे० खं० ॥ २. त्ति जे० खं० ॥ ३. मूलं मंडलखेत्तस्स अवगाहो वि० पु० मु० । मूलं मंडलखेत्तस्स सा जीवा म० । मूलं मंडलखेत्तस्स विक्खंभो जे० खं० । मूलं सा जीवा तत्थ णातव्वा खंटि० ॥ ४. धणुपट्ठं जेटि० खंटि० मु० म० । धणुयट्ठं पु० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

लद्धाणि चोद्दस जोयणसहस्साइं पंच य सया अट्ठावीसा एक्कारस य एगूणवीस-भागा १४५२८ $\frac{११}{१९}$ साधिया। एसा भरधस्स वासस्स धणुकट्ठा ॥ १९२ ॥

धणुवग्गातो णियमा जीवावग्गं विसोधेइत्ताणं[1]।
सेसस्स दुं[2] छब्भागो, तस्स तु मूलं उसू हवति ॥ १९३ ॥

धणुवग्गो पुव्वकरणेणं अट्ठण्हं सुण्णाणं उवरिं सत्त सया बावट्ठा ७६२००००००००, एत्तो पुव्वणिप्फण्णो जीवावग्गो अट्ठण्हं सुण्णाणं उवरिं सत्त सता छप्पण्णा ७५६०००००००० सुद्धा, सुद्धसेसछब्भागो अट्ठण्हं सुण्णाणं उवरिं रूवं १००००००००, एतस्स वग्गमूलं दस सहस्सा एगूणवीस-तिभागाणं $\frac{१००००}{१९}$, एस उसू। तं वि धणुकट्ठे ॥ १९३ ॥

छग्गुण[3]मुसुस्स वग्गं धणुवग्गातो विसोहइत्ताणं।
सेसस्स[4] वग्गमूलं तं खलु जीवं वियाणाहि ॥ १९४ ॥

धणुवग्गो पुव्वकरणेणं अट्ठण्हं सुण्णाणं उवरिं सत्त सया बावट्ठा ७६२००००००००, एत्तो उसुवग्गो छग्गुणो अट्ठण्णं सुण्णाणं उवरिं छ ६००००००००, एस धणुवग्गातो सुद्धो, सेसा तु सत्त सया छप्पण्णा अट्ठण्हं च सुण्णाणं उवरिं ७५६००००००००, एतस्स मूलाणिते एगूणवीसाते भागलद्धं जीवा पुव्वभणिता भरहस्स त्ति ॥ १९४ ॥

महताधणु[5]कट्ठातो डहरागं सोधेइत्तु[6] धणुकट्ठं।
जं[7] तस्स हवति सेसं तस्सऽद्धं निद्दिसे बाहं ॥ १९५ ॥

तिण्णि य जावंतावे ओगाहितूणं चुल्लहिमवंतस्स जीवा आणेतव्व त्ति पुव्वकरणे तीसे जीवाए धणुकट्ठं पुव्वकरणेण आणेतव्वं ति एतं महल्लगं धणुकट्ठं, एत्तो

१. °सोहइत्ताणं पु० मु० वि०। सोहतित्ताणं जे० खं० ॥ २. य छब्भागे जं मूलं तं उसू होइ पु० मु० म० वि०। उ छब्भाए जं मूलं सो उसू होति जे० खं० ॥ ३. °णमुसुसंवग्गं जे० खं०। °ण संतुसुवग्गं हं० म० ॥ ४. जं तस्स व° जे० खं० ॥ ५. °णुपट्ठा° जे० खं० पु० मु० ॥ ६. सोवयाहि धणुपट्ठं जे० खं० पु० ॥ ७. जं एत्थ हवइ सेसं तस्सऽद्धे पु० मु० वि०। जं हवति तत्थ सेसं तस्सऽद्धं जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

डहरागं धणुकट्ठं सोधेतव्वं, सुद्धसेसस्स अद्धं चुल्लहिमवतो बाहा हवति त्ति। एवं सव्वेसिं वासाणं वासधराणं च [1]उसु जीवा धणुकट्ठं बाहाओ अण्णोण्णाओ जधुद्दिट्ठविधाणेण। इह तु गंथगुरुवग्गणभएण किंचिमेत्तं णिदरिसणं भणितं ॥ १९५ ॥

विक्[2]खंभ वग्ग दसगुण करणी वट्टस्स परिरयो होति।
विक्खंभ पादगुणितो य परि[3]रयो होइ गणितपदं ॥ १९६[4] ॥

---

१. इषुरित्यर्थः ॥ २. एतद्गाथास्थाने जे० खं० आदर्शयोरित्थंरूपा गाथा वर्त्तते—**विक्खंभस्स कती दसगुणा उ वट्टस्स हवति खेत्तस्स। मूलं तस्स तु नियमा परिरयमाहंसु सुखुमेण** ॥ इति ॥ ३. °**रओ तस्स गणि**° पु० मु० म० वि ॥ ४. एतद्गाथानन्तरं जेटि० खंटि० आदर्शयोर्जम्बूद्वीपपरिरय-गणितपदावेदिकाः **जंबुद्दीवपरिरयो**° **तेरस य अंगुलाइं**० **सत्तेव य कोडिसया**० इति तिस्रो गाथा दृश्यन्ते। जे० खं० आदर्शयोः पुनरेतद्गाथानन्तरं **जंबुद्दीवपरिरयो**० इत्येकैव गाथा वर्त्तते, अन्याश्च गाथाः परिगलिताः सन्ति। श्री**मलयगिरिवृत्तौ** तु उपरिनिर्दिष्टगाथात्रिकपूर्विका **गाउयमेगं पन्नरस**० इति गणितपदाधिकांशार्थपरिपूर्त्तिरूपा चतुर्थ्यप्येका गाथाऽधिका उद्धृता दृश्यते। पु० आदर्शे च पुनः परिरय-गणितपदावेदिका एताश्चतस्रोऽपि गाथाः क्रमव्यत्यासेन वर्त्तन्ते, अर्थात् पूर्वं गणित-पदावेदकं गाथायुगलम्, तदनन्तरं च परिरयावेदकं गाथायुगलमिति, लेखकप्रमादजनितोऽयं क्रमव्यत्यास इति नात्र किञ्चिद् विचारणीयमस्ति। गाथाश्चेमाः—**जंबुद्दीवपरिरयो तिण्णि उ सोलाणि सयसहस्साणि। बे य सया पडिपुण्णा सत्तावीसा समधिया य ॥ १ ॥ तिण्णि य कोसे दीवो अट्ठावीसं च धणुसयं एक्कं। तेरस य अंगुलाइं अद्धंगुलयं च सविसेसं ॥ २ ॥ सत्तेव य कोडिसया णउतिं छप्पण्ण सयसहस्साइं। चउणउतिं च सहस्सा सतं दिवड्ढं च गणितपदं ॥ ३ ॥** जेटि० खंटि०। अत्र पु० मु० आदर्शयोः **गणितपदं** इति पाठस्थाने **साहीयं** इति पाठो दृश्यते। श्री**मलयगिरिवृत्तावपि साहीयं** पाठो वर्त्तते। तदनन्तरं च तैः "साधिकत्वप्रतिपादिका चेयं गाथा" इति निष्टङ्क्यैषा चतुर्थ्यपि गाथा उद्धृताऽस्ति—**गाउयमेगं पन्नरस धणुसया तह धणूणि पन्नरस। सट्ठिं च अंगुलाइं जंबुद्दीवस्स गणियपयं** ॥ ४ ॥ इति। यद्यप्येता गाथाः प्राचीनटिप्पनके **मलयगिरिवृत्तौ** पु० प्रभृत्यादर्शेषु च वर्त्तन्त एव, तथापि नैता गाथा मूलग्रन्थसम्बन्धिन्यः, किन्तु टिप्पनककृता वृत्तिकृता चोद्धृता एवेति ज्ञायते। यतः प्राग् धनुःपृष्ठ-इषु-जीवादीनां करणगाथा-नन्तरं न तत्र कस्यापि क्षेत्रस्य धनुःपृष्ठादिसङ्ख्याप्रमाणावेदिका गाथाः सन्तीति परिरय-गणितपदा-वेदिका गाथा अपि मूलग्रन्थसम्बन्धिन्यो न भवन्ति। अपि च यद्येता गाथा मूलग्रन्थसम्बन्धिन्यो भवेयुस्तदा गणितपदसंख्यानमंशनिर्देशवर्जितं कथं प्ररूप्येत ? इत्यपि विचारणीयमेव। किञ्च—अत्र प्रकरणे एतन्निरूपणमप्रासङ्गिकमप्याभातीति। श्रीमद्भिः **सागरानन्दसूरि**चरणैः परिरयगाथे मूल-ग्रन्थगाथात्वेन स्थापिते स्तः, गणितपदगाथे च वृत्तिगतगाथात्वेन स्थापिते स्तः, तदसङ्गतमेव प्रतीयते। वस्तुतस्तु एताश्चतस्रोऽपि गाथा टिप्पनक-वृत्तिगता एवेति न मया मूलगाथात्वेनाऽऽदृता इति। अत्रार्थे एतद्वस्तुविचारविशेषज्ञा बहुश्रुता एव प्रमाणमिति ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जंबुद्दीवस्स विक्खंभं एक्कं जोयणसयसहस्सं, एस विक्खंभो वग्गितो दसहि य गुणो, जाया एक्कारस गुणाओ(? सुण्णाओ) रूवं अंते १००००००००००, तस्स मूलं जंबुद्दीवस्स परिरयो होति। जहा—

जंबुद्दीवपरिरयो तिण्णि तु सोलाणि सयसहस्साणि।
बे य सया पडिपुण्णा सत्तावीसा समधिया य ॥ १ ॥
तिण्णि य कोसे दीवो(?) अट्ठावीसं च धणुसयं एक्कं।
तेरस य अंगुलाइं अद्धंगुलयं च सविसेसं ॥ २ ॥

यो० ३१६२२७ को० ३ ध० १२८ अं० १३$\frac{1}{2}$। "विक्खंभपाद-गुणितो य परिरयो हवति गणितपदं" परिरयस्स विक्खंभपादगुणितस्स जं आगतं [तं] जंबुद्दीवस्स पतरगणितं होति। जहा—सत्त कोडिसयाणि णउतिं कोडीओ छप्पण्णं सयसहस्साणि चतुणउती य सहस्सा दिवड्ढजोयणसतं ति ७९०५६९४१५०। एत्थ गाधा—

सत्तेव य कोडिसया णउतिं छप्पण्ण सयसहस्साइं।
चतुणउतिं च सहस्सा सतं दिवड्ढं च गणितपदं ॥ १ ॥ ॥ १९६ ॥

जंबुद्दीवस्स भवे बहुमज्झे सव्वरतण-धातुं[1]चितो।
मेरू णाम णगवरो सुक्कीलो देवराईणं ॥ १९७ ॥

णं[2]वणउतिजोयणसहस्समुस्सितो उग्गतो सहस्समधे।
वित्थिण्णो धरणितले य जोयणाणं दस सहस्से ॥ १९८ ॥

एवं जंबुद्दीवस्स बहुमज्झदेसभागे महाविदेहस्स मज्झे मेरू णाम पव्वतो, सक्कज्झयाकिती, णवणउतिं जोयणसहस्साइं ९९००० उड्ढं उस्सेधेणं, एक्कं जोयण-सहस्सं १००० उव्वेहेणं, धरणितले दस जोयणसहस्साणि वित्थिण्णो १००००, उवरितले सहस्सं १००० वित्थिण्णो त्ति, तिण्णि वि लोगे संफुसमाणो। तस्स पढमं कंडं पुढवि-सिला-वइर-सक्करमयं जोयणसहस्सोगाढं १०००। १।

१. °तुच्चित्तलितो जेटि० खंटि० ॥ २. जे० खं० वि० पु० मु० म० आदर्शेषु इयं गाथा एवंरूपा वर्त्तते–नवनउइं च सहस्सा उव्विद्धो (उच्च इत्यर्थः) अह (अधः) सहस्समोगाढो। धरणियले विच्छिण्णो [य] जोयणाणं दस सहस्सा ॥ इति। उव्विद्धो स्थाने उच्चिट्ठो पु० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

मज्झकंडं सुवण्ण-रजत-अंक-फालिकमयं रयणचितं तेवट्ठिं जोयणसहस्साणि ६३००० । २ । ततियं कंडं जातरूवमयं जंबूणदं छत्तीसं जोयणसहस्साइं ३६००० । ३ । सिहरे चूलिगा वेरुलिगमयी चत्तालीसं ४० जोयणाइं उड्ढं उच्चत्तेणं, मूले बारस १२ जोयणाणि विच्छिण्णा, मज्झे अट्ठ ८, उवरिं चत्तारि ४ । तस्स गिरिणो चत्तारि वणाणि, तिण्णि मेहलाओ । मूले भद्दसालवणं १ । मूलातो पंच सताणि ५०० उड्ढं उप्पतित्ता मेहला पंचजोयणसतविच्छिण्णा ५००, एत्थं णंदणवणं २ । णंदणवणाओ अद्धतेवट्ठिजोयणसहस्साइं ६२५०० उड्ढं उप्पतित्ता एत्थ मेहला पंचजोयणसतविच्छिण्णा ५००, एत्थ सोमणसं वणं ३ । सोमणसवणातो छत्तीसं जोयणसहस्साइं ३६००० उड्ढं उप्पतित्ता एत्थ मेरुउवरितले जोयणसहस्सविच्छिण्णो १०००, एत्थं पंडगवणं ४ । एत्थ उ सिलाओ पंडुकंबलाओ पंचजोयगसयायामाओ ५०० तदद्धवित्थडाओ २५०, तत्थ बे आसणाणि पंचधणुसतुस्सेधाणि ५००, जत्थ तित्थकरा अभिसिच्चंति ॥ १९७ ॥ १९८ ॥

जत्थिच्छसि विक्खंभं मंदरसिहरा[1]हि ओवतित्ताणं ।
एक्कारसहितलद्धो सहस्ससहितो तु विक्खंभो ॥ १९९ ॥

मेरुस्स उवरितलातो छत्तीसं जोयणसहस्साइं ३६००० हेट्ठं ओवतितूणं एत्थं सोमणसे वणे को बाहिर[गिरि]विक्खंभो? को अब्भितरगिरिविक्खंभो? त्ति एत्थ करणं—छत्तीसाए सहस्साणं ३६००० एक्कारसहिं ११ भागो, लद्धे सहस्सं दिण्णं, जायाणि बातालीसं जोयणसताणि बावत्तराणि अट्ठ च एक्कारसभागा ४२७२ $\frac{8}{11}$, एस बाहिरगिरिविक्खंभो । एसेव सहस्सरहितो अब्भितरगिरिविक्खंभो, जहा—बत्तीसं सता बावत्तरा अट्ठ चेक्कारसभागा ३२७२ $\frac{8}{11}$ । जावतिओ अब्भंतरगिरिविक्खंभो सोमणसवणे सो च्चेव अब्भंतरगिरिविक्खंभो सोमणसवणातो जाव एक्कारस जोयणसहस्साइं ११००० उड्ढं ति, एत्थ णत्थि पदेसपरिहाणी, तेण परं पदेसपरिहाणी । एत्थ अब्भितरगिरिपरिरयो य बाहिरगिरिपरिरयो य आणेतव्वो, "विक्खंभ वग्ग दसगुण करणी वट्टस्स परिरयो होति" [गा० १९६] त्ति, एत्थं जत्थ जत्थ विक्खंभो इच्छितो तत्थ तत्थ एतेण करणेण आणेतव्वो त्ति ॥ १९९ ॥ एत्थं पदेसपरिवड्ढीय करणगाहा—

1. °राओ ओवइत्ताणं पु० मु० वि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

मूल-ऽग्गविसेसम्मि उ उस्सयभयितम्मि जं भवे लद्धं ।
सा हर-णदी-णगाणं पदेसवड्ढी उ सा उभतो ॥ २०० ॥

मेरुस्स मूलविक्खंभो दस सहस्सा १००००, उवरिं विक्खंभसहस्सं १०००, एतेसिं विसेसो णव सहस्सा ९०००, एतेसिं भागो णवणउतीय सहस्सेहिं ९९००० सगेण उस्सेहेण, अवगतसमसुण्णं अंसच्छेदेण णवहिं ओवट्टितो, जातो एक्कारसभागो एक्को $\frac{1}{11}$ एसा उभओ वड्ढी । एवं मेरू अवणित-लातो एक्कारस पदेसे गंतूणं पदेसं परिहायति, एक्कारसे वा जोयणाणि गंतूणं जोयणं परिहायति । उवरितलातो अधोऽधो एव वड्ढति त्ति । एवं सव्वत्थ पदेसखय-वड्ढी आणेतव्व त्ति ॥ २०० ॥

मूल-ऽग्गविसेसऽद्धकति उसुस्स य कतिजुतस्स जं मूलं ।[1]
एस गिरिपासबाहा,सागरसलिले वि एमेव ॥ २०१ ॥

मेरुस्स मूलविक्खंभो दस सहस्साइं १००००, उवरिविक्खंभो सहस्सं १०००, एतेसिं विसेसो णव सहस्सा ९०००, तेसि अद्धं पणतालीसं सता ४५००, एतेसिं वग्गो, उसुस्स य णवणउतीय सहस्साणं ९९००० वग्गो, एतेसिं बेण्हं पि वग्गाणं समासरासी मूलं गिरिस्स उस्सयपासबाहा हवति। एवं लवण-सागरस्स वि त्ति ॥ २०१ ॥

चंदा सूरा तारागणा य णक्खत्त-गहगणा चेव ।
तं ते पदक्खिणगंती[2] पॅरिंति[3] मेरुं गतिरतीया ॥ २०२ ॥
पण्णरस मंडलाइं चंदस्स महेसिणो पॅदेसेंति[4] ।
चुलसीय मंडलसतं अणूणगं बेंति सूरस्स ॥ २०३ ॥

---

१. इयं गाथा जेटि० खंटि० आदर्शयोरेव वर्त्तते । जे० खं० पु० मु० म० वि० आदर्शेषु नास्ति ॥
२. °गती मेरुं गतिरागतिकरा उ ॥ जे० खं० ॥ ३. परेंति पु० मु० ॥ ४. पदंसेंति जे० खं । उवदिसंति पु० मु० म० वि० ॥

जो[1]यणसयं असीयं अंतो ओगाहितूण दीवम्मि ।
त[2]स्सुवरिं तु सपरिधिं अब्भंतरमंडलं रविणो ॥ २०४ ॥

तीसाणि तिण्णि जोयणसताणि ओगाहितूण लवणम्मि ।
तस्सु[3]प्परिं सपरिधिं बाहिरगं मंडलं रविणो ॥ २०५ ॥

तिण्णेवसतसहस्सा पण्णर[4]स य होंति जोयणसहस्सा ।
उगुणाणउति परिरयो अब्भिंतरमंडले रविणो ॥ २०६ ॥

"विक्खंभ वग्ग दसगुण करणि" [गा० १९६] त्ति परिरयो आणेतव्वो त्ति। सेसा पागडत्थाओ गाहाओ ॥ २०२ तः २०६ ॥

तिण्णेव सयसहस्सा अट्ठारस होंति जोयणसहस्सा ।
तिण्णि सता पण्णारा बाहिरए मंडले रविणो ॥ २०७ ॥

दस चेव मंडलाइं[5] अब्भिंतर-बाहिरा रवि-ससीणं ।
सामण्णाणि तु णियमा प[6]त्तेयं पंच चंदस्स ॥ २०८ ॥

अब्भिंतरातो पंच मंडलाणि बाहिरतो य पंच ससि-सूराणं सामाणाणि । मज्झिल्लाणं पंच पत्तेयं चंदस्स असामण्णाणि ॥ २०८ ॥

चंदंतरेसु अट्ठसु अब्भिंतर-बाहिरेसु सूरस्स ।
बारस बारस मग्गा, छसु तेरस तेरस हवंति ॥ २०९ ॥

एत्थ करणगाहा—

चंदवि[7]कंप्पं एक्कं सूरविकप्पेण भाजये णियमा ।
जं हवति भागलद्धं सूरविकप्पा उ ते होंति ॥ २१० ॥

---

१. आसीतजोयणसतं अंतो जे० खं० ॥ २. तस्स परिधी सपरिधी जे० खं० ॥ ३. परिधी तस्स सपरिधी जे० ॥ ४. °रसहिं ऊणिगा य नउतीओ। एसा परिरयरासी अब्भि° जे० खं० ॥ ५. लाणि अब्भिंतर-बाहिराणि चंदस्स। ससि-सूराणं नियमा जे० खं० ॥ ६. पत्तेया होंति सेसाणि सूर्य० ॥ ७. अत्र प्रकरणे जेटि० खंटि० आदर्शयोः सर्वत्र विकप्पशब्दो दृश्यते, किन्तु पु० मु० म० वि० आदर्शेषु तत्स्थाने सर्वत्र विकंपशब्द आदृतोऽस्ति ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

बे जोयणाणि सूरस्स मंडला[1]णं तु हवति अंतरिया ।
चंदस्स वि पण[2]तीसं सा[3]धीगा होति णातव्वा ॥ २११ ॥

सूरविकप्पो एक्को समंडला होति मंडलंतरिया ।
चंदविकप्पो य तहा समंडला मंडलंतरिया ॥ २१२ ॥

पंचेव जोयणसया दसुत्तरा जत्थ मंडला होंति ।
जं [4]अक्कमंति तिरियं चंदो सूरो य अयणेणं ॥ २१३ ॥

कट्ठाविक्खंभो पंच जोयणसयाइं दसुत्तराइं ५१० । एत्थंतरे उ चंदस्स पण्णरस १५ मंडलाणि, सूरस्स चुलसीतं मंडलसतं १८४ ॥ २१३ ॥

[5]सूरस्सेसा कट्ठा अट्ठहिं भागेहिं ऊणिया णियमा ।
एगट्ठिभागछेज्जा कट्ठा चंदस्स एवतिया ॥ २१४ ॥

सूरस्स पंचजोयणसया दसाधिया ५१० कट्ठा । सच्चेव अट्ठहिं एगट्ठिभागेहिं $\frac{८}{६१}$ ऊणा चंदकट्ठा हवति त्ति ॥ २१४ ॥

सगमंडलेहिं लद्धं सगकट्ठातो हवंति सविकप्पा ।
जं सगविक्खं[6]भगुणा हवंति सगमंडलंतरिया ॥ २१५ ॥

एत्थ करणं—पंचण्हं जोयणसयाणं दसुत्तराणं ५१० सूरकट्ठाए तेसीतेणं सूरमंडलसतेणं १८३ भागो त्ति तिभागेणं तेरासी उवट्ठिता, अंसा सत्तरं सतं १७० जातं, छेदो एगट्ठीए ६१, एस सूरविकप्पो, सत्तरं एगट्ठिभागसयं $\frac{१७०}{६१}$ एगट्ठीए [भागे] लद्धाणि बे जोयणाणि अडतालीसं च एगट्ठिभाए यो० २$\frac{४८}{६१}$, सविकप्पो बे जोयणाणि अंतरिया अडतालीसं च एगट्ठिभागा $\frac{४८}{६१}$ सूरस्स अंगमंडलविक्खंभो । एवं ससिमंडलंतरिकाविकप्पो त्ति चंदस्स कट्ठा पंच जोयणसयाणि दसुत्तराणि

१. °लाणं हवंति अंत° जेटि० खंटि० । °लाणं हवेज्ज अंत° जे० खं० ॥ २. °तीसा सा° जे० खं० ॥ ३. साधीगा होंति णातव्वा जेटि० खंटि० । साहीया होइ नायव्वा जे० खं० पु० मु० ॥ ४. अक्कमेइ पु० मु० म० वि० ॥ ५. इयं गाथा जेटि० खंटि० आदर्शयोरेव सटिप्पणका दृश्यते ॥ ६. °भजुया हवंति पु० मु० म० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

५१० एगट्ठीए गुणिताणि एक्कत्तीसं सहस्सा सतं च दसाधिगं ३१११०, एत्तो अट्ठ भागा सुद्धा, सेसा एक्कत्तीसं सहस्सा सतं च बिउत्तरं ३११०२, एतस्स रासिणो चोद्दसहिं १४ गुणिताए एगट्ठीए ६१ अट्ठहिं सतेहिं चतुप्पण्णेहिं ८५४ भागो, लद्धाणि छत्तीसं जोयणाणि यो० ३६, सेसाणि तिण्णि सयाणि अट्ठावण्णाणि ३५८ एगट्ठिभागे काहामो त्ति एगट्ठीय एगट्ठिभागो एक्को छेदस्स एगट्ठिभागो, चोद्दस चोद्दसहिं अंसाणं भागो, लद्धा पणुवीसा एगट्ठिभागा $\frac{२५}{६१}$, सेसा अट्ठ चोद्दसभागा $\frac{८}{१४}$ अद्धेणोवट्टिता जाता चत्तारि सत्तभागा $\frac{४}{७}$ एवं चंदविकप्पो एक्को छत्तीसं जोयणाणि पणुवीसं एगट्ठिभागा चत्तारि य सत्तभागा यो० ३६$\frac{२५}{६१}$ $\frac{४}{७}$, एत्तो पणुवीसातो चंदस्स अंगमंडलं छप्पण्णा सोधेतव्व त्ति सोधणं णत्थि त्ति छत्तीसाओ रूवं घेत्तूण एगट्ठितं पणुवीसाए पक्खित्तं [६१ + २५ = ८६], एत्तो छप्पण्णा सुद्धा, सेसा तीसा ३०, एवं चंदमंडलंतरिया पणतीसं जोयणाणि तीसं एगट्ठिभागा चत्तारि य सत्तभागा यो० ३५$\frac{३०}{६१}$ $\frac{४}{७}$, एसा चंदमंडलंतरिया ॥ २१५ ॥ "एक्कारस एगट्ठीकलाओ चत्तारि सत्तभागा य" रवि-ससिअबाधा पत्तेगं साधारणं च जतिच्छसे णाउं—

[1]इच्छा तु मग्ग रूवूणगुणं अब्भंतरं तु सूरस्स ।
तस्सेसं सामण्णं सामण्णविसेसितं ससिणो ॥ २१६ ॥

[2]छट्ठादी रविसेसं रवि-ससिणो अंतरं तु णातव्वं ।
तं च ससि सुद्ध सूरंतरा हितं अंतरं बाहिं ॥ २१७ ॥

जत्थ ण सुज्झति सोमो तं ससिणो तत्थ होति पत्तेयं ।
तस्सेसं सामण्णं सामण्णविसेसितं रविणो ॥ २१८ ॥

अट्ठे,-क्कारस चतु, छत्तीसा तिण्णि उ, गुणवीस चत्तारि ।
तेवीसेगं, चतुवीस छक्कं[3], इगतीस एक्कं च ॥ २१९ ॥

---

१. इच्छामंडलरूवूणगणियमब्भं° पु० मु० म० वि० ॥ २. छट्ठादिसु रवि° मु० म० । छट्ठाइं रवि° पु० । छट्ठादी रविसेसं० २१७ इति जत्थ ण सुज्झति सोमो० २१८ इति गाथायुगलं खंटि० नास्ति ॥ ३. एक्क जेटि० खंटि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

चोत्तीस पंच, तेरस दुगं च, बाताल पंच भागाणि ।
छाताल दुगे,–गं पण, चतुपण्णं चेव दो भागा ॥ २२० ॥

॥ पंच साधारणमंडलाणि गता[णि] ॥

णव छ, च्छप्पण्णेक्कं, एक्कावीसं च तिण्णि बोद्धव्वा ।
[1]चोत्तालीसं तिगहिय, तेत्तीसा चेव तेत्तीसा ॥ २२१ ॥
चोता[2]ला चतु, इगवीसं ति, च्छप्पण्ण एग, णव छक्कं ।

॥ प्रत्येकं षड् मण्डलानि गतानि ॥

चतुपण्ण दुगे,–गं पण, छातालीसं च दो चेव ॥ २२२ ॥
बाताल पंच, तेरस दुगं च, चोत्तीस पंच भागा य ।
इगितीसेगं, चतुवीस छक्क, तेवीस एक्कं च ॥ २२३ ॥
[3]उगुवीसा चउ, छत्तीस तिण्णि, एक्कारसेव चउर, -ऽट्ठ ।
दो दो तेत्तीसऽट्ठ य, णत्थि चउण्हं पि सत्तंसा ॥ २२४ ॥
णवणउतिं च सहस्सा छच्चेव सया हवंति [4]चत्ता य ।
सूराण तू अबाधा अब्भंतरमंडलत्थाणं ॥ २२५ ॥

एतस्स णिप्फत्ती—जंबुद्दीवस्स विक्खंभो सयसहस्सातो १००००० । असीतसतं १८० बिगुणं तिण्णि सयाणि सट्ठाणि ३६० । एस सूराण अबाधा होति । एस रासी ॥ २२२ तः २२५ ॥

एक्कं च सयसहस्सं सतं दिवड्ढं च अंतरं होति ।
सूरस्स य सूरस्स य मज्झिमए मंडल ठिताणं ॥ २२६ ॥

---

१. चत्तालीसं वि० पु० मु०, अशुद्धोऽयं पाठभेदः ॥ २. चउयाला पु० मु० वि० ॥ ३. गुणवीसा मु० । उगुणतीसा जेटि० खंटि० । इगतीसा पु० वि० ॥ ४. चत्ताला पु० मु० वि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एक्कं च सयसहस्सं छ च्चेव सया[1] हवंति सट्ठी य।
सूराण ऊ अबाधा बहिरए मंडेल[2]त्थाणं ॥ २२७ ॥

एतस्स णिप्फत्ती—जंबुद्दीवविक्खंभे जोयणसतसहस्से १००००० । तिण्णि जोयणसताणि तीसा ३३० बिगुणा छ च्चेव सताणि सट्ठाणि ६६० । एस बाहिरमंडलत्थाणं सूराणं अबाधा ॥ २२७ ॥

पंचेव जोवणाइं पणं[3]तीसं एगसट्ठिभागा य।
एंस[4] अबाहावड्ढी एक्केक्के मंडले रविणो ॥ २२८ ॥

एतस्स णिप्फत्ती—सूरो सविकप्पो बिगुणो होति त्ति एस रासी पढममंडलविक्खंभे पक्खित्तो बितियमंडलविक्खंभो होति। एसा बितियमंडलत्थाणं सूराणं अबाधा ॥ २२८ ॥

रूवूणमंडलगुणं अबाधवड्ढीए पक्खिवे णियमा।
मंडलविक्खंभम्मि तु विक्खंभो तस्स सो हवति ॥ २२९ ॥

इच्छितमंडलस्स विक्खंभाणयणत्थं एत्थ करणं—एक्कारसत्थस्स मंडलस्स विक्खंभो इच्छितो त्ति एक्कारस रूवूणा दस, एतेहिं गुणिता विक्खंभवड्ढी पणपण्णं जोयणाणि पणतालीसं एगट्ठिभागा यो० ५५$\frac{४५}{६१}$, एस पढममंडलविक्खंभे पक्खित्ता दसमंडलस्स विक्खंभो होति। एवं सव्वत्थ ॥ २२९ ॥

चंदस्स जोयणा[5]इं बिसत्तरिं एं[6]क्कवण्ण अंसा य।
एंक्कट्ठिगते छेदे णातव्वा सत्तभागा य ॥ २३० ॥[7]

एयस्स णिप्फत्ती—चंदविकप्पो दुगुणो होति त्ति "रूवूणमंडलगुणं" [गा० २२९] जहा सूरस्स तधा चंदस्स वि इच्छिते मंडलविक्खंभे ॥ २३० ॥

---

१. सया उ होंति सट्ठीया वि० पु० मु० ॥ २. मंडले नेया वि० पु० मु० ॥ ३. पणतीसा जे० खं० ॥ ४. एसा अबाहवड्ढी जे० खं० ॥ ५. °णाणि य बिसत्तरी एकवण्ण° पु० मु० ॥ ६. एक्कपण्णमंसा जे० खं० ॥ ७. एगट्ठिकते छेए नायव्वा सत्तभागा य पु० मु०। एगट्ठिगते छेदे णातव्वो सत्तभागो य ॥ जेटि० खंटि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विक्खंभवड्ढणस्स उ दसकरणिगुणस्स जं हवति मूलं ।
परियवड्ढी जाणे तहिं तहिं मंडले रविणो ॥ २३१ ॥

एतस्स णिप्फत्ती—विक्खंभवड्ढी पंच जोयणाणि पणतीसं च एगट्ठिभागा य सवण्णिता तिण्णि सता जाता चत्ताला ३४० ॥ २३१ ॥ एतस्स रासिणो वग्गितस्स दसहिं करणीहिं गुणितस्स मूलातो एक्कसट्ठीय भागा लद्धा रासी—

सत्तरस जोयणाणि तु परियवड्ढी तु मंडले णि[1]यंता ।
अट्ठत्तीसं भागा [2]एगट्ठिगतेण छेदेणं ॥ २३२ ॥
रूवूणमंडलगुणं परिधीवड्ढी उ पक्खिवे णियमा ।
पढमपरिधीपमाणे सो परिधी मंडले तम्मि ॥ २३३ ॥

जहा मंडलविक्खंभो इच्छितस्स मंडलस्स णीतो एवं एत्थं किं पडिइच्छितो आणेतव्वो ? त्ति—

चंदस्स वि णातव्वा परियवड्ढी उ मंडले णियमा ।
[3]दो चेव जोयणसता तीसा खलु होंति [4]साधीगा ॥ २३४ ॥

एतस्स णिप्फत्ती—चंदमंडलविक्खंभे वड्ढी सवण्णिता एक्कत्तीसं सहस्सा सतं च बिगधिगं ३११०२, एतस्स रासिणो सवण्णितस्स(? संवग्गितस्स) दस-करणी-गुणस्स मूलातो एगट्ठीय सत्तगुणाए चउसतेहिं सत्तावीसेहिं ४२७ लद्ध एसा परियवड्ढी चंदस्स त्ति । जहा सूरस्स तहा चंदस्स वि इच्छितस्स मंडलस्स परियो आणेतव्वो ॥ २३४ ॥

[॥ "मंडलविभागो" त्ति एक्कारसमं पाहुडं समत्तं ११ ॥]

---

१. णियमा जे० खं० वि० ॥ २. एक्कट्ठिकएग जे० खं० ॥ ३. बे चेव जे० खं० ॥ ४. बोधव्वा जे० खं० ॥

[१२. बारसमं 'अयणं'ति पाहुडं]

छहिं मासेहिं दिणकरो तेसीतं चरति मंडलसतं तु ।
अयणं[1]म्मि उत्तरे दाहिणे य एसो विधी होति ॥ २३५ ॥

तेसीतं दिवससयं अयणं सूरस्स हवइ पडिपुण्णं ।
सुण तस्स [2]कारिगविधिं पुव्वायरिओवदेसेणं ॥ २३६ ॥

सूरस्स अयणकरणं पव्वं पण्णरससंगुणं णियमा ।
तिधिसंखित्तं संतं बावट्ठीभागपरिहीणं ॥ २३७ ॥

तेसीतसतविभत्तम्मि तम्मि [3]लद्धम्मि रूवमादेज्जा ।
जति लद्धं [4]होति समं णातव्वं उत्तरं अयणं ॥ २३८ ॥

अध हवति भागलद्धं विसमं जाणाहि दक्खिणं अयणं ।
जे अंसा ते दिवसा होंति [5]पवत्तस्स अयणस्स ॥ २३९ ॥

एताओ पागडत्थाओ ॥ २३५ तः २३९ ॥

तेरस य मंडलाइं चतुचत्ता सत्तसट्ठिभागा य ।
अयणेण चरइ सोमो णक्खत्ते अद्धमासेणं ॥ २४० ॥

एतस्स णिप्फत्ती—णक्खत्तमासो सत्तावीसं दिवसा एक्कवीसं च सत्तट्ठिभागा दि० २७-$\frac{२१}{६७}$, एतेसिं अद्धं अधवा जदि चोत्तीसेण अयणसतेण १३४ अट्ठारस अहोरत्तसया तीसा १८३० लब्भंति एक्केणं अयणेणं किं लब्भामो? त्ति फले संकामिते अद्धे य ओवट्टिते णवण्हं सयाणं पण्णाराणं सत्तट्ठिभागा $\frac{९१५}{६७}$, लद्धा तेरस दिवसा चोत्तालीसं च सत्तट्ठिभागा १३$\frac{४४}{६७}$। सूरस्स वि अयणणिप्फत्ती—जदि दसहिं अयणेहिं अट्ठारस दिवससयाणि तीसाणि १८३० लब्भंति तो एक्केण

१. °णम्मि दक्खिणे उत्तरे य एसा विही जे० खं० ॥ २. कारकविधिं जे० खं० वि० । कारगविहिं मु० म० । कारणविहिं पु० ॥ ३. लद्धं तु रूव° पु० मु० वि० म० ॥ ४. हवति जे० खं० ॥ ५. पवण्णस्स जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अयणेण किं लब्भति ? त्ति फले संकामिते समसुण्णावणयणेणं तेसीतं दिवससयं १८३ सूरायणं ॥ २४० ॥

[1]चंदस्स अयणकरणे पव्वं पण्णरससंगुणं णियमा ।
तिधिसंखित्तं संतं बावट्ठीभागपरिहीणं ॥ २४१ ॥
णक्खत्तअद्धमासे[2] भजिते लद्धम्मि रूवमादेज्जा ।
जदि लद्धं हवति समं णातव्वं दक्खिणं अयणं ॥ २४२ ॥
अध हवति भागलद्धं विसमं जाणाहि उत्तरं अयणं ।
सेसाणं अंसाणं ससिस्स इणमो भवे करणं ॥ २४३ ॥
सत्तट्ठीय विभत्ते जं लद्धं तैंति[3] हवंति दिवसा उ ।
अंसा य दिवसभागा[4] होंति पवत्तस्स[5] अयणस्स ॥ २४४ ॥

चंदायणकरणं—इच्छितं अयणसरूवं उत्तरं वा दक्खिणं वा ततो दिवसरासिणो ओमरत्तसुद्धस्स सत्तट्ठिगुणस्स णवहिं सतेहिं पण्णारेहिं ९१५ लद्धं सेसेहिंतो भागेहिंतो सत्तट्ठीय ६१ भागे लद्धा दिवसा पवत्तस्स अयणस्स, जे सेसंसा ते वट्टमाणदिवसभागा, ततो मुहुत्तादिका आणेतव्वा। एतस्स करणणिप्फत्ती अहोरत्तसिद्धा—जदि अट्ठारसहिं सतेहिं तीसेहिं १८३० चोत्तीसं [सतं] चंदायणं लहति इमेण ओमरत्तसुद्धेण दिणरासिणा किं लभामो ? त्ति फले संकामिते सुद्धेण (? अद्धेण) य ओवट्टिते दिट्ठो गुणकारो सत्तसट्ठिभागहारो णव सता पण्णार $\frac{९१५}{६७}$ त्ति ॥ २४४ ॥

[॥ "अयणं" ति बारसमं पाहुडं समत्तं १२ ॥]

---

१. चंदायणस्स करणे पु० मु० म० वि० ॥ २. °मासेण भइए लद्धं तु रूव° पु० मु० म० वि० ॥ ३. तं हवंति दिवसा उ पु० । ततिसु होति दिवसेसु जे० खं० ॥ ४. °गा पवत्तमाणस्स अयणस्स पु० मु० वि० म० ॥ ५. पवण्णस्स जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[१३. तेरसमं 'आउंटि' त्ति पाहुडं]

ए[1]त्तो आउट्टीओ[2] वोच्छं जहयक्कमेण सूरस्स ।
चंदस्स य लहुकरणं जह दिट्ठं स[3]व्वदंसीहिं ॥ २४५ ॥
सूरस्स उ अयणसमा आउट्टीओ जुगम्मि दस होंति ।
चंदस्स वि आउट्टि स्सतं च चोत्तीसतिं चेव ॥ २४६ ॥

एत्थ अयणणिप्फत्ती चंद-सूराणं—जदि सूरस्स तेसीतेण दिवससतेण १८३ एक्कं अयणं लब्भति अट्ठारसहिं दिवससतेहिं तीसेहिं १८३० किं लब्भामो? त्ति फले संकंते तेसीतसतभागेण १८३ ओवट्टिते दिट्ठा दस १० अयणा। चंदायण-णिप्फत्ती—तेरसहिं दिवसेहिं चोत्तालीसाय सत्तट्ठिभागेहिं दि०१३ $\frac{४४}{६७}$ जदि एक्कं चंदायणं लब्भति अट्ठारसहिं दिवससतेहिं [तीसेहिं] १८३० कति चंदायणाणि लब्भंति? वामिल्लो रासी सवण्णितो जायाणि णव सयाणि पण्णाराणि सत्तट्ठिभागाणं $\frac{९१५}{६७}$, फले रूवे संकंते एसा च सत्तट्ठी संकंता णव पण्णरससतभागेण ९१५ ओवट्टिते एक्केक्केसु अवगतेसु बेहिं सत्तट्ठिता जातं चोत्तीसं चंदायणसतं १३४ ॥ २४६ ॥

पढमा बहुलपडिवते १ बितिया बहुलस्स तेर[4]सीदिवसे २ ।
सु[5]द्धस्स य दसमीए ३ बहुलस्स य स[6]त्तमीयं तु ४ ॥ २४७ ॥
सुद्धस्स चउत्थीयं पवत्तते पंचमी उ आउट्टी ५ ।
एता आउट्टीओ सव्वाओ सावणे मासे ॥ २४८ ॥
पढमा होइ अभियिणा १ संठा[7]णाहि २ त तहा विसाहाहिं ३ ।
रेव[8]तिमाहु चउत्थी ४ पुव्वाहि य फग्गुणीहिं तधा ५ ॥ २४९ ॥

---

१. इयं गाथा जेटि० खंटि० आदर्शयोर्न दृश्यते ॥ २. आउंटीओ वोच्छामि जहक्कमेण मे सुणह। चंदस्स वि लहु° जे० खं० ॥ ३. पुव्वसूरीहिं पु० मु० वि०। सव्वदंसीहिं इति पाठस्तु जे० खं० म० ॥ ४. तेरसे दि° जे० खं० ॥ ५. अद्धस्स जेटि० खंटि० ॥ ६. सत्तमे पक्खे जे० खं० ॥ ७. संघाणा° जेटि० खंटि० ॥ ८. रेवतिए उ चउ° पु० मु० म० वि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

बहुलस्स सत्त[1]मीयं पढमा १ सुद्धस्स तो चउत्थीयं २ ।
बहुलस्स य पाडिवते ३ बहुलस्स य तेरसीदिवसे ४ ॥ २५० ॥
[2]सुद्धस्स य दसमीए पवत्तए पंचमी उ आउट्टी ५ ।
एया आउट्टीओ सव्वाओ माघमासम्मि ॥ २५१ ॥
हत्थेण होति पढमा १ सयभिसया[3]हि य २ ततो य पुस्सेणं ३ ।
मूलेण ४ कत्तियाहि य ५ आउट्टीओ उ हेमंते ॥ २५२ ॥

एतातो पागडत्थाओ ॥ २४७ तः २५२ ॥ एयाणं करणणिप्फत्ती—

आउ[4]ट्टीहि तु एगूणियाहि गुणितं सतं तु तेसीतं ।
जेण गुणं तं तिगुणं रूवधिगं पक्खिवे तत्थ ॥ २५३ ॥
[5]पण्णरसभाजितम्मि तु जं लद्धं ततिसु होति पव्वेसु ।
जे अंसा ते दिवसा, [6]आउट्टी यऽत्थ बोद्धव्वा ॥ २५४ ॥

एत्थ करणं—सावणमासिगाणं आउट्टीणं गुणकारो एगादिगा बिउत्तरा पंचगच्छगता थावेतव्वा, जहा—एगो तिण्णि पंच सत्त णव त्ति, एतेहिं जधाजोग्गं तेसीतं सतं १८३ गुणेतव्वं, जेण गुणितं तम्मि तिगुणे रूवे खिवे एक्कसंखित्ते रासीहिं "अभियी संधाणादि य आउट्टीओ तु सावणे मासे। पाडिवते" त्ति [ ]। माघमासिगाणं आउट्टीणं गुणकारा बिगादिया बिउत्तरा पंचगच्छगता, जहा—बेण्णि चत्तारि छ अट्ठ दस त्ति। एतेहिं तेसीतं सतं १८३ गुणेतूणं पुव्वकरणेण दिट्ठा आउट्टीतिही "बहुलस्स सत्तमीयं तु"। अधवा एगादिगा बारसुत्तरा पडिरासेतूण पक्खिवितूण पव्वत्थिणा [पाडिवतादिगा] सावणमासिगा तिधी सत्तादिगा माघमासिगा तिधी पडिरासीसिद्धा होंति ॥ २५३ ॥ २५४ ॥

---

१. °मीए पढमा अद्धस्स जेटि० खंटि० ॥ २. अद्धस्स य जेटि० खंटि० ॥ ३. °याहि ततिया य पु° जे० खं० म० ॥ ४. आउंटीधि तु जे० खं० ॥ ५. तीसाए विभत्तम्मि तु जं लद्धं ततिसु होति मासेसु जे० खं० ॥ ६. आउट्टी एत्थ बो° खं० । आउंटीयम्मि बो° जे० । आउट्टी तत्थ मु० म० सू० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पंच सया पडिपुण्णा तिसत्तरा णियमसो मुहुत्ताणं ।
छत्तीसती य भागा छ च्चेव य चुण्णिताभागा ॥ २५५ ॥

एतस्स णिप्फत्ती--जदि दसहिं १० सूरायणेहिं सत्तट्ठी ६७ चंदणक्खत्त-पज्जाया लब्भंति एगेण सूरायणेण किं लब्भामो ? त्ति लद्धा छ पज्जाया सत्त य दसभागा प० ६$\frac{७}{१०}$, पज्जाएहिं भागं ण देति णक्खत्ताणि काहामो त्ति अट्ठारस सताणि तीसाणि सत्तट्ठिभागाण $\frac{१८३०}{६७}$ पज्जओ त्ति, एते दक्खिणतो थाविता, समणुण्णावगमो त्ति कतो "अंसा अंसेहि गुणा छेदा छेदेहिं संगुणा णियम" [ ] त्ति तेसीतं सतं १८३ सत्तहिं गुणितं जाता बारस सया एक्कासीता १२८१ छेदणा[1], एते मुहुत्ते काहामो त्ति अंसरासी तीसाए गुणितो सत्तट्ठीय भागे हिते लद्धा पंच सया तेवत्तरा ५७३ मुहुत्ताण, सेसा एगूणचत्ता[2] बावट्ठीय गुणेतूणं सत्तट्ठीय भागलद्धा छत्तीसं भागा, सेसा छ च्च चुण्णियाभागा मु० ५७३$\frac{३६}{६२}$ $\frac{६}{६७}$, एस आउट्टीण धुवरासी वामपासे थावितो ॥ २५५ ॥

[3]आउट्टिकाहि एगूणिकाहि गुणितो हवेज्ज धुवरासी ।
एतं मुहुत्तगणितं, एत्तो वोच्छामि सोधणयं ॥ २५६ ॥
अभियिस्स णव मुहुत्ता बिसट्ठिभागा य होंति चउवीसं ।
[4]छावट्ठी य समत्ता भागा सत्तट्ठिछेदकता ॥ २५७ ॥

एतस्स णिप्फत्ती—अभियिस्स एक्कवीसं सत्तट्ठिभागा $\frac{२१}{६७}$ खेत्तजावंतावा, तेसिं तीसाय ३० गुणेणं सत्तट्ठिछेदभागलद्धा णव ९ मुहुत्ता, सेसा सत्तावीसं सत्तट्ठिभागा $\frac{२७}{६७}$, ते बावट्ठीय गुणिता सत्तट्ठीय भागलद्धा चउवीसं छावट्ठिं च सत्तट्ठिभाग मु० ९ $\frac{२४}{६२}$ $\frac{६६}{६७}$ त्ति, एते दक्खिणपासे ठाविता । एवं धुवरासीसु णिप्फादितेसु तथाठितेसु य करणविधी कातव्वा—आउट्टीहि तु एगूणियाहि त्ति पुव्वोवदेसणिप्फण्णे एगादियाओ बिउत्तराओ पंचगच्छगताओ सावणमासिगाओ आउट्टीओ

१. °णा, एक्के सत्तट्ठिगुणिता मुहुत्ते इति पाठो जेटि० खंटि० आदर्शयोर्वर्तते, किञ्च अशुद्धोऽयं पाठ आभाति ॥ २. °त्ता सत्तट्ठीय गुणे° जेटि० खंटि० ॥ ३. आउट्टीहिं तु एगूणियाहिं गुणियं हवेज्ज कायव्वं । एत्तो(एतं) मुहुत्तगणितं, वोच्छं नक्खत्तसोधणगं ॥ इतिरूपा गाथा जे० खं० ॥ ४. छावट्ठिं च समग्गा भागा जे० खं० मु० म० सू० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विधं(? पिधं) थाविताओ, एताहिं इच्छिताहिं रूवूणो वामिल्लो धुवरासी गुणेतव्वो, गुणिते सोधणगविधी कातव्वो। जहा—पढमा आउट्टी १, एवं थाविता रूवूण त्ति आगासं ० जातं, तेण आगासेण धुवरासी वामिल्लो गुणितो, जातमाकासं ०, तम्हा णिरादाणे अभिजिस्स आदिआउट्टि त्ति ॥ २५६ ॥ २५७ ॥

[1]उगुणट्ठं पोट्ठवता, तिसु चेव णवुत्तरेसु रोहिणि[2]ओ।
तिसु ण[3]वणवुतेसु पुणव्वसू उ तह उत्तराफ[4]ग्गू ॥ २५८ ॥

पंचेवं[5] उगुणपण्णा सताइं उगुणुत्तराइं छ च्चेव।
सो[6]ज्झाणि वि[7]साहाणं मूले सत्तेव चोत्ताला ॥ २५९ ॥

अट्ठ[8]सयमगुणवीसा सोधणगं [9]उत्तराअसाढाणं।
चतुवीसं खलु भागा छावट्ठिं चुण्णिया[10]ओ य ॥ २६० ॥

[11]एताइं सोधइत्ता जं सेसं तं हवेज्ज णक्खत्तं।
चंदेण समायुत्तं [12]आउट्टीओ य बोद्धव्वा ॥ २६१ ॥

सोधणगाणं णिप्फत्ती—सवणादिकं इच्छितं दिवड्ढखेत्तं, तं तीसाहिं गुणं णवहि य अभिजिमुहुत्तेहिं जुयं सोधणगणिप्फत्ती। सावणमासिकं ततियं आउंटी य इच्छामो त्ति ततिया आउण्टि त्ति दिट्ठाणि पंचरूवाणि, एत्तो रूवं सुद्धं, सेसेहिं चउहिं वामिल्लधुवरासी गुणिता, जाया मुहुत्तसया बावीसा बाणउतिअधिका चोतालसतं च बावट्ठिभागाणं चउव्वीसं च चुण्णियाभागा मु० २२९२ $\frac{१४४}{६२}$ $\frac{२४}{६७}$, ततो एतेसिं णक्खत्तमुहुत्तमंडलेण अट्ठहिं सतेहिं अगुणवीसा[हिं] ८१९

१. उक्कट्ठे पोट्ठ° जे० खं० ॥ २. °णिया पु० मु० म० वि० सू० ॥ ३. नवणउतेसु भवे पुणव्वसू फग्गुणीओ य जे० खं०। नवनउईसु भवे पुणव्वसू उत्तराफग्गू पु० वि० मु० सूप्र० ॥ ४. °फग्गुणिओ जेटि० खंटि० ॥ ५. °व ऊणपण्णा सयाणि एकुत्तराणि छ जे० खं०। °व अउणपन्ना सयाइं अउणुत्तराइं छ पु० मु० ॥ ६. सेसाणि जेटि० खंटि० ॥ ७. विसाखायं मू° जे० खं० ॥ ८. °सय एक्कवीसा जे० खं०। असाधुरयं पाठः ॥ ९. उत्तराविसाहाणं जे० खं०। अशुद्धोऽयं पाठः ॥ १०. °याभागा मु० सू०। मूलसूत्रादर्शेषु वृत्ति-टिप्पणकयुतासु प्रतिषु च नायं पाठ उपलभ्यते ॥ ११. एयाणि सो° जे० खं०। एयाए सो° पु० ॥ १२. आउंटी एत्थ नायव्वा जे० खं०। आउट्टीए उ बोद्धव्वं पु० मु० सू० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

दुगुणा १६३८ सुद्धा, सेसा छ सता चउपण्णा ६५४, बिहिं लद्धेहिं अभियिस्स जे चउवीसं बावट्ठिभागा २४/६२ दक्खिणिल्ला ते तेहिं गुणिता, जाता अट्ठचत्तालीसं ४८/६२, एते वामिल्लधुवरासिस्स बावट्ठिभागेहिंतो चोतालसतातो १४४ सुद्धा, सेसा छव्वीसा, चउणवुतीतो ततो बे रूवाणि घेत्तूण हेट्ठा चउवीसाय पक्खित्ता जाया सुद्धा, सेसा छव्वीसा, चउणवुतीतो ९४ बावट्ठिभागं घेत्तूणं उवरिं मुहुत्तरासिम्मि पक्खित्तं, एवं ठिओ रासी छ मुहुत्तसयाणि पणपण्णाणि बत्तीसं च बावट्ठिभागा छव्वीसं च चुण्णिया भागा ६५५ ३२/६२ २६/६७। एत्तो जहासंभवं सोधणयं कातव्वं ॥ २५८ ॥

पंचेव अगुणपण्ण त्ति पंच सयाणि अगुणपण्णाणि ५४९ सुद्धाणि उत्तराफग्गुणीओ, सेसं छउत्तरं सतं बत्तीसं च बावट्ठिभागा छव्वीसं च चुण्णियाभागा १०६ ३२/६२ २६/६७, एत्तो अभियिस्स चउवीसं बावट्ठिभागा सुद्धा छावट्ठिं च चुण्णियाभागा सुद्धा २४/६२ ६६/६७, सेसातो धुवरासीतो हत्थो तीसाए मुहुत्तेहिं सुद्धो, पुणो चित्ता तीसाए सुद्धा, साती पण्णरसहिं सुद्धो, सेसा एक्कतीसा, विसाहा पणतालीसाए ण सुज्झति त्ति एवं विसाहाणं एक्कतीसं मुहुत्तेहिं भोत्तूणं सत्त य बावट्ठिभागे सत्तावीसं च चुण्णियाभागे मु० ३१ ७/६२ २७/६७ ततिया आउट्टी समता। एवं सव्वत्थ आउट्टीणक्खत्ताणि सयभिसया सोधेतव्वाणि त्ति ॥ २५९ ॥ २६० ॥ २६१ ॥

अब्भिंतराहि[1] णिंतो आदिच्चो पुस्सजोगमुवगम्म।
सव्वा आउट्टीओ करेति सो सावणे मासे ॥ २६२ ॥
बाहिरं[2]तो पविसंतो आदिच्चो [3]अभियिजोग[4]मुवगम्म।
[5]सव्वा आकुट्टीओ करेति सो माघमासम्मि ॥ २६३ ॥

सव्वब्भंतरातो मंडलातो णिक्खममाणे पुस्सं तेवीसं भागे अवगाहितूण सावणमासे आदिच्चो सव्वा आकुट्टीओ करेति। सव्वबाहिरातो मंडलातो पविसमाणो अभियिस्स पढमभागे अवगाहितूण माघमासे आदिच्चो [6]सव्वा आकुट्टीओ करेति।

१. °तरं अतिगतो आ° जे० खं० ॥ २. °रतो निक्खंतो आ° जे० खं० ॥ ३. अभितिजो° जे० खं०। अहिइजो° पु० मु० ॥ ४. °गमागम्म जे० खं० ॥ ५-६. सव्वाओ उट्टीओ जेटि० खंटि० विना० ॥

Jain Education International　　For Private & Personal Use Only　　www.jainelibrary.org

पुस्सस्साऽऽणयणं—जदि दसहि य अयणेहिं पंच पज्जवे लब्भामो एक्केण अयणेण कति पज्जया लब्भामो? त्ति फले संकंते पंचभागेण य ओवट्टिते दिट्ठो दुभागो पज्जएसु भागं ण देइ, णक्खत्ताणि काहामो त्ति अट्ठारस सयाणि तीसाणि सत्तट्ठिभागाणं $\frac{१८३०}{६७}$ पज्जयो त्ति एते दक्खिणतो ठाविता। अट्ठारस सयाणि तीसाणि १८३० चेय अद्धेण ओवट्टिता जाता णव सता पण्णारा सत्तट्ठिभागाणं $\frac{९१५}{६७}$, "अंसा अंसगुणा छेदा छेदगुण" त्ति गुणेतूण एक्केक्को अवगता(? तो) दक्खिणायणस्स अंतातो उत्तरायणस्स अंतं गतो त्ति णवहिंतो सतेहिंतो [पण्णारेहिंतो] अभिजी एक्कवीसाए जावंतावेहिं सुद्धो, सेसस्स सत्तट्ठीए भागो, भागलद्धा ते[र]स, सेसा तेवीसा, "पंच दस तेरस" [गा० १७१] त्ति तेरसहिं पुणव्वसू सुद्धो, एवं पूसस्स तेवीसं जावंतावे सत्तट्ठिकते $\frac{२३}{६७}$ अवगाहितूण सूरो दक्खिणायणं पवज्जति त्ति णक्खत्तेसु भागं ण देति [त्ति] णक्खत्तं भागे काहामो, तत्थ पुण णक्खत्तभोगो सत्तट्ठिपंचभागो, दो वि सत्तट्ठिसट्ठो त्ति णट्ठा (?) पंचहिं तेवीसाए भागे लद्धा चत्तारि अहोरत्ता तिण्णि य पंचभागा अ० $४\frac{३}{५}$, "अंसे मुहुत्ते काहामो" त्ति तीसाय पंचभागो छ, पंचण्हं पंचभागो एक्को, छहिं तिण्णि गुणिता जाता अट्ठारस मुहुत्ता, एकेण भागेहिंतो एत्तिया चेव ॥ २६२ ॥ २६३ ॥ एवं—

अट्ठारस य मुहुत्ते चत्तारि य केवले अहोरत्ते।
पुस्सविसंयं[1] अतिगतो बहिता अभिणिक्खमति सूरो ॥ २६४ ॥

[2]वीसं च अहोरत्ते जोइत्ता उत्तराअसाढाओ।
तिण्णि मुहुत्ते पविसति ताधे अब्भंतरे सूरो ॥ २६५ ॥[3]

अभियीआणयणं—जदि दसहिं अयणेहिं सूरस्स पंच पज्जया लब्भंति पढमेण दक्खिणायणेणं एक्केण किं लब्भति?त्ति फले संकंते पंचभागेण ओवट्टिते दिट्ठो दुभागो, एत्थ पुव्वकरणेणं दिट्ठा णव सया पण्णारा सत्तट्ठिभागाणं $\frac{९१५}{६७}$, एत्तो उत्तरायणतो दक्खिणायणस्स आदिच्चो वचति त्ति पूसो चोतालीसाए ४४ भागेहिं

१. °सयं उवगतो जे० खं०॥ २. इयं गाथा जेटि० खंटि० पु० नास्ति॥ ३. एतद्गाथानन्तरं जे० खं० आदर्शयोरेषा एका गाथाऽधिका वर्त्तते—एते आदिच्चकया नक्खत्ता जेसु होति आउट्टी। वोच्छामि चंदसहिते सव्वे आउंटिनक्खत्ते ॥ इति॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सुद्धो, सेसस्स सत्तट्ठीय भागो, लद्धा तेरस, आसिलेसादीयं तेरसमं णक्खत्तं उत्तरासाढाओ सुद्धाओ, अभियिस्स पढमं(? मे) जावंतावे दक्खिणा वुड्ढि त्ति। अहवा णवेहिंतो सतेहिंतो पण्णारसेहिंतो ९१५ चोयालीसाए ४४ पुस्सभागेहिं सुद्धं, अट्ठण्हं सताणं [एकुत्तराणं] ८७१ सत्तट्ठीय भागे हिते भागलद्धा बारस, सेसा सत्तट्ठिभागा, उत्तराअसाढा दिवड्ढखेत्त त्ति सुद्धो भागो ण गहितो, "णक्खत्ते भागे काहामो" त्ति सत्तट्ठिपंचभागा $\frac{५}{६७}$ णक्खत्तभोगो, दो विसमा (?), सत्तट्ठीणऽट्ठासट्ठीय(?) पंचहिं भागो, लद्धा तेरस दिवसा बे य पंचभागा, दि० १३$\frac{२}{५}$, बे पंचमागे तीसाए गुणेहामो त्ति तीसाए पंचभागो छ, पंचण्हं पंचभागो एक्को, छहिं गुणिते एक्केण य भागे हिते जाता बारस मुहुत्ता, एवं तेरसमु दिवसेसु बारसमुहुत्तेसु दि० १३ मु० १२ जेट्ठाभोगो छ दिवसा एक्कवीसं च मुहुत्ता दि० ६ मु० २१ पक्खित्ता जाता वीसं दिवसा तिण्णि य मुहुत्ता दि० २० मु० ३ ॥ २६४ ॥ २६५ ॥

चंदस्स वि णातव्वा आउट्टीओ जुगम्मिं[1] जा दिट्ठा।
अंभिजीए[2] पुस्सेण य णियतं णक्खत्तसेसेणं[3] ॥ २६६ ॥

जेसु चेव सूरो दक्खिणा आउट्टीओ करेति त्ति जदि चोत्तीसेण अयणसतेण १३४ चंदस्स सत्तट्ठी ६७ पज्जया लब्भंति पढमे अयणे किं लब्भते? त्ति फले संकंते सत्तट्ठिभागेण य ओवट्टिते दिट्ठो दुभागो, पुव्वकरणेणं दिट्ठा णव सया पण्णारा सत्तट्ठिभागाणं $\frac{९१५}{६७}$, जतो उत्तरायणस्स अंसे दक्खिणायणवुड्ढि त्ति पुस्सो चोत्तालीसाए ४४ जावंतावेहिं सुद्धो, सेसा अट्ठ सता एगुत्तरा ८७१, तेसिं सत्तट्ठीय ६७ भागो, लद्धा तेरस १३, एवं आसिलेसादियं तेरसमं णक्खत्तं उत्तरासाढाओ सुद्धाओ, अभिजिस्स पढमं जावंतावं ओगाहितूण दक्खिणाआउट्टितो उत्तरं अयणं पवज्जति त्ति। अधवा दच्चेव(? तधेव) अट्ठण्हं सयाणं एकुत्तराणं ८७१ सत्तट्ठीय ६७ भागो, लद्धा बारस णक्खत्ता, सेसा य सत्तट्ठीय सत्तट्ठी भागा $\frac{६७}{६७}$, उत्तराअसाढा दिवड्ढखेत्त त्ति सुद्धभागो ण गहितो, एते तीसाए गुणेतूणं सत्तट्ठिभागे हिते लद्धा तीस मुहुत्ता, एत्थ जेट्ठाणं भोगो पण्णरस मुहुत्ता,

---

१. °म्मि उवदिट्ठा। अभिईण य पु° जे० खं० ॥ २. अभिएणं पु° सूटी० ॥ ३. °त्तसेसाणं पु० वि०। °त्तमासम्मि जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एवं उत्तराणं असाढाणं एक्कं अहोरत्तं पण्णरस य मुहुत्ते भोत्तूणं उत्तरायणं पवज्जते सोमो ॥ २६६ ॥ जहा—

पण्णरसेव मुहुत्ते [1]योजित्ता उत्त[2]राअसाढाणं ।
एक्कं च अहोरत्तं पविसति अब्भितरं चंदो ॥ २६७ ॥

दक्खिणायणस्स त्ति उत्तराये आकुट्टीयं जदि चोत्तीसेण अयणसतेणं १३४ सत्तट्ठी ६७ पज्जया लब्भंति तो एक्केणं दक्खिणायणेणं किं लब्भामो ? त्ति फले संकंते सत्तट्ठिभागेणोवट्टिते दिट्ठो दुभागो, पुव्वकरणेणं दिट्ठाणि णव सयाणि पण्णाराणि सत्तट्ठिभागाणि $\frac{९१५}{६७}$, एत्तो अभीयिआदिकं उत्तरायणं ति अभीयी एक्कवीसाए जावंतावेहिं सुद्धा, सेसस्स सत्तट्ठीय भागो, लद्धा तेरस तेवीसं च सत्तट्ठिभागा पूसस्स १३$\frac{२३}{६७}$, "पंच दस तेरस" [गा०] त्ति तेरसहिं पुणव्वसू सुद्धो, एवं पूसस्स तेवीसं जावंतावेहिं अवगाहितूणं चंदो दक्खिणायणं वच्चति त्ति तेवीसा तीसाए गुणेतूणं सत्तट्ठीए [भाग]लद्धा दस मुहुत्ता वीसं च सत्तट्ठिभागा मु० १०$\frac{२०}{६७}$ ॥ २६७ ॥

दस य मुहुत्ते सगले मुहुत्तभागे य वीसतिं चेव ।
पूसविसयं [3]अभिगतो बहिता अभिणिक्खमति चंदो ॥ २६८ ॥
एता आउट्टीओ [4]भणिता मे वित्थरं पमोत्तूणं ।
णक्खत्त-सूर-ससिणो [5]गतिं तु सुण [6]मंडलेसुं तु ॥ २६९ ॥

[॥ 'आउंटि' त्ति तेरसमं पाहुडं समत्तं १३ ॥]

१. जोएत्ता उत्तराअसाढाओ। एगं च जे० खं० पु० मु० म० ॥ २. °रायण असा° जेटि० खंटि० ॥ ३. उवगतो जे० खं० ॥ ४. भणियाओ वित्थरं पजहिऊणं जे० खं० ॥ ५. गई उ सुण पु० मु० वि० । गती तु सुण जे० खं० ॥ ६. मंडलं भणियं जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[१४. चउद्समं 'मंडले मुहुत्तगति' त्ति पाहुडं]

मंडले वि सोमरिक्खाणं मुहुत्तगती जहा—

एगूणसट्ठिरूवा सत्तहिं[1] अधिगा य तिण्णि अंससता।
तिण्णेव य सत्तट्ठा [2]छेदो तेसिं च बोद्धव्वो ॥ २७० ॥
एतेण तु भजितव्वो मंडलरासी हवेज्ज जं लद्धं।
[3]सो होति मुहुत्तगती रिक्खाणं मंडले णियतो ॥ २७१ ॥

एत्थ पढमगाहानिप्फत्ती—जदि अट्ठारसहिं रिक्खोदयसतेहिं पणतीसेहिं १८३५ अट्ठारस सूरोदयसयाणि तीसाणि १८३० लब्भंति एतेण(? एकेण) रिक्खोदएण को कालो लब्भति? त्ति फले संकते पंचभागेण य ओवट्टिते जाता अंसा तिण्णि सता छावट्ठा ३६६, छेदो तिण्णि सता सत्तट्ठा ३६७, मंडलपरिरयो सूरस्स सट्ठी मुहुत्त त्ति अंसा सट्ठीय ६० गुणिता जाया एक्कवीसं सहस्सा णव सया सट्ठा २१९६०, तेसिं छेदेण तिहिं सतेहिं सत्तट्ठेहिं ३६७ भागो, भागलद्धा एगूणसट्ठी ५९ मुहुत्ता अंसा तिण्णि सउत्तरा (?तिण्णि सया सत्तउत्तरा) ३०७, एवतिएणं कालेणं णक्खत्तं मंडलं समाणेति। एसा पढमगाहाणिप्फत्ती ॥ २७० ॥

बितियगाहाकरणे एस रासी सवण्णितो एक्कवीसं सहस्सा णव सता सट्ठा २१९६०, छेदो तिण्णि सता सत्तट्ठा ३६७, एतेण इच्छितस्स णक्खत्तस्स मंडलपरिरयो भजितव्वो त्ति एत्थ पढममंडलस्स परिरयो तिण्णि जोयणसयसहस्सा पण्णरस सहस्सा णउता ३१५०९०, एतस्स रासिणो भागं परावत्तेउं तिहिं सतेहिं सत्तट्ठेहिं ३६७ गुणितस्स एक्कवीसाए सहस्सेहिं णवहिं सतेहिं सट्ठेहिं २१९६० समसुण्णगं अवणेतूण भागो, लद्धाणि बावण्णं जोयणसताणि पण्णट्ठाणि अंसाणं च अट्ठारस [सहस्सा बे] सता उ तेवट्ठा १८२६३, तेहिंतो कोसातिजावंतावपमाणाणि आणेतव्वाणि। एसा पढममंडलत्थाणं अभिजिमादिगाणं बारसण्हं णक्खत्ताणं मुहुत्तगती। एवं सेसाण साधेतव्वा ॥ २७१ ॥

१. सत्तहिं सहिया य जे० खं० ॥ २. छेदो पुण तेसि बो° जे० खं० पु० मु० म० वि० ॥ ३. नक्खत्तमुहुत्तगती सा नियमा(?या) मंडले हवति जे० खं०। सा होति मुहत्तगती रिक्खाणं मंडले नियया पु० मु० म० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

मंडलपरिरयरासी सट्ठीय विभाजितम्मि जं लद्धं ।

सा सूरमुहुत्तगती तहिं तहिं मंडले णियया ॥ २७२ ॥

इच्छितस्स मंडलपरिरयस्स सट्ठीय ६० भागे हिते लद्धं तावतियाणि जोयणाणि तहिं तहिं मंडले सूरस्स मुहुत्तगती । जहा—पढममंडलं तिण्णि सयसहस्साणि पण्णरस सहस्साणि णउयाणि ३१५०९० किंचि विसेसूणाणि, एतेसिं सट्ठीय ६० भागो, समणुण्णा पढमेण लद्धाणि बावण्णं जोयणसयाणि, एक्कावण्णाणि यो० ५२५१, छेदंसा तिभागेणोवट्टिता जाया दुभागा $\frac{1}{2}$, एसा पढममंडलसूरमुहुत्तगती । एवं सव्वत्थ ॥ २७२ ॥

बावट्ठिं पुण रूवा तेवीसं अंसगा य बोद्धव्वा ।

[1]दो चेव एक्कवीसा छेदो पुण तेसि बोद्धव्वो ॥ २७३ ॥

[2]एतेहि तु भजितव्वो मंडलरासी हवेज्ज जं लद्धं ।

सा सोममुहुत्तगती तहिं तहिं मंडले [3]हवति ॥ २७४ ॥

पुव्वगाहाणिप्फत्ती—जदि सत्तरसहिं चंदोदयसतेहिं अट्ठसट्ठेहिं १७६८ अट्ठारस सूरोदयसयाणि तीसाणि १८३० लब्भंति एक्केण चंदोदएण किं लब्भति ? त्ति फले संकामिते अद्धेण ओवट्टिते अंसा णव सया पण्णारा ९१५, छेदो अट्ठ सया चुलसीया ८८४, एते सूरस्स मंडलगतीकालेण सट्ठीय ६० मुहुत्तेहिं गुणेतव्व त्ति सट्ठीय ६० चतुब्भागो पण्णरस १५, छेदस्स चउभागो बे सया एक्कवीसा २२१, अंसाणं पण्णरसगुणाणं छेदेण भागे हिते लद्धा बावट्ठिमुहुत्ता तेवीसं च एक्कवीसदुसयभागा ६२$\frac{23}{221}$, एतावता कालेण चंदो मंडलं परियत्तति त्ति एतेण रासिणा सवण्णितेणं तेरसहिं सहस्सेहिं सत्तहिं सतेहिं पणुवीसेहिं बेएक्कवीससतभागेहिं $\frac{13725}{221}$ भागपरिवित्तेहिं इच्छियमंडलपरिरयस्स भागो, लद्धा सोमस्स मुहुत्तगती होति तहिं तहिं मंडले त्ति । जहा—पुव्वोवदिट्ठस्स पढम-

१. बे चेव जे० खं० पु० ॥ २. एएण तु जे० खं० पु० मु० म० ॥ ३. नियया पु० मु० वि० म० ॥

मंडलपरिरयस्स बेहिं सतेहिं एक्कवीसेहिं २२१ गुणितस्स तेरसहिं सहस्सेहिं सत्तहिं सतेहिं पणुवीसेहिं १३७२५ भागो, लद्धाणि पंच जोयणसहस्साणि तेवत्तराणि ५०७३, अंसाण सत्त सहस्साणि णव सया पण्णट्ठा छेदा तेरस सहस्सा सत्त सया पणुवीस $\frac{७९६५}{१३७२५}$ त्ति। एतेहिंतो कोसादीणि आणेतव्वाणि। एसा चंदस्स पढम-मंडले मुहुत्तगति त्ति। एवं सव्वत्थ ॥ २७३ ॥ २७४ ॥

णक्खत्त-सूर-ससिणो [1]एसा भणिता उ मंडलम्मि गती।
एत्तो उडु[2]परिवाडिं वोच्छामि अहाणुपुव्वीय ॥ २७५ ॥

['मंडले मुहुत्तगति' त्ति चोद्दसमं पाहुडं समत्तं]

[१५. पन्नरसं 'उडु' त्ति पाहुडं]

[3]बे आदिच्चा मासा एगट्ठी ते हवंतऽहोरत्ता।
[4]एतं उडुपरिमाणं अवगतमाणा जिणा बेंति ॥ २७६ ॥

एत्थ आदिच्चमासा तीसं दिवसा अद्धदिवसो य ३०॥, बे मासा उडु त्ति बिगुणिता एगट्ठिदिवसा ६१ उडुपरिमाणं ॥ २७६ ॥

सूरउडुस्साऽऽणयणे पव्वं पण्णरससंगुणं णियमा।
तिहिसंखित्तं संतं बावट्ठीभागपरिहीणं ॥ २७७ ॥
बि[5]गुणेगट्ठीय जुतं बावीससतेण भाजिते णियमा।
[6]जं लद्धं तस्स पुणो छहिं हित सेसं उडू होति ॥ २७८ ॥

१. भणिया एसा उ पु० मु० वि० ॥ २. °परिमाणं वो° जे० खं० पु० मु० म० ॥ ३. दो आ° पु० ॥ ४. एयं तु परीमाणं जे० खं० ॥ ५. दुगुणे° पु० मु० वि० सू०। २७८–७९ गाथायुगलस्थाने जे० खं० आदर्शयोरेवंस्वरूपं गाथायुगलं वर्त्तते—एगट्ठीय विभत्ते तम्मि य लद्धम्मि रूवमादेज्जा। जति लद्धं हवति समं निरंसगो नत्थि दायव्वो ॥ लद्धस्स तु छहि भागो जं सेसं सो उडू तु नायव्वो। उडुपरिवाडी य इमा नायव्वा आणुपुव्वीए ॥ इति ॥ ६. लद्धं रूवेण जुतं छहिं जेटि० खंटि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सेसाणं अंसाणं बेहि उ भागे हितंम्मि[1] जं लद्धं ।
ते दिवसा णातव्वा होंति पवत्तस्स[2] य उडुस्स ॥ २७९ ॥

ते य उडू आसाढबहुलपाडिवतप्पवत्ता[3] । जुगादीओ पवत्तो दिणरासी ओमरत्तसुद्धो सो बिगुणो एगट्ठिजुतो बावीसेण सतेण १२२ भागलद्धो सरूपो उडू भवति ॥ २७८ ॥

सेसाणं अंसाणं छेदंतरं गताणं बिहिं भागे हिते: गतं तव्व(? हिते आगतं पवत्तमाणस्स उडुस्स) दिवसा होंति ॥ २७९ ॥

पाउस १ वासारत्तो[4] २ सरदो ३ हेमंत ४ वसंत ५ गिम्हा ६ य ।
एते खलु छ प्पि उडू जिणवरदिट्ठा[5] मए सिट्ठा ॥ २८० ॥
इच्छाउडू बिगुणितो रूवूणो बिगुणितो उ पव्वाणि ।
तस्सऽद्धं[6] होति तिधी जत्थ समत्ता उडू तीसं ॥ २८१ ॥

जत्थ(?एत्थ) उद्देसतो–पढमो उडू कतिसु पव्वेसु गतेसु कतितित्थियं [तिधीयं] समत्तो ? त्ति एत्थ करणं—इच्छाउडू एक्को थावितो, स बिगुणो रूवूणो एक्को चेव, पुणो बिगुणो य जायाणि एयाणि पव्वाणि, ते पडिरासिया तेसिं अद्धं एक्को, एस तिधी, तत्थ समत्तो य उडू, एवं जुगादितो आढवेतूणं बे पव्वाणि गंतूणं पाडिवते पढमो उडू समत्तो त्ति । एवं बितियउडू कतिसु पव्वेसु कतित्थीयं च समप्पेति ? त्ति एत्थ करणं——बितिओ त्ति बे २ थाविता, बे बिगुणा चत्तारि ४, रूवूणा बिगुणा जायाणि छ ६ पव्वाणि, [ते] पडिरासेतूणं तेसिं अद्धं तिण्णि ३ तिधी, एवं बितिओ उडू जुगादीतो छ पव्वाणि गंतूणं कत्तियबहुलस्स ततियाए समप्पति त्ति । एवं सव्वत्थ ॥ २८१ ॥ एवं दिणरासीणं गाहा——

१. हिते सि जं पु० मु० ॥ २. °स्स अयणस्स पु० मु० वि० ॥ ३. °प्पवत्ता खंटि० ॥ ४. वासा सरदो हेमंत वसंत गिम्हकालो य । जे० खं० ॥ ५. जिणोवइट्ठा मए जे० खं० ॥ ६. पुव्वद्धं जेटि० खंटि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तितियम्मि तु[1] अंतिरत्तं[2] कातव्वं सत्तमे य पव्वम्मि ।
वास-हिम-गिम्हकाले चातुम्मासे विधीयंते ॥ २८२ ॥

वासापक्खे ततिए सत्तमे य पक्खे अतिरत्तं । एवं हेमंताणं पि ततिय-सत्तमेसु पक्खेसु । एवं गिम्हाणं पि ततिय-सत्तमेसु ॥ २८२ ॥

उडुसहितं अतिरत्तं, जुगसहितं होति ओमरत्तं तु ।
रविसहितं अतिरत्तं, ससिसहितं ओमरत्तं तु ॥ २८३ ॥

एवमतिरत्तं उडुआदिणा रविणा य पवत्तए । ओमरत्तं जुगादिणा चंदेण य पवत्तते त्ति ॥ २८३ ॥

आसाढबहुलपक्खे भद्दवते कत्तिए य पोसे य ।
फग्गुण-वइसाहेसु य अतिरत्तं होति बोद्धव्वं ॥ २८४ ॥

एतेसु अतिरत्तपक्खेसु पक्खिग-चाउम्मासिगाणि पडिक्कमणगाणि ओमरत्तेसु त्ति ॥ २८४ ॥ एत्तो सगचरियागाहाओ—

एक्कंतरिता मासा तिधी वि जासु तु उडू समप्पंति ।
आसाढादी मासा, भद्दवतादी तिधी सव्वा ॥ २८५ ॥

एक्कंतरिया मासा तिधी वि जासु य उडू समप्पंति, जहा—भद्दव-कत्तिय-पोस-फग्गुण-वइसाह-आसाढेसु, एतेसु छसु मासेसु छ उडू समप्पंति, ण अण्णेसु मासेसु त्ति । तिधी वि एवमेव—पाडिवत ततिया पंचमी सत्तमी णवमी एक्कादसी तेरसी पंचदसी बहुलपक्खे, बितिया चउत्थी छट्ठी अट्ठमी दसमी बारसी चोद्दसी सुक्कपक्खे । एताओ पण्णरस तिधीओ जुगस्स पुव्वद्धे जासु उडू समप्पंति पण्णरसीए । ते चेव जुगस्स पच्छिमद्धे वि मासा तिधी य, एतेसु पण्णरस उडू समप्पंति त्ति ॥ २८५ ॥

१. उ कायव्वं अतिरत्तं स° पु० मु० वि० ॥ २. अतिरित्तं जेटि० खेटि० । एवमग्रेऽपि सर्वत्र ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तिण्णि सया पंचऽधिगा अंसा छेदो सयं तु चोत्तीसं।
[1]एगादिबिउत्तरगुणो धुवरासी एस [2]कातव्वो ॥ २८६ ॥

सत्तट्ठि अद्धखेत्ते [3]बिग-तिगगुणिया समे दिवड्ढे य।
अट्ठासीती [4]पुस्सो सोज्झो अभिजिम्मि बाताला ॥ २८७ ॥

एताणि सोधयित्ता [5]जं सेसं तं तु होति णक्खत्तं।
रवि-सोमाणं णियमा तीसाय उडूसमत्तीसु ॥ २८८ ॥

को उडू कहिं चंदणक्खत्ते सूरणक्खत्ते वा समप्पति? त्ति तिण्णि सया पंचुत्तरा अंसा, छेदो चोत्तीसं सतं $\frac{३०५}{१३४}$, एस धुवरासी एक्कादिगेहिं बिउत्तरेहिं इच्छितउडूहि य गुणेतव्वो, तत्तो सूरस्स पुस्सादी चंदस्स अभिजीआदी सोधणं कातव्वं, जहा—सूरस्स अट्ठासीतं ८८ अभिजिस्स बाताला ४२ अद्धखेत्ते सत्तट्ठी ६७ समे खेत्ते चोत्तीससतं १३४ दिवड्ढखेत्ते बे सता एगाहिगा २०१ य सोधणं ण गच्छति तहिं णक्खत्ते चंदो सूरो त्ति। एतेण करणणिबंधेण उद्देसगा कातव्वा, जहा—पढमो उडू कहिं चंदणक्खत्ते सूरणक्खत्ते वा समप्पति? त्ति एस धुवरासी चंद-सूराणं दुहा पडिरासितो एक्केण रासी पढमेण उडुणा गुणिता तत्तिया चेव, सूरस्स पूसादिसोधणेणं एत्तो अट्ठासीति ८८ सुद्धा, सेसा बे सता सत्तरा २१७, एत्तो आसिलेसा सत्तट्ठीय ६७ सुद्धा, सेसं दिवड्ढं सतं १५०, एत्तो महा चोत्तीसेण सतेणं १३४ सुद्धा, सेसा सोलस, एवं सूरो पुव्वाणं फग्गुणीणं सोलस चोत्तीससयमागे $\frac{१६}{१३४}$ ओगाहितूण पढमं उडू समाणेति, एत्तो मुहुत्तादिगा आणेतव्वा। अभिजिस्स धुवरासीतो बातालीसा ४२ सुद्धा, सेसा बे सता तेवट्ठा २६३, एत्तो समणो चोत्तीसेण सतेण १३४ सुद्धो, सेसं एगूणत्तीसं सतं १२९, धणिट्ठाणं एगूणत्तीसं सयं चोत्तीससतभागाणं $\frac{१२९}{१३४}$ ओगाहितूण चंदो सूरपढमं उडू समाणेति। एवं सव्वत्थ। एस धुवरासी बितियं इच्छंतेहिं तिहिं गुणेतव्वो, ततियं पंचहिं, चउत्थं सत्तहिं। एवं विसमेहिं तीसं पि उडू गुणेतव्व त्ति ॥ २८६ ॥ २८७ ॥ २८८ ॥

१. एगाहिगाधिगगुणो जेटि० खंटि० ॥ २. बोद्धव्वो पु० मु० वि० म० सू० ॥ ३. दुग-तिगगुणिता समे दिवढखेत्ते। वि० सू० पु० मु० ॥ ४. पुस्से सोज्झा पु० मु० म० ॥ ५. जा सेसा तं पु० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

चत्तारि उडुसयाइं बिउत्तराइं जुगम्मि चंदस्स ।
तेसिं पि य करणविधिं वोच्छामि [1]जहाणुपुव्वीय ॥ २८९ ॥

चंदस्सुतुपरिमाणं चत्तारि [2]तु केवला अहोरत्ता ।
सत्ततीसं अंसा सत्तट्ठिकतेण छेदेणं ॥ २९० ॥

[3]चंदउडुस्साऽऽणयणे पव्वं पण्णरससंगुणं णियमा ।
तिधिसंखित्तं संतं बावट्ठीभागपरिहीणं ॥ २९१ ॥

चो[4]त्तीससयाभिहतं पंचुत्तरतिसयसंजुतं विभये ।
छ(?छा)हि तु दसुत्तरेहि य सतेहिं लद्धा उडू होंति ॥ २९२ ॥

जुगादितो बितियस्स पव्वस्स एक्कारसीयं को चंदउडु? त्ति पण्णरससंगुणं तिधिसंखित्तं ति जुगादितो जाता दिवसा रूवूणा पणुवीसा, एते गुणिता चोत्तीसेण सतेण १३४ जाया तेत्तीसं सया पण्णासा ३३५०, एत्थं तिण्णि सया पंचुत्तरा ३०५ पक्खित्ता, जाता छत्तीसं सता पणपण्णा ३६५५, एतेसिं छहिं सतेहिं दसुत्तरेहिं ६१० भागो, भागलद्धं पंचमे उडू, अंसा य छ स्सता पंचुत्तरा ६०५, ततो [लद्धाणं छहिं भागो, सेसा पंच सरूवा छ प्पाउसादिगा, गिम्हो वट्टते,] सेसअंसा चोत्तीसेण सतेण १३४ विभत्ता, लद्धा चत्तारि दिवसा अउणत्तरिं च चोत्तीससयभागा दि० $४\frac{६९}{१३४}$, एत्तो मुहुत्तादिया आणेतव्वा ॥ २९० ॥ २९१ ॥ २९२ ॥

सेसाणं अंसाणं चोत्तीसेणं सतेण हातव्वो ।
जं लद्धं ते दिवसा चंदस्स उडूपवण्णस्स ॥ २९३ ॥

एसा [5]सुतत्था गाहा ॥ २९३ ॥

१. जहाणुपुव्वीया जेटि० । अहाणुपुव्वीए पु० वि० मु० ॥ २. य खं० ॥ ३. चंदस्स उडुसु णयणे जे० खं० । चंदउऊआणयणे मु० सूटी० ॥ ४. सत्तट्ठीय तु गुणिये पंचुत्तरतिसतभातिए लद्धं । रूवाधिके तु चंदो उडुम्मि ततिए मुणेयव्वो ॥ २९२ ॥ सेसाणं अंसाणं भागो सत्तट्ठिए तु हायव्वो । जं लद्धं ते दिवसा चंदस्स उडुम्मि पव्वस्स(?पत्तस्स) ॥ २९३ ॥ जे० खं० ॥ ५. श्रुतार्था इत्यर्थः ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

रविधुव[1]रासी पुव्वं व गुणिते भजिते सगेण छेदेणं ।

जं लद्धं सो दिवसो सोमस्स उडूसमत्तीए ॥ २९४ ॥

एत्थ पुव्वसिद्धो धुवरासी सूरउडुस्स तिण्णि सया पंचुत्तरा चोत्तीससयभागाणं ३०५/१३४, एते एक्कादिबिउत्तरेहिं ओजरासीहिं इच्छितेहिं गुणिता सच्छेदलद्धा तिधी होंति त्ति। एत्थ उद्देसो—पढमउडू चंदस्स करणंइयं(?कतितिथियं) तिधीयं समत्तो ? त्ति एगेण गुणितस्स रासिणो सच्छेदेण भागे हिते लद्धा बे दिवसा सत्तत्तीसं च चोत्तीससतभागा दि० २ ३७/१३४, एत्तो मुहुत्तादिगा आणेतव्वा, एवं चंदउडू पढमो जुगादितो दोसु दिवसेसु सत्तत्तीसाए चोत्तीससतभागेसु य [गतेसु] समत्तो। तिधीसु पव्वाधिगासु पव्वच्छिण्णा पव्वा होंति, सेसा तिधी तिधिभागा य ॥ २९४ ॥

सो च्चेव धुवो रासी गुणरासी वि य हवंति ते च्चेव ।

णक्खत्तसोधणा[2]णि वि परिजाणसु पुव्वभणियाणि ॥ २९५ ॥

एत्थ उद्देसो—पढमो उडू कहिं णक्खत्ते समत्ते ? ति, सो च्चेव धुवो रासी एक्केण गुणितो, एत्तो च्चेव अभिजी बातालीसाए ४२ सुद्धो, सेसा बे सता तेवट्ठा २६३, एत्तो चोत्तीसेण सतेण १३४ सवणो सुद्धो, सेसं एगूणत्तीसं सयं १२९, एवं पढमो चंदो उडू धणिट्ठाणं एगूणत्तीसं सयं १२९ अवगाहितूण समत्तो। एत्तो मुहुत्तादिगा आणेतव्व त्ति [पढमो] उडू चंदस्स समत्तो, पण्णरस भागा एत्तो विसुद्धाणि ॥ २९५ ॥

['उडु'त्ति पण्णरसमं पाहुडं समत्तं. १५]

[१६. सोलसमं 'विसुव'त्ति पाहुडं]

आसोय-कत्तियाणं मज्झे वइसाह-चेत्तमज्झे य ।

एत्थ सममहोरत्तं, तं विसुवं अयणमज्झे उ ॥ २९६ ॥

१. °रासिगणगुणिते जेटि० खंटि० ॥ २. °णाणि य णवर वीहि भणिताणि जेटि० खंटि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पण्णरसमुहुत्त दिणो, दिवसेण समा य जा हवति राती ।
सो होति विसयकालो दिण-रातीणं तु संधिम्मि ॥ २९७ ॥

आसोय-कत्तियाणं मज्झे त्ति आसोयमासस्स जोण्हपक्खे [कत्तियमासस्स कालपक्खे] दक्खिणायण-विसुवाणं जहाजोग्गं एत्थ संभवो । वेसाह-चेत्तमज्झे त्ति चेत्तस्स जोण्हपक्खे वइसाहस्स कालपक्खे एत्थ उत्तरायण-विसुवाणं जहाजोग्गं संभवो । एत्थ सममहोरत्तं दिवसो राती य समाओ, दिवस-राती समत्तं तं वि[1]सुवं ति वुच्चति, रविमंडलमज्झस्स णाम विसुवं ति, तं च अब्भितरातो मंडलातो बाणउतिमं मंडलं, बाहिराणंतरातो वि एमेव । एत्थ किं माणं ? अभियिस्स वत्थंतावा(? जावंतावा) कम्मविहाणं कातव्वं । दिण-रातीणं संधिकालो विसुवकालो त्ति ॥ २९६ ॥ २९७ ॥

इच्छितविसुवा बिगुणा रूवूणा छग्गुणा भवे पव्वा ।
[2]पव्वद्धा होंति तिधी णातव्वा [3]सव्वपव्वेसु ॥ २९८ ॥

एत्थुद्देसो—पढमं विसुवं कस्स [4]पव्वस्स का तिधीयं होति ? त्ति पढमं विसुवं ति रूवं १ थावितं, तं बिगुणं बेण्णि २ रूवाणि, रूवूणं ति एक्कं १ जातं, छग्गुणं जायाणि छ ६ प्पव्वाणि, पव्वं दिवसादि छ ६ प्पडिरासिताणि, तेसिं अद्धं तिण्णि ३, एवं ततिया तिधी, एवं पढमं विसुवं छसु पव्वेसु गतेसु ततियाए होति त्ति । एत्थेव ततियं विसुवं कतो होति ? त्ति गाहत्थेण तिण्णि बिगुणा रूवूणा पंच ५, छग्गुणा तीसं ३० पव्वा, पडिरासेतूण पव्वद्धं तिधी पण्णरसी १५, एवं ततियं विसुवं तीसाय पव्वेसु गतेसु पंचदसीयं होति । एवं सव्वत्थ ॥ २९८ ॥ अहवा—

रूवूण विसुव गुणिते छलसीतिसते खिवाहि तेणवुतिं ।
पण्णर[5]भाजितलद्धा पव्वा, सेसा तिधी होति ॥ २९९ ॥

१. विसुवं सुद्धी वु° जेटि० खंटि० ॥ २. पव्वद्धे होति पु० मु० म० ॥ ३. सव्वविसुवेसु पु० वि० म० मु० ॥ ४. पव्वका सिद्धीयं जेटि० खंटि० ॥ ५. °रसभाइ ल° पु० वि० मु० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पढमं विसुवं कस्स पव्वस्स का तिधीयं होति ? त्ति पढमं ति रूवं १ थावितं, तं रूवूणं जातमागासं ०, आगासेण छलसीतं सयं गुणितं १८६ जातं आगासं ०, एत्थाऽऽकासे तेणवुती पक्खित्ता, एतीसे पण्णरसहिं १५ भागो, भागलद्धा छ प्पव्वा, ततिया य तिधि त्ति ततियं ति तिण्णि ३ थाविता, गाधत्थेण सव्वं कातव्वं, तिण्णि रूवाणि [रूवूणाणि बे २] बेहिं छडसीतं सयं १८६ गुणितं, जाया तिण्णि सया बावत्तरा ३७२, एत्थ तेणउती दिण्णा, जाया चत्तारि सया पण्णट्ठा ४६५, एतेसिं भागो पण्णरसहिं, लद्धा तीसं ३० पव्वा पण्णरसी १५ य तिधि त्ति ॥ २९९ ॥ अधवा—

इंगतीसा[1] ओजगुणा पंचहि भजितव्व तिगुण अंसा उ ।
तिहिओ भवंति सव्वेसु चेव विसुवेसु णातव्वा ॥ ३०० ॥

एक्कत्तीसा एक्केण गुणिता एत्तिया चेव ३१, पंचहिं भागो, भागलद्धा छ ६ प्पव्वा, सेसो [एक्को] अंसो, सो तिगुणो, ततिया तिधि त्ति । एक्कत्तीसा ततियं विसुवं ति पंचहिं गुणिता पंचहिं भागो, भागलद्धा तीस पव्वा, अंसा पंच तिगुणा पंचदसी । एवं सव्वत्थ ॥ ३०० ॥ अधवा—

पव्वा य छडादिक्का दुवालसाधिक दसावसाणा तु ।
तिगमादिगा वि य तिधी छडुत्तरा सव्वविसुवेसु[2] ॥ ३०१ ॥

छआदि बारसबारसउत्तरं दसगच्छन्तं गाधत्थेणं णातव्वं, छ ट्ठाविता, एते पडिरासितूण बारस पक्खित्ता जाता अट्ठारस १८, पुणो पडिरासितूण बारस पक्खित्ता जाया तीसा ३०, एवं जाव दस पडिरासिय पडिपुण्णा ताव कातव्वाणि[3] विसुवपव्वाणि । तिधि त्ति तिकादिका छडुत्तरा दसगच्छगता । जहा—तिण्णि थाविता, ते पडिरासेतूण छ पक्खित्ता जाता णवमी, ते पडिरासेतूण छ पक्खित्ता जाया[4] पण्णरसी, ते पडिरासेतूण छ पक्खित्ता जाया एक्कवीसा, एते पण्णरसहिं

---

१. एक्कत्तीसा ओजगुणा पंचहिं भजितव्वा तिगुणा अंसा उ। तिही हवंति त्ति सव्वेसु पव्वेसु एत्थ विभजितेण कातव्वं ॥ इतिरूपा विकृतस्वरूपा गाथा जेटि० खंटि० ॥ २. छच्च विसुवेसु जेटि० खंटि० ॥ ३. °व्वाणि वसुपव्वाणि जेटि० खंटि० ॥ ४. जाया णवमी, ते जेटि० खंटि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

छेतूणं जं भागलद्धं पव्वं समरासीहिं छूढं, पुणो छ पडिरासिता जत्थ छूढा जाया बारस त्ति, एताओ तिधीओ पंच जुगस्स पुव्वद्धे। पच्छिमद्धे वि एताओ चेव तिधीओ ॥ ३०१ ॥ एत्थं पव्वतिधीणं आगतेल्लगाहाओ—

छक्कऽट्ठारस तीसा तेताला पंचवण्ण अट्ठट्ठी।
तध य असीति बिणउतिं पंचधियसयं च सत्तरसं ॥ ३०२ ॥

छ पव्वा ६ अट्ठारस १८ तीसा ३० तेताला ४३ पणपण्णा ५५ अट्ठसट्ठि ६८ त्ति पव्वाणि, असीतिं ८० बाणउतिं ९२ सयं पंचधिगं १०५ सतं च सत्तरसाधिगं ११७। एयाणि च पव्वाणि त्ति ॥ ३०२ ॥ इदाणिं तिधि त्ति—

ततिया णवमी य तिधी पण्णरसी छट्ठि बारसी चेव।
जुगपुव्वद्धे एता, ता चेव हवंति पच्छद्धे ॥ ३०३ ॥

ततिया णवमी पण्णरसी छट्ठी बारसि त्ति। पुणो वि ता चेव त्ति। एत्थ लक्खणगाहाओ—

अयणपमाणो रासी जुगभेदे पुणो फलाणि कातूणं।
ओज दुभागं इच्छं कातूण फलाणि लद्धाणि ॥
सेसातो रासीओ फलभेदगुणाहिं जं हवति लद्धं।
फलभेदा णातव्वा सेसेहि वि भेदभेदाओ ॥

एत्थ रिक्खाणयणे उद्देसा—पढमं विसुवं कहिं णक्खत्ते होहिति? त्ति गाधत्थेणं करणजोजणा—जदि दसहिं विसुवेहिं सत्तसट्ठी चंदपज्जया लब्भंति दुभागविसुवे से कति चंदपज्जया? दुभागो इच्छं ति अणुवातजोयणाए दिट्ठं वीसा, सत्तट्ठीए लद्धाणि तिपज्जया, तेहिं ण कज्जं, सेसा सत्त वीसोयगा पज्जएसु भागं ण देंति त्ति अट्ठारसहिं सतेहिं [तीसेहिं] सत्तट्ठिभागेहिं $\frac{१८३०}{६७}$ गुणेहामो त्ति समसुण्णोवट्टिते सत्तहिं तेसीयसयगुणा १८३ बारस सता एक्कासीया १२८१, बेहि च्छेदेण सत्तट्ठिगुणिता जातं चोत्तीसं सयं १३४, एत्थ सव्वो उद्धकरणविही कातव्वो अंसेहिंतो—अभिजी बातालीसाए सुद्धो, सेसातो सच्छेदेण भागहितलद्धा

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

णव, अंसा तेत्तीसा, एवं समणादियं णक्खत्तं दसमं रोहिणीओ, एवं पढमं विसुवं रोहिणीणं तेत्तीस चोत्तीससतभागे $\frac{३३}{१३४}$ ओगाहितूण होति त्ति। एवं [1]चंदुत्थं विसुवं कतमम्मि चंदणक्खत्ते होति ? त्ति जदि दस[2]हिं विसुवेहि सत्तट्ठिं चंदपज्जया लब्भंति [3]सत्तहिं दुभागविसुवेहिं कति पज्जया लब्भामो ? त्ति लद्धा तेवीसं पज्जया तेहिं ण कज्जं, सेसा णव वीसोवया णक्खत्ताणि काहामो त्ति अट्ठारससतेहिं तीसेहिं १८३० सत्तट्ठिभागेहिं गुणेहामो त्ति, अवगते समसुण्णे तेसीतसतं १८३ णवहिं ९ गुणितं, छेदो वि सत्तट्ठी बेगुणितो, अंसेहिं अभिजिबातालीसाए ४२ सुद्धो चोत्तीसेण सतेण १३४ भागलद्धा एक्कारस समणादिगं मगसिरणक्खत्तं [सुद्धं], सेसेहिंतो [अद्दा] सत्तट्ठी सुद्धा, सेसा चोवट्ठी ६४, एवं चउत्थं विसुवं पुणव्वसुस्स चउसट्ठी चोत्तीससयभागे $\frac{६४}{१३४}$ अवगाहितूणं होति त्ति। एवं दससु वि सूरविसुवेसु चंदणक्खत्ताणि आणेतव्वाणि त्ति। पुणो वि—जदि दसहिं विसुवेहिं चंदस्स सत्तट्ठिं पज्जया लब्भंति णवहिं दुभागविसुवेहिं [कति पज्जया] लब्भामो ? त्ति लद्धं तीसं पज्जया तेहिं ण कज्जं, सेसा तिण्णि, पुव्वलक्खणेणं तिहिं तेसीतसतगुणितं १८३ अभियिबातालीसाये ४२ सुद्धा, सेसा चोत्तीसेणं सतेण १३४ भागलद्धा तिण्णि समणादिगा, सेसं पंचुत्तरं सयं १०५। एत्थ सयभिसयाणं भोगो सत्तट्ठीय पक्खित्ता, जाता बावत्तरं सतं १७२, एत्तो पुव्वा भद्दवता चोत्तीसेण सतेण १३४ सुद्धा, एवं उत्तराणं भद्दवताणं अट्ठत्तीसं चोत्तीससतभागे $\frac{३८}{१३४}$ अवगाहितूणं विसुवो त्ति पंचमं ॥ ३०३ ॥

रोहिणि वासव सादी [4]अदिती अहिवुड्ढी मित्त पिउदेवा।
आसिणि [5]वीसंदेवा अज्जमणा इह विसुवरिक्खा ॥ ३०४ ॥

[6]दक्खिणमयणे सूरो पंच वि विसुवाणि [7]वासुदेवेण।
जोजेति उत्तरेण वि आदिच्चो आसदेवेण ॥ ३०५ ॥

१. चंदुत्थं जेटि० खंटि० ॥ २. दसहिं दिवसेहिं सत्तट्ठिं जेटि० खंटि० ॥ ३. सत्तट्ठिदुभागा विसु° जेटि० खंटि० ॥ ४. आदावहिवुड्ढि जे० । अंदावहिवुड्ढि खं० । अदाअभिवड्ढि पु० ॥ ५. वीसूदेवा मु० । वीसादेवा पु० ॥ ६. °णअय° पु० मु० वि० ॥ ७. वायुवेगेण जेटि० खंटि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एत्थ वि पुव्वविधाणेण आदिच्चणक्खत्ताणि अणुवातेण आणेतव्वाणि त्ति। जहा—जदि दसहिं विसुवेहिं पंच सूरणक्खत्तपज्जया लब्भंति दुभागविसुवेण किं लब्भामो? त्ति लद्धा चउब्भागा। एवं अट्ठारहिं सतेहिं तीसेहिं सत्तट्ठि-भागेहिं $\frac{१८३०}{६७}$ गुणेहामो त्ति छेद्गुणकारा अद्धेणोवट्टिता "अंसा अंसगुण" त्ति जाया अंसा णव सता पण्णारा ९१५, छेदो चोत्तीसं सतं १३४ अंसेहिंतो पूसो अट्ठासीतीय सुद्धो, सेसस्स भागो छेदेण, भागलद्धा छ तेवीसं चोत्तीससतभागा ६$\frac{२३}{१३४}$। एवं आसिलेसादिगं सत्तमं णक्खत्तं साती। एवं सव्वाणि दक्खिणायणे विसुवाणि सातिस्स तेवीसं भागे अवगाहितूण सूरो करेति त्ति। पुणो कातव्वं—जदि दसहिं विसुवेहिं सूरणक्खत्तपज्जया पंच लब्भंति तिहिं दुभागेहिं किं लब्भामो? त्ति लद्धा तिण्णि चतुभागा, एते अट्ठारसहिं सतेहिं तीसेहिं सत्तट्ठिभागेहिं $\frac{१८३०}{६७}$ गुणेहामो त्ति छेदगुणकारा अद्धेण ओवट्टिता "अंसा अंसगुण" त्ति जाया अंसा सत्तावीसं सया पणताल २७४५, छेदो चोत्तीसं सतं १३४, अंसेहिंतो पूसो अट्ठासीतीय सुद्धो, छेदेण य भागे हिते लद्धा एगूणवीसं सयं च एक्कारं ११९$\frac{१११}{१३४}$, अंसेहिंतो अभिजिबातालीसाए ४२ सुद्धो, सेसा एगूण-सत्तरिं ६९, एगूणवीसाओ असिलेसाती तेरसहिं १३ उत्तरासाढाओ सुद्धाओ, सेसा छेदो त्ति "पंच दस तेरस" त्ति पंचहिं ५ उत्तराभद्दवता सुद्धा, सेसातो एक्केण १ रेवती सुद्धो, एवं आसोतीणं चोत्तीसं सतभागो एगूणसत्तरिं $\frac{६९}{१३४}$ अव-गाहितूण सूरो उत्तरायणविसुवाणि करेति त्ति ॥ ३०५ ॥

[1]दक्खिणअयणे लग्गं पंचसु विसुवेहि होति अस्से य।
उत्तरअयणे लग्गं साती विसुवेसु पंचसु वि ॥ ३०६ ॥
दक्खिणमयणे विसुवेसु [2]णहे अभिजी रसातले [3]पूसो।
उत्तरअयणे अभिजी रसातले णभतले [4]पूसो ॥ ३०७ ॥

१. लग्गं च दक्खिणायण विसुवेसुं [होति] पंचसु वि अस्से। उत्तरमयणे पु० वि० म० ॥ मुद्रिते तु अस्या गाथायाः पाठोऽशुद्धोऽव्यवस्थितश्च वर्त्तते॥ २. नहयलेऽभिजि पु० मु० वि० म०॥ ३-४. पुस्से पु० मु० वि०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जदि दसहिं विसुवेहिं अट्ठारस सताणि पणतीसाणि १८३५ लग्गपज्जयाणि लब्भंति दुभागविसुवेण किं लब्भामो ? त्ति फले संकते लद्धा एक्काणउइं ९१ पज्जयाणं, ण तेहिं कज्जं, सेसा पण्णरस १५ वीसोवगा, एते पंचभागेणोवट्टिता जाता तिण्णि चउब्भागा $\frac{3}{4}$, णक्खत्तं काहामो त्ति अट्ठारसहिं [सतेहिं] तीसेहिं गुणेहामो त्ति छेदगुणकारा अद्धेणोवट्टिता अंसा अंसगुणा जाया सत्तावीसं सया पणताला २७४५ छेदो चोत्तीससयं १३४, अंसेहिं पूसो अट्ठासीतीय ८८ सुद्धो, सेसातो छेदेण भागलद्धं एगूणवीसं अंसा सतं एक्कारं १९$\frac{111}{134}$, एत्तो अभिजी बातालाए सुद्धो, सेसा एगूणसत्तरी, एगूणवीसाते असिलेसाती तेरस उत्तराअसाढा सुद्धा, [गा० १७१] सेसा छ, एत्तो "पंच दस" त्ति पंचहिं उत्तराभद्दवता सुद्धा, सेसा एक्का रेवती सुद्धा, एवं सव्वाणि दक्खिणायणविसुवाणि आसोतीणं एकूणसत्तरीय ६९ भागेसु होंति त्ति। एवमेव तिहिं तु दुभागेहिं $\frac{3}{2}$ उत्तरायणं कातव्वं ति ततो दिट्ठं सातीय तेवीसाय चोत्तीससयभागेहिं $\frac{23}{134}$ लग्गेसु सव्वाणि उत्तरायणविसुवाणि होंति त्ति। जदा सूरो सादीहिं होति तदा पुव्वविलग्गं आसोतीओ, एतेसिं मज्झे अभिजी तम्हा मज्झंतिगविलग्गं होति, एतेसिं चेव बितियस्स सुद्धमज्झे पूसो होति तम्हा रसातले पूसो। जया सूरो वि आसोतीसु तदा पुव्वविलग्गं साती, आसोती-सातीणं मज्झे पूसो तम्हा मज्झंतिके पूसो, बितियद्धमज्झे अभिजी तम्हा रसातले अभिजी उत्तरायणे विसुवे लग्गं ति। एवं लग्गाणि ॥ ३०६ ॥ ३०७ ॥

मंडलमज्झत्थंमितो[1] अचक्खुविसयं गतम्मि सूरम्मि ।
मत्ताकालो[2] कालो विसुवस्सेव तं हि कालं हि (?) ॥ ३०८ ॥

जदि दसहिं विसुवेहिं अट्ठारस सूरोदयसताणि तीसाणि १८३० लब्भंति दुभागविसुवेण किं लब्भामो ? त्ति फले संकते छेदंसेसु अवगतसमसुण्णस्स तेसीतस्स सयस्स १८३ बेहिं भागे हीरमाणे लद्धा एक्कणउतिं ९१ अहोरत्ता दुभागो त, एस दु[भा]गो अहोरत्तस्स अद्धे भवति, अतो अत्थापत्तीए एगमत्तदिवसस्स रातीयं च संधी होति त्ति एत्थ संदेहो—सूरोदयसंधीहिं ? आउ

१. °त्थम्मि य अच° पु० मु० वि० म० ॥ २. जो खलु मत्ताकालो सो कालो होइ विसुवस्स ॥ पु० मु० म० वि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अत्थमणसंधिम्मि ? त्ति जम्हा दिवसादी अहोरत्त त्ति वयणं तम्हा अत्थमणसंधीहिं ति ॥ ३०८ ॥

॥ विसुवं पाहुडं समत्तं १६ ॥

[१७. सत्तरसमं 'वतीवाते' त्ति पाहुडं]

अयणाणं [1]संवेधे रवि-सोमाणं तु बेहित जुं[2]गम्मि ।
जं हवति भागलद्धं वतिपाता तत्तिया होंति ॥ ३०९ ॥
बावत्तरी[3]पमाणं फलरासी, इच्छिते तु जुगभेदे ।
इच्छितवतिवातं पि य इच्छं कातूण आणेहि ॥ ३१० ॥
जं हवति भागलद्धं तं इच्छं णिद्दिसाहि सव्वत्थ ।
सेसे वि तस्स भेदे फलरासिस्साऽऽणए सिग्घं ॥ ३११ ॥ इति ।

एत्थ जुगेण बावत्तरिं वतिवाता । रवि-सोमा सगेसु अयणेसु परोप्परं वतिवतंति त्ति वतिवाता । तेसिं अयणा बावत्तरिं पमाणं ति गाधत्थेहिं कातव्वं ति । जहा बावत्तरिवतिवातेहिं ७२ जदि चउव्वीसं पव्वसतं १२४ लब्भति पंचहिं ५ वतिवातेहिं कति पव्वाइं लब्भामो ? त्ति फले संकंते चउब्भागेणोवट्टिते पंचहिं ५ गुणिताए एक्कत्तीसाए ३१ अट्ठारसहिं भागे हिते लद्धाणि पव्वाणि अट्ठ एक्कारस य अट्ठारसभागा $८\frac{११}{१८}$, एते तिधी काहामो त्ति पण्णरसण्हं भागो पंच ५, अट्ठारस $\frac{५}{१८}$ य छेदस्स त्ति भागो छ, पंचहिं ५ एक्कारस ११ गुणेतूण छहिं ६ लद्धा णव एक्को य छब्भागो $९\frac{१}{६}$ । एवं छब्भागो मुहुत्ते काहामो त्ति तीसाए छब्भागो पंच, पंच छेदस्स छब्भागो एक्को, पंचहिं एगं गुणेतूणं एक्केण भागे हिते पंचेव ५, एवं पंचमो वतिवातो अट्ठसु पव्वेसु गतेसु णवमस्स पव्वस्स णवसु तिधीसु गतासु दसमीयं तिधीयं पंचसु मुहुत्तेसु गतेसु पंचमो समत्तो वतिवातो त्ति । एवं सव्वेसु वतिवातेसु ।

---

१. संबंधे पु० मु० म० वि० ॥ २. जतिम्मि जेटि० खंटि० ॥ ३. °पमाणो मु० म० । °पमाणा पु० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पंचमे वतिवाते किं चंदणक्खत्तं ? ति, जदि बावत्तरीय वतिवातेहिं सत्तट्ठी चंदणक्खत्तपज्जया लब्भंति पंचहिं वतिवातेहिं किं लब्भामो ? त्ति फले संकंते पंचहिं गुणिता सत्तट्ठी ६७ बावत्तरीय ७२ लद्धा चत्तारि पज्जया, तेहिं ण कज्जं, सेसा सत्तचत्ताला ४७, सेसे णक्खत्ताणि काहामो त्ति अट्ठारसतेहिं तीसेहिं सत्तट्ठिभागेहिं $\frac{१८३०}{६७}$ गुणेहामो त्ति छेद-गुणकारा छब्भागेणोवट्टिता जाया गुणकारो तिण्णि सया पंचुत्तरा ३०५, छेदो बारस, "अंसा अंसगुण" त्ति अंसा सत्तचत्तालीसा ४७ तिहिं सतेहिं पंचुत्तरेहिं ३०५ गुणिता जाया चोद्दस सहस्सा तिण्णि सया पणतीसा १४३३५, "छेदो छेदेण गुणो" सत्तट्ठी बारसगुणा जाया अट्ठ सया चउरुत्तरा ८०४, अंसेहिंतो अभिजिजावंतावा एक्कावीसा बारसहिं गुणिता बे सया बावण्णा २५२ सुद्धा, सेसाणं छेदेण भागलद्धा सत्तरस १७, सेसा चत्तारि सया पण्णारा ४१५, एते मुहुत्ते काहामो त्ति तीसाछब्भागो पंच ५ छेदस्स छब्भागो चोत्तीससयं १३४, अंसेहिंतो पंचहिं गुणितेहिंतो छेदेण लद्धा पण्णरस मुहुत्ता पण्णट्ठी चोत्तीससतभागा मु० १५$\frac{६५}{१३४}$, उवरिं सत्तरस १७ लद्धा, ते होंति "पंच दस तेरस०" [गा० १७१] त्ति तेरसहिं पुणव्वसू सुद्धो, सेसा चत्तारि, एत्थऽब्भंतरे असिलेसा अद्धखेत्त त्ति पण्णरस १५ मुहुत्ते य पक्खित्ता जाया तीसं ३० मुहुत्ता, एवं पुस्सादिगं चउत्थं णक्खत्तं पुव्वाओ फग्गुणीओ भुत्ताओ, उत्तराणं तीसं मुहुत्ते भोत्तूणं पण्णट्ठिं च चोत्तीससयभागे मु० ३०$\frac{६५}{१३४}$ ओगाहितूणं पंचमो वतिवातो होहिति त्ति । एवं सव्वत्थ ।

पंचमे वतिवाते किं सूरणक्खत्तं ? ति एत्थ करणं—जति बावत्तरीय ७२ वतिवातेहिं पंच ५ सूरणक्खत्तपज्जया लब्भंति पंचहिं वतिवातेहिं किं लब्भामो ? त्ति फले संकंते गुणिते च लद्धा पणुवीसं बावत्तरीय भागा, एते णक्खत्ताणि काहामो त्ति अट्ठारसहिं सतेहिं तीसेहिं सत्तट्ठिभागेहिं $\frac{१८३०}{६७}$ गुणेहामो त्ति गुण-गार-छेदा छब्भागेणोवट्टिता गुणकारा तिण्णि सया पंचुत्तरा ३०५ गुणिता जाया छावत्तरिं सया पणुवीसा ७६२५, "छेदा छेदगुणा" बारसगुणा सत्तट्ठी अट्ठ सया चतुरुत्तरा ८०४, अंसेहिंतो पूसस्स चोत्तालीसं ४४ भागा बारसगुणा पंच सया अट्ठावीसा ५२८ सुद्धा, सेसाणं छेदेण भागो, लद्धा अट्ठ णक्खत्ता, णक्खत्तेसु भागं ण देंति णक्खत्तभागे काहामो त्ति सत्तट्ठीय ६७ पंचभागेहिं ५ गुणेहामो त्ति सत्तट्ठीय सत्तट्ठिभागो एक्को छेदस्स सत्तट्ठिभागो, बारस अंसा एक्केण

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

गुणिता तत्तिया चेव, छेदो पंचहिं गुणितो जाया सट्ठी ६०, सट्ठीय अंसाणं भागलद्धा एक्कारस पंच य सट्ठिभागा ११ $\frac{५}{६०}$, एते मुहुत्ते काहामो त्ति तीसाए सट्ठीय य समसुण्णावणयणे कते तिण्हं तिभागो एक्को छण्हं ति[भा]गो दोण्णि, एक्केण गुणिताणं अंसाणं दोहिं भागो, लद्धा बे मुहुत्ता दुभागो य मु० २$\frac{१}{२}$, एवं अट्ठमं णक्खत्तं अस्सिलेसादीयं विसाहाओ भुत्ताओ, अणुराधापविट्ठस्स एक्कादस ११ दिवसा बे मुहुत्ता मुहुत्तद्धं २॥ च, सूरस्सेसो पंचमो वतिवातो होति त्ति। एवं सव्ववतिवातेसु कातव्वं।

कहिं लग्गणक्खते पंचमो वतिवातो? त्ति एत्थ करणं—जदि बावत्तरीय ७२ वतिवातेहिं अट्ठारस लग्गपज्जयस्सया पणतीसाणि १८३५ लब्भंति पंचहिं ५ वतिवातेहिं किं लब्भामो? त्ति फले संकंते गुणिते य लद्धा पज्जयाणं सतं सत्तावीसं १२७, तेण ण कज्जं, सेसं एक्कत्तीसं बावत्तरि भागा $\frac{३१}{७२}$, एते णक्खत्ते काहामो त्ति अट्ठारसहिं सतेहिं तीसेहिं सत्तट्ठिभागेहिं $\frac{१८३०}{६७}$ गुणेहामो त्ति छेद-गुणकारा छब्भागेणोवट्टिता जाया गुणकारा तिण्णि सया पंचुत्तरा ३०५, छेदो बारस १२, "अंसा अंसगुण" त्ति तिण्णि सया पंचुत्तरा ३०५ एक्कत्तीसाए ३१ गुणा जाया चउणवुतिं सया पणपण्णा ९४५५, "छेदो छेदेण गुणो" अट्ठ सया चउरुत्तरा ८०४, अंसेहिंतो पंचहिं सतेहिं अट्ठावीसेहिं ५२८ पुणो सुद्धो, सेसाणं छेदेण भागो, लद्धा एक्कारस ११ णक्खत्ता तेसीतिं ८३ च अंसा, छेदो य अट्ठ सया चउरुत्तरा ८०४, आसिलेसादीओ मूलो एक्कारसहिं सुद्धो, जेट्ठाणं भागो चत्तारि सया बिउत्तरा ४०२ अंसेसु तेसीतीय ८३ पक्खित्ता जाया चत्तारि सया पण्णासीया ४८५ एवं पुव्वाणं असाढाणं एते अंसा उदिता सक्खेत्ता पंचमे वतिवाते त्ति। एवं सव्वत्थ ॥ ३०९॥ ३१०॥ ३११॥

॥ वतिवातापाहुडं सम्मत्तं १७॥

[१८. अट्ठारमं 'तावं-तावखेत्तं' ति पाहुडं]

सूरपक्खेवयसोधणत्थं इमं पाहुडं—

अट्ठसु सतेसु सूरो[1], चंदो अट्ठसु सतेसु[2] असितेसु।
तारा उवरिं हेट्ठा समा य चंदस्स णातव्वा ॥ ३१२॥

---

१. सूरा चंदा अ° पु० मु० म०॥ २. °सु सीतेसु जे० खं०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

इतो समातो अवणीतलातो उड्ढं अट्ठसु जोयणसतेसु ८०० सूरो। तत्तो सूरातो उवरिं असीतिजोयणेसु ८० चंदो। चंदाओ उवरिं वीसाए २० जोयणेसु सव्वोवरिल्लीओ ताराओ। सूरस्स हेट्ठा दसजोयणेसु १० अवलंबणताराओ। एवं जोतिसबाहल्लं दसुत्तरं जोयणसयं ११० ति ॥ ३१२॥

छं[1] चेव तु दसभागे जंबुद्दीवस्स दो वि दिवसकरा।
तावेंति दित्तलेस्सा अब्भंतरमंडले संता ॥ ३१३ ॥

चत्तारि[2] य दसभागे जंबुद्दीवस्स दो वि दिवसयरा।
तावेंति मंदलेस्सा बाहिरए मंडले संता ॥ ३१४ ॥

जंबुद्दीवं दसधा। छ च्च अरविवराणि—भारधगो सव्वब्भंतरे मंडले थिच्चा दक्खिणिल्ले तिण्णि दसभागे तावेति, एरवतगो वितरो। महाविदेहे पुव्वावरेणं बे बे दसभागा रयणीओ। सव्वबाहिरए मंडले ठितो आदिच्चो भारधगो बे दसभागे तावेति, एरवतगो वि। महाविदेहे पुव्वावरेणं रयणी होति ॥ ३१३ ॥ ॥ ३१४ ॥

मेरुस्स मज्झकारे[3] जाव य लवणस्स रुंदछब्भागो।
तावायामो[4] एसो सगडुद्धीसंठितो णियमा ॥ ३१५ ॥

एतस्स तावस्स जोयणेहिं आयामो जहा—जंबुद्दीवस्स अद्धं पण्णासं जोयणसहस्साइं ५००००, लवणस्स रुंदछब्भागो तेत्तीसं जोयणसहस्साणि तिण्णि सताणि तेत्तीसाणि तिभागो जोयणस्स ३३३३३ $\frac{1}{3}$, एतं जंबुद्दीवे दुभागे पक्खित्तं तेसीतिं जोयणसहस्साइं तिण्णि सताणि तेत्तीसाणि तिभागो य ८३३३३ $\frac{1}{3}$, एसो णियतो तावायामो सदा अवट्ठितो ॥ ३१५ ॥

छत्तीसे भागसते सट्ठे कातूण जंबुद्दीवस्स[5]।
तत्तो दो दो भागे परिवड्ढति हायते वा वि ॥ ३१६ ॥

१. तिण्णेव पंचभाए जे० खं० ॥ २. इयं गाथा जेटि० खंटि० नास्ति। दो चेव पंचभाए जे० खं० ॥ ३. मज्झभागे जा° जे० खं० सू० ॥ ४. निययायामो एसो सगडुद्धीतावखेत्तस्स ॥ जे० खं० ॥ ५. °स्स। तिरियं तत्तो दो दो भागे वड्ढइ व हायइ वा ॥ पु० वि० सू० मु० म० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जंबुद्दीवं छत्तीसाए भागसतेहिं [सट्ठेहिं] अरविवराणिव छेत्ता तत्तो य बे बे भागा पविसंतस्स सूरस्स एक्केक्कस्स तावो वड्ढति, णिक्खममाणस्स हायति त्ति ॥ ३१६ ॥

मंदर[1]परिरयरासीतिगुणे[2] दसभाजितम्मि[3] जं लद्धं ।
तं हवति तावखेत्तं अब्भंतरमंड[4]लगतस्स ॥ ३१७ ॥

जदा सव्वब्भंतरमंडलं गतो रवी तदा मंदरम्मि को तावविक्खंभो ? त्ति एत्थ करणं—"विक्खंभवग्ग दसगुण करणि" [गा० १९६] त्ति मंदरविक्खंभस्स दस सहस्साणि १०००० संवग्गितस्स दसकरणीगुणस्स मूलं परिरयो एक्कत्तीसं जोयणसहस्साणि छ सयाणि तेवीसाणि ३१६२३ देसूण त्ति एस मंदरपरिरयो। एतस्स तिगुणस्स दसहिं भागे हिते लद्धाणि णव जोयणसहस्साणि चत्तारि य सयाणि छडसीयाणि णव य दसभाग यो० ९४८६$\frac{9}{10}$ त्ति। एस [सव्वब्भंतर-मंडलगतस्स सूरस्स] मंदरम्मि तावविक्खंभो ॥ ३१७ ॥

मंद[5]रपरिरयरासीबिगुणे दसभाजितम्मि जं लद्धं ।
तं हवति तावखेत्तं बाहिरए मंडले रविणो ॥ ३१८ ॥

मंदरपरिरयस्स पुव्वुद्दिट्ठस्स एक्कत्तीसाए सहस्साणं छण्हं सयाणं तेवीसाणं ३१६२३ बिगुणाणं दसभागो तेवट्ठिसता चतुव्वीसा छ च दसभागा ६३२४$\frac{6}{10}$, जदा सव्वबाहिरमंडले सूरो तदा मेरुम्मि एस तावविक्खंभो त्ति ॥ ३१८ ॥

आ[6]दिममंडलपरिधीतिगुणे दसभाजितम्मि जं लद्धं ।
तं होति तावखेत्तं अब्भंतरमंडले रविणो ॥ ३१९ ॥
जंबु[7]दीवपरिरये तिगुणे दसभाजितम्मि जं लद्धं ।
तं होति तावखेत्तं अब्भंतरमंडलगतस्स ॥ ३२० ॥

---

१. मंडलपरि° जे० खं० ॥ २. °तिगुणो जे० खं० जेटि० खंटि० ॥ ३. °जितं जहिं लद्धं। जेटि० खंटि० ॥ ४. °डलगस्स जेटि० खंटि० । °डले रविणो जे० खं० सू० ॥ ५. मंडलपरि° जे० खं० ॥ ६. आयम° पु० वि० ॥ ७. इयं गाथा पु० मु० म० वि० नास्ति ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

बाहिरपरिरयरासी तिगुणे दसभाजितम्मि जं लद्धं ।
तं होति तावखेत्तं अब्भंतरमंडलगतस्स ॥ ३२१ ॥[1]

सव्वब्भंतरमंडलगतस्स सूरस्स तध चेव विक्खंभो । तस्सेव मंडलस्स तिगुणस्स दसभागे सव्वब्भंतरगते सूरे जंबुद्दीवस्स परिरयस्स तेगुणस्स दसभागो जंबुद्दीव-परिरये आतावविक्खंभो सव्वब्भंतरगते सूरे । सव्वबाहिरमंडलपरिरयस्स तिगुण-दसभागो बाहिरमंडलपरिरयो आयावविक्खंभो । एवं सव्वत्थ तिगुणपरिरयो दसभागो आतावविक्खंभो ॥ ३१९ ॥ ३२० ॥ ३२१ ॥

बाहिरपरिरयरासीबिगुणे दसभातियम्मि जं लद्धं ।
तं होइ तावखेत्तं बाहिरए मंडले रविणो ॥ ३२२ ॥

बाहिरमंडलगते आदिच्चे जहिं जहिं मंडले आतावविक्खंभो इच्छति तस्स तस्स मंडलपरिरयस्स बिगुणसदसभागो जत्थ आतावविक्खंभो त्ति । जदि दसहिं भागेहिं तिण्णि भागा लब्भंति तो इच्छितेण परिरयेण किं लब्भामो? त्ति एवं दसभागहाणी गणिज्जति त्ति ॥ ३२२ ॥

सूरस्स महुत्तगती दिवसस्सऽद्धेण होति अब्भत्था ।
तंत्तियमेत्ते[2] दीसति तहिं तहिं मंडले सूरो ॥ ३२३ ॥

इच्छितस्स मंडलपरिरयस्स सट्ठीय भागे हिते जं लद्धं सा मुहुत्तगती तहिं तहिं मंडले, एसा महुत्तगती दिवसद्धेण गुणिता इहगतस्स पुरिसस्स तावतिगातो सूरो चक्खुप्फासं हव्वमागच्छति त्ति । जहा—अब्भितरस्स मंडलस्स परिरयो तिण्णि जोयणसयसहस्साणि पण्णरस य सहस्साणि एगूणणवुताणि ३१५०८९ एतस्स रासिणो सट्ठीय ६० भागे हिते लद्धा बावण्णसता एक्कावण्णा एगूणतीसं च सट्ठिभागा ५२५१$\frac{२९}{६०}$, एसा अब्भितरमंडले रविणो मुहुत्तगती। सव्वब्भंतरगते च सूरे अट्ठारसमुहुत्तो दिवसो, दिवसस्स अद्धेण णवहिं मुहुत्तेहिं मुहुत्तगती

१. इयं गाथा पु० मु० म० वि० नास्ति ॥ २. तत्तियमेत्ते दिवसेहिं दीसते मंडले सू० जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

गुणिता जाया सत्तचत्तालीसं जोयणसहस्साणि बे सताणि तेवट्ठाणि एक्कावीसं च सट्ठिभागा ४७२६३ $\frac{२१}{६०}$ । एवं पढममंडलातो जद्दूरातो सूरो इधगतस्स पुरिसस्स [चक्खुप्फासं] हव्वमागच्छति त्ति ॥ ३२३॥

सा[1] चेव मुहुत्तगती गुणिता दिवसेण होति पुण्णेणं ।
सो आतवविक्खंभो तहिं तहिं मंडले रविणो ॥ ३२४॥

सा चेव पुव्वदिट्ठा मुहुत्तगती संपुण्णेण दिवसेणं अट्ठारसहिं मुहुत्तेहिं गुणिता आतावविक्खंभो होति त्ति चउणउत्तिं सहस्सा पंच सया छव्वीसा बायालीसं च सट्ठिभाग ९४५२६ $\frac{४२}{६०}$ त्ति । एवं सव्वत्थ ॥ ३२४ ॥

['तावं-तावखेत्तं'ति अट्ठारसमं पाहुडं समत्तं-१८]

[१९. एगूणवीसइमं 'दिवसाणं वड्ढि'त्ति पाहुडं]

[2]बारस[3] धुवा मुहुत्ता दिवसो, रत्ती[4] वि होति बारसिगा ।
छ च्चे[5] चरा तु मुहुत्ता अंतिंति[6] रत्तिं[7] च दिवसं च ॥ ३२५ ॥

रत्तिं[8] अंतिंति[9] अयणम्मि दक्खिणे, उत्तरे दिणमंतिंति[10] ।
एसो[11] उ अहोरत्तो तीसमुहुत्तो[12] हवति सव्वो ॥ ३२६ ॥

एयाओ पागडत्थाओ गाहाओ ॥ ३२५ ॥ ॥ ३२६ ॥

---

१. सा एव मुहुत्तगती गुणिया पुण्णेण होति दिवसेण । जे० खं० । एवस्थाने एस इति खं० ॥ २. अस्या गाथायाः प्राग् जे० खं० आदर्शयोरियमेका गाथाऽधिका दृश्यते—सेसस्स फलनिवत्ती कायव्वा होइ आणुपुव्वीए। एतं तावक्खेत्तं, अहो-निसाणं पुण पमाणं॥ इति ॥ ३. °स य धुवमु° जे० खं० ॥ ४. रत्ती य हो° जे० खं० ॥ ५. च्च उ चरा मु° मु० । च्च चउरा मु° जेटि० खंटि० पु० ॥ ६. अयंति मु० वि० ॥ ७. रातिं च जे० खं० ॥ ८. राती जे० खं० ॥ ९. अयंति मु० वि० ॥ १०. °मयंति मु० वि० ॥ ११. एवं तु अहोरत्तो मु० म० । एतं तु महोरत्तं जे० । एते तु महोरत्ते खं० ॥ १२. °मुहुत्ते हवइ सव्वं जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तेसीतं[1]सतविभत्ते जं लद्धा छ च्च [चर]मुहुत्ता उ।
जं लद्धं सा वड्ढी छेओ[2] दिवसस्स विण्णेओ ॥ ३२७॥

इदाणिं जदि तेसीतेण दिवससतेण १८३ छ ६ मुहुत्ता वड्ढी एक्कस्स दिवसस्स का वड्ढी? दिट्ठा बे एकट्ठिभागा $\frac{२}{६१}$, एसा उत्तरायणे दिवसवड्ढी, दक्खिणायणे दिवसखओ त्ति। जहा—जदि तेसीतेण दिवससतेण १८३ छ ६ मुहुत्ता खय-वड्ढी एकेणं दिवसेणं का खय-वड्ढि? त्ति फले संकंते तिभागेण य ओवट्टिते भागलद्धा बे एकट्ठिभागमुहुत्ता मु० $\frac{२}{६१}$। एसा दिवसे दिवसे खय-वड्ढि त्ति ॥ ३२७॥

आ[3]दिच्चेण तु मासेण वड्ढते [4]हीयते व मासस्स।
एक्को चेव मुहुत्तो पविसंते णिक्खमंते य ॥ ३२८॥

जदि तेसीतेण दिवससतेण १८३ [छ ६] मुहुत्ता खय-वड्ढी आदिच्चेण मासेण तीसाए दिवसेहिं अद्धदिवसेण य ३०॥ किं खय-वड्ढि? त्ति सवण्णिते अंसा जाया एगट्ठी ६१, छेदंसाणं एगट्ठिभागे बे ओवट्टित्ताणं अंसाणं एगट्ठि-भागेणेगो, छेदस्स तेसीतसतस्स १८३ एगट्ठिभागे ६१ तिण्णि ३, पुणरवि छेदस्स तिभागेणेक्को १ छण्हं ६ अंसाणं तिभागेण दोण्णि २, दसअंसाणं च वज्जावध-वत्तणेण(?) दोसु एगट्ठा एतस्स केण भागेण दिण्णं लद्धो एक्को मुहुत्तो खय-वड्ढि त्ति ॥ ३२८॥

अब्भंतरं[5]म्मऽतिगते आदिच्चे हवइ बारसमुहुत्ता।
[6]रयणी, अध दिवसो पुण अट्ठारसं[7]मो मुणेयव्वो ॥ ३२९॥

---

१. तेसीएण सएणं छण्हं भागे उ चरमुहुत्ताणं। जं पु० वि० मु० म०। जे० खं० आदर्शयोरियं गाथा एवंरूपा लभ्यते—तेसीतसत विभत्ता तु मुहुत्ता ते चउग्गुणा लद्धं। सो हवइ हाणि दिवसे दिवसे दिवसम्मि दिवसस्स ॥ इति॥ २. °ओ व दिणस्स पु० मु०। मलयगिरिवृत्तौ 'दिवसस्स' इति व्याख्यातमस्ति॥ ३. आदिच्चेणं मासेण वि० पु० म०॥ ४. हायते तु दिवसस्स। एगो जे० खं०। हायए य तह चेव। एक्को पु० मु० वि०॥ ५. °रम्मि उ गए आ° पु० मु० म० वि०॥ ६. राती, अध दिवसे पुण बोधव्वाऽट्ठारस मुहुत्ता जे० खं०॥ ७. °समो मु° पु० मु०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

बाहिरतो णिक्खमंते[1] आदिच्चे हवति बारसमुहुत्तो ।

दिवसो, अध रत्ती पुण[2] होति उ अट्ठारसमुहुत्ता ॥ ३३० ॥

पव्वं पण्णरसगुणं[3] तिधिसंखित्तं बिसट्ठिभागूणं ।

तेसीतसतेण भंजे[4] जं सेसं तं विजाणाहि ॥ ३३१ ॥

तं बिगुणं[5]मेगसट्ठीयं[6] भाजितं जं भवे तहिं लद्धं ।

तं दक्खिणम्मि अयणे दिवसा[7] सोधे, खिवे रत्तिं ॥ ३३२ ॥

तं चेव य अयणे उत्तरम्मि दिवसम्मि होति पक्खेवो ।

रत्तीओ[8] ओसट्टं जाणसु रातिं-दियपमाणं ॥ ३३३ ॥

पव्वं पण्णरसगुणं तिधिसंखित्तं सुद्धमहोरत्तं तेसीतसया १८३ विहत्तं सेसं उत्तरायणं बावीसदिवससयं १२२ दिट्ठं, एत्थ किं दिवसप्पमाणं? किं च रातिप्पमाणं? ति, बावीसातो सयातो १२२ बिगुणितातो एगट्ठीय ६१ लद्धा चत्तारि ४ मुहुत्ता, बाहिरतो पविसंते आदिच्चे रयणी अट्ठारसिया दिवसो बारसगो, एवं रयणीतो चत्तारि वोकसेत्ता दिवसे बारसगे पक्खित्ता जातो सोलसगो दिवसो चोद्दसिगा राती। एवं सव्वत्थ उत्तरायणे। पुव्वकमेण तेणेव दिट्ठं दक्खिणायणस्स बावीसं दिवससया १२२ किं रातिं-दियप्पमाणं? बावीसातो सतातो १२२ बिगुणातो एगट्ठीय लद्धा चत्तारि मुहुत्ता खय-वड्ढी, अब्भंतरतो णिक्खमंतो आदिच्चो दिवसो अट्ठारसगो, राती बारसिगा य। लद्धा चत्तारि मुहुत्ता अट्ठारसगातो दिवसातो वोकसिय बारसिगरायीय पक्खित्ता जाया सोलसिगा राती, चोद्दसगो दिवसो त्ति। एवं सव्वत्थ दक्खिणायणे ॥ ३३१ ॥ ३३२ ॥ ३३३ ॥

१. निक्खंते जे० खं० वि० पु० मु० ॥ २. पुण बोधव्वाऽट्ठा° जे० खं० ॥ ३. पणरसगुणितं ति° जे० खं० ॥ ४. भते जे० खं० ॥ ५. °णमेव सट्ठीए जे० खं० जेटि० खंटि० पु० मु०। किञ्च सटीकादर्शेषु °मेकसट्ठीय इति पाठदर्शनात् तथा टिप्पनके 'एगट्ठीय' इति मलयगिरिपादैः 'एकषष्ट्या' इति च व्याख्यानान्मूलगत एव पाठः साधुः ॥ ६. °य विभत्ते जं जे० खं० ॥ ७. °सा सोज्झा ण तं रत्तिं जे० खं० ॥ ८. रत्तीतो वोकसितं जाणे रत्तिं-दिय° जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

['दिवसाणं वड्ढि'त्ति एगूणवीसइमं पाहुडं समत्तं. १९]

[२०-२१. 'अवमासि-पुण्णमासि'त्ति पाहुडाइं]

रा[1]तिं-दियप्पमाणं एतं भणितं तु करणविधिदिट्ठं ।
अवमास पुण्णमासिं एत्तो वोच्छं समासेणं ॥ ३३४ ॥

बा[2]वट्ठी अवमासा जुग[3]म्मि, बावट्ठि पुण्णिमाओ वि ।
णक्खत्तखेत्तवेला[4]ण तिण्णि ताणि प्पमाणाणि ॥ ३३५ ॥

णा[5]तुमिह अमावासं जदि इच्छति, कम्हि होति रिक्खे ? त्ति ।
अवहारं थावेज्जा तत्तियरूवेहिं संगुणए ॥ ३३६ ॥[6]

छावट्ठी य मुहुत्ता बिसट्ठिभागा य पंच पडिपुण्णा ।
बावट्ठिभागसत्तट्ठिमो य एक्को हवति भाओ ॥ ३३७ ॥

एतस्स अवहाररासिणो णिप्फत्ती जहा—चउव्वीसेण पव्वसतेण १२४ लब्भंते जदि पंच ५ सूरणक्खत्तपज्जया सूरपव्वं च चंदपव्वं च त्ति बेहिं पव्वेहिं किं लब्भामो ? त्ति फले संकंते अद्धेण ओवट्टिते लद्धा पंच बावट्ठिभागा $\frac{५}{६२}$, णक्खत्ताइं काहामो त्ति अट्ठारस सयाइं तीसाणि सत्तट्ठिभागाणं $\frac{१८३०}{६७}$ परतो थाविताणि, "अंसेहिं गुणच्छेदा छेदेहिं संगुणा णियम"त्ति अंसाणं दिट्ठाणि एक्काणउतिं सयाणि पण्णासाणि ९१५०, छेदो एक्कचत्तालीसं सया चउप्पण्णा

१. इयं गाथा जे० खं० आदर्शयोरेव दृश्यते ॥ २. इयं गाथा हं० पु० मु० वि० म० नास्ति ॥ ३. °गम्मि तह पुण्णिमा वि बावट्ठी । नक्ख° जे० खं० ॥ ४. °ला तु णीणिताइं पमाणाइं जेटि० खंटि० ॥ ५. नाउमिह अमावासं जइ इच्छसि, कम्मि होइ रिक्खम्मि ?। पु० मु० । नातुं इह अवमासाउ इच्छति एगम्मि होज्ज नक्खत्तं । अवहारे ठावेज्जा ततिहिं व रूवेहिं संगुणए ॥ जे० खं० ॥ ६. एतदनन्तरं जेटि० खंटि० आदर्शयोरियमधिका गाथा वर्त्तते—णक्खत्तचंदमासाण विसेसो इच्छ संगुणे णियमा । अवमासि पुण्णमासिं गुणसु ण[क्खत्त...] ॥ इति ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

४१५४, अंसे तीसाए गुणेतूणं छेदेण भागलद्धा छावट्ठिं मुहुत्ता ६६ अंसा य तिण्णि सयाणि छत्तीसा ३३६, एते अंसे बावट्ठिभागे काहामो त्ति बावट्ठीए बावट्ठिभागो एक्को, छेदे बावट्ठिभागे सत्तट्ठी, सत्तट्ठीय अंसा रासीतो भागलद्धा पंच बावट्ठिभागा $\frac{५}{६२}$, एक्को सत्तट्ठीभागो $\frac{१}{६७}$। एवं जाया छावट्ठि मुहुत्ता ६६ पंच बावट्ठिभागा $\frac{५}{६२}$ सत्तट्ठिभागो य एक्को $\frac{१}{६७}$ त्ति। एस अवहाररासिणो णिप्फत्ती॥ ३३६॥ ३३७॥

एतमवहाररासिं[1] इच्छं[2] अवमाससंगुणं कुज्जा।
णक्खत्ताणं एत्तो सोधणगविधिं णिसामेहि[3] ॥ ३३८॥
बावीसं च मुहुत्ता छायालीसं बिसट्ठिभागा य।
एतं पुणव्वसुस्स तु सोधेतव्वं हवति पुण्णं[4] ॥ ३३९॥

एतस्स सोहणगरासिणो णिप्फत्ती—जदि चउव्वीसेण पव्वसतेण १२४ पंच ५ सूरणक्खत्तपज्जया लब्भंति जुगादीतो एक्कं पव्वं ओसक्कितूण कति पज्जए एक्केण पव्वेण लब्भामो? त्ति लद्धा पज्जयस्स पंच चउवीससतभागा $\frac{५}{१२४}$, पज्जएसु भागं ण देति त्ति णक्खत्ताणि काहामो त्ति अट्ठारसहिं सतेहिं तीसेहिं सत्तट्ठिभागेहिं $\frac{१८३०}{६७}$ गुणेज्जामो त्ति छेद-गुणकारो, अद्धेणोवट्टितूण पंचहिं ५ णव सया पणगारा ९१५ गुणिता जाता पणतालीसं सया पण्णत्तरा ४५७५, छेदो एगत्तालीसं सता चउपणगा ४१५४, अंसेहिंतो पूसस्स तेवीसं २३ भागा बावट्ठिगुणा चोद्दस सता छव्वीसा १४२६ सुद्धा, सुद्धसेसा रासी एक्कत्तीसं सता एगूणपण्णा ३१४९, एते मुहुत्ते काहामो त्ति तीसाए गुणा छेदेण भागे हिते लद्धा बावीसं २२ मुहुत्ता, सेसा अंसाणं तिण्णि सहस्सा बासीया ३०८२, बावट्ठीए भागे काहामो त्ति बावट्ठीय बावट्ठिभागो एक्को, छेदस्स बावट्ठी, सत्तट्ठीय उ अंसाणं तिण्हं सहस्साणं बासीयाणं ३०८२ भागे हिते लद्धा छत्तालीसा ४६। एसा सोधणगणिप्फत्ती पुणव्वसुणो त्ति॥ ३३८॥ ३३९॥

१. एस अवहाररासी इ° जे० खं०॥ २. °च्छामावासं° मु०॥ ३. निसामेह जे० खं० पु० मु० म० वि० सू०॥ ४. पुव्वं जे० खं०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

बावत्तरं सयं फग्गुणीयं[1], बाणउंत[2] बे विसाहासु ।
चत्तारि य बाताला सोज्झा[3] अध उत्तरासाढा ॥ ३४० ॥

एयं पुणव्वसुस्स तु विसट्ठिभागसहितं[4] तु सोधणगं ।
एत्तो अभिजीआदी बितियं वोच्छामि सोधणगं ॥ ३४१ ॥

अभियिस्स नव मुहुत्ता बिसट्ठिभागा य होंति चउवीसं ।
छावट्ठी य समत्ता भागा सत्तट्ठि छेदंगता[5] ॥ ३४२ ॥

[6]उगुणट्ठं पोट्ठवता तिसु चेव नवुत्तरेसु[7] रोहिणिओ ।
तिसु णवणउतेसु हवे पुणव्वसू फग्गुणीओ य ॥ ३४३ ॥

पंचेव अंगुणपण्णं[8] सताइं अंगुणुत्तराइं[9] छ चेव ।
सोज्झाणि विसाहासुं मूले सत्तेव चोताला ॥ ३४४ ॥

अट्ठ[10] सय[11] उगुणवीसा सोधणगं उत्तराणऽसाढाणं ।
चउवीसं खलु भागा छावट्ठिं चुण्णिगाओ य ॥ ३४५ ॥

एताइं सोहइत्ता जं सेसं तं हवेज्ज णक्खत्तं ।
[12]एत्थं करेति उलुवति सूरेण समं[13] अवामासं ॥ ३४६ ॥

---

१. °णीण बा° जे० खं० पु० मु० म० वि० ॥ २. °उय बिसता विसा° जे० खं० ॥ ३. °ज्झा जावुत्त° जे० खं० ॥ ४. °सट्ठि[सहि]तं तु पढमसोध° जे० । °सट्ठिभागसहितं तु पढमसोध° खं० ॥ ५. °छेयकया जे० खं० पु० मु० म० सू० ॥ ६. इगुणट्ठं पो° पु० मु० वि० । उक्कट्ठो पो° जे० खं० ॥ ७. नवोत्तरेसु रोहिणिया हं० वि० पु० मु० सू० ॥ ८. °व ऊणपण्णा सताण इकुणु° जे० खं० ॥ ९. उ गुणवन्नं मु० सू० । य गुणवण्णं पु० ॥ १०. इगुणु° पु० । उगुणु° मु० सू० वि० ॥ ११. सयं गुण° पु० ॥ १२. जत्थ करेइ उडुवती जे० खं० ॥ १३. अमावासं पु० मु० वि० म० सू० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एत्थं उद्देसो—पंचमी अमावासा केण णक्खत्तेण होहिति? त्ति एत्थ पुव्वभणितो अवहाररासी छावट्ठिं मुहुत्ता पंच बावट्ठिभागा एक्को य चुण्णियाभागो मु० ६६ $\frac{५}{६२}$ $\frac{१}{६७}$, एते वामपासे ठाविता, पुणव्वसुस्स सोहणगं बावीसं मुहुत्ता छातालीसं बिसट्ठिभागा य मु० २२$\frac{४६}{६२}$ दक्खिणपासे ठाविता, पंचमी अवमास त्ति पंचहिं अवहाररासी गुणितो जातो तिण्णि सया तीसा मुहुत्ताणं पणुवीसं बावट्ठिभागा पंच य बावट्ठिसत्तट्ठिभागा मु० ३३० $\frac{२५}{६२}$ $\frac{५}{६७}$। बाणउता बे विसाहासु त्ति तिहिंतो सतेहिंतो तीसेहिंतो ३३० बे सता बाणउया २९२ सुद्धा, सेसा अट्ठत्तीसा, एत्तो अणुराधा तीसाए सुद्धा, सेसा अट्ठ मुहुत्ता, पणुवीसातो छातालीसं बिसट्ठिभागा ण सुज्झंति त्ति अट्ठहिंतो रूवं घेत्तूण पणुवीसाए बावट्ठी पक्खित्ता, ततो छातालीसा सुद्धा, सेसा एक्कयत्तालीसा ४१, एवं पंचमी अमावासा जेट्ठाणं सत्त मुहुत्ते भोत्तूणं एगचत्तालीसं च बावट्ठिभागे पंच य सत्तट्ठिभागे मु० ७$\frac{४१}{६२}$ $\frac{५}{६७}$ भोत्तूण समत्त त्ति।

एत्थेव अण्णो उद्देसो—दसमी अमावासा कहिं समप्पति? त्ति, सो च्चेव अवहाररासी दसहिं गुणितो जाया य मुहुत्तसया छ सट्ठा पण्णासं बावट्ठिभागा दस य सत्तट्ठिभागा मु० ६६०$\frac{५०}{६२}$ $\frac{१०}{६२-६७}$, एत्तो सोहणगं जहा—चत्तारि सया बाताला४४२ सोज्झा उत्तरासु आसाढासु त्ति छहिंतो सट्ठेहिंतो ६६० चत्तारि सया बाताला य ४४२ सुद्धा, सेसा बे सया अट्ठारा २१८, पण्णासाए बावट्ठिभागेहिंतो $\frac{५०}{६२}$ छातालीसं बिसट्ठिभागा $\frac{४६}{६२}$ सुद्धा, सेसा चत्तारि ४। एवं पंचमं सोधणं समत्तं।

एत्तो बितियसोहणं सेसातो रासीतो कातव्वं ति "अगुणट्ठसतं १५९ पोट्ठवत" त्ति बेहिंतो सतेहिंतो [अट्ठारेहिंतो] २१८ एगूणसट्ठसयं १५९ सुद्धं सेसं एगूणसट्ठी ५९, एत्तो रेवती सुद्धा, सेसा एगूणत्तीसं मुहुत्ता, चउहिंतो बावट्ठिभागेहिंतो $\frac{४}{६२}$ अभिजिस्स सोधणं णत्थि त्ति एगूणतीसातो २९ रूवं १ घेत्तूणं चउसु ४ बावट्ठी ६२ पक्खित्ता, तातो चउवीसं २४ सुद्धा, सेसा बाताला ४२, ततो रूवं १ घेत्तूणं हेट्ठा दससु १० रूवं १ पक्खित्तं जाया एक्कादस ११, एवं दसमी अमावासा अस्सोतीणं अट्ठावीसं २८ मुहुत्ते भोत्तूणं एक्कचत्तालीसं च बावट्ठिभागे $\frac{४१}{६२}$ एक्कारस य सत्तट्ठिभागे $\frac{११}{६७}$ भोत्तूणं समत्तं ति। एवं सव्वत्थ अमावासाकरणं कातव्वं ति ॥ ३४० तः ३४६ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जं[1]इ पुण्णमासि इच्छसि णाउं जे के[2]म्हि होज्ज रिक्खे ? त्ति ।
सो च्चेव य अवहारो थावेतव्वो हवति पुं[3]व्वो ॥ ३४७ ॥
इच्छापुण्णिमगुणितो अवहारो सोऽत्थ होति कातव्वो ।
तं चेव य सोहणगं अभिजीआदी उ कातव्वं ॥ ३४८ ॥
सुद्धम्मि य सोहणगे जं सेसं तं हवेज्ज णक्खत्तं ।
तं[4]त्थ करेति उडुवती पडिपुण्णो पुण्णिमं विम[5]लं ॥ ३४९ ॥

सो च्चेव पुव्वसिद्धो अवहाररासी वामपासे थावितो, दक्खिणपासे अभिजीणव मुहुत्ता चउवीसं बावट्ठिभागा मु० $९\frac{२४}{६२}$ थाविता। एत्थ उद्देसो पंचमी पुण्णिम कहिं णक्खत्ते समप्पति? त्ति अवहाररासी पंचहिं ५ गुणितो जाया तिण्णि सया तीसा ३३० मुहुत्ताणं पणुवीसं बावट्ठिभागा पंच सत्तट्ठिभागा मु० $३३०\frac{२५}{६२}\ \frac{५}{६७}$, एत्तो सोधणगं तिसु चेव णवुत्तरेसु ३०९ रोहिणीओ त्ति तिहिं सतेहिंतो तीसेहिंतो ३३० तिण्णि सया णवाधिगा ३०९ सुद्धा, सेसा एक्कवीसं, पणुवीसातो चउवीसा सुद्धा अभिजिस्स, सेसो एक्को पंचसु सत्तट्ठिभागेसु पक्खित्ता एक्कस्स ठाणे तु सुण्णं थावितं, एवं पंचमी पुण्णिमा मगसिरस्स एक्कावीसं मुहुत्ते भोत्तूणं णत्थि बावट्ठिभागा छ च्च सत्तट्ठिभागे मु० $२१\frac{०}{६२}\ \frac{६}{६७}$ भोत्तूणं समत्तं ति एवं सव्वत्थ पुण्णिमाकरणं कातव्वं ।

जत्थ य अवहाररासी गुणितो मंडलेण अट्ठहिं सतेहिं एगूणवीसेहिं ८१९ भागं देति तेहिं लद्धेहिं अभिजिणो बावट्ठिभागे य सतं गुणेतूण अवहाररासी पुव्वगुणितातो जहाजोगं सोधेतव्वो, सुद्धे सेसातो रासीतो "उगुणट्ठं पोट्ठवतादी" [गा० ३४१] सोधेतव्वा जह सूरायणकरणे एवं पुण्णिमासा-ऽवमासाणं कातव्वं ति ॥ ३४७ ॥ ३४८ ॥ ३४९ ॥

१. इयं गाथा पु० मु० म० वि० नास्ति। जेटि० खंटि० जे० खं० आदर्शेषु पुनर्वर्त्तते ॥ २. कम्मि तम्मि नक्खत्ते जे० खं० ॥ ३. पुव्वं जे० खं० ॥ ४. जत्थ क° जे० खं०। तत्थ य करेइ उडुवइ पडि° पु० मु० म० वि० ॥ ५. विमलो जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सत्तरस सए पुण्णे अट्ठट्ठे चेव मंडले चरति ।
चंदो जुगेणं[1], सूरो सते तु अट्ठारस सतीसे ॥ ३५० ॥

चंदो जुगेण सत्तरस मंडलसयाणि [अट्ठसट्ठाणि] १७६८ परीति । सूरो अट्ठारस मंडलसयाणि तीसाणि १८३० परीति ॥ ३५० ॥

तेरस य मंडलाइं[2] तेरस[3] भागे सतट्ठिछेदकते ।
एतं तु अयणखेत्तं णियतं सोमो तु जं चरति ॥ ३५१ ॥

एतस्स णिप्फत्ती—जदि चोत्तीसअयणसतेण १३४ सत्तरस सयाणि अट्ठसट्ठाणि १७६८ चंदमंडलाणं लब्भंति एक्केण चंदायणेण कति मंडलाणि लब्भामो ? त्ति फले संकते अद्धेण ओवट्टिते अट्ठण्हं सयाणं चुलसीयाणं ८८४ सत्तट्ठीय ६७ भागलद्धं तेरस मंडलाणि तेरस य सत्तट्ठिभाग त्ति १३ $\frac{१३}{६७}$ ॥ ३५१ ॥

चोद्दस[4] य मंडलाणी[5] बिसट्ठिभागा य सोलस हवेज्जा ।
मासद्धेणं[6] उडुवती एत्तियमेत्तं चरति खेत्तं ॥ ३५२ ॥

एकं च मंडलं मंडलस्स[7] सत्तट्ठिभाग चत्तारि ।
णव चेव चुण्णियाओ इगतीसकतेण छेदेण ॥ ३५३ ॥

उपरि गाथायां विजयाय अर्थवशादियं गाथा । एतस्स णिप्फत्ती—जदि चउव्वीसेण पव्वसतेण १२४ सत्तरस चंदायणसताणि अट्ठसट्ठाणि १७६८ लब्भंति

१. °ण नियमा, सूरो अट्ठारस उ तीसे जे० खं० पु० मु० वि० ॥ २. °लाणि तु ते° जे० खं० ॥ ३. °स सत्तट्ठि चेव भागा य । अयणेण चरइ सोमो नक्खत्तेणऽद्धमासेणं ॥ जे० खं० मु० म० वि० सू० ॥ ४. इयं गाथा जेटि० खंटि० नास्ति । जे० खं० पु० मु० म० आदर्शेषु तु वर्त्तते ॥ ५. °लाइं बि° पु० वि० मु० ॥ ६. °द्धेणं उडुवति ए° पु० वि० ॥ ७. °स्स चउरो भागा(?चउभाग) सत्तसट्ठिकया । भागस्स य एक्कत्तीकयस्स भागेण चउ कुज्जा (?) ॥ जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एक्केण पव्वेण किं लब्भामो ? त्ति फले संकंते चउभागेणोवट्टिते भागे य हिते लद्धाणि चोद्दस १४ मंडलाणि अट्ठ य एक्कतीसतिभागा $\frac{८}{३१}$ एत्तो पव्वसुद्धं अयणखेत्तं सुद्धं चोद्दसहिंतो १४ तेरस १३ सुद्धा, सेसं एक्कं १, अवसेसेहिंतो एक्कतीसतिभागेहिंतो ३१ तेरस सत्तट्ठिभागा $\frac{१३}{६७}$ सरिसच्छेदेण सुद्धा, सत्तट्ठी य अट्ठहिं गुणिता जाया पंच सया छत्तीसा ५३६, एक्कत्तीसाए तेरस गुणिता जाता चत्तारि सया तिउत्तरा ४०३, एते पंचहिंतो सतेहिंतो छत्तीसेहिंतो ५३६ सुद्धा, सुद्धसेसं तेत्तीसं सयं १३३, छेदो य बे सहस्सा सत्तत्तरा २०७७, सत्तट्ठिभागे काहामो त्ति सत्तट्ठीए सत्तट्ठिभागो एक्को, छेदस्स सत्तट्ठिभागो एक्कत्तीसा, छेदेणंसाणं भागे हिते लद्धा चत्तारि सत्तट्ठिभागा $\frac{४}{६७}$, एस ससिणो मंडलक्कमो पव्वेणं ति ॥ ३५२ ॥ ॥ ३५३ ॥

इच्छापव्वेहिं गुणं अयणं रूवाधियं तु कातव्वं ।
सोज्झं च हवति एत्तो अयणक्खेत्तं तुं[1]लुवतिस्स ॥ ३५४ ॥
जति अयणा सुज्झंती तति पुव्वजुता[2] उ रूवसंजुत्ता ।
[3]तावतिथं तं अयणं, णत्थि णिरंसं हि रूवजुतं ॥ ३५५ ॥
कसिणम्मि होति रूवं पक्खेवो, दो य होंति भिण्णम्मि ।
[4]जावतिया तावतिथे पव्वे ससिमंडला होंति ॥ ३५६ ॥
[5]ओजम्मि तु गुणकारे अब्भंतरमंडले हवति आदी ।
[6]जुम्मम्मि तुँ[7] गुणकारे बाहिरगे मंडले आदी ॥ ३५७ ॥

एत्थ उद्देसो—पढमं पव्वं कतिथे अयणे मंडले य समप्पति ? त्ति एताणं गाहाणं अत्थेणं कातव्वं करणं ति पव्वरासी थावितो, जधा—एगं पव्वं वामपासे,

---

१. उडुवइस्स पु० मु० वि० । रणुवतिस्स जेटि० खं०, उलुवतिस्स इति पाठस्य लिपिविकारजोऽयं पाठभेदः । मूले आदृतस्तु पाठः जे० खं० आदर्शयोरुपलब्धः ॥ २. °ता दुरूवसंजुत्ता जेटि० खंटि० ॥ ३. तावइयं तं सू० । णायव्वं तं मु० ॥ ४. जावइअव्वे पव्वे पनरस ससि° पु० ॥ ५. एयम्मि उ वि० पु० ॥ ६. जुम्मम्मि य बाहिरए कायव्वं मंडले आदी जे० खं० ॥ ७. अ पु० मु० । त म० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अणुसेढी दक्खिणे एक्कं अयणं, तस्स अणुसेढी एक्कं मंडलं, तस्स मंडलस्स हेट्ठा चत्तारि सत्तट्ठिभागा $\frac{४}{६७}$, तेसिं हेट्ठा णव एक्कत्तीसा भागा एस सव्वो धुवरासी इच्छितेणं पव्वेणं गुणेतव्वो, जहा—एक्केण गुणिता एत्तिया चेव, अयणम्मि रूवं पक्खित्तं, मंडलम्मि चरमंडलत्थे बे रूवाणि पक्खित्ताणि, एवं आगतं पढमं पव्वं बितिए अयणे ततियमंडलस्स अब्भंतरिल्लस्स चउसु सत्तट्ठिभागेसु $\frac{४}{६७}$ णवसु य एगत्तीसतिभागकलासु $\frac{९}{३१}$ त्ति।

एत्थेव बितिओ उद्देसो—चोद्दसमं पव्वं कतिथे अयणे मंडले वा समप्पति? त्ति, एवं चेव य धुवरासी चोद्दसहिं गुणेतूणं एत्तो अयणखेत्तं साधेतव्वं, गुणितो रासी होति चोद्दस पव्वट्ठाणे, अयणट्ठाणे चोद्दस, मंडलट्ठाणे चोद्दस सट्ठि च सत्तट्ठिभागा बे एक्कत्तीसभागा प० १४ अ० १४ मं० १४ $\frac{६०}{६७}$ $\frac{२}{३१}$, एत्तो अयणखेत्तं तेरस मंडलाणि तेरस सत्तट्ठिभागा मं० १३$\frac{१३}{६७}$ सुद्धा, जं सुद्धं अयण-खेत्तरूवं तं चोद्दसहिं अयणेहिं सहितं रूवजुतं च अंसत्थे जातं भिण्ण-भागा वि मंडले अत्थि बे रूवाणि पक्खित्ताणि दुविधभिण्णभागजाताणि तिण्णि तिण्णि त्ति। एवमागतं चोद्दसमं पव्वं सोलसमं [अयणं] बाहिरतो ततियमंडलस्स सत्तचत्तालीसा सत्तट्ठिभागा दो य कलाओ प० १४ अ० १६ मं० ३$\frac{४७}{६७}$ $\frac{२}{३१}$। बावट्ठिमं पव्वं कसिणं(? कस्सिं णं) भवति? एत्थ रूवजुता पव्वा ण कातव्वा, मंडलेसु रूवपक्खेवो, एवं आगतं बावट्ठिमं पव्वं सत्तट्ठिमं अयणं बाहिरणंतरमंडलस्स मंडलं बितियं ति प० ६२ अ० ६७ मं० २। पक्खेवग-सोहणे पढमं पव्वं धुवरासी थावितो, जहा—एक्कं पव्वं बितियं अयणं तिण्णि मंडलाणि मंडलस्स य चत्तारि सत्तट्ठिभागा णव य कलाओ प० १ अ० २ मं० ३ $\frac{४}{६७}$ $\frac{९}{३१}$। एतं पव्वं धुवरासीकातूणं पव्वा-ऽयण-पढममंडलेसु केवलं(?पत्तेयं) रूवं रूवं पक्खेत्तव्वं, मंडलेसु अयणखेत्ते पुण्णे तेरससु मडलेसु तेरससु सत्तट्ठिभागेसु १३$\frac{१३}{६७}$ य पुण्णेसु एगं अयणखेत्तं, एतावतिमंडलत्थाणातो सोधेतूण अयणेसु बे रूवाणि पक्खेत्तव्वाणि। एतेण कमेण पत्थारो अपरिसंतेहिं कातव्वो। करण-लाघवत्थं च इमो पत्थारो मुणेतव्वो त्ति—

पढमं पव्वं बितियं अयणं ततिय मंडलं, बितियं पव्वं ततियं अयणं चउत्थं मंडलं, ततियं पव्वं चउत्थं अयणं पंचमं मंडलं, चउत्थं पव्वं पंचमं अयणं छट्ठं मंडलं, पंचमं पव्वं छट्ठं अयणं सत्तमं मंडलं, छट्ठ पव्वं सत्तमं अयणं अट्ठमं मंडलं,

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सत्तमं पव्वं अट्ठमं अयणं नवमं मंडलं, अट्ठमं पव्वं नवमं अयणं दसमं मंडलं, नवमं पव्वं दसमं अयणं एक्कारसमं मंडलं, दसमं पव्वं एक्कारसमं अयणं बारसमं मंडलं, एक्कारसमं पव्वं बारसमं अयणं तेरसमं मंडलं, बारसमं पव्वं तेरसमं अयणं चोद्दसमं मंडलं, तेरसमं पव्वं चोद्दसमं अयणं पण्णरसमं मंडलं; मंडलं बितियं पव्वं चोद्दसमं अयणं सोलसमं, मंडलं ततियं पव्वं पण्णरसमं अयणं सत्तरसमं, मंडलं चउत्थं पव्वं सोलसमं अयणं अट्ठारसमं, मंडलं पंचमं पव्वं सत्तरसमं अयणं एगूणवीसतिमं, मंडलं छट्ठं पव्वं अट्ठारसमं अयणं वीसतिमं, मंडलं सत्तमं पव्वं एगूणवीसतिमं अयणं एक्कावीसइमं, मंडलं [अट्ठमं पव्वं अयणं ?], मंडलं णवमं पव्वं वीसतिमं अयणं बावीसतिमं, मंडलं दसमं पव्वं एक्कावीसतिमं अयणं तेवीसतिमं, मंडलं एक्कारसमं पव्वं बावीसतिमं अयणं चउवीसतिमं, मंडलं बारसमं पव्वं तेवीसतिमं अयणं पणुवीसतिमं, मंडलं तेरसमं पव्वं चउवीसतिमं अयणं सत्तावीसतिमं, मंडलं एक्कं पव्वं पणुवीसतिमं [अयणं अट्ठावीसतिमं], मंडलं बितियं पव्वं छव्वीसतिमं अयणं एगूणतीसतिमं, मंडलं ततियं पव्वं सत्तावीसइमं अयणं तीसतिमं, मंडलं चउत्थं पव्वं अट्ठावीसतिमं अयणं एक्कत्तीसतिमं, मंडलं पंचमं पव्वं एगूणतीसतिमं अयणं बत्तीसतिमं, मंडलं छट्ठं पव्वं तीसतिमं अयणं तेत्तीसतिमं, मंडलं सत्तमं पव्वं एक्कत्तीसं अयणं चोत्तीसं, मंडलं अट्ठमं पव्वं बत्तीसं अयणं पणतीसं, मंडलं णवमं पव्वं तेत्तीसतिमं अयणं छत्तीसतिमं, मंडलं दसमं पव्वं चोत्तीसतिमं अयणं सतत्तीसतिमं, मंडलं एक्कारसमं पव्वं पणतीसतिमं अयणं अट्ठत्तीसतिमं, मंडलं बारसमं पव्वं छत्तीसतिमं अयणं एक्कत्तालीसतिमं(?), मंडलं तेरसमं पव्वं सत्तत्तीसतिमं अयणं एगतालं; मंडलं दोण्णि(?) पव्वं अट्ठत्तीसं अयणं बातालं, मंडलं ततियं पव्वं एगूणचत्तं अयणं तेतालं, मंडलं चउत्थं पव्वं चत्तालं अयणं चउचत्तं, मंडलं पंचमं पव्वं एक्कातालं अयणं पणतालं, मंडलं छट्ठं पव्वं बातालं अयणं छातालं, मंडलं सत्तमं पव्वं तेतालं अयणं सत्तयत्तालं, मंडलं अट्ठमं पव्वं चोतालं अयणं अडतालं, मंडलं णवमं पव्वं पणतालं अयणं ऊणापण्णं, मंडलं दसमं पव्वं छातालं अयणं पण्णासं, मंडलं एक्कारसमं पव्वं [सत्ततालं अयणं] एक्कापण्णं, मंडलं बारसमं पव्वं अडतालं अयणं बावण्णं, मंडलं तेरसमं पव्वं ऊणापण्णं अयणं चउपण्णं, मंडलं तेरसमं(?बितियं) पव्वं पण्णासतिमं अयणं पणपण्णं, मंडलं ततियं पव्वं एक्कावण्णं अयणं छप्पण्णं, मंडलं चउत्थं पव्वं बावण्णं अयणं सत्तावण्णं, मंडलं पंचमं पव्वं तेवण्णं अयणं अट्ठावण्णं, मंडलं छट्ठं पव्वं

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

चउपण्णं अयणं ऊणसट्ठिं, मंडलं सत्तमं पव्वं पणपण्णं अयणं सट्ठिमं, मंडलं अट्ठमं पव्वं छप्पण्णं अयणं एगट्ठिमं, मंडलं अट्ठमं पव्वं सत्तावण्णं अयणं बावट्ठिमं, मंडलं णवमं पव्वं अट्ठावण्णं अयणं तेवट्ठिं, मंडलं एक्कारं पव्वं उणसट्ठिं अयणं चउसट्ठी, मंडलं बारसं पव्वं सट्ठिमं अयणं पण्णट्ठिं, मंडलं तेरसमं पव्वं एगट्ठिमं अयणं सत्तट्ठिं, मंडलं एक्कं पव्वं बावट्ठिमं अयणं अट्ठट्ठिं, मंडलं दोण्णि। एवं सेसाणं तेवट्ठिं आदीण ओजे गुणकारे बाहिरे साति त्ति ॥ ३५४ तः ३५७ ॥

जं हवति तत्थ सेसं [1]तावतिथं मंडलं वियाणाहि।
अवमास पुण्णिमासिं करेति य तहिं तहिं सोमो ॥ ३५८ ॥

[2]उत्तत्था एसा गाह त्ति ॥ ३५८ ॥

चउवीससयं कातूण पमाणं सत्तसट्ठिमेव [3]फलं।
इच्छापव्वेहिं गुणं कातूणं पज्जया लद्धा ॥ ३५९ ॥
अट्ठारसहिं सतेहिं तीसेहिं सेसगम्मि गुणितम्मि।
तेरस बिउत्तरेहि उ सतेहिं अभिजिम्मि सुद्धम्मि ॥ ३६० ॥
सत्तट्ठिबिसट्ठीणं सव्वग्गेणं ततो वि [4]जं लद्धं।
तं रिक्खं णातव्वं जत्थ समत्तं हवइ पव्वं ॥ ३६१ ॥

एत्थ करणं—जति चउव्वीसेण पव्वसतेण १२४ सत्तट्ठि ६७ णक्खत्तपज्जया लब्भंति तो एक्केण पव्वेण किं लब्भामो? त्ति फले संकंते जे ते सत्तट्ठि चउवीस-सयभागा $\frac{६७}{१२४}$ णक्खत्ताणि काहामो त्ति अट्ठारसहिं सतेहिं तीसेहिं सत्तट्ठिभागे-हिं $\frac{१८३०}{६७}$ गुणेहामो त्ति गुणकार-भागहारा अद्धेणोवट्टित्ता गुणकारा णव सता पण्णारा $\frac{९१५}{६७}$, छेदो बावट्ठि, "अंसा अंसगुण" त्ति जाया एगट्ठिसहस्सा तिण्णि

१. तावतिए मंडलम्मि जाणाहि। अवमास-पुण्णमासी करेति सोमो जहिं संतो। ३५८ ॥ जे० खं० ॥ २. उक्तार्था इत्यर्थः ॥ ३. फलमेतं इच्छापव्वं तु कातूणं तु पज्ज° जेटि० खंटि० ॥ ४. जं सेसं पु० मु० म० वि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सया पंचुत्तरा ६१३०५, एत्तो अभिजी तेरसहिं सतेहिं बिउत्तरेहिं १३०२ सुद्धो, "छेदो छेदेण संगुण" त्ति जातो एगयत्तालीसं सया चउपण्णा ४१५४, एतेण भागे हिते लद्धा चोद्दस १४ णक्खत्ता, एत्तो तेरसहिं पुणव्वसू (? एत्तो चोद्दसहिं पूसो) सुद्धो, सेसा असिलेसाणं अंसा अट्ठारस सया सत्तचत्ताला १८४७, एते मुहुत्ते काहामो त्ति तीसाए गुणिता छेदेण ४१५४ एतेसिं भागे हिते लद्धा मुहुत्ता तेरस १३, सेसा बावट्ठिभागे काहामो त्ति बावट्ठीय बावट्ठिभागे एक्को, छेदस्स बावट्ठिभागो सत्तट्ठी, सत्तट्ठीय अंसाणं भागलद्धा एक्कवीसं बावट्ठिभागा एक्को सत्तट्ठिभागो, एवं पढमं पव्वं असिलेसाणं तेरस मुहुत्ते भोत्तूणं एक्कावीसं च बावट्ठिभागे एक्कं च सत्तट्ठिभागं भोत्तूणं मु० १३$\frac{२१}{६२}$ $\frac{१}{६७}$ समत्तं ति। एतेणं उवाएणं अत्थं अणुसज्जंतेणं चउवीसे णं पव्वसते चंदणक्खत्ताणि आणतव्वाणि त्ति ॥ ३५९ ॥ ३६० ॥ ३६१ ॥ तत्थ इमाणि पव्वणक्खत्ताणि जहाकमं पव्वेसु—

सप्प १ धणिट्ठा २ अज्जम ३ अहिवुद्धी ४ चित्त ५ आस ६
इंदग्गी ७।
रोहिणी ८ जेट्ठा ९ मगसिर १० विस्सा ११ ऽदिति १२ सवण १३
पिउदेवा १४ ॥ ३६२ ॥
अज १५ अज्जम १६ अभिवुद्धि १७ चित्ता १८ आसोत १९-[1]
ऽहा विसाहाओ २०।
रोहिणी २१ मूलो २२ अद्दा २३ वीसं २४ पूसो २५
धणिट्ठा २६ य ॥ ३६३ ॥

१. आसो १९ तहा विसा° मलयगिरिः॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

भग २७ अज २८ अज्जम २९ पूसो ३० साती ३१

अंग्गी[1] ३२ य मित्तंदेवा[2] ३३ य।

रोहिणि ३४ पुव्वासाढा ३५ पुणव्वसू ३६ वीसंदेवा[3] ३७ य॥ ३६४॥

अहि ३८ वसु ३९ भगा४०ऽभिवड्ढी ४१ हत्थ४२ऽस्स ४३

विसाह ४४ कत्तिया ४५ जेट्ठा ४६।

सोमा४७ऽँऽउ[4] ४८ रवी ४९ समणो ५० पिउ ५१ वरुण ५२

भगा५३ऽभिवड्ढी ५४ य॥ ३६५॥

चित्ता५५ऽऽस ५६ विसाह५७ऽग्गी ५८ मूलो ५९ अद्दा ६०

य विस्स ६१ पुस्सो ६२ य।

एते जुगपुंरिमड्ढे[5] विसट्ठिपव्वेसु णक्खत्ता॥ ३६६॥ इति॥

इमाणि ताणि पव्वणक्खत्ताणि—असिलेसा १ धणिट्ठा २ उत्तरफग्गुणी ३ उत्तरभद्दवता ४ चित्ता ५ आसोती ६ विसाहा ७ रोहिणी ८ जेट्ठा ९ मगसिर १० उत्तरासाढा ११ पुणव्वसू १२ समणे १३ महा १४ पुव्वभद्दवता १५ उत्तरफग्गुणी १६ उत्तराभद्दवता १७ चित्ता १८ आसोती १९ विसाहा २० रोहिणी २१ मूलो २२ अद्दा २३ उत्तरासाढा २४ पुस्सो २५ धणिट्ठा २६ पुव्वाफग्गुणी २७ पुव्वाभद्दवता २८ उत्तराफग्गुणी २९ रेवती ३० साती ३१ कत्तिया ३२ अणुराधा ३३ रोहिणी ३४ पुव्वासाढा ३५ पुणव्वसू ३६ उत्तरासाढा ३७ असिलेसा ३८ धणिट्ठा ३९ पुव्वाफग्गुणी ४० उत्तराभद्दवता ४१ हत्थो ४२ अस्सोती ४३ विसाहा ४४ कत्तिया ४५ जेट्ठा ४६ मगसिरा ४७ पुव्वासाढा ४८ पुणव्वसू ४९ समणो ५० महा ५१ सतभिसा ५२ उत्तराफग्गुणी(? पुव्वाफग्गुणी) ५३ उत्तराभद्दवता ५४ चित्ता ५५ अस्सोती

१. अभिजी ३२ जेटि० खंटि०॥ २. मित्तदेवो जेटि० खंटि०॥ ३. वीसदेवं ३७ च जेटि० खंटि०॥ ४. ऽऽप ४८ जेटि० खंटि०॥ ५. °पुव्वद्धे बि° मु० म० सू०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

५६ विसाहा ५७ कत्तिया ५८ मूलो ५९ अद्दा ६० उत्तरासाढा ६१ पुस्सो ६२ इति। एवं उत्तरद्धे वि एताणि चेव पव्वणक्खत्ताणि बावट्ठिं पि आणेतव्वाणि त्ति ॥ ३६२ तः ३६६ ॥

सूरस्स वि [1]णातव्वा सक्केण अयणेण मंडलविभासा।
अयणम्मि [2]उं जदि दि[3]वसा रूवधिए मंडले हवई ॥ ३६७ ॥

इच्छितस्स दिवस-रातिस्स ओमरत्तसुद्धस्स अयणभागसुद्धितसेसस्स रूवस्स य पमाणं तावतिथे मंडले हवति सूरो। उत्तरायणे बाहिरमंडलं आदीकातूणं गुणं, दक्खिणायणे अब्भंतरमंडलं आदीकातूणं ॥ ३६७ ॥

चउवीससयं कातूण पमाणं पज्जए य पंच फलं।
[4]इच्छापव्वेहि गुणं कातूण य पज्जया लद्धा ॥ ३६८ ॥
अट्ठारसहिं सतेहिं तीसेहि उ सेसगम्मि गुणितम्मि।
सत्तावीससते[5]सु उ बिचोद्दसूणे [6]य पोसम्मि ॥ ३६९ ॥
सत्तट्ठिविसट्ठीणं सव्वग्गेणं ततोऽत्थ[7] जं लद्धं।
तं रिक्खं सूरस्स उ जत्थ समत्तं हवति पव्वं ॥ ३७० ॥ इति ॥

सूररिक्खाणयणे करणमिदं—जदि चउवीसेण पव्वसतेण १२४ पंच ५ रिक्खपज्जया लब्भंति एक्केण पव्वेण किं लब्भामो? त्ति फले संकंते लद्धा पंच चउवीससयभागा $\frac{५}{१२४}$ णक्खत्ताणि काहामो त्ति अट्ठारसहिं सतेहिं तीसेहिं सत्तट्ठिभागाण $\frac{१८३०}{६७}$ गुणेहामो त्ति गुणकार-भागहारेसु अद्धेणोवट्टितेसु "अंसा अंसगुण" त्ति पंचहिं णव सया पण्णारा ९१५ गुणिता पणतालिसं सया पण्णत्तरा ४५७५, छेदो छेदेण गुणो एक्कयत्तालीसं सया चउप्पण्णा ४१५४, पुस्सस्स

१. णातव्वो सक्केण अयणेण मंडलविभागो। जे० खं० मु० म० सू० ॥ २. उ जे दिव° मु० म० ॥ ३. दिवसा तावतिए मंडले जे० खं० ॥ ४. इच्छाइच्छापंचयं कातू° जेटि० खंटि० ॥ ५. °तेसुं अट्ठावीसेसु पुस्सम्मि मु० वि० म० ॥ ६. य पुस्सम्मि सू० ॥ ७. °त्थ जं सेसं पु० वि० मु० म० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

चोत्ताला ४४ बावट्ठिगुणा सत्तावीसं सया अट्ठावीसअंसेहिंतो सुद्धा, सुद्धसेसरासिणो भागो छेदेणं भागं ण देति नक्खत्तभोगे काहामो त्ति सत्तट्ठी पंचभागा णक्खत्तभोगो त्ति सत्तट्ठी सत्तट्ठिभागो एक्को छेदस्स सत्तट्ठिभागो बावट्ठिं, बावट्ठी ६२ पंचहिं ५ गुणिता जाता तिण्णि सया दसुत्तरा ३१०, एतेहिं अंसाणं भागो, लद्धा पंच दिवसा, सेसे मुहुत्ते काहामो त्ति तीसाए छेदस्स य समसुण्णावगमो, तीहिं गुणिताणं अंसाणं एक्कतीसाए ३१ भागो, लद्धा अट्ठावीसं मुहुत्ता तेवीसं च एक्कतीसतिभागा मु० २८$\frac{२३}{३१}$, एवं असिलेसाणं पंच दिवसे भोत्तूण अट्ठावीसे मुहुत्ते तेवीसं च एक्कतीसतिभागे दि० ५ मु० २८$\frac{२३}{३१}$ भोत्तूण सूरेण पढमं पव्वं समाणितं। एवं सेसाण पव्वाण णक्खत्ताणि आणेतव्वाणि सूरस्स त्ति भूयो अण्णकरणं—॥ ३६८ ॥ ३६९ ॥ ३७० ॥

चोद्दस दिवसा बावीस मुहुत्ता चुण्णिका य तेवीसं।
एक्कत्तीसतिभागा पव्वीकयरिक्खधुवरासी ॥ ३७१ ॥

एतस्स णिप्फत्ती—जदि चउव्वीसेण पव्वसतेणं १२४ पंच ५ सूरणक्खत्तपज्जया लब्भंति एक्केण पव्वेण किं लब्भामो? त्ति फले संकंते लद्धा पंच चउव्वीससयभागा $\frac{५}{१२४}$ णक्खत्ते काहामो त्ति अट्ठारसहिं सतेहिं तीसेहिं १८३० गुणेहामो त्ति सत्तट्ठिभागेहिंतो ६७ तीहिं छेदगुणकारा अद्धेण ओवट्टिता "अंसा अंसेहिं गुण" त्ति पंचहिं ५ णव सया पण्णारा ९१५ गुणिता जाया पणतालीसं सया पण्णत्तरा ४५७५, छेदो छेदगुणो एक्कयत्तालीसं सया चउपण्णा ४१५४, णक्खत्तभोगे काहामो त्ति एत्थ सत्तट्ठिपंचभागा णक्खत्तभोगो, सत्तट्ठीय सत्तट्ठिभागो एक्को, छेदस्स सत्तट्ठिभागो बासट्ठी, "अंसा अंसगुण" त्ति एक्केण अंसगुणिता तत्तिया चेव, पंचहिं बावट्ठिगुणिता जाया तिण्णि सया दसुत्तरा ३१०, एतेसिं अंसाणं भागो, लद्धा चोद्दस अंसाणं च बे सता पणतीसा १४$\frac{२३५}{३१०}$, एते मुहुत्ते काहामो त्ति तीसाए ३० छेदस्स ३१० य अवगतसमसुण्णगं तीहिं ३ गुणिअंसाणं २३५ एक्कतीसाए ३१ भागलद्धा बावीसं मुहुत्ता तेवीसं च एगतीसतिभागा मु० २२$\frac{२३}{३१}$। एस धुवरासिणो णिप्फत्ती ॥ ३७१ ॥

एत्तो करणविधी—

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

इं[1]च्छापव्वगुणातो धुवरासीतो उ सोधणं कुणसु ।
रविरिक्खें[2]करणविधिणा पूसा[3]दीया जहाकमसो ॥ ३७२ ॥

गाथपञ्चकं भूयः पठति । पुव्वं सूरणक्खत्ताणयणे भणिताओ गाहाओ इहं पि सुहत्थं इमाओ पुणो भणति त्ति—

चउवीसं च मुहुत्ता अट्ठेव य केवला अहोरत्ता ।
पूसविलग्गं एतं, एत्तो वोच्छा[4]मि सेसाणं ॥ ३७३ ॥
बावं[5]ट्ठिमहोरत्ता बारस य मुहुत्त उत्तराफग्गू ।
सोलससतं विसाहा, वीसंदेवा य तेसीतं ॥ ३७४ ॥
बे चउपण्णा छ च्चेव मुहुत्ता उत्तरा य पोट्ठवता ।
तिण्णेव एक्कवीसा छ च्च मुहुत्ता उ रोहिणिओ[6] ॥ ३७५ ॥
तिण्णेगट्ठा बारस य मुहुत्ता सोधणं पुणव्वसुणो ।
[7]तिण्णेव यं[8] छावट्ठा पूसस्स तु होति सोधणगं ॥ ३७६ ॥ ति ॥

एताओ चत्तारि गाहातो पुव्वभणिताओ त्ति चउत्थं पव्वं कम्मि सूरणक्खत्ते समप्पति ? त्ति एत्थ धुवरासी थावितो चोद्दस अहोरत्ता बावीसं [मुहुत्ता तेवीसं] च एक्कतीसतिभागा अ० १४ मु० २२$\frac{२३}{३१}$, एत्थ धुवरासी सव्वो चउहिं ४ गुणितो जाता छप्पण्णं अहोरत्ता अट्ठासीतिं मुहुत्ता बाणउतिं एक्कतीसतिभागाणि अ० ५६ मु० ८८ $\frac{९२}{३१}$, बाणउतीतो ९२ एक्कतीसाए ३१ भागा लद्धा बे २, ते अट्ठासीतीय मुहुत्तेसु पक्खित्ता, सेसा तीस एक्कतीसतिभागा $\frac{३०}{३१}$, जाया मुहुत्ता णउती ९०, छप्पण्णातो पूसस्स सुद्धा अट्ठ अहोरत्ता, सेसा अडतालीसा ४८, णउतीओ चउव्वीसं मुहुत्ता सुद्धा सेसा छावट्ठिं ६६ मुहुत्ता, पुणो अडतालीसातो

१. इच्छियपव्व° मु० म० ॥ २. °क्खवासिवि° पु० वि० ॥ ३. °साईणं जहा° पु० वि० मु० म० ॥ ४. °च्छामि सोहणगं जेटि० खंटि० ॥ ५. °वट्ठि अहो° पु० वि० मु० ॥ ६. °गिद्धा पु० वि० मु० ॥ ७. तिण्णि चउत्था छट्ठा पू° पु० ॥ ८. उ वि० मु० ।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

छहिं [दिवसेहिं] असिलेसा सुद्धा सेसा बाताला, मुहुत्तेहिंतो ६६ एक्कवीसा २१ सुद्धा सेसा पणताला ४५, पुणो बातालातो ४२ महा तेरसहिं १३ दिवसेहिं सुद्धा सेसा एकूणत्तीसा, [पणतालातो बारस मुहुत्ता सुद्धा सेसा तेत्तीसा,] पुणो गुणतीसातो तेरसहिं दिवसेहिं पुव्वफग्गुणी सुद्धा [सेसा सोलस], तेत्तीसा बारस मुहुत्ता सुद्धा सेसा एक्कवीसं, एवं चउत्थं पव्वं उत्तराणं फग्गुणीणं सोलस १६ दिवसे भोत्तूणं एक्कवीसं २१ मुहुत्ते तीसं एक्कतीसतिभागे $\frac{३०}{३१}$ मुहुत्ते भोत्तूण समाणितं सूरेणं ति। एवं जाव उत्तराओ फग्गुणीओ सुज्झंति ताव पुस्सलग्गातिगं एक्केक्कं णक्खत्तं सोहेयव्वं। एवं दिवड्ढखेत्ते एक्कहिं पज्जए पुण्णम्मि तिसु सतेसु छावट्ठेसु ३६६ पुणो पुस्सविलग्गादी सोधणं, बितिज्जए पज्जए वि पुणो सत्त सताणि बत्तीसाणि ७३२ सोहेतूणं पुणो पूसविलग्गादि जाव वीसंदेव त्ति, एत्थ जुगद्धं, सहाधिमासगे होंति बावट्ठी पव्वाणि समत्ताणि त्ति। एवं जुगस्स उत्तरद्धे वि पव्वाणि बावट्ठिं कातव्वाणि त्ति ॥३७३ तः ३७६॥

एत्थ पव्वसमत्तीसु सूरस्स णक्खत्ताणि जहा—

सप्प१ भग२ अज्जमदुकं३–४ हत्थो५ चित्ता६ विसाह७ मित्तो८ य।
जेट्ठादिकं च छक्कं ९–१४ अजा१५ऽभिवड्ढी दु १६–१७ पूसा१८ऽऽसा १९ ॥३७७॥

छक्कं च कत्तियादी २०–२५ पिति २६ भग २७ अज्जमदुगं २८–२९ च चित्ता ३० य।
वायु ३१ विसाहा ३२ अणुराह ३३ जेट्ठ ३४ ऑपं ३५ च वीसदुगं ३६–३७॥३७८॥

सवण ३८ धणिट्ठा ३९ अजदेव ४० अभिवड्ढीदु ४१–४२ अस्स ४३ यम ४४ बहुला ४५।

---

१. आउं ३५ पु० मु० म० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

रोहिणि ४६ सोम४७ऽदितिदुगं ४८-४९ पुस्सो ५० पिति ५१

भग५२ऽज्जमा ५३ हत्थो ५४ ॥ ३७९ ॥

चित्तादि जेट्ठवज्जाणि अभिजिअंताणि अट्ठ रिक्खाणि ५५-६२।

एते जुगपुरिमद्धे बिसट्ठिपव्वेसु रविरिक्खा ॥ ३८० ॥

ताणि पुणो इमाणि सुखोपलंभत्थं—असिलेसा १ पुव्वाफग्गुणीओ २ उत्तराफग्गुणीओ ३ पुणो उत्तराफग्गुणीओ ४ हत्थो ५ चित्ता ६ विसाहा ७ अणुराधा ८ जेट्ठा ९ मूलो १० पुव्वासाढा ११ उत्तरासाढा १२ समणो १३ धणिट्ठा १४ पुव्वाभद्दवता १५ उत्तराभद्दवता १६ [पुणो उत्तराभद्दवता १७] रेवई १८ आसोजी १९ कत्तिगा २० रोहिणी २१ मगसिर २२ अद्दा २३ पुणव्वसू २४ पुस्सो २५ महा २६ पुव्वाफग्गुणी २७ उत्तराफग्गुणी २८ पुणो उत्तराफग्गुणी २९ चित्ता ३० साती ३१ विसाहा ३२ अणुराधा ३३ जेट्ठा ३४ पुव्वासाढा ३५ उत्तरासाढा ३६ [पुणो उत्तरासाढा ३७] सवणो ३८ धणिट्ठा ३९ पुव्वाभद्दवता ४० उत्तराभद्दवता ४१ पुणो उत्तराभद्दवता ४२ अस्सोती ४३ भरणी ४४ कत्तिया ४५ रोहिणी ४६ मगसिरं ४७ पुणव्वसू ४८ पुणो पुणव्वसू ४९ पुस्सो ५० महा ५१ पुव्वाफग्गुणी ५२ उत्तराफग्गुणी ५३ हत्थो ५४ चित्ता ५५ साती ५६ विसाहा ५७ अणुराधा ५८ मूलो ५९ पुव्वासाढा ६० उत्तरासाढा ६१ पुणो अभिजि ६२ त्ति। एताइं बावट्ठी पव्वसमत्तिसूरणक्खत्ताणि त्ति।

एतस्स चेव धुवरासिणो अवरा णिप्फत्ती—णवण्हं सयाणं पण्णाराणं ९१५ बावट्ठीय ६२ भागे हिते लद्धा चोद्दस दिवसा बावीसं मुहुत्ता तेवीसं एक्कतीसतिभागा दि० १४ मु० २२$\frac{२३}{३१}$। अहवा चंदमासस्स अद्ध(? लद्धा) चोद्दस दिवसा बावीसं मुहुत्ता तेवीसं एक्कतीसतिभागा दि० १४ मु० २२$\frac{२३}{३१}$। अहवा [इत्थं] कातव्वं-चउव्वीसेणं पव्वसतेणं १२४ जदि अट्ठारस सयाणि तीसाणि १८३० लब्भंति एक्केण पव्वेण किं लब्भामो? त्ति एत्थेव ते चेव चोद्दस दिवसा बावीसं मुहुत्ता तेवीसं च एक्कतीसतिभाग त्ति। एवं एतेण करणोवाया धुवरासिणिप्फत्ती ॥ ३७७ तः ३८० ॥

१. ऽतिति° जेटि० खंटि० ॥ २. °पुव्वद्धे बि° वि० पु० मु० म० सू० ॥ ३. °सु रिक्खाणि पु० मु० सू० वि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

चतुहिं भजितम्मि पव्वे एक्के सेसम्मि[1] होति कलियोगे ।
बेसु य बादरजुम्मे[2], तिसु तेता, चतुसु कडयं[3] तु ॥ ३८१ ॥

इच्छितस्स पव्वरासिणो चउहिं भागे हिए एक्के सेसे कलियोगो त्ति सण्णा, बिसु बातर त्ति, तिसु तेओसण्णा, चउसु कडं ति णातव्वा ॥ ३८१ ॥

कलिओगे[4] तेणउती पक्खेवो, बातरम्मि[5] बावट्ठी ।
तेतायमेक्कतीसा[6], कडपव्वे णत्थि पक्खेवो ॥ ३८२ ॥

जत्थ पव्वरासिम्मि चउहिं विभत्ते एक्कसेसम्मि दिट्ठे लक्खणेणं तंसि पव्वरासिंसि सुत्ताभिहिते तेणउती पक्खेवो, बातरम्मि बावट्ठी, तेताय एक्कतीसा. कडपव्वे णत्थि पक्खेवो त्ति ॥ ३८२ ॥ एवं पक्खित्तपक्खेवगाणं पव्वरासीणं चउवीसेणं सतेणं १२४ भागे हिते—

सेसंऽद्धे[7] तीसगुणे बावट्ठीभाइतम्मि जं लद्धं ।
जाणे ततिसु मुहुत्तेसु अहोरत्तस्स तं पव्वं ॥ ३८३ ॥

जे चउव्वीससतम्मि १२४ छिण्णसेसा तेसिं अद्धं अंसग त्ति तीसगुणं काऊणं एत्तो बावट्ठीय भागहितलद्धा मुहुत्ता मुहुत्तभागा य, एयम्मि सूरोदयाओ गयम्मि अहोरत्ते पव्वं समत्तं होहिति त्ति । जहा—तेसीइमं ८३ पव्वं कतिसु मुहुत्तेसु गतेसु समप्पति ? त्ति तेसीतीपव्वाणं ८३ चउहिं ४ भागे हीरमाणे दिग(? सेसा) तिण्णि त्ति तेउ, तेसीतीय एक्कतीसा पक्खित्ता जातं चोद्दसुत्तरं सतं ११४ चउव्वीसस्स पव्वसतस्स १२४ भागं ण देति त्ति इदाणीं जहासंभवं लक्खणं कायव्वं ति एयस्स अंसरासिणो अद्धं सत्तावण्णा ५७ तीसाए ३० गुणेऊणं बावट्ठीय ६२

१. सेसम्मि हवइ कलिओए। बेसु य बावरमाहू, तिसु तेता, पुण्णमि कडा तु जे० खं० ॥ २. दावरजुम्मे पु० मु० म० सू० वि० ॥ ३. कयजुम्मे पु० मु० म० वि० सू० ॥ ४. कलिओजे जे० खं० ॥ ५. बात्ररम्मि जे० खं० । दावरम्मि मु० म० सू० ॥ ६. तेओए एकतीसा कडजुम्मे नत्थि मु० म० सू० ॥ ७. तस्सऽद्धे जे० खं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

भागे हिते लद्धा सत्तावीसं मुहुत्ता छत्तीसं च बावट्ठिभागा मु० २७$\frac{३६}{६२}$, एवं सूरोदयातो अहोरत्तस्स एवतिए गए पव्वसमत्ति त्ति ॥ ३८३ ॥

['अवमासि-पुण्णमासि' पाहुडाइं समत्ताइं ॥ २०–२१ ॥]

[२२. बावीसइमं 'पणट्ठपव्वं'ति पाहुडं]

अ[1]वमास पुण्णमासी ए[2]वं वितिधा मए समक्खाता ।
एत्तो पणट्ठपव्वं वोच्छामि अहाणुपुव्वीए ॥ ३८४ ॥
जइ कोई पुच्छेज्जा, सूरे उट्ठेंतकम्मि अ[3]भिजिस्स ।
एक्ककला प[4]डिवण्णा किं पव्वं ? [5]को इधी तइया ? ॥ ३८५[6] ॥
जध अभिजिस्स कलाएवं(? कलेवं) अवसेसाणं पि नाउमिच्छेज्जा ।
नट्ठम्मि कोति पव्वे सुण करणं एत्थ वोच्छामि ॥ ३८६ ॥
इच्छानक्खत्ता[7]तो अभिजिमुपादाय संखिवे[8] तु कला ।
इच्छाकलूणकाले कतम्मि इणमो हवे करणं ॥ ३८७ ॥
छेत्तूण य छेदं तेरसेहिं तेणउइतेहिं संगुणए ।
अट्ठारसं[9] तीसइते पुणो भजे सेसगं रासिं ॥ ३८८ ॥

---

१. इयं गाथा जेटि० खंटि० नास्ति ॥ २. एसा तिविधा विमे मए कविका(?कधिता)। एत्तो पणट्ठपव्वं अण्णहिं नक्खत्तकरणम्मि ॥ जे० खं० ॥ ३. अभियस्स हं० पु० वि० ॥ ४. पडिपुण्णा जे० खं० हं० पु० मु० वि० ॥ ५. को तिही ताहे? जे० खं०। का तिही होइ? हं० पु० मु० म० वि० ॥ ६. एतद्गाथानन्तरं जे० खं० आदर्शयोरेषैका गाथाऽधिका दृश्यते— जति कोयी पुच्छेज्जा सूरे उट्ठेंतकम्मि अभियिस्स। अद्धकला पडिपुण्णा किं पव्वं? को तिही ताहे? इति ॥ ७. °त्ताणं अभिजिमुपादाण संखिवे कालं। इच्छूणगम्मि काले कयम्मि इणमो भवे करणं जे० खं० ॥ ८. °वेऊणं। इ° हं० पु० मु० ॥ ९. °सहिं सएहिं तीसेहिं भइय सेसम्मि॥ हं० पु० मु० वि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]एकट्ठीये विभत्ते जे लद्धा[2] तत्थ होति पक्खेवो ।
पण्णरसभागलद्धा[3] य पव्वगा, अंसगा य तिधी ॥ ३८९ ॥
जुगभजितं जं सेसं तं अद्धकलाहिं दोहिं नायव्वं ।
पुव्वकरणं करेज्जो कलाय सत्तट्ठिमो भागो ॥ ३९० ॥

[ए]तासिं गाधाणं करणविधीय जहागंथ[4]त्थअणुसज्जिएण कायव्वा—सूरे उट्ठितम्मि अभिजिस्स एक्ककला पडिवण्णा [किं] पव्वं को तिधी तहिं काले? त्ति, सा एगा कला तेरसहिं सतेहिं तेणउतेहिं १३९३ गुणिया जाता तत्तिया चेव, पुणो पडिरासेतूण तं रासिं एगट्ठीय ६१ भागो, लद्धा बावीसा २२ तेरससु तिणउतेसु १३९३ पक्खित्ता, पक्खित्तरासिस्स पण्णरसहिं १५ भागो, भागलद्धाणि चउणउतिपव्वाणि ९४ पंचमी य तिधि त्ति। एत्थ अभिजिस्स एगकला१पडिवण्ण त्ति। पुणो एतातो पव्वातो तिधीतो चंदकरणेण पडिसमाणेतव्वं—तेरसण्हं सताणं [तेणउताणं] १३९३ णिप्फत्ती, अट्ठारसहिं सतेहिं [तीसेहिं] १८३० कोट्टितो रूवंसो एगूणं पव्वं अभिजी आदीकाऊणं इच्छियंसगात उपादाय संखेतव्वा अंसगा रूवूणा तेरसहिं सतेहिं तिणउतेहिं १३९३ गुणेतूण पुव्वकरणेण विधी विधातव्वो । जहा—धणिट्ठाणं पढमंसगं इच्छामि त्ति अभिजितो उवादाय जाव धणिट्ठाणं अंसगो त्ति ताव सव्वे अंसगा संखित्ता, जधा—अभिजिस्स एक्कावीसा २१ समण[स्स] सत्तट्ठी ६७ धणिट्ठाणं च एते(?एगो १) अंसो त्ति, एते संखित्ता जाता एगूणनउतिं ८९, एत्तो इच्छितंसो धणिट्ठाणं पढमंसेण सुद्धो सेसा अट्ठासीती ८८, एतं रासिं तेरससतेहिं तेणउतेहिं १३९३ गुणेतूणं पुव्वकरणं कायव्वं जहासंभवं, अट्ठारसहिं सतेहिं तीसेहिं १८३० छेत्तूण सेसगेण विधाणं कायव्वं ॥ ३८५ तः ३९० ॥

समतिच्छितेसु वासेसु कोयि पुच्छेज्ज जम्मणक्खत्तं ।
[5]जातस्स वरिससंखं पव्वाणि तिधिं च थावेज्जो[6] ॥ ३९१ ॥

१. सट्ठीय त्रिभत्तेणं जं लद्धं ते तु होंति पक्खेवा। जे० खं०॥ २. °द्धा ते य होंति पक्खेवा हं० पु० मु० म० ॥ ३. °द्धा नायव्वा अंसगो य जेटि० खंटि० जे० खं० ॥ ४. °गंधत्थ° खंटि० ॥ ५. जाइस्स हं० पु० वि० ॥ ६. ठावेज्जा पु० मु० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

छेत्तूण वरिससंखं पंचसु सेसाणि कुणसु पव्वाणि ।
तत्तो य वट्टमाणं सोहेज्जो[1] पव्व-तिधिरासी ॥ ३९२ ॥
अवसेसं सोहिंतो संपतकालमिव[2] आणये सव्वं ।
जं जं इच्छसि किंची अणागतं वा वि खेवेणं ॥ ३९३ ॥

एत्थ उद्देसे कस्सइ जातस्स नव वासाणि तिण्णि मासा पक्खो पंच य दिवसा, एस जातकालो; एत्थं किं चंदनक्खत्तं? [किं वा सूरनक्खत्तं] का य छब्भागजाता दिवसरासि? त्ति एत्थं थावणा–उवरिं वासाणि णव, तेसिं हेट्ठा तिण्णि मासा, तेसिं हेट्ठा एक्को पक्खो, तस्स हेट्ठा पंचमी तिधी, एसा थावणा-व० ९ मा० ३ प० १ ति० ५। नवहिंतो पंचहिं जुगेणेगेण छिण्णसेसा चत्तारि ४ वासाणि पव्वाणि काहामो त्ति एत्थ पुण वासं चउवीसं २४ पव्वाणि, चउवीसाए चत्तारि गुणिया छण्णउई ९६, मासा तिण्णि, एत्थ छ प्पक्खित्ता, अधिगमासगस्स य बे पक्खित्ते जातं पंचुत्तरं पव्वसतं १०५, पंचमी य तिधि त्ति एत्तो वट्टमाणपव्वरासी तिधीय सोधेतव्वो, एत्तो चुलसीती ८४ पव्वाणि वट्टमाणाणि सुद्धाणि, सेसाणि एक्कवीसं २१ पव्वाणि, पंचमीतो अट्ठमी ण सुज्झति त्ति एक्कवीसातो २१ रूवं घेत्तूणं पंचसु पण्णरस पक्खित्ता, तत्तो अट्ठ सुद्धा सेसा बारसी १२, एवं वीसाए पव्वेसु गतेसु बारसीय चंदगतं सूरगतं च भागा। जातं वा जं जं इच्छितं एयं वट्टमाणकालं कातूण तं सव्वं आणेतव्वं ति । एवं अणागए वट्टमाणके पव्वरासिम्मि तिधिरासिम्मि य पक्खेत्तूणं दुगपव्वरासी अधिगं च पव्वरासीतो सोधेतूणं सेसं पुव्वोवदेसेणं कायव्वं ति जातकाणयणं ॥ ३९१ ॥ ३९२ ॥ ३९३ ॥

['पणट्ठपव्वं' ति पाहुडं समत्तं ॥ २२ ॥

[२३. तेवीसइमं 'पोरिसि' पाहुडं]

पव्वे पण्णरसगुणे तिधिसहिते पोरिसीय आणयणे ।
छलसीतसतविभत्ते[3] जं लद्धं तं वियाणाहि ॥ ३९४ ॥

---

१. सोहेज्जा पु० मु० ॥ २. °कालं व आ° खंटि० ॥ ३. °भत्ते लद्धं व हवेज्ज रूवधियं ॥ जेटि० खंटि० ॥

जंति[1] होति विसमलद्धं दक्खिणमयणं हवेज्ज णायव्वं ।
अध हवइ समं लद्धं नायव्वं[2] उत्तरं अयणं ॥ ३९५ ॥

अयणगते तिधिरासी चउग्गुणे पव्वपायभजितम्मि ।
जं लद्धमंगुलाणि तु[3] खय-वड्ढी पोरिसीयं[4] तु ॥ ३९६ ॥

दक्खिणवड्ढी दुपदाउ अंगुलाणं तु होति कायव्वा[5] ।
उत्तरअयणे हाणी कायव्वा चउहिं पादाहिं ॥ ३९७ ॥

सावणबहुलपडिवए दुपदा पुण पोरिसी धुवा[6] होति ।
चत्तारि अंगुलाइं मासेणं[7] तु वड्ढते तत्तो ॥ ३९८ ॥

एगत्तीसतिभागा[8] तिहीए पुण अंगुलस्स चत्तारि ।
दक्खिणअयणे वड्ढी जाव तु चत्तारि वि पदाणि ॥ ३९९ ॥

उत्तर अयणे हाणी चउहिं पाएहिं[9] जाव दो पाया ।
एवं तु पोरिसीए वड्ढि-खया होंति णायव्वा ॥ ४०० ॥

वड्ढी वा हाणी वा जावतिया पोरिसीय दिट्ठा तु ।
तत्तो दिवसंगतेण[10] तु जं लद्धं तं खु अयणगतं ॥ ४०१ ॥

अध पोरिसीगंडियायं करणविधी । सो जहा—[पव्वे] पण्णरससंगुणे तिधिसहितं छडसीतसतविभत्तं १८६ कायव्वं, तत्तो जं लद्धं तस्स रूवं यदि विसमं लद्धं दक्खिणमयणं, अह समं लद्धं तो उत्तरमयणं ॥ ३९४ ॥ ३९५ ॥

१. जं होति जेटि० खंटि० ॥ २. नाइव्वं हं० ॥ ३. उ वि० ॥ ४. °सीए उ वि० ॥ ५. नायव्वा हं० पु० मु० म० वि० सू० ॥ ६. धुवं पु० मु० वि० ॥ ७. °सेणं व° मु० सू० । °सेण य व° हं० पु० ॥ ८. इगत्तीसइमे भागा पु० ॥ ९. पायाहिं पु० मु० वि० सू० ॥ १०. °सखएण तु जं जेटि० खंटि० । °सगएणं जं हं० पु० वि० मु० म० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

यो छलसीतसतविभत्तो १८६ सेसरासी चउगुणो जुगपव्वपादेण एक्कतीसाए ३१ भजिते जं लद्धं ताणि अंगुलाणि दक्खिणमयणे वड्ढी वोभत्ता(?) अध उत्तर-मयणं खये च दुपादातो पोरसीतो गुणकार-भागहाराणं निप्फत्ती—जदि छलसीतेणं सतेणं १८६ चउवीसमंगुलाणि २४ खयवड्ढी एगेण तिधिस्स का खयवड्ढि ? त्ति फले संकंते छब्भागेण य ओवट्टिते दिट्ठा चत्तारि एक्कतीसतिभागा $\frac{4}{31}$ अंगलस्स तिधिगुणा खय-वड्ढी यवे(?) काहामो त्ति अट्ठ जवा अंगुलं ति चत्तारि अट्ठहिं गुणिताणि बत्तीसाए भागलद्धा जवो एक्कतीसतिभागो य जवस्स, एसा तिधिणो पोरिसीयं खय-वड्ढी, एत्थं चउण्हं गुणकाराणं एकत्तीसाए भागहाराणं च निप्फत्ती, एवं एसा पुण वड्ढी सावणबहुलपडिवयप्पवत्ता दुपदातो पोरिसीतो, माघबहुलपडिवयपवत्ता हाणी चतुपादातो पोरिसीतो, एसा जुगस्स पढमस्स पढमे संवच्छरे हाणी-वड्ढी धुवा। एएसु सावण-माघबहुलपडिवदादीसु छाया-पक्खेवो खय-वड्ढीआदी। जहा—पढमसंवच्छरे सावणबहुलपडिवयादी वड्ढी, माघबहुलपडिवयादी खयो १। बितिए संवच्छरे सावणबहुलसत्तमीआदी वड्ढी, माघबहुलस्स सत्तमीआदी खयो २। ततिए संवच्छरे सावणबहुलतेरसीआदि वड्ढी, माघबहुलतेरसीआदि खयो ३। चउत्थसंवच्छरे सावणबहुलचउत्थीआदि वड्ढी, माघजोण्हचउत्थीआदि खयो ४। पंचमसंवच्छरे सावणजोण्हदसमीआदि वड्ढी, माघजोण्हदसमीआदि खयो त्ति ५। एते पंचण्हं जुगसंवच्छरा अयणा वुड्ढीआदी तिधिणो बे च्छायाखय-वड्ढीण आदि त्ति एताणं गाधाणं अत्थो।

इदाणीं करणं—पंचासीतिमस्स ८५ पव्वस्स पंचमीयं कदिपदा पोरिसि ? त्ति चउरासीतिं ८४ पव्वा थावियाणि, तेसिं हेट्ठा पंचमी, पव्वं पण्णरसगुणं ति गुणे तिधिम्मि य पक्खित्ते जाता बारस सता पण्णट्ठा १२६५, एतस्स छडसीतेण सतेण १८६ भागलद्धा छ सरूवा ६, एवं दसमे दक्खिणमयणे त्ति सेसं सतं एगूणपण्णं १४९, तं चउगुणं जाता पंच सता छण्णउयाण ५९६ एक्कतीसाए भागो, लद्धा एगूणवीसं १९, बारसंगुला पाद त्ति एगूणवीसाए १९ बारसहिं १२ भागो, लद्धं पदं सत्त य अंगुलाइं, पदम्मि धुवरासीपदाणि २ पक्खित्ताणि जाताणि तिण्णि पदाणि सत्त य अंगुलाणि, सेसा सत्त एक्कतीसतिभागा, एते जवे काहामो त्ति अट्ठहिं गुणिया, एक्कत्तीसाए य भागलद्धो एक्को यवो पणुवीसं एक्कती-सतिभागा, तेहिंतो पणुवीसभाएहिंतो इच्छा आणेयव्वा ओगाहि(?) त्ति, एवं पंचासीतिमस्स पव्वस्स पंचमीयं जुगादितो सत्तमे अयणे तिण्णि पदाणि सत्त य

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अंगुलाणि एक्को यवो पणुवीसं एक्कतीसतिभागा जवस्स पोरिसि त्ति। तं चेव पुवलद्धं सव्वं चतुहिंतो पदेहिंतो सोधेतव्वं, चउहिंतो तिण्णि सुद्धा सेसं एक्कं, तं अंगुलगतं बारस अंगुलाणि जाताणि, तत्तो [सत्त अंगुला] सुद्धा सेसा पंच, तत्तो रूवं घेत्तूणं अट्ठ जवा जाता, तत्तो एक्को जवो सुद्धो सेसा सत्त जवा, तत्तो रूवं घेत्तूणं एक्कतीसं जवा भागा कया, एक्कतीसतिभागातो पणुवीसं २५ जवा सुद्धा सेसा छ एक्कतीसतिभागा यवा $\frac{६}{३१}$ धुवरासी सेसा ते अगतं बे पदाणि पक्खित्ताणि एवं जातं उत्तरायणस्स एगूणपण्णं दिवससतं बिपदा पोरिसी चत्तारि अंगुलाणि छ च्च जवा जवस्स य छ एक्कतीसतिभाग त्ति। एवं चेव एवं उद्धदक्खिणायणे सव्वं कायव्वं ॥ ३९६ ॥ ३९७ ॥

पच्छिल्लाय गाधाय अत्थुदेसो जहा—दक्खिणायणे जा वड्ढी चत्तारि अंगुलाणि पोरुसीए दिट्ठाणि जाणि सा अयणगतं ति एत्थं कायव्वं—जदि चउहिं एक्कतीसभागंगुलेहिं एक्को तिधी लब्भति चउहिं अंगुलेहिं कति तिही लब्भामो? त्ति फले एगम्मि संकंते छेदे य एक्कतीसगे संकंते चउसु य समेसु अवगतेसु एक्कत्तीसा गुणिता जाता एत्तिया चेव अगतं दक्खिणायणस्स एक्कतीसतिमे दिवसे पोरिसीए चउरंगुला वड्ढी छाय त्ति। उत्तरायणे अट्ठंगुलाणि छायाखयो दिट्ठा किं अयणस्स गतं? ति तह चेव कायव्वं पुव्वोवदेसेण—यदि चउहिं एक्कतीसतिभागंगुलेहिं एक्को तिही लब्भति अट्ठहिं अंगुलेहिं कति तिधी लब्भामो? त्ति तह चेव फले संकंते छेदे य एक्कतीसगे संकंते चउभागेण य ओवट्टिते एक्केण य एक्कत्तीसा गुणिता जाता बावट्ठी, एवं उत्तरायणस्स अट्ठसु अंगुलेसु खीणस्स बावट्ठी ६२ तिधी दिट्ठ त्ति ॥ ३९८ तः ४०१ ॥

['पोरिसि' त्ति पाहुडं समत्तं ॥ २३ ॥]

[उवसंहारो]

ऐसो य चंदपण्णत्ते करणविधी ओहिएण कायव्वो ।
कालन्नाणुद्देसो तस्स निसिद्धो(? तुज्झ मि सिट्ठो) जधुद्दिट्ठो ॥ ४०२ ॥

१. इयं हि गाथा केवलं खं० आदर्शे एव वर्त्तते ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]एवं सोऊण तु सो समणो [2]संजातसमयपत्तट्ठो ।
इच्छामि त्ति उवगतो वाचकवसभस्स[3] उवदेसं ॥ ४०३ ॥
कालण्णाणसमासो पुव्वायरिएहिं [4]नीणिओ एसो ।
दिणकरपण्णत्तीतो सिस्सजण[5]हिओ सुखोपायो ॥ ४०४ ॥
पुव्वायरियक[6]याणं करणाणं जोतिसम्मि समयम्मि ।
पालित्तकेण इणमो रइया गाहाहिं परिवाडी ॥ ४०५ ॥

॥ जोइसकरंडगं सम्मत्तं ॥

नमो अरहंताणं ॥

कालण्णाणस्सिणमो वित्ती णामेण चंद[? जोण्ह] त्ति ।
सिवनंदि[7]वायगेहिं तु रोथिगा(? रइया) जिणँदेवगति(? णि) हेतूणं(? हेतुं) ॥

॥ ग्रन्थाग्रम् १५८० ॥

जिन-सिद्ध-सूरि-देशक-साधुवरा(? न्) नमत गुणगणोपेतं(? तान्) ।
पञ्चनमस्कारपदैस्त्रिसन्ध्यमङ्गल[निमित्त]मिति ॥

[॥ जोइसकरंडगटिप्पणगं समत्तं ॥]

१. एयं खं० । इयं गाथा पु० मु० म० वि० नास्ति । खं० जेटि० खंटि० आदर्शेषूपलभ्यते ॥ २. संवेगसमयव०भट्टो(?) खं० ॥ ३. °स्स पादेसु खं० ॥ ४. वण्णिओ खं० । जाणिओ मु० म० । नीणिओ हं० । णिणओ पु० ॥ ५. °जणविबोहणट्ठाए हं० पु० मु० म० वि० । °जणहिओ पियो...जेटि० खंटि० ॥ ६. °कयायतीतिसमसमएणं । पालित्तएण जेटि० खंटि० ॥ ७. °णदिवमति° खंटि० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पढमं परिसिट्ठं

जोइसकरंडगगाहाणमणुक्कमो

गाहा	गाहंको
अगुणत्तीसं पुण्णा	११६
अग्गी य पयावति सोम	१४९
अज अजम अभिवुद्धी	३६३
अट्ठ सय उगुणवीसा	३४५
अट्ठसयमगुणवीसा	२६०
अट्ठत्तीसं तु लवा	१६
अट्ठसु सतेसु सूरो	३१२
अट्ठारस भागसते तीसे	१६०
अट्ठारस भागसते पणतीसे	१५९
अट्ठारस य मुहुत्ते	२६४
अट्ठारस सट्ठसता	६०
अट्ठारसहिं सतेहिं (उत्तरार्द्धम् 'तेरस')	३६०
,, ,, (,, 'सत्तावीस')	३६९
अट्ठेक्कारस चतु छ–	२१९
अध दुस्समाए कालो	९८
अधवा सुवण्णमासेहि	२०
अध हवति भागलद्धं विसमं जाणाहि उत्तरं	२४३
अध हवति भागलद्धं विसमं जाणाहि दक्खिणं	२३९
अब्भंतरम्मऽतिगते	३२९
अब्भितराहिं णिंतो	२६२
अभिजि च्छ च्च मुहुत्ते	१७३
अभिती सवण धणिट्ठा	१४४
अभियिस्स चंदजोगो	१६२
,, णव मुहुत्ता	२५७
,, नव ,,	३४२
अभिवड्ढितो तु मासो	६४
अयणगते तिथिरासी	३९६
अयणाणं संवेधे	३०९
अवमास पुण्णमासी एवं	३८४
अवमासि ,, पणट्ठ°	११

गाहा	गाहंको
अवसेसं सोहिंतो	३९३
अवसेसा णक्खत्ता पण्णरस वि सूर°	१७६
,, ,, ,, ,, होंति	१६५
अह भणति एवमणितो	५
अहवा दुवस्सजायाय	१९
अहि वसु भगाऽभिवड्ढी	३६५
आउट्टिकाहि एगूणिकाहि	२५६
आउट्टीहि तु एगूणियाहि	२५३
आदिच्चाणं च भवे	१३३
आदिच्चेण तु मासेण	३२८
,, ,, सट्ठि	६५
आदिच्चो उडु चंदो	४०
,, खलु मासो	६२
आदिममंडलपरिधी-	३१९
आदी जुगस्स संवच्छरो	५७
आसाढबहुलपक्खे	२८४
आसोय-कत्तियाणं	२९६
इगतीसा ओजगुणा	३००
इच्छाउडु बिगुणितो	२८१
इच्छा तु मग्ग रूवूण-	२१६
इच्छानक्खत्तातो	३८७
इच्छापव्वगुणातो	३७२
इच्छापव्वेहिं गुणं	३५४
इच्छापुण्णिमगुणितो	३४८
इच्छितविसुवा बिगुणा	२९८
इणमो य समुद्दिट्ठो	१८५
इंदग्गी मित्तो वि य	१५०
उगुणट्ठं पोट्ठवता (उत्तरार्द्धम्-'तिसु णवणवुतेसु पुण°')	२५८
उगुणट्ठं पोट्ठवता (उत्तरार्द्धम्-'तिसु णवणउतेसु हवे')	३४३
उगुवीसा चउ छत्तीस	२२४

जो. ८

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

गाहा	गाहंको
उडुसहितं अतिरित्तं	२८३
उत्तर अयणे हाणी	४००
उदगस्स णालिगाए	३४
उसुवग्गं छग्गुणितं	१९२
उस्सासो णिस्सासो	१५
एकट्ठीये विभत्ते	३८९
एक्कं च मंडलं मंडलस्स	३५३
एक्कम्मि अहोरत्ते	१२२
एक्कं च सयसहस्सं छ च्चेव	२२७
,, ,, ,, सयं	२२६
एक्कंतरिता मासा	२८५
एक्का य कोडकोडी	९७
एक्कारस य सहस्सा	५२
एक्काहिग-बेहिग-तेहिगाण	८९
एगट्ठीए छेत्तूण	१५६
एगत्तीसतिभागा	३९९
एगं च सयसहस्सं	१५१
एगूणसट्ठिरूवा	२७०
एतमवहाररासिं	३३८
एतं च्चेव तिगुणितं	१५४
एतं माणुसखेत्तं	१३०
एता आउट्टीओ	२६९
एताइं सोधइत्ता (उत्तरार्द्धम् 'चंदेण')	२६१
,, सोहइत्ता ,, 'एत्थं')	३४६
एताणि सोधयित्ता ,, 'रवि')	२८८
,, ,, ,, 'सेसा'	१७२
एते अट्ठातिज्जा	१२९
एते कालविभागा णातव्वा	१०२
,, ,, पडिवज्जंते	१०१
एते च्चेव विभागा	९९
एतेण तु भजितव्वो	२७१
एते तु माणवासा	५३
एतेसिं पल्लाणं	९२
,, रिक्खाणं	१६६
एतेहि तु भजितव्वो	२७४
एत्तो आउट्टीओ	२४५
एत्थं च सयसहस्सा	८१
एयस्स तु परिकम्मं	३५
एयं धणुप्पमाणं	८७
एयं पुणव्वसुस्स तु	३४१
एवं छिड्डुपमाणं	२१
एवं णक्खत्ताणं	१४३
एवं सोऊण तु सो	४०३
एसा तिधिणिप्फत्ती	११८
एसो उ कमो भणितो	३९
एसो तु असंखेज्जो	१००
एसो पण्णवणिज्जो	८२
एसो य चंदपव्वे	४०२
ओगाहणा तु तेसिं	९०
ओगाहूणं विक्खंभ	१९१
ओजम्मि तु गुणकारे	३५७
कम्मो णिरंसयाए	१०६
कलिओगे तेणउती	३८२
कसिणम्मि होति रूवं	३५६
कंसा चत्तारि पलं	२५
कातूण णमोक्कारं	१
कालण्णाणसमासो	४०४
कालण्णाणस्सिणमो	पृ० १११ पं० ९
कलण्णाणाभिगमं	२
कालपमाणं माणं	८
कालस्स णेव हाणी	११९
कालेण जेण हायति	११२
कालो परमणिरुद्धो	१४
किण्हं राहुविमाणं	१०९
किंचि(कंचि) वायगवालब्भं	३
कुमुदंगं तह कुमुदं	७७
गणिमेण य धरिमेण य	३७
गोसीसावलि कासार	१३८
चउव्वीससयं कातूण पमाणं पजव	३६८
,, ,, ,, सत्तसट्ठि	३५९
चउवीसं च मुहुत्ता	३७३
चतुपण्णं च सहस्सा	६९
चतुपत्थमाढगं पुण	३२
चतुत्तीसं च मुहुत्ता	१७८

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

गाहा	गाहंको
चतुर्हि भजितम्मि पव्वे	३८१
चत्तारि उडुसयाइं	२८९
,, मधुरगतण-	२२
,, य दसभागे	३१४
चंदउडुस्साऽऽणयणे	२९१
चंद-उडुमासाणं	१२०
चंदमभिवड्ढिताणं	५६
चंदविकप्पं एक्कं	२१०
चंदस्स अयणकरणे	२४१
,, जोयणाइं	२३०
,, जो विसेसो	१०३
,, णेव हाणी	१०८
,, मुहुत्तगणित	५०
,, वि णातव्वा आउट्टीओ	२६६
,, ,, ,, परिरय°	२३४
चंदस्सुतुपरिमाणं	२९०
चंदंतरेसु अट्ठसु	२०९
चंदा सूरा तारा° (उत्तरार्द्धम्–'तं ते'	२०२
,, ,, ,, ,, –'पंचविहा'	१२७
चंदेहिं सिग्घतरा	१५८
चंदो चंदो अभिवड्ढितो	५४
चित्तादि जेट्ठवज्जाणि	३८०
चित्ताऽऽस विसाहऽग्गी	३६६
चुल्ल-महाहिमवंतो	१८७
चोताला चतु इगवीसं	२२२
चोत्तीस पंच तेरस	२२०
चोत्तीससयाभिहतं	२९२
चोद्दस दिवसा बावीस	३७१
,, य मंडलाणी	३५२
छक्कऽट्ठारस तीसा	३०२
छक्कं च कत्तियादी	३७८
छग्गुणमुसुस्स वग्गं	१९४
छ चेव कालसमया	९४
,, ,, तु दसभागे	३१३
,, ,, सता तीसा	१५२
छट्ठादी रविसेसं	२१७
छण्णउतिमूलवालेहिं	१८

गाहा	गाहंको
छत्तीसे भागसते	३१६
छ प्पि उडूपरियट्टा	४१
छहिं मासेहिं दिणकरो	२३५
छावट्ठिं च सहस्सा	१३५
छावट्ठी य मुहुत्ता	३३७
छेत्तूण य छेदं तेरसेहिं	३८८
,, वरिससंखं	३९२
जइ कोई पुच्छेज्जा	३८५
,, पुण्णमासि इच्छसि	३४७
जति अयणा मुज्झंती	३५५
,, होति विसमलद्धं	३९५
जत्थ ण मुज्झति सोमो	२१८
जत्थिच्छसि विक्खंभं	१९९
जदि चंदा ततिगुणितो	१३६
जध अभिजिस्स कलाएवं(कलेवं)	३८६
जवमज्झा अट्ठ हवंति	८५
जं जोयणवित्थिण्णं	८८
जंबुद्दीवपरिरये	३२०
जंबुद्दीवपरिरयो	पृ० ४५ पं० ४
जंबुद्दीवस्स भवे	१९७
जंबुद्दीवो लवणोदधी य	१२८
जं हवइ भागलद्धं	१६८
,, हवति तत्थ सेसं	३५८
,, ,, भागलद्धं	३११
जावतिए परिहायति	११३
जुगभजितं जं सेसं	३९०
जोयणगणणारहिया	१६१
जोयणसयं असीयं	२०४
डंडं जुगं धणुं णालिगं	८६
णक्खत्तअद्धमासे	२४२
णक्खत्तचंदजोगे	१८२
णक्खत्त-चंद-सूराण	१५७
णक्खत्तऽट्ठावीसं	१३४
णक्खत्तपरीमाणं	९
णक्खत्त-सूरजोगो	१८३
णक्खत्त-सूर-ससिणो	२७५
णक्खत्ताणं जोगा	१८४

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

गाहा	गाहंको
णक्खत्तो खलु मासो	३६
णलिण महाणलिणंगं	७५
णव चेव सहस्साइं	५१
,, छ च्छप्पण्णेक्के	२२१
णवणउतिजोयणसहस्स-	१९८
णवणउतिं च सहस्सा	२२५
णातुमिह अमावासं	३३६
ततियम्मि ओमरत्तं	१२३
,, तु अतिरित्तं	२८२
ततिया णवमी य तिधी	३०३
तत्तो महालताणं	७४
,, य महाऊहं	८०
तत्थ पडिमिज्जमाणा	६१
तं चेव य अयणे उत्तरम्मि	३३३
,, बिगुणमेगसद्वीय	३३२
तं रयत-कुमुदसरिस-	११०
[तासिं पि सतसहस्सं]	७३
तिग तिग पंचग सय दुग	१४१
तिण्णि अहोरत्तसता चउपण्णा	४५
,, ,, छावट्ठा	४४
,, ,, तेसीतिं	४७
,, ,, सत्तावीसा	४६
,, तु पलाणि कुलवो	३१
,, य कोसे दीवो	पृ० ४५ पं० ६
,, सया पंचऽधिगा	२८६
तिण्णेगट्ठा बारस (उत्तरार्द्धम्-'जं')	१८१
,, ,, (,, –'तिण्णेव')	३७६
तिण्णेव उत्तराइं (,,–'एते')	१६४
,, ,, (,, –'वच्चंति')	१७५
तिण्णेव सतसहस्सा अट्ठारस	२०७
,, ,, पण्णरस	२०६
तिधिरासी बावट्ठीय	११७
तीसाणि तिण्णि जोयण-	२०५
तुडिय महातुडियंगं	७८
ते रयत-कुमुदसरिस-	११०
तेरस य चंदमासा	४३
,, ,, मंडलाइं चतुचत्ता	२४०

गाहा	गाहंको
,, ,, ,, तेरस	३५१
तेसिं णक्खत्ताणं उद्दिट्ठाणं	१४७
,, ,, संठाण°	१३७
तेसीतसतविभत्तम्मि	२३८
तेसीतसतविभत्ते	३२७
तेसीतं दिवससयं	२३६
दक्खिणअयणे लग्गं	३०६
दक्खिणमयणे विसुवेसु	३०७
,, सूरो	३०५
दक्खिणवड्ढी दुपदाउ	३९७
दस चेव मंडलाइं	२०८
,, ,, सहस्साइं अट्ठेव	४९
,, ,, ,, नव	४८
,, य मुहुत्ते सगले	२६८
,, सागरोवमाणं	९३
दामणि तध मुत्तावलि	१४०
दालिमपुप्फागारा	१७
दिवसादि अहोरत्ता	५८
दिवसिय-रातिय-पक्खिय-	६
धणुवग्गातो णियमा	१९३
धरिमस्स य मेज्जस्स य	३३
धायइसंडप्पभितिं	१३२
पढम-बितिया तु चंदा	५५
पढमा बहुलपडिवते	२४७
,, होइ अभियिणा	२४९
पणतीसलोहपलिया	२६
पण्णरसभाजितम्मि तु	२५४
पण्णरस मंडलाइं	२०३
पण्णरसमुहुत्तदिणो	२९७
पण्णरसेव मुहुत्ते	२६७
परमाणू तसरेणुं	८४
पव्वं पण्णरसगुणं तिधिसहितं	१६७
,, ,, तिधिसंखित्तं (उत्तरार्द्धम्—'तेसीत')	३३१
पव्वं पण्णरसगुणं तिहिसंखित्तं (उत्तरार्द्धम्—'तिहिं')	१७७
पव्वा य छडादिका	३०१

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

गाहा	गाहंको
पव्वे पण्णरसगुणे	३९४
पंच दस तेरसऽट्ठारसेव	१७१
पंच सया पडिपुण्णा	२५५
पंचसु पण्णारसगे	३०
पंचेव अगुणपण्णं	३४४
,, उगुणपण्णा	२५९
,, जोयणसता छव्वीसा	१९०
,, जोयणसया दसुत्तरा	२१३
,, जोयणाइं	२२८
पाउसवासारत्तो	२८०
पाडिवग ओमरत्ते	१२४
,, बितिय ततिया	११४
पुण्णिम परियट्टा पुण	४२
पुव्वसतसहस्सं पुण	७२
पुव्वस्स तु परिमाणं	७१
पुव्वायरियकयाणं	४०५
बम्हा वेण्हू य वसू	१४८
बहुलस्स सत्तमीयं	२५०
बाताल पंच तेरस	२२३
बारस धुवा मुहुत्ता	३२५
,, पण्णरसग वीसगे	२९
बारसि तेरसि चाउद्दसी	११५
बावट्ठिभागमेगं	१२१
बावट्ठिमहोरत्ता	३७४
बावट्ठिं पुण रूवा	२७३
बावट्ठी अवमासा	३३५
बावत्तरं सयं फग्गुणीय	३४०
बावत्तरीपमाणं	३१०
बावीसं च मुहुत्ता	३३९
बाहिरतो णिक्खमंते	३३०
,, पविसंतो	२६३
बाहिरपरिरयरासी तिगुणे	३२१
,, बिगुणे	३२२
बिगुणेगट्ठीय जुतं	२७८
बे आदिच्चा मासा	२७६
बे चउवण्णा छ चेव (अन्त्यपदम् 'रोहिणिओ')	३७५

गाहा	गाहंको
बे चउवण्णा छ चेव (अन्त्यपदम् 'रोहिणीजोगो')	१८०
बे चंदा इह दीवे	१३१
बे चेव धण्णमास–	२३
बे जोयणाणि सूरस्स	२११
बे णालिया मुहुत्तो	३६
भग अज अज्जम पूसो	३६४
भरधं तध हेमवतं	१८६
भरहेरवतप्पभिर्ति	१८९
मगसिर अद्दा य पुणव्वसू	१४५
महताधणुकट्ठातो	१९५
मंडलपरिरयरासी सट्ठीय	२७२
मंडलमज्झत्थमितो	३०८
मंडलविभाग मयणं	१०
मंदरपरिरयरासीतिगुणे	३१७
मंदरपरिरयरासीबिगुणे	३१८
माणविसेसुप्पण्णा	१०५
मिगसीस रुधिरबिंदु	१३९
मूलऽग्गविसेसऽद्धकति	२०१
मूलग्गविसेसम्मि उ	२००
मेरुस्स मज्झकारे	३१५
रत्तिं अतिंति अयणम्मि	३२६
रविधुवरासी पुव्वं	२९४
रातिंदियप्पमाणं	३३४
रातिंदिया बिसट्ठी	१७९
रूवाधिगा य ओजा	१२६
रूवूणमंडलगुणं अबाध°	२२९
,, परिधी°	२३३
रूवूण विसुव गुणिते	२९९
रोहिणि वासव सादी	३०४
लोगाणुभावणियतं	१२
वड्ढी वा हाणी वा	४०१
वाससते वाससते	९१
वाससयसहस्सं पुण	७०
वासा वासधराणि य	१८८
विक्खंभ वग्ग दसगुण	१९६
विक्खंभवग्गस्स उ	२३१

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

गाहा	गाहंको
विक्खंभसीम भणिया	१५५
वीसं च अहोरत्ते	२६५
सगमंडलेहिं लद्धं	२१५
सज्झाय-झाणजोगस्स	४
सट्ठीए अतीताए	१०४
सतभिसया भरणीओ	१७४
सत्तग दुग दुग पंचग	१४२
सत्तट्ठि अद्धखेत्ते	२८७
सत्तट्ठि बिसट्ठीणं (उत्तरार्द्धम्–'तं रिक्खं णातव्वं')	३६१
सत्तट्ठि बिसट्ठीणं (उत्तरार्द्धम्–'तं रिक्खं सूरस्स')	३७०
सत्तट्ठीय विभत्ते	२४४
सत्तरस जोयणाणि तु	२३२
,, सए पुण्णे	३५०
सत्तावण्णं मासा	६६
सत्तेव य कोडिसया	पृ० ४५ पं १३
सत्थेण सुतिक्खेण वि	८३
सप्प धणिट्ठा अज्जम	३६२
सप्प भग अज्जमदुकं	३७७
समकरणि अद्धकंसा	२८
समतिच्छितेसु वासेसु	३९१
सयभिस भरणी अद्दा (उत्तरार्द्धम् 'एते छ'	१६३
,, ,, ,, (,, 'पंचुत्तरं')	१५३
सवण धणिट्ठा अजदेव	३७९
सव्वग्गेण तुलाए	२७
सव्वे कालविसेसा	६७
संखेवेण तु कालो	१३
संवच्छरो उ बारस	३८
सा चेव मुहुत्तगती	३२४

गाहा	गाहंको
साति विसाहा अणुराह-	१४६
सावणबहुलपडिवए दुपदा	३९८
,, बालव°	५९
सुण ताव सूरपण्णत्ति-	७
सुद्धम्मि य सोहणगे	३४९
सुद्धस्स चउत्थीयं	२४८
,, य दसमीए	२५१
सुसमसुसमा य कालो	९६
,, ,, सुसमा	९५
सूरउडुस्साणयणे	२७७
सूरविकप्पो एक्को	२१२
सूरस्स अयणकरणं	२३७
,, उ अयणसमा	२४६
,, गमणकारण-	१०७
,, मुहुत्तगती	३२३
,, वि णातव्वा	३६७
सूरस्सेसा कट्ठा	२१४
सूरेण जं किर जुगं	६८
सेसऽद्धे तीसगुणं	३८३
सेसाणं अंसाणं चोत्तीसेणं	२९३
,, ,, बेहि उ	२७९
,, रासीणं	१६९
सेसातो रासीतो	१७०
सेसासु चेव काहिति	१२५
सो चेव धुवो रासी	२९५
सोलस भाए काऊणं	१११
,, रुप्पियमासा	२४
हत्थेण होति पढमा	२५२
हवति महाअडडंगं	७९
,, महापउमं चिय	७६

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

बिइयं परिसिट्ठं

जोइसकरंडगमूल-टिप्पणगअंतग्गयाणं विसेसनामाणमणुक्कमो

विसेसनाम	किं ?	गाहंकाइ
एरण्णवत	क्षेत्रम्	गा० १८६, पृ० ४१ पं० ९ पं० १४
एरवत	,,	गा० १८६, गा० १८८, गा० १८९ पृ० ४१ पं० ९ पं० १२ पं० १३, पृ० ८१ पं० १० पं० १२
कालोदधि	समुद्रः	गा० १२८, पृ० २७ पं० ११
चुल्लहिमवंत	नगः	गा० १८७, पृ० ४१ पं० १० पं० १३, पृ० ४३ पं० २०, पृ० ४४ पं० १
जंबुद्दीव	द्वीपः	गा० १२८, गा० १८५, गा० १९७, गा० ३१३-१४, गा० ३१६, पृ० २७ पं० ८ पं० १० पं० १२, पृ० ४१ पं० ५ पं० १७, पृ० ४२ पं० ५, पृ० ४५, पं० १ पं० ३–४ पं० १० पं० १९, पृ० ५१ पं० १६, पृ० ५२ पं० ३, पृ० ८२ पं० १, पृ० ८३ पं० ४
जिणदेव	निर्ग्रन्थः–गणी	पृ० १११ पं० १०
णंदणवण	वनम्	पृ० ४६ पं० ७
णिसभ	नगः	गा० १८७, पृ० ४१ पं. १५
णिसध	,,	पृ० ४१ पं० १०
णेलवंत	,,	गा० १८७, पृ० ४१ पं० १० पं० १६
दिणकरपण्णत्ति	जैनागमः-सूर्यप्रज्ञप्तिः	गा० ४०४
धायइसंड	द्वीपः	गा० १२८, गा० १३१ तः १३३, पृ० २७ पं० ९ पं० १३
पंडगवण	वनम्	पृ० ४६ पं० १०
पंडुकंबला	शिला	,,
पालित्तक	निर्ग्रन्थः–ज्योतिष्करण्डककार आचार्यः	गा. ४०५
पोक्खरदीव, पोक्खरद्ध	द्वीपः	गा० १२८, पृ० २७ पं० १४
भद्दसालवण	वनम्	पृ० ४६ पं० ५
भरध, भरह	क्षेत्रम्	गा० ९४, गा० १८६, गा० १८९–९०, पृ० ४१ पं०. १२–१३, पृ० ४२ पं० ५–६ पं० १२, पृ० ४३ पं० २, पृ० ८१ पं० ९ पं० ११
महाविदेह, विदेह, विदेहवास	क्षेत्रम्	गा० १८६, गा० १८९ पृ० ४१ पं० ८ पं० १२ पं० १६, पृ० ४५ पं० १९, पृ० ८१ पं० १०
महाहिमवंत	नगः	गा० १८७, पृ० ४१ पं० १० पं० १४
मंदर, मेरु	नगः	गा० १९७, गा० १९९, गा० २०२, गा० ३१५ पृ० ४५ पं० १९, पृ० ४६ पं० ९ पं० १५, पृ० ४७ पं० ३ पं० ६ पं० १२, पृ० ८२ पं० १७
रम्मग	क्षेत्रम्	गा० १८६, पृ० ४१ पं० ९ पं० १५
रुप्पी	नगः	गा० १८७, पृ० ४१ पं० १० पं० १५

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विसेसनाम	किं ?	गाहंकाइ
लवण, लवणतोय, लवणसागर	समुद्रः	गा० १३१ गा० ३०५ गा० ३१५, पृ० २७ पं० ८ पं० १३ पं० १८, पृ० ४७ पं० १५
वद्धमाण	तीर्थंकरः	गा० १
विदेह, विदेहवास	क्षेत्रम् दृश्यतां 'महाविदेह'	
सयंभुरमण	समुद्रः	पृ० २७ पं० १६
सिवनंदि	निर्ग्रन्थः-वाचकः, प्रस्तुतग्रन्थटिप्पनककारः	पृ० १११ पं० १०
सिहरी	नगः	गा० १८७, पृ० ४१ पं० ११ पं० १४
सूरपण्णत्ति	जैनागमः	गा० ७
सोमणस	वनम्	पृ० ४६ पं० ८–९ पं० १६ पं० २१
हरिवस्स, हरिवास	क्षेत्रम्	गा० १८६, पृ० ४१ पं० ८ पं० १५
हेमवत	क्षेत्रम्	गा० १८६, पृ० ४१ पं० ८ पं० १४

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org